

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

**SOSYAL ÇEVRENİN ETKİLERİNİN ÇOCUKLARIN SUÇ VE
PROBLEMLİ DAVRANIŞLARI İLE İLİŞKİLERİ**

Sevgi ÇOBAN

Doktora Tezi

Ankara, 2012

SOSYAL ÇEVRENİN ETKİLERİNİN ÇOCUKLARIN SUÇ VE
PROBLEMLİ DAVRANIŞLARI İLE İLİŞKİLERİ

Sevgi Çoban

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2012

KABUL VE ONAY

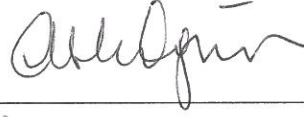
Sevgi ÇOBAN tarafından hazırlanan "Sosyal Çevrenin Etkilerinin Çocukların Suç ve Problemleri Davranışlarıyla İlişkileri" başlıklı bu çalışma, 11.10.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

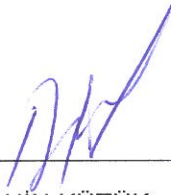
Prof. Dr. Tülin İÇLİ (Başkan-Danışman)

Prof. Dr. Halil İbrahim BAHAR

Doç. Dr. Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOĞLU

Doç. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK

Yrd. Doç. Dr. Tuğça POYRAZ TACOĞLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf Çelik

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

11.10.2012

Sevgi Çoban

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın başından sonuna kadar bana destek olmuş ve cesaret vermiş olan danışmanım Prof. Dr. Tülin İÇLİ'ye teőekkürlerimi sunarım.

Görüş ve yardımlarıyla tezime katkılarını esirgemeyen hocalarımDoç. Dr. Birsen ŞAHİN KÜTÜK'E ve Doç. Dr. Aslıhan ÖĞÜN BOYACIOLU'na; Adalet Bakanlığı yetkililerine; öneri ve eleştirileriyle çalışmama katkıda bulunan değerli jüri üyelerine; tüm hocalarıma ve çalışma arkadaşlarıma desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Son olarak, en zor anlarda bile çalışmama devam etmemi sağlamış olan sevgili anneme, babama ve ablama bu çalışmayı onların desteğine borçlu olduğumu belirtir, sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

ÖZET

ÇOBAN, Sevgi, *Sosyal Çevrenin Etkilerinin Çocukların Suç ve Problemleri Davranışları İle İlişkileri*, Doktora Tezi, Ankara, 2012.

Bu araştırmada çocukların aile, akran çevresi, okul ve yerleşim yeri olmak üzere çeşitli sosyal çevrelerde zarar görmeleriyle suça sürüklenmeleri ve problemleri davranışlara yönelmeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişki bağlamında çocuk adalet sisteminin yapısı ve işleyişiyle ilgili düzenleme ve eksiklikler de ele alınmıştır.

Eğitimevlerindeki hükümlü çocuklarla yoksulluk çeken, okulu bırakmış, çalışmış ve sokakta yaşamış olan ve Ankara, İzmir, Kocaeli, Elazığ ve Diyarbakır'da bulunan çocuklardan oluşan 240 kişilik bir örneklem grubuna anket uygulanmıştır.

Sonuçlar suç ve problemleri davranışlar arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu, ailenin ihmalinin, erken yaşlarda çalışmaya başlama, sokakta yaşama ve madde kullanmanın suç ve problemleri davranışlara yönelmeleriyle önemli ilişkilerinin olduğunu ortaya koymuştur. Akran çevresiyle ilgili sonuçlar, çocukların arkadaş çevresiyle benzer suç ve problemleri davranışlara sahip olduklarını göstermektedir. Okul çevresinde şiddete maruz kalma ise suçla değil problemleri davranışlarla ilişkilidir. Yerleşim yerinde suça ve şiddete maruz kalmanın suç ya da problemleri davranışlarla önemli bir ilişkisi bulunamamıştır. Çocukların suça sürüklenmesinde aile başat rol oynarken problemleri davranışlar göstermesinde aile, akranlar ve okulda zarar görmesi rol oynamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk Suçluluğu, Problemleri Davranışlar, Çocuk Adalet Sistemi

ABSTRACT

ÇOBAN, Sevgi, The Relationship of Social Environment's Effects with Juvenile Delinquency and Problem Behaviours, PhD Thesis, Ankara, 2009

In this research, the relationship between victimization of the children in social environments such as family, peer group, school and neighborhood and their participation in problem behaviours and crime have been investigated. The regulations of juvenile justice system within the context of this relationship has also been examined.

A questionnaire has been applied among 240 children in reformatory facilities and centers for children at risk in Ankara, İzmir, Elazığ and Diyarbakır cities.

Results show that there is a significant relationship between delinquency and problem behaviours. Family neglect, working at early ages, living on the streets and substance abuse have a significant relationship with problem behaviours and delinquency. Results related to peer group indicate that children have similar types of problem behaviours and delinquent behaviours with peers'. School violence victimization is related to problem behaviours but not related to delinquency. Victimization of neighborhood crimes and violence is not related to problem behaviours or delinquency. While family factors have a primary role in children's participation in delinquency; family, peers and school environment all have effects on problem behaviours.

Key Words: Juvenile Delinquency, Problem Behaviours, Juvenile Justice System

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu.....	4
Araştırmanın Amacı.....	5
Araştırmanın Önemi.....	6
1. ARAŞTIRMANIN METODU.....	8
1.1. Araştırma Modeli.....	8
1.2. Örneklem.....	9
1.3. Veri Toplama Tekniği.....	10
1.3.1. Anket Formu.....	11
1.3.2. Veri Toplama Tekniğine İlişkin Bilgiler.....	13
1.4. Araştırma Değişkenleri ve Operasyonel Tanımlar.....	15
1.5. Hipotezler.....	17
1.6. Veri Analiz Tekniği.....	22
1.6.1. Problemleri Davranışlarla İlgili Yapılan Analizler.....	23
1.6. Araştırma Süreci.....	27
1.6.1. Araştırma Alanları.....	27
1.6.2. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler ve Araştırmanın Sınırlılıkları.....	33
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	36
2.1. İlgili Literatür ve Kullanılan Kavramlar.....	36
2.2. Çocukluğun Tarihsel Anlamları.....	46
2.3. Risk Altındaki ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar.....	50
2.4. Çocuk Yoksulluğu: Yoksulluktan Sosyal Dışlanmaya.....	56
2.5. Eğitim Sisteminde Çocukların Durumu.....	60
2.6. Güncel Araştırmalar: Aile, Arkadaşlar ve Diğer Etkenler.....	65
2.7. Risk Faktörleri Konusundaki Çalışmalar.....	67
2.8. Mağduriyet ile Suç ve Problemleri Davranışlara Sürüklenme İlişkisi: Şiddet Döngüsü.....	75
2.9. Çocuk Suçluluğunu Açıklamaya Yönelik Çabalar Bir Bütünün Parçaları Olarak Değerlendirilebilir mi?.....	86
2.10. Araştırmada Kullanılan Kuramsal Perspektif.....	90
3. TÜRKİYE’DE RİSK ALTINDAKİ VE KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR.....	92
3.1. Risk Faktörleri ve Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.....	92
3.2. Risk Altındaki Çocuklara İlişkin Resmi Düzenleme ve Uygulamalar.....	95
3.2.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	96
3.2.2. Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanmasına İlişkin Asgari Standart Kurallar (Beijing Kuralları).....	97
3.2.3. Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri).....	98

3.2.4.	Çocuk Koruma Kanunu	99
3.2.5.	Çocuk İşçiliğiyle İlgili Düzenlemeler.....	101
3.2.6.	Türkiye’de Çalışan Çocuklarla İlgili Veriler	105
3.3.	Risk Altındaki Çocukları Korumaya Yönelik Resmi Kuruluşlar	107
3.3.1.	Kapatılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	108
3.3.2.	Bildirim Yükümlülüğü.....	112
4.	TÜRKİYE’DE SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR	113
4.1.	Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocuklarla İlgili Veriler	113
4.2.	Çocuk Suçluluğu Konusundaki Düzenlemeler	115
4.2.1.	Çocuk Koruma Kanunu	115
4.2.2.	Kapatılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı:	117
4.2.3.	Çocuk Mahkemeleri:	117
4.2.4.	Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı.....	121
4.2.5.	Çocuk Polisi.....	122
4.3.	Çocuk Adalet Sisteminin İşleyişi.....	123
5.	ANALİZLER	133
5.1.	Betimsel Analizler.....	133
5.1.1.	Örneklemin Genel Özellikleri.....	133
5.1.2.	Aile.....	139
5.1.3.	Akran Çevresi	147
5.1.4.	Okul Çevresi	156
5.1.5.	Yerleşim Alanı	158
5.1.6.	Problemlili Davranışlar Gösterme.....	161
5.1.7.	Suçta Sürüklenme.....	170
5.2.	Hipotez Testi	178
5.2.1.	Problemlili Davranışlar ve Suç İlişkisi:	178
5.2.2.	Aile Yapısı ile Problemlili Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi	182
5.2.3.	Aile ve Akrabalar Arasında Suçta Sürüklenen Kişi Sayısı ile Problemlili Davranışlara Ve Suçta Sürüklenme İlişkisi.....	187
5.2.4.	Kardeş Sayısı ile Problemlili Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi	194
5.2.5.	Ailede Fiziksel Şiddet Görme ile Problemlili Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi	194
5.2.6.	Sokakta Kalınan Süre ile Problemlili Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi	200
5.2.7.	Çalışma Süresi ile Problemlili Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi ...	206
5.2.8.	Ailede Sağlık Bakımı ile Problemlili Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi	215
5.2.9.	Ailede Düzenli Beslenme ile Problemlili Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi	220
5.2.10.	Akranlardan Şiddet Görme ile Problemlili Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi	225
5.2.11.	Yakın Arkadaşların Problemlili Davranışlar Göstermeleri ile Çocuğun Suçta ve Problemlili Davranışlara Sürüklenmesi Arasındaki İlişkiler.....	231
5.2.12.	Okulda Öğretmenden Şiddet Görme ile Problemlili Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi	236

5.2.13. Okulda Öğrencilerden Şiddet Görme ile Problemlı Davranışlara ve Suça Sürüklenme İlişkisi	241
5.2.14. Yerleşim Yerinde Bir Yakının Öldürülmesi ile Suça Ve Problemlı Davranışlara Sürüklenme İlişkisi	246
5.2.15. Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Suça ve Problemlı Davranışlara Sürüklenme İlişkisi	251
6. DEĞERLENDİRME	257
7. SONUÇ	270
KAYNAKLAR	274
EK 1: ANKET FORMU	289

Tablolar Dizini

Tablolar Dizini

Tablo 1: Örneklemin Seçildiği Kurumların Dağılımı.....	10
Tablo 2: Çocuk İşçiliği Tanımları.....	103
Tablo 3: 2009 yılında 5395 sayılı kanun gereği açılan ve hizmet vermekte olan bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri.....	110
Tablo 4: 2008 Yılında Suç Türüne ve Yaş Grubuna Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler, 12-17 yaşarası.....	113
Tablo 5: Örneklemin Yaş Dağılımı.....	133
Tablo 6: Yerleşim Bölgesi.....	135
Tablo 7: Ev Sahipliği.....	135
Tablo 8: Çalıştığı Toplam Süre.....	136
Tablo 9: En Uzun Süre Yaptığı İşin Türü.....	136
Tablo 10: Kazanılan Paranın Harcama Şekli.....	137
Tablo 11: Sokakta Kaldığı Toplam Süre.....	137
Tablo 12: Sokakta Kalma Nedeni.....	138
Tablo 13: Birlikte Yaşanılan Kişiler.....	139
Tablo 14: Kardeş Sayısı.....	140
Tablo 15: Ailede ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suçluluk.....	140
Tablo 16: Aile ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasındaki Suça Sürüklenen Toplam Kişi Sayısı.....	141
Tablo 17: Annenin Çalışma Durumu.....	142
Tablo 18: Babanın Çalışma Durumu.....	142
Tablo 19: Aile Üyeleri Evde Düzenli Olarak Yemek Hazırlıyorlar Mı?.....	143
Tablo 20: Aile Üyeleri Hasta Olduğunda Ne Yapıyorlar?.....	143
Tablo 21: Kazandığı Parayı Nasıl Harcıyor?.....	143
Tablo 22: Taciz Eden Kim?.....	143
Tablo 23: Kardeşleri Okula Gidiyor mu?.....	143
Tablo 24: Okul Çağında Olup Çalışan Kardeşi Var mı?.....	144
Tablo 25: Ailede Kendisine Yönelik Fiziksel Şiddet Var mı?.....	145

Tablo 26: Ailede Ona Kim Şiddet Uyguluyor?.....	145
Tablo 27: Ailesinde Kendisine Yönelik Şiddet Haricinde Şiddet Var mı?.....	146
Tablo 28: Çevresindeki Yaşlıları Ona Küfürlü, Aşağılayıcı, Tehditkar Sözler Söylüyor mu?.....	147
Tablo 29: Çevresindeki Yaşlıları Ona Fiziksel Şiddet Göstermiş mi?.....	147
Tablo 30: Yaşlılarından Birden Çok Kişi Ona Fiziksel Olarak Zarar Vermiş mi?..	148
Tablo 31: Yakın Arkadaşları Çevreye Zarar Vermiş mi?.....	148
Tablo 32: Yakın Arkadaşları Yanlarında Silah ya da Bıçak Taşır mı?.....	149
Tablo 33: Yakın Arkadaşları Birine Saldırmış mı?.....	149
Tablo 34: Yakın Arkadaşları Topluca Yapılan Bir Kavga ya Dahil Olmuş mu?.....	149
Tablo 35: Yakın Arkadaşları Okulda Öğretmenlerle Kavga Etmiş mi?.....	150
Tablo 36: Yakın Arkadaşları Okulda Öğrencilerle Kavga Etmiş mi?.....	150
Tablo 37: Yakın Arkadaşları Okulda Öğrencilerden Zorla Para İstemiş mi?.....	151
Tablo 38: Yakın Arkadaşları Kimseye Sözlü ya da Fiziksel Olarak Cinsel Tacizde Bulunmuş mu?.....	151
Tablo 39: Yakın Arkadaşları Hırsızlık Yapmış mı?.....	151
Tablo 40: Yakın Arkadaşları Evden Kaçmış mı?.....	152
Tablo 41: Yakın Arkadaşları Ailelerinden Gizlice Para Almış mı?.....	152
Tablo 42: Yakın Arkadaşları Okuldan Kaçmış mı?.....	152
Tablo 43: Yakın Arkadaşları Okulda Disiplin Cezası Almış mı?.....	153
Tablo 44: Yakın Arkadaşları Sigara İçmiş mi?.....	153
Tablo 45: Yakın Arkadaşları İçki İçmiş mi?.....	153
Tablo 46: Yakın Arkadaşları Tanımadıkları İnsanlardan Para İstemiş mi?.....	154
Tablo 47: Yakın Arkadaşları Bağımlılık Yapan Bir Madde Kullanmış mı?.....	154
Tablo 48: Yakın Arkadaşları Bağımlılık Yapan Bir Maddenin Dağıtımını ya da Satışını Yapmış mı?.....	154
Tablo 49: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalmış mı?.....	156
Tablo 50: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalmış mı?.....	157
Tablo 51: Öğrenciler Ondan Zorla Para İstemiş mi?.....	157
Tablo 52: Oturduğu Mahalledeki Birisi Ona Sopa, Bıçak, Çakı Gibi Bir Aletle Saldırmış ya da Saldırmaya Çalışmış mı?.....	158
Tablo 53: Ona Kim Saldırmış ya da Saldırmaya Çalışmış?.....	158

Tablo 54: Oturduğu Mahalledeki Birisi Onu Canını Ciddi Olarak Acıtacak Şekilde Dövmüş mü?.....	159
Tablo 55: Onu Kim Ciddi Zarar Verecek Şekilde Dövmüş?.....	159
Tablo 56: Taciz Eden Kim?.....	159
Tablo 57: Oturduğu Mahallede Bir Tanıdığı Öldürülmüş mü?.....	160
Tablo 58: Öldürülen Kişi Kim?.....	160
Tablo 59: Vandalizm.....	162
Tablo 60: Yanında Silah, Bıçak, Çakı gibi Aletler Taşır mı?.....	162
Tablo 61: Birine Onu Yaralamak ya da Ciddi Zarar Vermek için Saldırmış mı?...162	162
Tablo 62: Topluca Yapılan Bir Kavgaya Dahil Olmuş mu?.....	162
Tablo 63: Okulda Öğretmenlere Karşı Küfür Etmek, Tehdit Etmek ya da İtmek, Tekmelemek, Tokat Atmak gibi Davranışlar Göstermiş mi?.....	163
Tablo 64: Okuldayken Diğer Öğrencilerle Küfür Ederek, Tehdit Ederek ya da İtmek, Tekmelemek, Tokat Atmak gibi Şekillerde Tartışmış mı?.....	163
Tablo 65: Okulda Öğrencilerden Zorla Para İstemiş mi?.....	164
Tablo 66: Cinsel Taciz.....	164
Tablo 67: Hırsızlık.....	165
Tablo 68: Evden Kaçma.....	165
Tablo 69: Ailesinden Gizlice Para Almış mı?.....	165
Tablo 70: Okuldan Kaçmış mı?.....	166
Tablo 71: Okuldan Ceza Almış mı?.....	166
Tablo 72: Sigara İçmiş mi?.....	166
Tablo 73: İçki İçmiş mi?.....	167
Tablo 74: Tanımadığı İnsanlardan Para İstemiş mi?.....	167
Tablo 75: Bağımlılık Yaratan Bir Madde Kullanmış mı?.....	167
Tablo 76: Bağımlılık Yaratan Bir Maddenin Dağıtımını, Aracılığını ya da Satışını Yapmış mı?.....	168
Tablo 77: Bir Suçtan Dolayı Ceza Almış mı?.....	170
Tablo 78: Hangi Suçtan Dolayı Ceza Almış?.....	170
Tablo 79: Suç Ortağı Kim?.....	171
Tablo 80: Hangi Mahkemede Yargılanmış?.....	171
Tablo 81: En Uzun Süre Yaptığı İşin Türü.....	173

Tablo 82: Çalışan Çocukların İş Türüne Göre Dağılımı.....	173
Tablo 83: Çocukların Çalıştığı Toplam Süre.....	174
Tablo 84: Bağımlılık Yapan Bir Madde Kullanmış mı?.....	175
Tablo 85: Faktör Dağılımları.....	175
Tablo 86: Faktörler ve Soruların Açıklama Değerleri.....	176
Tablo 87: Şiddet İçeren Problemlerle Davranışlar ile Suç İlişkisinin Çapraz Dağılımı.....	178
Tablo 88: Şiddet İçeren Problemlerle Davranışlar ile Suç İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	179
Tablo 89: Şiddet İçermeyen Problemlerle Davranışlar ile Suç İlişkisinin Çapraz Dağılımı.....	180
Tablo 90: Şiddet İçermeyen Problemlerle Davranışlar ile Suç İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	180
Tablo 91: Madde Bağımlılığı ile Suç İlişkisi.....	181
Tablo 92: Madde Bağımlılığı ve Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	181
Tablo 93: Ailenin Parçalanmış Olması ile Suçun Çapraz Dağılımı.....	183
Tablo 94: Ailenin Parçalanmış Olması ile Suçun Ki Kare Değeri.....	183
Tablo 95: Ailenin Parçalanmış Olması ile Şiddet İçeren Problemlerle Davranışların Çapraz Dağılımı.....	184
Tablo 96: Ailenin Parçalanmış Olması ile Şiddet İçeren Problemlerle Davranışların Ki Kare Değeri.....	184
Tablo 97: Ailenin Parçalanmış Olması ile Şiddet İçermeyen Problemlerle Davranışların Çapraz Dağılımı.....	185
Tablo 98: Ailenin Parçalanmış Olması ile Şiddet İçermeyen Problemlerle Davranışların Ki Kare Değeri.....	185
Tablo 99: Ailenin Parçalanmış Olması ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	186
Tablo 100: Ailenin Parçalanmış Olması ile Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	186
Tablo 101: Ailede ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı.....	188
Tablo 102: Ailede ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	188

Tablo 103: Ailede ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışların Çapraz Dağılımı.....	189
Tablo 104: Aile ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	190
Tablo 105: Ailede ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışların Çapraz Dağılımı.....	191
Tablo 106: Aile ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	192
Tablo 107: Ailede ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	193
Tablo 108: Aile ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	193
Tablo 109: Ailede Şiddet Görme ve Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı.....	196
Tablo 110: Ailede Şiddet Görme ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	196
Tablo 111: Ailede Şiddet Görme ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlarda Bulunmanın Çapraz Dağılımı.....	197
Tablo 112: Ailede Şiddet Görme ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlarda Bulunma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	197
Tablo 113: Ailede Şiddet Görme ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı.....	198
Tablo 114: Ailede Şiddet Görme ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	199
Tablo 115: Ailede Şiddet Görme ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	199
Tablo 116: Ailede Şiddet Görme ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	200
Tablo 117: Sokakta Kalma Süresi ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı.....	201
Tablo 118: Sokakta Kalma Süresi ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	201

Tablo 119: Sokakta Kalma Süresi ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı.....	202
Tablo 120: Sokakta Kalma Süresi ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	203
Tablo 121: Sokakta Kalma Süresi ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı.....	204
Tablo 122: Sokakta Kalma Süresi ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	204
Tablo 123: Sokakta Kalma Süresi ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	205
Tablo 124: Sokakta Kalma Süresi ile Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	206
Tablo 125: Çalışma Süresi ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı.....	207
Tablo 126: Çalışma Süresi ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	208
Tablo 127: Çalışma Süresi ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışların Çapraz Dağılımı.....	209
Tablo 128: Çalışma Süresi ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	210
Tablo 129: Çalışma Süresi ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışların Çapraz Dağılımı.....	211
Tablo 130: Çalışma Süresi ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	212
Tablo 131: Çalışma Süresi ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	213
Tablo 132: Çalışma Süresi ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanma Arasındaki İlişkinin Ki Kare Değeri.....	213
Tablo 133: Çocuğun Yaptığı İşin Türü ile Madde Kullanımının Çapraz Dağılımı.....	214
Tablo 134: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Suça Sürüklenmesinin Çapraz Dağılımı.....	216
Tablo 135: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Suça Sürüklenmesi İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	216

Tablo 136: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Şiddet İçeren Problemlili Davranışlarının Çapraz Dağılımı.....	217
Tablo 137: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Şiddet İçeren Problemlili Davranışları İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	217
Tablo 138: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlarının Çapraz Dağılımı.....	218
Tablo 139: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışları İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	218
Tablo 140: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Madde Kullanmasının Çapraz Dağılımı.....	219
Tablo 141: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Madde Kullanması İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	220
Tablo 142: Ailede Düzenli Beslenme ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı.....	221
Tablo 143: Ailede Düzenli Beslenme ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	221
Tablo 144: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışların Çapraz Dağılımı.....	222
Tablo 145: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışlar İlişkisinin Ki Kare Dağılımı.....	222
Tablo 146: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışların Çapraz Dağılımı.....	223
Tablo 147: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	224
Tablo 148: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	224
Tablo 149: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	225
Tablo 150: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı.....	226
Tablo 151: Akranları Arasından Aynı Anda Birden Fazla Kişinin Şiddetine Maruz Kalma ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	227

Tablo 152: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı.....	227
Tablo 153: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	228
Tablo 154: Akranları Arasından Aynı Anda Birden Fazla Kişinin Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı.....	228
Tablo 155: Akranları Arasından Aynı Anda Birden Fazla Kişinin Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	229
Tablo 156: Akranları Arasından Aynı Anda Birden Fazla Kişinin Şiddetine Maruz Kalma ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	230
Tablo 157: Akranları Arasından Aynı Anda Birden Fazla Kişinin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	230
Tablo 158: Yakın Arkadaşların Şiddet İçeren Problemlı Davranışları ile Çocuğın Suça Sürüklenmesi Arasındaki İlişkiler.....	232
Tablo 159: Yakın Arkadaşların Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışları ile Çocuğın Suça Sürüklenmesi Arasındaki İlişkiler.....	233
Tablo 160: Yakın Arkadaşların Şiddet İçeren Problemlı Davranışları ile Çocuğın Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar Göstermesi Arasındaki İlişkiler.....	234
Tablo 161: Yakın Arkadaşların Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışları ile Çocuğın Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar Göstermesi Arasındaki İlişkiler.....	235
Tablo 162: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı.....	237
Tablo 163: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	237
Tablo 164: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışların Çapraz Dağılımı.....	238
Tablo 165: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	238

Tablo 166: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışların Çapraz Dağılımı.....	239
Tablo 167: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar Gösterme Arasındaki İlişkinin Ki Kare Değeri.....	239
Tablo 168: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	240
Tablo 169: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Madde Kullanma Arasındaki İlişkinin Ki Kare Değeri.....	240
Tablo 170: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Bir Suçtan Dolayı Ceza Almanın Çapraz Dağılımı.....	242
Tablo 171: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Bir Suçtan Dolayı Ceza Alma İlişkinin Ki Kare Değeri.....	242
Tablo 172: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı.....	243
Tablo 173: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışlar Gösterme İlişkinin Ki Kare Değeri.....	243
Tablo 174: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı.....	244
Tablo 175: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar Gösterme İlişkinin Ki Kare Değeri.....	244
Tablo 176: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma İle Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	245
Tablo 177: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma İle Madde Kullanma İlişkinin Ki Kare Değeri.....	245
Tablo 178: Yerleşim Yerinde Bir Yakının Öldürülmesi ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı.....	247
Tablo 179: Yerleşim Yerinde Bir Yakının Öldürülmesi ile Suça Sürüklenme İlişkinin Ki Kare Değeri.....	247
Tablo 180: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışların Çapraz Dağılımı.....	248
Tablo 181: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışlar İlişkinin Ki Kare Değeri.....	248

Tablo 182: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlarda Bulunmanın Çapraz Dağılımı.....	249
Tablo 183: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlarda Bulunma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	249
Tablo 184: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	250
Tablo 185: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	250
Tablo 186: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı.....	252
Tablo 187: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	252
Tablo 188: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışların Çapraz Dağılımı.....	253
Tablo 189: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışlarda Bulunma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	253
Tablo 190: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama Ya Da Saldırı Tehlikesi Atlatma İle Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlarının Çapraz Dağılımı.....	254
Tablo 191: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışların Ki Kare Dağılımı.....	254
Tablo 192: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı.....	255
Tablo 193: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri.....	256

Şekiller Dizini

Şekil 1: Araştırma Modeli.....	8
Şekil 2: Çocuk Suçluluğuna İlişkin Bütüncül Model.....	88
Şekil 3: 6-17 Yaş Grubu Çocukların Okula Devam ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı.....	107
Şekil 4: Çocuklara Verilen Hizmetlere İlişkin Yol Haritası.....	111

GİRİŞ

Türkiye’de 2005 yılında Çocuk Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle çocuk suçluluğuna ilişkin geliştirilen sosyolojik bakış açısı hukuk alanında da geçerlilik kazanmıştır. Suç kurbanı olma ile suça sürüklenme ilişkisi ilk defa yasal düzenlemenin prensibi olarak ön plana çıkmıştır. Bu düzenleme, çocuklara yönelik koruma, yargılama ve rehabilitasyon gibi resmi süreçleri kapsayan büyük bir değişim sürecinin ilk adımıdır.

Sanayi Devrimi, 1. ve 2. Dünya Savaşı ve Amerika’da başlayarak bütün dünyayı etkisi altına alan 1929 Büyük Bunalımı, dünya toplumlarının kaderini belirleyen dönemeçlerdir. Modern toplumlar “ailelerin parçalandığı, sorunlarla baş edemediği ve çocukların ‘can’ kaygısına düşerek dilencilikten hırsızlığa çeşitli suçlara artan oranlarda karıştığı” (Fişek, Çiner ve Akpınar 2008: 19) sarsıntılı dönemlerden geçmişlerdir. Çocuk suçluluğu, yalnız bu sarsıntılı dönemlere özgü bir durum olmamakla birlikte, yaşanan dönüşümlerle kentlileşen ve sosyal bilim literatürüne giren bir olgudur.

Fişek, Çiner ve Akpınar (2008: 25), dünyada çocuk suçluluğu ile 20. yüzyılın ilk yıllarından başlayarak ilgilenildiğini, ancak sorunun dünya savaşlarıyla alevlendiğini belirtmektedirler. Savaş dönemleri Türkiye’yi de etkilemiştir. Birinci Dünya Savaşı döneminde Türkiye’de açlık ve sefalet inanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Sefaletten en çok etkilenen kesimlerden biri de çocuklardır. Bekir Onur, Türkiye’de çocukluğun tarihsel değişimini anlatan çalışmasında (2007), çocukluğunu bu sefalet ortamında geçirmiş olan kişilerin anlatımlarına yer vermiş ve kentlerdeki dilenen, sokaklarda yatıp kalkan çocuklardan bahsetmiştir.

Bu tarihsel sefalet dönemleri 1950’lerde ve 1980’lerde de çocukları etkilemeye devam etmiştir. 1950’lerde köylerden büyük kentlere göçlerdeki hızlı artış, bir değişim sürecinin habercisi olmuştur. “Çoğunlukla dere yatağı, dik yamaç gibi coğrafi olarak dezavantajlı arazilerde derme çatma barakalar olarak yapılan ve zamanla kentlerin çeperlerini saran ve sürekli genişleyen halkalar halindeki düşük yoğunluklu ve alt yapı ve servisler açısından yetersiz mahallelere dönüşen gecekondu” (Erman 2004: 1)

zamanla suçun ve suçlunun üretim mekânları olarak görülmeye başlanmıştır. Erman (2007: 30) bu mekânların alt yapının yetersiz kaldığı, aşırı kalabalık ve yoğunluğun bulunduğu çürüme mekânları olarak ortaya çıktığına değinmektedir. Clive Ponting (2007: 376) gelişmekte olan dünyadaki tüm kentlerde benzer bir sürecin ve benzer sorunların yaşandığını ifade etmiştir:

“Gelişmekte olan dünyadaki kentsel nüfusun büyük olasılıkla üçte birden fazlası, kendi yaptıkları yasadışı gecekondu kalıyor. Bu gecekonduların çoğu, yetkililer tarafından ev yapımına uygun bulunmayan, kanalizasyon, su kaynakları, çöp toplama ve elektrik gibi temel hizmetlerin neredeyse hiç verilmediği yerler oluyor. Çok az sayıda okul bulunuyor ve bu bölgeler çoğunlukla suç ve şiddetin merkezi haline geliyor.”

1980’lerde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kentlerde şiddet ve suç davranışları artmıştır (Erman 2007: 30). Özbay’a (2003: 59) göre, 1980’li yıllarda Türk toplumu değerler sisteminde maddi kazançların bu kazançlara ulaşmak için uygun olan yollar dikkate alınmaksızın birincil amaç haline geldiği bir değişim yaşamıştır. Bu değişim, suçla ve suç oranlarıyla ilişkilidir. İstatistikler bu dönemde çocuk suçluluğunun da artmış olduğunu göstermektedir. Türkiye’deki toplam hükümlü çocuk oranı 1980, 1985, 1990 ve 2000 yıllarında 1975 yılına göre daha yüksektir (Günşen-İçli 2007-a: 320).

Fişek (2011: 75), çocuk suçluluğu konusuna olan ilginin yirminci yüzyılın başlarında yükseldiğini ve iki dünya savaşının bu artan ilgide önemli bir payının olduğunu belirtmektedir. Dünya savaşlarının yanı sıra sanayi devrimi ve 1929 Büyük Bunalımı, dünyada çocuk suçluluğu sorunun endişe verici boyutlara ulaşmasına ve çalışmalara konu olmasına neden olmuştur. Türkiye’de çocuk suçluluğu ile ilgili ilk çalışmalar 1930’lu yılların başına dayanır. Bunun temel nedeni, Dönmezer’in de belirttiği gibi, daha önce suç istatistiklerinin tutulmuyor olmasıdır (Fişek, Çiner ve Akpınar, 2009: 19). Ancak 1930’lardan itibaren çocuk suçluluğu, akademik anlamda da önemli bir sosyal problem olarak gündeme gelmeye başlamıştır.

Çocuk suçluluğunun ele alınışı, genel olarak suçlu çocuk kavramının barındırdığı çelişkiye dikkat çekecek nitelikte bir sonuca ulaşmaktadır. Bu çelişki, suçlu olarak damgalanan çocukların aslında yoksulluk, ihmal, istismar, şiddet gibi çeşitli risklerden

zarar görmüş ve bu şekilde suça itilmiş ya da sürüklenmiş çocuklar olmalarıdır. Literatürde “suçlu çocuk yoktur; suça itilmiş çocuk vardır” görüşü benimsenmektedir. Bu nokta, çocuk suçluluğu kavramını sosyolojinin odak noktasına yerleştirmektedir; çünkü çocukları suça iten toplumsal kaynakların, yukarıda da sıralandığı gibi sorunun altında yatan yoksulluk, ekonomik krizler, savaşlar gibi tarihsel durumların açığa çıkarılması gerekmektedir.

Çocukların suç, madde bağımlılığı, antisosyal davranışlar gibi olumsuz davranışlarda bulunmalarının altında çeşitli toplumsal koşullar yatmaktadır. Bu koşulların ayrıntılı olarak incelenmesi, çocukların suça, şiddete, kötü muameleye maruz kalması ile suça ve sorunlu davranışlar göstermeye itilmesine dair önemli ipuçları verebilecektir. Bu ilişki, bilimsel literatürde alt kültür teorileri, dezavantajın yoğunlaşması, şiddet döngüsü gibi birçok perspektiften irdelenerek ortaya konulmuştur.

Politika oluşturma çabalarında da çocuk suçluluğunun ortaya çıkmasında etkili olan toplumsal koşullarla mücadele edilmesinin önemine dikkat çekilmektedir. Bunun başlıca örneği Riyad İlkeleri olarak da bilinen Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin BM Yönlendirici İlkeleri'dir. Burada çocuk suçluluğunun önlenmesi için toplumsallaşma süreçlerine müdahale edilmesi önerilmektedir. Toplum, akran grupları, okul, mesleki çevre gibi sosyal çevrelerde çocukların başarıyla toplumsallaşmaları, suçluluğun önlenmesinin temel şartlarından biri olarak görülmektedir (Yelken, 2011: 37).

Bu araştırma, çocuklarda zarar görme ve problemleri davranışlar olarak sınıflanan çevreye şiddet gösterme, okuldan kaçma ve okulda şiddet, hırsızlık, gasp, sigara, içki ve madde kullanma gibi bir sapma, şiddet ya da kendisine yönelik zarar içeren davranışlarda bulunma ile suça itilme ilişkisini farklı sosyal çevrelerin etkileri bağlamında ve sosyal öğrenme, sosyal kontrol, gerilim ve etiketleme gibi sosyolojik suç teorilerinin sunduğu perspektiflerden değerlendirmeye odaklanmıştır. 2009–2012 yılları arasında Ankara, İzmir, Kocaeli, Elazığ ve Diyarbakır'da risk altındaki ve hükümlü 240 çocuğa uygulanan anket çalışmasının sonuçları ışığında suç, şiddet ve kötü muameleye maruz kalma ile suç ve problemleri davranışlara yönelme arasındaki ilişkiler irdelenmiştir.

Suçluluk, resmi suç kayıtları ve çocukların kendi ifadelerine dayanan problemleri davranışlar olmak üzere farklı boyutlarıyla, sosyolojik olarak çok yönlü bir perspektiften ele alınarak sorunsallaştırılmıştır. Ayrıca, çocuk adalet sisteminin bugünkü durumu ve bu sistem içerisinde hükümlü çocukların yerine ilişkin tartışmalar da konuyla ilgili olduğundan ceza adalet sisteminin çocuklar için ne şekilde işlediğine ilişkin tartışmalara da yer verilmiştir.

Bu çalışma; giriş, araştırmanın metodolojisi, kavramsal ve kuramsal çerçeve, araştırma süreci ve sahası, örneklemin tanıtımı, sonuç ve değerlendirme ve öneriler bölümlerinden oluşmaktadır. Bu bölümde araştırmanın konusu, amacı ve önemine yer verilmiştir. İkinci bölüm araştırma metodolojisidir. Araştırmanın metodu, evreni ve örneklemini, örnekleme tekniği, operasyonel tanımlar, bağımlı ve bağımsız değişkenler ve hipotezler, anket formuna ilişkin bilgiler ve veri analiz tekniği tanıtılmaktadır. Üçüncü bölümde araştırma modeli tanıtılarak ilgili literatür ışığında araştırmada kullanılan kavramsal çerçeve ve kullanılan teorik perspektifler yer almaktadır. Araştırma süreci ve saha bölümünde araştırma süreci, bu süreçte karşılaşılan güçlükler, araştırmanın sınırlılıkları belirtilerek araştırma sahalarıyla ilgili bilgilere yer verilmektedir. Örneklemin tanıtımında örneklemin demografik özellikleri bulunmaktadır. Sonuç kısmında hipotezlerle ilgili ulaşılan sonuçlar tanıtılmakta ve tartışma kısmında bu sonuçlar ilgili literatür ışığında tartışılarak konuya ilişkin öneriler geliştirilmektedir.

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu; çocukların suça sürüklenmesi, sapma ve şiddet göstermesi gibi çocuk suçluluğuyla bağlantılı sorunlar üzerinde aile, akran çevresi, okul ve yerleşim çevresinde suç ve şiddete tanık olmaları ve maruz kalmalarının etkilerinin neler olabileceğidir. Bu bağlamda *ailenin* yapısı ve kötü muamele sergilemesi; *akranların* problemleri davranışlarda bulunması ile çocuğa şiddet göstermesi, *okulda* şiddete maruz kalma ve *yerleşim yerinde* şiddet içeren ve içermeyen suçlara maruz kalma ya da tanıklık etmeye odaklanılmaktadır. Bunların, bu araştırmada resmi olarak suça sürüklenme ile suç ve sapma unsurları içeren davranışlar gösterme olarak tanımlanmış olan geniş anlamdaki çocuk suçluluğu üzerindeki etkilerine bakılarak suça, şiddete,

sapmaya maruz kalmanın ve tanıklık etmenin en geniş kavramsal anlamıyla çocuk suçluluğu üzerinde ne gibi etkilerinin olabileceği sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yoksulluk, okula devam etmeme, çalışma ve sokakta yaşama gibi suça sürüklenme açısından risk içeren deneyimlere sahip 240 çocuğun katılımıyla anket uygulaması yapılmıştır. Aile, akran çevresi, okul ve yerleşim yeri olmak üzere dört farklı sosyal çevre temelinde çocuk suçluluğunu ortaya çıkaran olumsuz koşulların neler olabileceğine, çocukların hangi süreçlerden zarar görerek suça ve problemlili davranışlara sürüklendiklerine açıklama getirmek üzere yorumlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Çocuk suçluluğu tüm dünyada önemli bir problemdir. Ülkelerin gelişme seviyesi ne olursa olsun dünyada genel olarak çocuk suçluluğu onlu yaşlarda en yüksek noktaya ulaşmaktadır (Seyhan ve Bahar, 2006: 5). BM tarafından hazırlanan çocuk suçluluğu raporunda uyuşturucuyla ilgili ve şiddet içeren çocuk suçlarının yükseliş eğiliminde olduğu belirtilmiştir (United Nations, 2003). Türkiye’de de 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin çocuk suçlarını arttırdığı belirtilmektedir (Ankara Ticaret Odası, 2006). Bu rapora göre Türkiye’de hırsızlık olaylarına karışan her yüz şüphelinin 25’i, cinayet olaylarına karışan her yüz şüphelinin ise 9’u çocuktur. Çocuk suçlarındaki artış son yıllarda da devam etmektedir. Suça sürüklenme nedeniyle güvenlik birimine getirilen çocuk sayısı 2008 yılında 62.430 iken 2010 yılında 83.393’e çıkmıştır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2010).

Suçların artmasıyla birlikte okullarda şiddet, madde bağımlılığı, saldırganlık gibi çeşitli davranış biçimleri ve problemler yaygınlık kazanmakta ve çocuk suçluluğu farklı boyutlar kazanarak gittikçe derinleşen bir sorun haline gelmektedir. Diğer tarafta ise çocukların suç, şiddet, ihmal ve istismar kurbanı olmaları sorunu bulunmaktadır. Güvenlik birimine getirilen çocukların 83.393 kişi ile en büyük bölümü suça sürüklenme nedeniyle getirilmişken, mağdur olarak getirilen 76.428 çocuk, ikinci büyük grubu oluşturmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2010). Resmi kayıtlara yansımada Türkiye’de çocukların büyük bir kesimi şiddet kültürü içinde yaşamaktadır. Ailede,

okulda, arkadaş çevresinde ve yerleşim yerinde; yani yakın sosyal çevresinde çocuk şiddetin meşru olarak gündelik hayatta yer aldığı bir dünyada yaşamaktadır. Yoksulluk, ailede işsizlik gibi yapısal sorunlar buna eklendiğinde çocukların suça sürüklenme eğilimi yükselmektedir.

Yoksulluk, sokakta yaşama, erken yaşta okulu bırakarak çalışmaya başlama suç literatüründe suça sürüklenmede etkili olan başlıca risk faktörleri olarak geçmektedir. Bu araştırmanın amacı, bu risk faktörlerine sahip olan çocukların suç, şiddet ve sapma içeren çeşitli problemleri davranışlarda bulunmaları konusunda aile, arkadaş çevresi, okul ve yerleşim yeri gibi sosyal çevrelerde zarar görmelerinin ne tür etkilere sahip olduğunun bulunmasıdır. Aynı dezavantajlı yaşam koşullarına sahip oldukları halde bazı çocukların problemleri davranışlar gösterirken neden bazılarının göstermediği bu sosyal çevreler bağlamında açıklanmaktadır. Böylelikle, çocukların yaşam koşullarını iyileştirmeye ve suçtan uzaklaştırmaya yönelik sosyal politika üretimine katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Araştırmanın Önemi

Araştırma, çocuk suçluluğunu gündelik yaşamdaki görünümüleriyle ele alarak daha geniş bir perspektiften değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bunun için literatürde şiddet, sapma ve suç unsurları taşıyan davranışları ifade etmek üzere 1980'lerden beri kullanılan problemleri davranışlar kavramından yararlanılmaktadır. Çocukların hem resmi suç kayıtları hem de kendi ifadelerine dayalı olarak gündelik yaşamdaki problemleri davranışları değerlendirilmekte ve bu iki unsur ayrı ayrı analiz edilerek sonuçta bütünsel bir bakış ile yorumlanmaktadır. Bu strateji ile çocuk suçluluğu resmi olarak "suçlu"/"suçsuz" ayrımının dışına çıkarılarak belirli bir aralık olarak görülmektedir. Bu aralıkta suçluluk kişiye atfedilen bir özellik olarak değil, belirli davranış tarzları olarak değerlendirilmektedir. Çocukların bu aralıkta suçlu ya da suçsuz olarak değerlendirilmesinden kaçınılmaktadır. Aksine, herkesin bir ölçüde problemleri davranışlarda bulunması beklenen bir durum olarak kabul edilmiştir. Bu perspektif,

suçlu davranışa ilişkin daha detaylı ve derinlemesine bilgi sağlama potansiyeli nedeniyle literatüre sağlayacağı katkı açısından önem taşımaktadır.

Literatürde resmi suç kaydı ve problemlili davranışlar iki farklı araştırma kategorisi olarak görülme eğilimindedir. Bunlar, birbirinden ayrı olarak ele alındığından problemlili davranışlar ile suç arasındaki olası ilişki ve geçişlilikleri görmek çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Oysa bu araştırma model olarak problemlili davranışlar ile suçun aynı sorunun davranış düzeyinde açığa çıkan benzer belirtileri olarak alınabileceği düşüncesine dayanmaktadır. Bu çerçevede bu araştırma, literatüre çocukların şiddete yönelmeleri, problemlili davranışlarda bulunmaları ve suça sürüklenmelerini bir arada ele almaya imkan veren yeni bir perspektif sunarak katkıda bulunmaktadır.

Bu araştırma ile, problemlili davranışlar ile suça sürüklenme arasındaki ilişkilerin açıklanması, suç teşkil etmese bile şiddet, statü suçları, sapma gibi olumsuz öğeler barındıran davranış tarzları ile suç arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması; ailenin, akran çevresinin, okul ve yerleşim yerindeki çeşitli deneyimlerin problemlili davranışlar gösterme ve suça sürüklenme ile olan ilişkisinin ortaya çıkarılması; suç da dahil olmak üzere çeşitli olumsuz davranış türleri üzerinde farklı çevrelerinin etkilerinin açıklanması amaçlanmıştır.

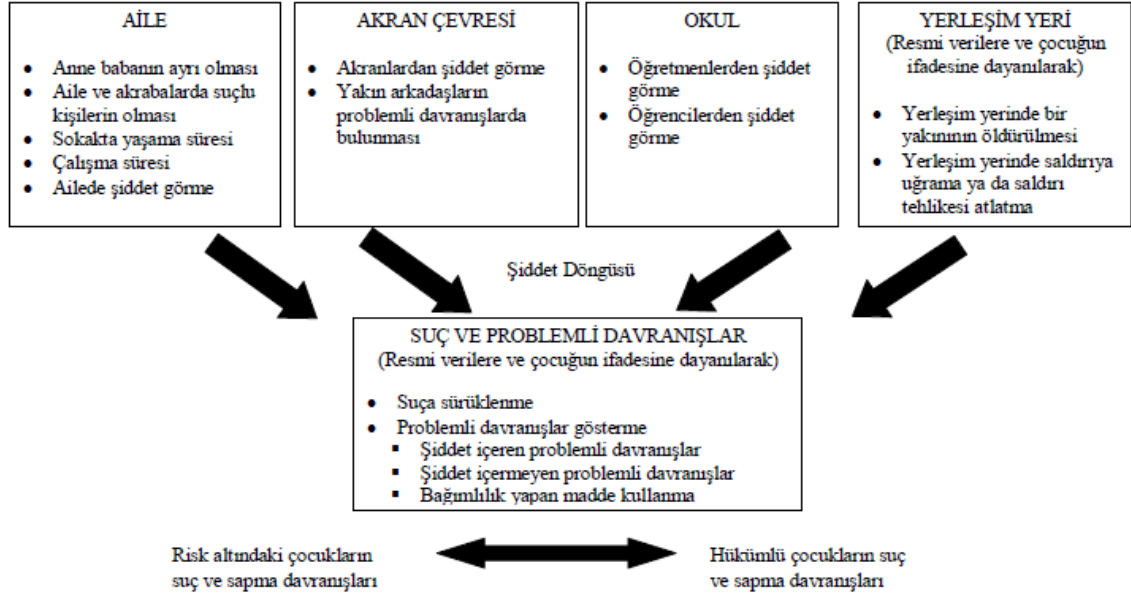
Araştırma modelinin barındırdığı yeni bir perspektif önerisine bağlı olarak örneklem yalnızca suça sürüklenen çocuklardan değil, suça sürüklenmek bakımından risk altında olan çocuklar arasından da seçilmiştir. Araştırmanın sunduğu perspektife bağlı olarak her iki gruptan çocuklara da hem suça sürüklenme hem de problemlili davranışlarda bulunma deneyimleriyle ilgili sorular sorulmuştur. Bu şekilde suça sürüklenmiş ve risk altında olan çocukların ne ölçüde problemlili davranışlar sergilediklerini kavramak ve suçluluğu, şiddet, problemlili davranışlar gibi davranışlar sıralaması içerisinde bir noktaya yerleştirerek sosyolojik bir sorun olarak ele almak mümkün olmuştur. Bunun yanı sıra suçluluğun yanı sıra gündelik hayatta ortaya çıkan problemlili davranışların da çocukların suç, şiddet ve kötü muameleye maruz kalmalarıyla olan ilişkilerini ortaya çıkarması araştırmayı önemli kılan diğer bir odak noktasıdır.

1. ARAŞTIRMANIN METODU

Bu bölümde araştırmada kullanılan evren/örneklem seçimi, veri toplama tekniği, veri analiz tekniği ve araştırma sürecine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

1.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli, Şekil 1’de görülmektedir. Aile, akran çevresi, okul ve yerleşim yeri gibi bağımsız değişkenler ile suç ve problemlili davranışlardan oluşan bağımlı değişkenlerle ilgili göstergeler, aşağıda maddeler halinde görülebilmektedir.

Şekil 1: Araştırma Modeli

Bu çalışmada üzerinde durulan, Şekil 1’de görülen göstergeler arasındaki ilişkililerdir. Örneğin aile ile ilgili olarak ikinci maddede görülen aile ve akrabalar arasında suçlu kişilerin olması ile çocuğun suç ve problemlili davranışlar göstermesi arasındaki ilişki incelenmektedir. Diğer göstergelerin de aynı şekilde suç ve problemlili davranışlarla olan ilişkisi araştırılmaktadır.

Aile, akran çevresi, okul ve yerleşim yeri ile ilgili göstergelerin bağımlı değişkenler olan suç ve problemlili davranışlarla olan ilişkisinin yanı sıra suç ve problemlili davranışların kendi aralarındaki ilişkisi de incelenmiştir. Bu sayede, suç ile problemlili davranışlar arasındaki bağlantıları görmek mümkün olmaktadır.

1.2. Örneklem

Araştırmanın amacına uygun olarak örneklem bazı dezavantajlar taşıyan çocuklardan oluşturulmuştur. Bu dezavantajlar; yoksulluk, okula devam etmeme, çalışma ve sokakta yaşamadır. Bu tür dezavantajları bulunan çocukların hem suç ve şiddet kurbanı olma, hem de suç ve problemlili davranışlar gösterme açısından daha yüksek risk altında buldukları bilinmektedir. Dolayısıyla örneklem seçiminde yoksullukla birlikte okula devam etmeme, sokakta yaşama ya da çalışma gibi dezavantajlara sahip olma şartı aranmıştır. Böylelikle dezavantajlı olarak kabul edilen kesim, araştırmanın odağına alınmıştır.

Araştırma evreninin kesin sayısı bu dört faktörün bileşimleridir. Ancak bu risk kavramsallaştırmasına uygun bir istatistik çalışması olmadığından evrenin kesin sayısı bilinmemektedir. Bu konuda yararlanılabilecek en uygun kaynak ise Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hazırlanmış olan Çalışan Çocuklar Raporu'dur (TÜİK, 2006). Çalışan çocuklarla ilgili ulusal düzeydeki en yeni istatistik çalışması, bu rapordur. Rapora göre 6-17 yaş arasında 16.264 çocuk bulunmaktadır. Bunlardan 2.492'si okula devam etmemektedir. Okula devam etmeyen çocukların 656'sı ise ekonomik işlerde çalışmaktadır. Kayıtdışı işlerde çalışan çocukların sayısı ise bu sayının çok üstündedir. UNICEF raporu, sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan çocukların 42 bin kişi civarında olduğunu bildirmektedir (UNICEF, 2006).

Örneklemdeki 240 kişinin yukarıda sıralanan riskleri taşıyan, görelili olarak dezavantajlı çocuklardan seçilebilmesi için amaçlı örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Bu şekilde belediyelerin bu kesimden çocuklara hizmet vermek amacıyla kurmuş olduğu çocuk merkezlerinden ve eğitimevlerinden yararlanılmıştır.

Örneklemin seçildiği çocuklar ve bu çocukların seçildikleri kurumlara göre dağılımları Tablo 1’de görülmektedir. Risk altındaki çocukların seçildikleri kurumlar, Ankara

Tablo 1: Örneklemin Seçildiği Kurumların Dağılımı

	Sayı	Yüzde
İzmir Çocuk Eğitimevi	48	20,0
Elazığ Çocuk Eğitimevi	31	12,9
Ankara Çocuk Eğitimevi	41	17,1
Kocaeli Çocuk ve Gençlik Merkezi	35	14,6
Diyarbakır Belediyesi Çocuk Şubesi	25	10,4
Ankara SÇÇM	60	25,0
Toplam	240	100,0

Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi (SÇÇM), Kocaeli’de bulunan Çocuk ve Gençlik Merkezi ile Diyarbakır Belediyesi Çocuk Şubesi’dir. Ankara’dan 60 (örneklemin %25’i), Kocaeli’den 35 (örneklemin % 14,6’sı) ve Diyarbakır’dan 25 (örneklemin % 10,4’ü) çocuk seçilmiştir. Örneklemin her şehirden eşit olarak

seçilmesi hedeflenmiş, ancak risk tanımına uygun özellikler taşıyan çocuklara ulaşmakta güçlük çekildiğinden eşit sayılara ulaşmak mümkün olmamıştır. Bununla ilgili ayrıntılı bilgiler araştırmanın sınırlılıkları bölümünde açıklanmaktadır.

İzmir Çocuk Eğitimevi’nden 48 (örneklemin % 20’si), Elazığ Çocuk Eğitimevi’nden 31 (örneklemin % 12,9’u) ve Ankara Çocuk Eğitimevi’nden 41 (örneklemin % 17,1’i) çocuğa ulaşılmıştır. Burada yine her kurumdan eşit sayıda katılımcı seçilmemiştir. Bunun nedeni kurumlardaki çocuk sayısının farklılık göstermesidir. Eğitimevlerinde; firar etmiş olan (6), agresif özellikler gösteren (3) ve görüşmeyi reddeden (1) çocuklar haricinde orada bulunan tüm çocuklar araştırmaya katılmıştır. Böylelikle araştırma süresinde Türkiye’deki bütün eğitimevlerinde kalan çocuklar araştırmaya katılmıştır.

1.3. Veri Toplama Tekniği

Bu araştırma nicel metotla yapılmıştır. Veri toplamada anket formu kullanılmaktadır. Anket formunda çocukların suç ve sapma davranışları kendi ifadelerine dayalı olarak araştırılmaktadır. Bu tekniğin avantaj ve dezavantajları aşağıda değerlendirilmektedir. Araştırma hipotezleri ve buna bağlı olarak anket formunda ölçülen bağımlı ve bağımsız değişkenler aşağıda tanımlanarak ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

1.3.1. Anket Formu

Anket formunda demografi, suç, sapma ve suç kurbanı olmaya ilişkin çeşitli soru grupları yer almaktadır. Anket formunun hazırlanmasında temel olarak Finkelhor ve diğerleri'nin (2005) çocuk ve gençlerin suç kurbanı olmalarına ilişkin çalışmalarından yararlanılmıştır.

Ankette demografik değişkenlerle ilgili sorular başta gelmektedir. Ardından ilk olarak sosyal çevrede zarar görmeye ilgili çeşitli sorular sorulmuştur. Bunu, çocukların problemleri davranışlar göstermesine ve suça ilişkin sorular takip etmektedir.

Anket formu iki farklı örnekteki gruplara göre ek sorular taşımaktadır. Örneğin hükümlü çocuklar için olan formda çocukların ceza almasına neden olan suçun türü ve ne zamandır ceza infaz kurumunda bulunduğu ile ilgili sorular bulunmaktadır. Resmi suç kaydı olmayan çocuklar için ise bu sorular sorulmamıştır. Eğitimevlerindeki çocuklara yönelik olarak hazırlanan soruları da içeren anket formu, Ek 1'de görülebilir.

Anket formunda yer alan sorular, bunların anketteki soru numaraları ve araştırma değişkenlerine göre dağılımı aşağıda görülmektedir.

Demografik Özellikler:

Yaş

Cinsiyet

Yoksulluk

Yerleşim türü

Ev sahipliği

Yaşadığı bölge

Annenin çalışma durumu

Babanın çalışma durumu

Kardeş sayısı

Bağımsız Değişkenler:

Aile

1. Aile Yapısı

Anne babanın bir arada olmaması

Annenin düzenli olarak çalışmaması

Babanın düzenli olarak çalışmaması

Kardeş sayısının fazla olması

Aile ya da düzenli olarak görüşülen akrabalar arasında suçlu kişilerin olması 22

2. Ailede Kötü Muamele

Çocuğun ailesinin yanında düzenli olarak yemek yememesi

Çocuğun sağlığının ihmal edilmesi

Çocuğun ailesi için para kazanması

Çocuğun okula devam etmemesi

Kardeşlerin çalışması

Kardeşlerin okula gitmemesi

Çocuğun çalışma süresi

Çocuğun sokakta kalma süresi

Aile üyelerinin çocuğa fiziksel şiddet uygulaması

Akranlar

Fiziksel şiddet

Arkadaşların Problemleri Davranışları Sergilemesi

Şiddet içeren problemleri davranışları

[çevreye zarar verme (63), saldırı (75), toplu kavgaya karışma (76), öğretmene şiddet (78)]

Şiddet içermeyen problemleri davranışları

[hırsızlık (69), dilencilik (82), madde satışı (87)]

Bağımlılık yapan madde kullanma

Okul

Öğrencilerin fiziksel şiddeti

Öğrencilerin zorla para alması

Öğretmenlerin fiziksel şiddeti

Yaşanılan Bölge

Şiddet içeren suçlara maruz kalma

(saldırı , dayak, cinayet)

Şiddet içermeyen suçlara maruz kalma

(hırsızlık, ev soygunu)

Bağımlı Değişkenler

Problemlili Davranışlar Sergileme

Şiddet içeren problemlili davranışlar

Şiddet içermeyen problemlili davranışlar

Bağımlılılık yapan madde kullanma

Resmi Suç Kaydı

Ankette problemlili davranışlar, ölçek tipi sorularla ölçülmüştür. Ölçek tipi soruların seçilmesinin nedeni, çocukların belli davranışlarda bulunup bulunmadıklarının yanı sıra bu davranışlarda hangi sıklıkta bulduklarını öğrenebilmektir. Bu bilgi, problemlili davranışlara ilişkin daha kapsamlı bilgi vermektedir.

1.3.2. Veri Toplama Tekniğine İlişkin Bilgiler

Suç literatüründe suçlu davranışı araştırmak için resmi istatistikler yerine kişilerin kendilerine sorular yönelterek veri toplamak çeşitli avantaj ve dezavantajları beraberinde getiren bir tekniktir. Suç araştırmalarında hangi tekniğin geçerlilik taşıyacağına ilişkin tartışmalar güncelliğini korumakla birlikte kişinin ifadesine dayanan araştırma tekniklerinin geçerlilik ve güvenilirliğine ilişkin metodolojik ilerlemeler sağlanmış ve bu teknik başlangıçta çeşitli soru işaretleri bırakmışsa da günümüzde popülerlik kazanmaya başlamıştır.

İfadeye dayalı araştırma tekniği özellikle çocuk ve genç suçluluğu konusundaki çalışmalarda kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra suçlu nüfusun geçmiş suçlarının geçmiş

yaşantılarına ilişkin veri toplanmasında ya da uyuşturucu bağımlılığı gibi özelliklerinin belirlenmesinde de kullanıldığı belirtilmektedir (Siegel ve Walsh 2008: 31). Tekniğin avantajları, bu alanlardaki araştırmalarda kendisini göstermektedir.

Loeber, Farrington, Stouthamer-Loeber ve White tarafından yapılan Pittsburg Gençlik Araştırması (2008), suçluluğu kişilerin kendi ifadelerine göre ölçmenin güvenilirliği konusunda karşılaştırma yapma imkanı vermektedir. Çocukların kendi ifadelerinin ve resmi tutuklanma ve hüküm giyme kayıtlarının bir arada kullanıldığı bu araştırmanın sonuçları “Çocukların kendi ifadelerinde belirttikleri şiddet gösterme vakalarıyla resmi kayıtlar birbirine oldukça yakındır. (Loeber, Farrington, Stouthamer-Loeber ve White 2008: 314). Ancak çocukların ifadelerine dayanan şiddet ve hırsızlık olayları diğer araştırma sonuçlarında da olduğu gibi resmi kayıtlarda görünenden fazladır.

Kişilere suç işleyip işlemediklerini sormak her ne kadar o kişilerin cevaplarının dürüstlüğü hakkında birtakım kuşklar uyandırır da suç istatistiklerinde ya da suç kurbanı olmaya ilişkin istatistiklerde ölçülemeyen suçların ve problemlili davranışların araştırılması, ancak bu şekilde mümkün olmaktadır. Bunlar kamu düzenine karşı suçlar, cinsel suçlar, uyuşturucu bağımlılığı ve küçük hırsızlık ya da içkili araba kullanmak gibi her zaman resmi kayıtlara yansımayan suçlar olarak sıralanmaktadır (Maxfield ve Babbie 2009:103). Daha da önemlisi Türkiye’de suçluluğa ilişkin Amerika’daki gibi Standart Suç Kaydı (Uniform Crime Report) ile Ulusal Suç Mağduriyeti Taraması (National Crime Victimization Survey), Ulusal Uyuşturucu Bağımlılığı ve Sağlık Taraması (National Drug Abuse and Health Survey) gibi ülke çapındaki verilerin sistematik şekilde bulunmamasıdır. Bu verilerin yokluğu ve mevcut istatistiksel verinin yüzeysel oluşu, suçlu davranışın doğrudan kişilere sorular yöneltilerek belirlenmesini anlamlı kılmaktadır.

Bu tekniğin zayıf yönleri ise, kişilerin tutuklanma ya da başkaları tarafından olumsuz değerlendirilme kaygısıyla doğruyu söylemeyebileceklerine ya da bazı durumlarda, örneğin suç kurbanı olmalarıyla ilgili sorular sorulduğunda yaşadıklarını abartabileceklerine dayanmaktadır (Maxfield ve Babbie 2009:103; Siegel ve Walsh 2008: 33). Ancak yapılan çalışmalar (Zhang, Benson ve Deng 2000) ve geliştirme

çalışmaları (Finkelhor ve diğerleri 2005; Thornberry ve Krohn 2000, Elliot ve Ageton 1980) tekniğin doğru sonuçlar verdiğini tekrar tekrar ortaya koymaktadır.

1.4. Araştırma Değişkenleri ve Operasyonel Tanımlar

Araştırmanın bağımsız değişkenleri aile, akran çevresi, okul çevresi ve yerleşim alanıdır. Bağımlı değişkenler ise problemlili davranışlar gösterme ve suça sürüklenmedir.

Araştırmada kullanılan değişkenler ve bu değişkenler oluşturulurken kullanılan göstergeler, ilgili literatür incelenerek belirlenmiştir. Değişkenler, seçilen çeşitli göstergeler aracılığıyla ölçülmüştür. Bu değişkenlerin ve değişkenlerin ölçülmesinde kullanılan göstergelerin ilgili literatürde nasıl yer aldığı 3.1. İlgili Literatür ve Kullanılan Kavramlar başlıklı bölümde yer almaktadır.

Bağımsız değişkenler, aile, akran çevresi, okul ve yerleşim yeridir.

1. Aile: Ailenin çocuk suçluluğu üzerindeki etkisi iki düzlemde araştırılmaktadır.

Birincisi aile yapısı, ikincisi ise ailede kötü muameledir.

1.1. Aile Yapısı

- Anne ya da babanın yokluğu
- Kardeş sayısının üçten fazla olması
- Aile ya da düzenli olarak görüşülen akrabalar arasında suçlu kişilerin olması
 - Annenin düzenli olarak çalışmaması
 - Babanın düzenli olarak çalışmaması

1.2. Ailede kötü muamele

- Çocuğun düzenli olarak yemek yememesi
- Çocuğun ağır hastalıklarda sağlık merkezine götürülmemesi
- Çocuğun çalıştığı toplam süre
- Çocuğun sokakta yaşadığı toplam süre
- Çocuğun aile içinde cinsel istismarı
- Kardeşlerin çalışması
- Kardeşlerin okula gitmemesi

- Aile üyelerinin çocuğa yönelik aşağılayıcı sözler söylemesi
- Aile üyelerinin çocuğa fiziksel şiddet uygulaması
- Aile üyelerinin diğer aile üyelerine fiziksel şiddet uygulaması

2. Akran Çevresi: Bu başlık altında yer alan değişkenler akranlardan zarar görme ve arkadaşların problemleri davranışlarına tanık olma gruplanmıştır. Bunlarla ilgili göstergeler şöyledir:

2.1. Akranlardan Zarar Görme

- Fiziksel şiddet
- Cinsel şiddet

2.2. Arkadaşların Problemleri Davranışlarına Tanık Olma: Problemleri davranışları şiddet içeren ve şiddet içermeyen problemleri davranışlara ek olarak madde bağımlılığını kapsamaktadır.

- Şiddet içeren problemleri davranışları: Çevredeki yapılara zarar verme, birine sopa, bıçak gibi bir alet ile saldırma ya da saldırma girişimi, toplu olarak yapılan kavgalara katılma ve öğretmene sözlü ya da fiziksel şiddet göstermeyi içerir.

- Şiddet içermeyen problemleri davranışları: Hırsızlık, dilencilik ve bağımlılık yapan bir maddenin satışı ya da dağıtıcılığını içerir.

- Madde kullanma: Esrar, eroin, kokain, tiner, yapıştırıcı gibi çeşitli maddelerin kullanılması

3. Okul: Okulla ilgili değişkenler üç gösterge ile ölçülmüştür. Bunlar;

- Öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalma
- Öğrencilerin zorla para alması
- Öğretmenlerin fiziksel şiddetine maruz kalma olarak sıralanabilir.

4. Yerleşim Yeri: Yerleşim alanında zarar görme bağlamında

- Yerleşim yerindeki şiddet içeren suçlardan zarar görme (mahallede saldırı ve fiziksel şiddete maruz kalma ve mahalledeki yakınlarının öldürülmesi)

- Yerleşim yerindeki şiddet içermeyen suçlardan zarar görme (bir eşyasının çalınması ve evinin soyulması)

Bağımlı değişkenler problemleri davranışlarda bulunma ve suça sürüklenmedir.

Problemleri Davranışlar: Bu araştırmada çocukların hem kendilerinin hem de beraber vakit geçirdikleri arkadaşlarının problemleri davranışları üzerinde durulmuştur. Her ikisi için de problemleri davranışlar aynı göstergeler ile ölçülmüştür. Dolayısıyla burada “problemleri davranışlar” kapsamında değerlendirilen göstergeler arkadaşların problemleri davranışları kapsamındaki aynıdır. Aynı sorular bu defa çocukların kendilerine yöneltilmiştir.

Suç: Suça sürüklenmenin, çocuğun bir suçtan hüküm giymesi şeklinde ölçülebilir bir tanımı yapılmıştır. Tutuklama, tutuklu yargılanma gibi durumlar, çocuğun suça sürüklendiği kesin olmadığından suça sürüklenme tanımı dışında bırakılmıştır.

1.5. Hipotezler

Araştırma hipotezleri şöyle sıralanmaktadır:

Hipotez 1: Problemleri davranışlar gösterme ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Aile

Aile yapısı:

Hipotez 2: Parçalanmış aile yapısı ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3 Parçalanmış aile yapısı ile problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3.1.: Ailenin parçalanmış olması ile şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3.2.: Ailenin parçalanmış olması ile şiddet içermeyen problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3.3.: Ailenin parçalanmış olması ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Ailede suça sürüklenen kişiler:

Hipotez 4: Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5: Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5.1.: Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5.2.: Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5.3.: Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Kardeş Sayısı:

Hipotez 6: Kardeş sayısı ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 7: Kardeş sayısı ile problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 7.1.: Kardeş sayısı ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 7.2.: Kardeş sayısı ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 7.3.: Kardeş sayısı ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Ailede şiddet görme:

Hipotez 8: Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 9: Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 9.1: Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 9.2: Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 9.3: Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Sokakta yaşama:

Hipotez 10: Sokakta kalma süresi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 11: Sokakta kalma süresi ile problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 11.1.: Sokakta kalma süresi ile şiddet içeren davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 11.2.: Sokakta kalma süresi ile şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 11.3.: Sokakta kalma süresi ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çalışma:

Hipotez 12: Çalışma süresi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 13: Çalışma süresi ile problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 13.1: Çalışma süresi ile şiddet içeren davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 13.2: Çalışma süresi ile şiddet içermeyen davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 13.3: Çalışma süresi ile bağımlılık yapan maddeler kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Ailede Sağlık Bakımı:

Hipotez 14: Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15: Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile problemlı davranışlara sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15.1: Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15.2: Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15.3: Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Ailede Düzenli Beslenme:

Hipotez 16: Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 17: Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile problemlili davranışlara sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 17.1: Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 17.2: Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 17.3: Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Akran Çevresi:

Akranlardan şiddet görme:

Hipotez 18: Akranlardan fiziksel şiddet görme ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 19: Akranlardan fiziksel şiddet görme ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 20: Yakın arkadaşların problemlili davranışları ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 21.1: Yakın arkadaşların şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme sıklığı ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 21.2: Yakın arkadaşların şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme sıklığı ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 21.3: Yakın arkadaşların madde kullanma sıklığı ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 22: Akranların problemlili davranışları ile çocuğun kendisinin problemlili davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 22.1: Yakın arkadaşların şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme sıklığı ile çocuğun şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 22.2: Yakın arkadaşların şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme sıklığı ile çocuğun şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 22.3: Yakın arkadaşların bağımlılık yaratan madde kullanma sıklığı ile çocuğun bağımlılık yaratan madde kullanma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Okul:

Hipotez 23: Okulda öğretmenlerden şiddet görme ile suça sürüklenme ile arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 24: Okulda öğretmenlerden şiddet görme ile problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 24.1: Okulda öğretmenlerden şiddet görme ile şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 24.2: Okulda öğretmenlerden şiddet görme ile şiddet içermeyen problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 24.3: Okulda öğretmenlerden şiddet görme ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 25: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile suça sürüklenme ile arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 26: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 26.1: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 26.2: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içermeyen problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 26.3: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yerleşim Yeri:

Hipotez 27: Yerleşim yerinde bir yakınının öldürülmesi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 28: Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 28.1: Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 28.2: Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 28.3: Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 29: Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile suçta sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 30: Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 30.1: Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 30.2: Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 30.3: Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.6. Veri Analiz Tekniği

Araştırmada ilişki aranan değişkenler birden çok soru ile ölçülmüştür. Bu nedenle, bazı değişkenleri ölçen soru gruplarının bir kısmı birleştirilmiş, ancak bir kısmı tek tek analiz edilmiştir. Ankette problemlı davranışlara ilişkin oluşturulan ölçek tipi soru grubu geçerlilik/güvenilirlik testi yapılarak birleştirilmiştir. Sonuç olarak şiddet içeren problemlı davranışlar ve şiddet içermeyen problemlı davranışlara ilişkin sorular birer faktöre indirgenerek analize sokulmuştur. Bu işlemlerin ardından hipotezlerin test edilmesinde çapraz tablolardan, ki kare değerlerinden ve korelasyon katsayısından yararlanılmıştır.

Araştırmada geçen ve ölçek tipi sorular dışındaki diğer sorular ile ölçülmüş olan aile, akranlar, okul ve yerleşim yerine ilişkin değişkenler ise her bir göstergenin bu faktörlerle ilişkisinin yine khi kare tekniğiyle değerlendirilmesi yoluyla analiz edilmiştir.

Aile, akran çevresi, okul ve yerleşim yerine ilişkin göstergeler tek bir değişkene indirilmemiştir. Bunun bazı avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. En büyük avantaj, her bir göstergenin diğer değişkenlerle tek tek ilişkilerini detaylı olarak görme imkanının bulunmasıdır. Örneğin akran çevresinde doğrudan zarar görme ile problemleri davranışlara tanık olmanın suç ve problemleri davranışlar üzerindeki etkilerini ayrı ayrı incelemek mümkün olmaktadır. Bu sayede zaten birbirinden farklı unsurlardan oluşan ve dolayısıyla çok çeşitli etkileri olan bu sosyal çevreleri tek bir faktöre indirgenmiş olarak inceleme ve bu şekilde bu çevrelerin farklı unsur ve etkilerinin ayrıntılarını kaybetme tehlikesinin önüne geçilmiştir. Öte yandan bu yolla hipotezleri tek bir analiz ile kesin olarak doğrulamak ya da yanlışlamak yerine belirli etkileri doğrultusunda kısmen doğrulamak ya da yanlışlamak mümkün olmaktadır. Ancak aile, akran çevresi, okul ve yerleşim yeri gibi çok geniş sosyal çevrelerin etkilerinin zaten tek bir yönde olması yerine çeşitli ve birbiriyle çelişebilen etkilerinden bahsetmenin sosyolojik anlamda daha doğru olduğu düşünülmektedir.

1.6.1. Problemleri Davranışlarla İlgili Yapılan Analizler

Veri analizi bölümünde de belirtildiği gibi; problemleri davranışlar, tek bir değişkene indirgenerek analize sokulmuştur. Problemleri davranışlar, üç başlık altında incelenmektedir. Bunlardan birincisi şiddet içeren problemleri davranışlar, ikincisi şiddet içermeyen problemleri davranışlar ve üçüncüsü madde kullanımınıdır. Bu üç başlıkta şiddet içeren ve içermeyen problemleri davranışlar, birden çok soru ile ölçülmüştür. Analiz sürecinde bunların tek bir değişkene indirgenerek diğer değişkenlerle aralarındaki ilişkinin test edilmesi yoluna gidilmiştir. Bunun için öncelikle her bir problemleri davranış ile ilgili alt değişkenlerin kendi içlerindeki güvenilirliği ölçülmüştür. İlk olarak şiddet içeren problemleri davranışlar analiz edilmiştir.

Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar

Şiddet içeren problemlı davranışlar ile ilgili alt değişkenlerin tümü öncelikle güvenilirlik açısından analiz edilmiştir. Bu alt değişkenler fiziksel çevreye zarar verme, yanında zarar verici aletler taşıma, birine saldırma ya da saldırma girişiminde bulunma, topluca yapılan kavgalara karışma, öğretmene şiddet gösterme, öğrencilere şiddet gösterme ve öğrencilerden zorla para almadır. Bu soruların tamamı dikkate alınarak hesaplandığında şiddet içeren problemlı davranışlarda bulunma güvenilirliği ($\alpha=0,754$) düzeyinde yüksek çıkmaktadır. Ancak bu sorular, ilgili değişkeni açıklama oranlarını ortaya çıkarmak için faktör analizine tabi tutulduğunda Tablo 'da görülen dağılım ortaya çıkarmaktadır. Bu dağılımda beş faktör ortaya çıkarmaktadır. Bu faktörler, özdeğerleri ve açıklama oranlarıyla birlikte Tablo 85'te görülebilir. Ancak, şiddet içermeyen problemlı davranışların en çok birinci, şiddet içermeyen problemlı davranışların ise daha çok ikinci faktörde toplandıkları görülmektedir.

Tablo 85: Faktör Dağılımları

Faktörler	Özdeğer	Açıklama Oranı
1. Faktör	4,729	29,555
1. Faktör	1,388	8,676
2. Faktör	1,240	7,750
3. Faktör	1,089	6,805
4. Faktör	1,024	6,401

	Faktör				
	1	2	3	4	5
Fiziksel çevreye zarar verme	,083	,284	,143	,107	,828
Yanında silah, bıçak, çakı gibi aletler taşır mı?	,265	,439	,536	-,145	,144
Birine onu yaralamak ya da ciddi zarar vermek için saldırmış mı?	,289	,569	,266	-,353	,020
Topluca yapılan bir kavgaya dahil olmuş mu?	,448	,606	-,093	,018	,195
Okulda öğretmenlere karşı küfür etmek, tehdit etmek ya da itmek, tekmelemek, tokat atmak gibi davranışlar göstermiş mi?	,210	,716	,059	,154	,050
Okuldayken diğer öğrencilerle küfür ederek, tehdit ederek ya da itmek, tekmelemek, tokat atmak gibi şekilde tartışmış mı?	-,011	,641	,095	,140	,197
Cinsel taciz	-,115	,368	,548	,440	-,319
Okulda öğrencilerden zorla para istemiş mi?	,163	,178	,496	,244	,387
Hırsızlık	,478	,197	,286	,359	-,073
Evden kaçma	,727	,227	,013	,046	,064
Sigara içmiş mi?	,646	-,037	,378	,040	-,018
İçki içmiş mi?	,677	,098	,212	,041	,280
Ailesinden gizlice para almış mı?	,017	-,053	-,037	,788	,286
Okuldan kaçmış mı?	,361	,246	,069	,517	-,104
Okuldan ceza almış mı?	,554	,419	,068	,028	-,023
Bağımlılık yapan bir maddenin dağıtımını, aracılığını ya da satışını yapmış mı?	,227	-,059	,753	-,046	,108

Tablo 86: Faktörler ve soruların açıklama değerleri (Döndürülmüş Faktör Matrisi)

Bu nedenle, şiddet içeren problemleri davranışlara ilişkin faktör analizi sonuçlarından yararlanılarak açıklama gücü en yüksek beş gösterge alınmıştır. Bu göstergelerin alınmasında açıklama değeri 0,400'ün altına düşmemektedir. Bu beş gösterge; yanında zarar verici alet taşıma (0,439), saldırma ya da saldırı girişimi (0,569), topluca yapılan kavgaya katılma (0,606), öğretmene şiddet gösterme (0,716) ve öğrenciye şiddet göstermedir (0,641). Bunlar tekrar güvenilirlik analizine sokulduğunda güvenilirlikte önemli bir değişiklik görülmemiştir ($\alpha=0,743$).

Sonuçta dikkate alınan beş değişkenin birleştirilerek şiddet içeren problemli davranışlar olarak tek bir değişken halinde analiz edilmesi mümkün olmuştur. Örneklemin şiddet içeren problemli davranışlarda bulunma ortalaması 1,93'tür. Bu sayının ikiye yakın olduğu düşünülürse örneklemin problemli davranışlarda bulunma ortalamasının yaklaşık "1-2 defa" olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şiddet İçermeyen Problemli Davranışlar

Şiddet içermeyen problemli davranışlarla ilgili tüm alt değişkenler ilk olarak güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Güvenilirlik analizi $\alpha=0,733$ düzeyinde yüksek çıkan bu alt değişkenlerle ilgili ikinci olarak faktör analizi dikkate alınmıştır. Tablo 86'da görülen açıklama değerlerine bakıldığında şiddet içermeyen problemli davranışların daha çok birinci faktörde toplandığı görülmektedir. Bu faktörde açıklama değeri en yüksek olan alt değişkenler; hırsızlık (0,478), evden kaçma (0,727), sigara içme (0,646), içki içme (0,677) ve okuldan disiplin cezası almadır (0,554). Aileden gizlice para alma ve madde satışının açıklama gücü oldukça düşüktür. Bu iki alt değişken çıkarıldığında şiddet içermeyen problemli davranışların güvenilirliği yükselmektedir ($\alpha=0,774$). Alfa değeri 0,60 ile 0,80 arasında bulunduğu için "oldukça güvenilir" kabul edilmektedir. Sonuç olarak, şiddet içermeyen problemli davranışlar içerisinde istatistiksel olarak anlamlı çıkan hırsızlık, evden kaçma, sigara ve içki içme ile okuldan disiplin cezası alma davranışları dikkate alınmıştır.

Örneklemdaki çocukların şiddet içermeyen problemli davranışlarda bulunma ortalamaları 1,82'dir. Bu ortalama göstermektedir ki çocuklar şiddet içermeyen problemli davranışlarda yaklaşık "1-2 defa" bulunmaktadır.

Bağımlılık Yapan Madde Kullanma

Problemli davranışlar içerisinde yer alan üçüncü başlık madde kullanımınıdır. Ancak bu soru tek bir değişken ile ölçüldüğünden diğer problemli davranışlarla ilgili olarak yapılan istatistiksel işlemler burada yapılmamıştır. Madde kullanma, örneklemin betimsel özellikleri bölümünde açıklandığı gibidir.

1.6. Araştırma Süreci

Bu bölümde araştırma sahasının tanıtımı yapılarak araştırma sürecinde karşılaşılan güçlükler ve araştırmanın sınırlılıkları anlatılmaktadır.

1.6.1. Araştırma Alanları

Araştırma Türkiye'nin farklı şehirlerinde bulunan eğitimevlerinde, belediyelere ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı birimlerde gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de Ankara, İzmir ve Elazığ'da toplam üç tane bulunan eğitimevlerinde, Ankara Sokakta Çalışan Çocuklar Merkezi'nde, Kocaeli Çocuk Merkezi'nde ve Diyarbakır Belediyesi Çocuk Şubesi'nde anket çalışması yapılmıştır.

Araştırmanın Türkiye genelini temsil etmesi için doğu, batı ve orta bölgelerden iller seçilmiş, örneklem bu illerdeki çocuklardan oluşturulmuştur. Bu iller Batı'da İzmir ve Kocaeli; İç Anadolu'da Ankara; Doğu'da ise Elazığ ve Diyarbakır'dır. Ankara, İzmir ve Elazığ eğitimevlerinin bu illerde kurulmuş olmasından dolayı seçilmiştir. Bu kurumlarda kalanlar, bir suçtan dolayı hüküm giymiş olan ve bölge illerinden gelen çocuklardır. Dolayısıyla bu kurumlarda kalan çocuklar yalnız eğitimevlerinin bulunduğu illerden değil; eğitimevlerinin bulunduğu bölgedeki çeşitli illerden gelen çocuklardır.

Eğitimevlerinin bulunduğu illerin yanı sıra Ankara, Diyarbakır ve Kocaeli'deki diğer kurumlarda da araştırma yapılmıştır. Bu iller coğrafi konumları başta olmak üzere çeşitli özelliklerine göre seçilmiştir. Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şubesi Müdürlüğü, Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezi ile Ankara Valiliği Çocuk Eğitim ve Tedavi Merkezinin 2003 yılı verilerine göre, Ankara sokaklarında 234 çocuk yaşamaktadır. Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezinde 2003 yılında toplam 125 çocuk vardır. Ulus Çocuk ve Gençlik Merkezinde ise kayıtlı 697 çocuk bulunduğu belirtilmektedir (Acar, 2010: 36). Aynı raporda aile yardımları, yeşil kart sahiplerinin sayısı ve işsizlik oranları değerlendirilerek Ankara'nın mevcut ekonomik kapasitesinin artan nüfusa yanıt veremediği ve Türkiye'nin temel yapısal sorunlarının Ankara'da da görünür olduğu

sonucuna ulaşılmaktadır (Acar, 2010: 36). Araştırma alanının Ankara olarak seçilmesinin nedenlerinden biri bu özelliklerdir. İkincisi, Türkiye’de kurulan az sayıdaki sokakta çalışan çocuklar merkezinin burada yer almasıdır. Ankara’dan örnekleme katılan çocuklar çoğunlukla Yenidoğan, inin, Hıdırlıktepe gibi Altındağ’ın yoksulluk ve suç oranları en yüksek bölgelerinde yaşamaktadırlar.

Ankara, araştırmanın yürütüldüğü ilk şehirdir. Çalışmanın gerçekleştirildiği ilk birim *Ankara Sokaklarında alışan ocuklar Merkezi*’dir. Burada ilk olarak 2010 yılı Nisan ayında anket çalışması yapılmıştır. 2012 yılının Mart ayında bu birimde ikinci kez anket çalışması yapılmıştır. Buradan toplam 60 ocuk araştırmaya katılmıştır.

Ankara Sokaklarında alışan ocuklar Merkezi, Sıhhiye semtinde, Büyükşehir Belediyesi’ne bağlı olarak hizmet veren bir kuruluştur. Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Uluslar Arası alışma rgt ocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslar Arası Programı ILO-IPEC arasında 4 Aralık 1992 tarihinde imzalanan protokolle 1993 yılında kurulmuştur. 1997 yılından itibaren ILO tarafından sağlanan destek kesildiğinden merkez faaliyetlerine Ankara Büyükşehir Belediyesinin imknlarıyla devam edilmiştir. Merkeze ye ocuk sayısı 2011 yılında 985’tir (Ankara Sokaklarında alışan ocuklar Merkezi, 2011).

Merkezin hedefinde sokakta çalışan çocuklar olmakla birlikte araştırma süresince orada bulunan çocukların bir kısmı çalışmamıştır, ancak çocukların tamamının yoksulluk ve eğitimine devam edememe riskiyle karşı karşıya olduğu görülmüştür.

Ankara Sokaklarında alışan ocuklar Merkezi’nin amaçları Sokakta alışan çocukların aileleri ile ilgili sorunlarını çözme, okula gitmeyenleri eğitime yönlendirmek, okula gidiyorlarsa eğitimlerine yardımcı olmak, okul ile ilgili sorunlarını çözme olarak tanımlanmıştır. Merkez, okula başlayamamış ya da başlamış olsa bile maddi yoksulluk nedeni ile devam edememiş sokakta çalışan çocukların ihtiyaçlarını karşılama yoluyla eğitime devam etmelerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Ankara Sokaklarında alışan ocuklar Merkezi, 2011).

Merkezde verilen hizmetler, sanat, eğitim ve eğitime destek, sağlık, spor, beslenme ve psikolojik-sosyal destek hizmetleridir. Buraya kayıtlı olan çocuklar bu faaliyetlere eğitimlerinden arta kalan zamanlarda, yani genel olarak hafta sonları katılmaktadırlar. Bu nedenle araştırma da cumartesi ve pazar günleri yapılmıştır.

Araştırmanın gerçekleştirildiği diğer bir il Kocaeli'dir. Yüksek sanayileşmesi ve dışarıdan yüksek göç alması bu kenti araştırma için önemli kılmaktadır. Kocaeli'de sokakta yaşayan çocuk sayısının 1800'leri bulduğu ifade edilmektedir (Gündoğdu, 2010). Burada ankete katılan çocuklar Ankara'da olduğu gibi şehrin yoksul mahallelerinden gelmektedir. Tavşantepe, Topçular, Serdar ve Gültepe gibi yoksul mahallelerden gelmektedirler. Burada anket çalışması sırasında Roman çocuklar ile Kürt çocukların internet kafe gibi mekanlarda sıklıkla kavga ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu iki grup kendilerini belirgin sınırlarla ayırmaktadırlar.

Kocaeli'de, 2010 yılının mayıs ayında Kocaeli Belediyesi'ne bağlı olarak hizmet veren Çocuk ve Gençlik Merkezi'ne çeşitli etkinliklere katılmak üzere gelen risk altındaki çocuklar ile görüşülmüştür. Merkez, tek katlı prefabrik iki binadan oluşmaktadır. Binaların birinde personel odaları, diğerinde ise derslik ve çalışma odaları yer almaktadır. Burada yapılan etkinlikler eğitime destek ve okula geri döndürülen çocuklar için eğitime yetiştirme programları ile spor, kültür ve sanat çalışmalarından ve kurslarından oluşmaktadır. Burada yapılan anket çalışmalarının sayısı 37'dir. Ancak anketlerden bazılarında katılan çocukların durumlarının "risk altında" olarak değerlendirilemeyeceği görüldüğünden dikkate alınan anket sayısı sonuçta 35 olmuştur.

Dördüncü araştırma alanı, *Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Çocuk Şubesi*'dir. Diyarbakır yoksulluk ve işsizlik oranlarının yüksek olması, kalabalık ve çok çocuklu ailelerin çoğunlukta olduğu; çocukların eğitimsizlik, yoksulluk ve çalıştırılma gibi çeşitli risklerle karşı karşıya olması nedeniyle seçilmiştir. Diyarbakır, sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuklar sorununun ciddi boyutlarda olduğu kentlerin başında gelmektedir. Araştırma boyunca Diyarbakır caddelerinde, pazarlarında mendil satma, otomobil yıkama, hurda toplama gibi çeşitli işler yapan kalabalık çocuk gruplarıyla sıklıkla karşılaşmıştır. Diyarbakır'da sokakta çalıştırılan çocuk sayısı 2006 yılında

3302 iken, bu rakamın 2008 yılı Kasım ayında gerçekleştirilen alan taramasında 2470'e düştüğü görüldüğü belirtilmektedir (Acar, 2010: 71).

Diyarbakır'da araştırmanın gerçekleştirildiği birim, Diyarbakır Belediyesi Çocuk Şubesi'dir. Diyarbakır Merkez ilçesinin Yenişehir Mahallesi'nde, belediye binasının içinde bulunan Çocuk Şubesi, sosyal çalışmacılar, psikologlar, gönüllü öğretmenlerden oluşan geniş bir kadroya sahiptir.

Belediyede çocuklar için ayrılmış olan bölüm, atölyeler, derslikler, spor salonları ve görüşme odalarından oluşan geniş bir alana yayılmıştır. Yapılan etkinlikler, okula destek eğitimleri, sanat ve spor kursları ve insan hakları eğitimi gibi diğer etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinlikler çoğunlukla gönüllü uzmanlar ve öğretmenler tarafından yürütülmektedir. Risk altındaki çocuklar, buraya üye olma şartı aranmaksızın gelebilmekte ve etkinliklere katılabilmektedirler. Bu nedenle buradaki çocuklarla ilgili kesin bir sayı bulunmamaktadır.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Çocuk Şubesi'nde 2012 yılının mayıs ayı içerisinde 46 çocuk ile anket çalışması yapılmıştır. Bunlar arasından risk altındaki çocuk tanımına uymayan; eğitimine devam eden, yoksulluk sorunu yaşamayan, sokakta çalışmayan ya da yaşamayan 24 çocuğun anket formu araştırma dışında bırakılmıştır. Sonuçta geçerli olan anket sayısı 22'tir.

Örneklemin seçildiği diğer bir kurum türü eğitimevleridir. Eğitimevleri, Ankara, İzmir ve Elazığ'da bulunmaktadır. Eğitimevlerinde yapılan anketlere katılan çocuklar toplamda 120 kişidir. Tüm eğitimevlerinde anket çalışmaları çocuğun özel hayatının gizliliğine dikkat edilerek; kurum idaresi ve psiko-sosyal servis refakatinde gerçekleştirilmiştir.

Eğitimevleri, eski ıslahevleri yerine açılmış olan kurumlardır. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 17. maddesinde bu kurumlar, çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdülerken yerine

getirildiği tesisler olarak tanımlanmıştır; kurum güvenliği iç güvenlik görevlilerinin gözetim ve sorumluluğunda sağlanır (Adalet Bakanlığı, 2012).

Bu kurumların cezaevlerinden çeşitli farklılıkları bulunmaktadır. En önemlisi, eğitimevlerindeki çocuklar daha az kısıtlama ile karşı karşıyadırlar. İlgili tüzüğün 17. maddesine göre bu kurumlarda firara karşı engel bulundurulmaz. Çocuklar çalışmak üzere herhangi denetime gerek duyulmaksızın dışarıda bulunabilirler.

Tüzüğün 106. maddesine göre çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanmaktadır. Tüzüğün 88. maddesine göre ise herhangi bir sınırlama olmaksızın eğitimevlerindeki hükümlüler kurumlardaki ücretli telefonları kullanabilmektedirler. Yüz kırkıncı maddede çocukların aileleriyle bağlarını güçlendirmek ve dış dünyaya uyum sağlamaları için yılda üç defaya kadar üç günlük izin alabilmelerine imkan sağlanmıştır. Madde 109'da ise hükümlülerin istekli olmaları halinde eğitim, ağaçlandırma, çevre düzenlemesi, temizlik, doğal afet sonrası yardım, tiyatro, konser gibi sosyal ve kültürel çalışmalar ile spor karşılaşmalarına katılabilecekleri belirtilmektedir. Bu kurumlarda çalışmakta olan çocuklar hafta içi işe gitmekte, hafta sonları çeşitli faaliyetlere katılmaktadırlar. Pazar günleri ise yakınları ile görüşmektedirler.

Eğitimevlerinde çocukların kaldıkları mekan çocuklar arasında hiyerarşik ilişkilerin gelişmesinin önüne geçilmesi amacıyla koğuşlar yerine odalar halinde düzenlenmiştir. Bu odalar altı kişiliktir. Koridorlarda çıkabilecek olası kargaşa durumlarına karşı kamera sistemleri kurulmuştur. Kurumlarda yemekhane, kütüphane, çalışma salonu ve derslik olarak kullanılan bölümler bulunmaktadır. Yemek sonrası, iş dönüşü gibi belli saatlerde infaz koruma memurları tarafından sayım yapılmaktadır.

Yasal düzenlemelerden de anlaşılacağı gibi eğitimevleri, çocukların kendilerini daha özgür hissedebilecekleri ve kendilerini kişisel, mesleki ve eğitimsel olarak geliştirmelerine olanak tanıyan ve cezalandırmadan çok rehabilite etme amacına yönelmiş olan kurumlardır. Çocuklara yönelik algılamalarla ilgili dönemleştirmeler

dikkate alındığında bu kurumların çalışma şekli daha çok otoriter/pedagojik kategoride yer almaktadır.

Her üç eğitimevinin de buldukları illerin merkezlerinde yer aldıkları, konum olarak da şehirden ve şehir yaşamından kopuk olmadıkları görülmektedir. Ankara Eğitimevi Keçiören’de geniş bir alan içerisinde yer almaktadır. Ancak bu alanın görece küçük bir bölümü çocukların yaşadıkları yer için ayrılmıştır. Geri kalan kısımda spor sahaları, kurum personelinin lojmanları ve yeşil alan yer almaktadır. Çocukların yaşadıkları alan parmaklıklarla çevrelenerek kapatılmıştır. İçeride, binanın önünde çocukların zaman zaman gezip hava aldıkları, futbol ve masa tenisi oynadıkları geniş bir alan yer almaktadır.

Burada yalnız erkek çocuklar bulunmaktadır. Kurumda araştırmanın yapıldığı dönemde kalan çocuk sayısı 47’dir. Bu çocukların 6’sına o anda aileleriyle görüşme izninde olmaları, sigara içme, kavgaya karışma gibi çeşitli nedenlerle ceza alarak cezaevine gönderilmiş olmaları gibi nedenlerle ulaşılamamıştır. Dolayısıyla burada 41 anket yapılmıştır.

Araştırmanın yürütüldüğü ikinci eğitimevi İzmir’dedir. İzmir Çocuk Eğitimevi, Buca’da, merkezi bir yerde bulunmaktadır. Ankara’dakine benzer şekilde geniş bir alan üzerinde kurulmuştur. Bu alanda eğitimevi binasının yanı sıra yeşil alan ve spor sahaları yer almaktadır.

İzmir Çocuk Eğitimevi’nde araştırma döneminde 53 çocuk kalmaktadır. Bunlardan 10’u kız, diğerleri erkek çocuklardır. Çocukların 2’sine kavgaya karışmış olduklarından, diğer 2’sine ise firar ettikleri için ulaşılamamıştır. Bir çocuk ise ankete katılmak istemediğini söylemiştir. Burada anket çalışmasına katılan çocuk sayısı 48’dir.

Son olarak Elazığ Çocuk Eğitimevi’nde anket çalışması yapılmıştır. Burada diğer eğitimevlerine göre daha az çocuk bulunmaktadır. Elazığ Eğitimevi, Malatya Yolu üzerinde diğer eğitimevlerine göre daha küçük bir arazi üzerinde yer almaktadır. Burada bulunan çocuklardan biri madde yoksunluğu nedeniyle saldırgan davranış

gösterdiğinden, iki kişi kurumdan kaçma nedeniyle orada bulunmadığından ve iki kişi de kavgaya karışma nedeniyle cezaevine geri gönderildiğinden 36 kişinin ancak 31'i ile çalışma yapılabilmektedir.

1.6.2. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler ve Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada çeşitli güçlük ve sınırlamalarla karşılaşmıştır. Karşılaşılan en büyük güçlüklerden biri anket formunda bulunan sorulardan kaynaklanmıştır. Araştırma konusu suç, problemlili davranışlar, şiddet kurbanı olma, cinsel suçlara maruz kalma gibi özel konularda sorular içerdiğinden kurumlardan izin alınmasında zorluklar yaşanmıştır. Bazı kurumlardan bu nedenle izin alınamazken, bazı kurumlardan ise belli soruların çıkarılması koşuluyla izin alınabilmektedir. Özellikle her kurumun çeşitli soru gruplarının çıkarılması yönündeki talepleri sonucu anket formundaki soruların yeniden düzenlenmesinden veri analiz tekniğinin değiştirilmesine kadar bir dizi değişikliğin yapılması gerekliliği doğmuştur.

Karşılaşılan güçlüklerin bir diğeri, Türkiye’de suça sürüklenmede risk faktörü olarak seçilen özelliklerle ilgili ayrıntılı istatistiksel verilerin bulunmamasıdır. Bu durum, evren tamsayısının tam olarak belirlenememesine neden olmaktadır.

Örneklem grubunun seçilmesi ve oluşturulması aşamasında çeşitli güçlüklerle karşılaşmıştır. Araştırmanın başında örneklem grubunun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun risk altındaki çocuklara hizmet vermek üzere kurmuş olduğu yuvalar, bakımevleri ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanılması düşünülmüştür. Ancak kurumdan gerekli izin alınamamıştır. Bunun üzerine araştırmanın yerel yönetimlere bağlı hizmet birimlerinde yürütülmesi yoluna gidilerek bu güçlüğü kısmen aşılması sağlanmıştır. Ancak örneklemin farklı illerden o illerdeki risk altındaki çocuk oranına göre örneklem seçilmesi bu nedenle mümkün olmamıştır.

Araştırmanın doğrudan sokaklarda yaşayan ve çalışan çocuklar ile yürütülmesi denenmiştir. Ancak bu, çeşitli nedenlerle mümkün olmamıştır. Birincisi, sokakta yaşayan çocukları bulmakta güçlük çekilmesi ve 15 dakikadan uzun süren anketlerin

sokakta yürütülmesinin hem çevresel koşullar hem de güvenlik açısından zor olmasıdır. İkincisi, sokakta çalışan çok sayıda çocuğa ulaşmak mümkün olmakla birlikte bu çocukların çalıştıkları sürece para kazanma kaygısıyla anket sorularına kısa ve eksik cevaplar vermeleri olmuştur. Son olarak, sokakta bulunan çocuklar araştırmacıyı yabancı ve tehlikeli olarak algılama eğiliminde olmuş; güvensizlik duyduklarından ankete katılmak konusunda isteksiz davranmışlardır.

Araştırmada karşılaşılan güçlüklerden biri anket formuyla ilgilidir. Toplam 87 sorudan oluşan anketlerden araştırmada kullanılanların tamamı araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde gerçekleştirilen anket uygulaması uzun sürmektedir; anketler ortalama 15 dakikada bitirilebilmiştir. Anket süresinin uzunluğu, özellikle çocukların hafta içi günlerde çalıştıkları ve hafta sonları ziyaret, dinlenme gibi nedenlerle kısıtlı boş zamanlarının olduğu eğitimevlerinde güçlük yaratmıştır. Adalet Bakanlığı'ndan alınan izin yalnızca araştırmacı adına olması nedeniyle eğitimevlerinde yapılan anketler için yardımcı anketörlerden yararlanmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle anket uygulaması Ankara, İzmir ve Elazığ eğitimevlerinde üç hafta sonu sürmüştür.

Anket formunda suç kurbanı olma ve suça sürüklenmeye ilişkin çeşitli sorular bulunmaktadır. Bu soruların bir kısmı cinsel suçların kurbanı olmak ve cinsel suçlara sürüklenmekle ilgilidir. Bu soruların çocuklara yöneltilmesi büyük bir hassasiyet gerektirmiştir. Görüşmelere başlarken yapılan çalışma konusunda ayrıntılı bilgi verilerek çocukların kimliklerinin ve verdikleri tüm bilgilerin anonim olarak kullanılacağına uygun bir dille anlatılmasıyla bu hassasiyetin hafifletilmesine çalışılmıştır.

Son olarak örneklemin SHÇEK dışındaki belediyelere ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı risk altındaki çocuklara yönelik hizmet veren birimlere ek eğitim programlarına, spor ve sanat faaliyetlerine katılmak, karın doyurmak ya da vakit geçirmek için gelen çocuklarla yürütülmesi yoluna gidilmiştir. Ancak bu kurumlardaki çocukların tamamı çalışma sırasında sokakta çalışan ya da sokakta kalan çocuklar değildir. Bu kurumlarda

risk altındaki çocuklara ulaşmakta güçlükler ortaya çıkmış, her kurumda ve dolayısıyla her ilde hedeflenen sayıya ulaşılamamıştır.

Araştırmada Bilkent Kampüsü'nde yardımcı anketör tarafından gerçekleştirilen Sokak Lambası Projesi'ne katılan çocuklarla çalışmalar yapılmış; ancak beklenen özellikleri karşılayan ocuk olmadığından bu projedeki çocukların tümü araştırmanın dışında bırakılmıştır. Bu ve anketlere verilen yanıtların geçerlilik taşımaması gibi nedenlerle elenen 50'ye yakın anket bulunmaktadır. Sonuç olarak bu araştırmada kullanılan tüm veriler yüz yüze uygulanan anket çalışmalarından elde edilmiştir.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk olarak araştırma değişkenlerinin çocuk suçluluğu literatüründe nasıl araştırıldığına ve hangi sonuçların elde edildiğine, ayrıca literatürde çocukluğa ilişkin yapılan genel değerlendirmelere yer verilmiştir. İkinci olarak “risk altındaki çocuklar”, “korunmaya muhtaç çocuklar”, “suça sürüklenen ve suç kurbanı olan çocuklar”, çocuk ihmal ve istismarı kavramları tartışılmaktadır.

2.1. İlgili Literatür ve Kullanılan Kavramlar

Bu bölümde araştırmada geçen değişkenler, bu değişkenlerin literatürde nasıl tanımlandığı ve bu araştırmada hangi unsurları kapsadığına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Araştırma Değişkenleri, demografik değişkenler, bağımsız değişkenler ve bağımlı değişkenler olarak aşağıda sıralanmıştır. Bağımsız değişkenler; (1) aile, (2) akran çevresi, (3) okul ve (4) yaşanılan bölge olarak ayrı ayrı incelenmiştir.

Her bir değişken literatürde sıklıkla yer alan risk faktörleri değerlendirmeye alınarak eklektik bir bakış açısıyla Türkiye’deki çocuk suçluluğu açısından anlam ve önem derecesine göre seçilmiştir. Batı ülkelerinde yapılan çeşitli araştırmalarda geçen bazı risk faktörlerinin anlam ve önem açısından Türkiye örneğinde farklılık gösterdiği düşünülmektedir. On sekiz yaşına kadar olan genç nüfusun çalışması konusu bunlardan biridir. Türkiye’de mesleki ve genel eğitimi düşük düzeyde olan gençlerin gelişimlerine uygun ve onların sağlıklarını güvence altına alan işler yaygın değildir. Yoksul kesimden gençler genellikle atölye, fabrika ya da tamirhane gibi yerlerde ağır koşullar altında; sokakta bütün tehlikelere açık olarak ya da lokanta, dükkan, mağaza gibi yerlerde kayıt dışı ve güvencesiz olarak çalıştırılmaktadırlar. Bu nedenle 18 yaşından küçük çocukların çalışması bu araştırmada bir risk faktörü olarak ele alınmıştır.

Bağımlı değişkenler çocuğun (1) problemlı davranışlar göstermesi ve (2) bir suçtan hüküm giymesidir.

Aşağıda araştırmada kullanılan değişkenler, bu değişkenlerin içerdiği faktörler ve ilgili literatürle ilişkilendirilerek bu değişkenlerin nasıl seçildiği açıklanmaktadır.

Demografik Değişkenler: Bu başlık altında çocukların yaşı, cinsiyeti, yaşadığı yer, ev sahipliği, anne ve babanın çalışma durumu, kardeş sayısı gibi demografik değişkenler ele alınmaktadır.

Risk Altındaki Çocuklar: Birinci örneklem grubu risk altındaki çocuklardır. Risk altındaki çocuklar grubunun belirlenmesinde kullanılan göstergeler şu özelliklerden en az ikisine sahip olmaktadır:

- Ailenin aylık gelirinin yoksulluk sınırının altında olması
- Çocuğun sokakta çalışmış/çalışıyor olması
- Çocuğun sokakta kalmış/kalıyor olması

Aile: Bu başlık altında ele alınan faktörler şöyle sıralanmıştır:

1. Aile yapısı

- Anne ya da babadan birinin yokluğu
- Kardeş sayısının fazla olması
- Aile ya da düzenli olarak görüşülen akrabalar arasında suçlu kişilerin olması
- Annenin düzenli olarak çalışmaması
- Babanın düzenli olarak çalışmaması

2. Ailede Kötü Muamele

- Çocuğun düzenli olarak yemek yememesi
- Çocuğun ağır hastalıklarda sağlık merkezine götürülmemesi
- Çocuğun ailesi için para kazanması
- Çocuğun aile içinde cinsel istismarı
- Kardeşlerin okula gitmemesi
- Kardeşlerin çalışması
- Aile üyelerinin çocuğa yönelik aşağılayıcı sözler söylemesi

- Aile üyelerinin çocuğa fiziksel şiddet uygulaması
- Aile üyelerinin diğer aile üyelerine fiziksel şiddet uygulaması

Ailenin çocuğun suça sürüklenmesi ve problemlili davranışlar göstermeye yönelmesi üzerindeki etkileri suç literatüründe ailenin yapısı ve işleyişi ya da süreçleri olmak üzere iki temel boyutta ele alınmaktadır (Demuth ve Demuth, 2004; McArdle ve diğerleri, 2000; Van Voorhis ve diğerleri, 2000; Sampson ve Laub, 1994; Rosen, 1985).

Aile Yapısı

Araştırmalar, çocuk suçluluğunda, madde bağımlılığında ve diğer problemlili davranışların görülmesinde etkili olan en önemli faktörlerden birinin ailenin parçalanmış olup olmaması olduğunu göstermektedir (Demuth ve Brown, 2004; Ögel ve Tamar, 1997; Matsueda ve Heimer, 1987; Gove ve Clutchfield, 1982: 304). Genellikle aile yapısının anne babanın suçluluk ile çocuk üzerindeki denetim üzerinden dolaylı olarak da olsa önemli bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Aile yapısıyla ilgili diğer faktörlerden biri aile üyelerinin sayısıdır. Araştırmalar özellikle aile yanında kalan çocuk sayısının çocuk suçluluğu ile ilişkisi üzerinde durmaktadır (Fischer, 1984). İçli (2007) ebeveynlerden birinin yokluğu kadar ailenin kalabalık olmasının da çocuk suçluluğu ile ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Tygart (1991) ise, aile büyüklüğü ve kardeş sayısı ile ilgili çeşitli görüşler bulunduğuna dikkat çekmektedir. 1950'lere kadar yapılan araştırmalar genel olarak kardeş sayısının önemli bir faktör olduğu sonucunu verirken sonraki araştırmalar karşıt sonuçlar vermektedir. Araştırmaların bir kısmı kardeş sayısının çocuk suçluluğu ile ilişkili olduğunu göstermiş, bir kısmı ise böyle bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Tygart (1991) bu ilişkinin doğrudan değil kalabalık ailelerin genellikle yoksul olmaları nedeniyle yoksulluk dolayısıyla kurulabileceğini savunmaktadır. Ancak çocuk sayısının artmasıyla birlikte ailenin çocuğa göstereceği ilgi ve bakımın düştüğü, çocuk üzerindeki kontrolünün zayıfladığı görüldüğünden aile yapısı içerisinde bu faktör de dikkate alınmıştır.

Aile yapısı içerisinde değerlendirilen diğerk bir faktör ailede suçta sürüklenmiş başka kişilerin olup olmamasıdır (İçli, 2007: 306; Hoge, 2009; Farrington ve diğerkleri, 2001; Loeber ve Dishon, 1983). Farrington ve diğerklerinin araştırmasında suçluluğun daha önce suçta sürüklenmiş kişilerin bulunduğu ailelerde yoğunlaştığı ve aile bireylerinin ve yakın akrabaların suçta sürüklenmesinin ergenlik çağındaki erkeklerin suçluluğu ile güçlü bir ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Ailede Kötü Muamele

Aile ile ilgili ikinci değışken kategorisi ailenin işleyişidir. Bu başlık altında ailenin çocuğu ihmal etmesi, sözlü şiddet, fiziksel şiddet, cinsel şiddet ve genel anlamda aile içi şiddet bulunmaktadır. Araştırmalar ailede çocuğun ihmal edilmesi, istismar edilmesi gibi davranış türlerini kapsayan “çocuğa yönelik kötü muamele” ile suçluluğun birbiriyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Wiig ve Spatz Widom, 2003; Heck ve Walsh, 2000; Zingraff ve diğerkleri, 1993). Heck ve Walsh’un araştırması (2000: 179), literatürde parçalanmış aile yapısına sahip çocukların aile bireyleri tarafından daha çok ihmal ve kötü muamele gördüklerine yapılan vurguya dikkat çekmiş ve problemleri davranışlar gösterme ve suçta sürüklenme oranlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Heck ve Walsh kötü muameleyi duygusal yoksunluk, anne baba ile çocuk arasındaki ilişkilerin zayıflığı ve çocuklara yönelik ilgi ve bakımın genel olarak yetersiz olması olarak tanımlamaktadırlar (Heck ve Walsh, 2000: 181). Van Voorhis ve diğerkleri (1988) ise ailenin istismar edici davranışlarını kötü muamele içerisinde değerlendirmektedir. Bu araştırmada kötü muamele, ailenin beslenme, sağlık problemleri gibi sorunları karşısında çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi, fiziksel ve sözlü şiddet gibi istismar göstergeleri, ailedeki diğerk çocukların okula gönderilmemesi, çalıştırılması ve aile içinde genel olarak şiddetin olması gibi diğerk istismar göstergeleri bağlamında değerlendirilmektedir.

Çocuk suçluluğu literatüründe ailede kötü muamele içerisinde ihmal ve istismar kadar aile içi şiddet de dikkate alınmaktadır (Herrera ve McCloskey, 2003; Kruttschnitt ve

Dornfeld, 1993; Spatz Widom, 1989). Spatz Widom (1989: 161), kötü muamele gören çocukların çocuk suçluluğu ve ileride yetişkin suçluluğunun yanı sıra şiddet içeren suçlara sürüklenmeye de daha yatkın olduğunu göstermiştir. Drake ve Pandey (1996), ailenin çocuğa yönelik kötü muamelesini ihmal, fiziksel istismar ve cinsel istismar olmak üzere üç kategoride ele almışlardır. Şiddetin çocuğa yönelik olmasına (Kruttschnitt ve Dornfeld, 1993) ek olarak aile içi şiddete tanık olma da (Preski ve Shelton, 2001; Thornberry, 1994) çocukların suça sürüklenmesinde rol oynayan bir faktör olarak araştırmalara konu olmaktadır. Herrera ve McCloskey (2003) hem ailedeki ebeveynler arası şiddete tanık olmanın hem de aile içi şiddete maruz kalmanın cinsel şiddete maruz kalma ile birlikte suça yönelmede önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermişlerdir.

Ailenin çocuk üzerindeki ihmal ve istismarının önemli bir bileşeni okul çağındaki çocuğun çalıştırılması ve çocuğun sokakta yaşamaya itilmesidir. Çocukların sokakta yaşamaya itilmelerinin çocukları suça iten olumsuz etkileri dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan çalışmalar tarafından desteklenmiştir (Baron, 2006; Morakinyo ve Odejide, 2003; Pagare, Meena, Singh ve Saha, 2003; Inciardi ve Surratt, 1997). Sokakta yaşamamanın çocuklar için suça sürüklenmeyi de içeren çeşitli sorunlar yaratan örseleyici bir yaşam olduğu kabul edilmiştir.

Çalışma ile suç ilişkisiyle ilgili olarak ise Batı literatüründe araştırmalar çoğunlukla gençlerin istihdam edilmesinin onları suça sürüklenmekten uzak tuttuğu yönünde sonuçlar ortaya koymaktadır (Gottfredson, 1985; Hirschi, 1969; Cloward ve Ohlin, 1960). Gottfredson (1985), literatürde çalışmanın çocuklara kültürel olarak onaylanan araçlar sağlayarak onların suça yönelmelerini önlediği için (Cloward ve Ohlin, 1960) ya da sosyal düzenle olan bağları kuvvetlendirdiği için (Hirshi, 1969: 421) suça sürüklenmeyle negatif yönde ilişkili olduğu üzerinde durulduğuna dikkat çekmektedir. Ancak Gottfredson'ın çalışmasının sonuçları bu açıklamaları desteklememiştir. Bu araştırmada ise çalışma, özellikle Türkiye'de yoksul çocukların sıklıkla çalıştıkları atölye, tamirhane, fabrika, sokak gibi ortamlardaki deneyimlerinin fiziksel ve psikolojik olarak yıpratıcı etkileri nedeniyle incelemeye alınmıştır. Çalışma yaşamındaki bu yıpratıcı deneyimlerin çocukları suça yönelttiği düşünülmektedir. Türkiye'de çalışan

çocukların suça sürüklenmeleri konusunda yapılmış pek çok araştırma bu düşüneyi destekler niteliktedir (Osan, 2009; Erbay, 2008; Kurtay, 2003).

Akran Çevresi: Bu başlık altında yer alan değişkenler şu şekilde gruplanmıştır:

1. Akranlardan Zarar Görme
 - Sözlü şiddet
 - Fiziksel şiddet
 - Cinsel şiddet
2. Arkadaşların Problemlı Davranışlar Göstermesi
 - Şiddet içeren problemlı davranışlar
 - Şiddet içermeyen problemlı davranışlar
 - Bağımlılık yapan madde kullanma

Akran çevresinin çocuk suçluluğu üzerindeki etkileri konusunda çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Araştırmaların bir kısmı arkadaş çevresinin suçluluk üzerindeki rolünü öğrenme mekanizmalarına dayandırılmaktadır (Haynie 2002; Matsueda ve Heimer 1987; Rebellion 2006; Weerman ve Smeenk 2005). Araştırmalar, genel olarak çocukların suça yönelmelerinde ailelerinin sosyal kontrolünün ve bağlanma ilişkilerinin dolaylı, arkadaş çevrelerinin ise doğrudan etkisi olduğu yönündeki sonuçlara ulaşmışlardır (Sampson ve Laub 1994; Simons, Chao, Conger ve Elder 2001; Sullivan 2006; Warr 1993; Warr 2005; Brendgen, Vitaro ve Tremblay 2002).

Bu araştırmada akran çevresi iki şekilde ele alınmıştır. İlk olarak yetişkin olmayan kişilerin çocuğa yönelik sözlü ve fiziksel şiddet göstermelerine bakılmıştır. Akran grubundaki şiddet içeren davranışların çocuk suçluluğu ile ilişkisini gösteren çeşitli araştırmalar bu göstergenin önemini ortaya koymaktadır (Vernberg, Jacobs ve Hershberger, 2010; Sullivan, Farrell ve Kliewer, 2006). Sullivan ve diğerlerinin araştırması (2006), akranların fiziksel şiddetine maruz kalmanın hem bağımlılık yapan madde kullanımı, hem saldırgan davranışlar sergileme hem de suça sürüklenme ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta akranlardan zarar görme konusunda Batı'da yapılan araştırmaların arkadaş çevresi ve ilişki kurulan kişi temelinde açıklandığıdır (Sullivan, Farrell ve Kliewer, 2006; Crick ve Bigbee,

1998). Ancak Türkiye’de özellikle geleneksel ilişkilerin hakim olduğu sosyal çevrelerde ergenlik çağında yaşanan romantik ilişkiler olağan karşılanmadığından akranlardan zarar görmede ilişkişel şiddete maruz kalma göstergesi dikkate alınmamıştır. Bunun yerine genel olarak sözlü, fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalma ayırımı yapılmıştır.

Akran çevresiyle ilgili ikinci kategori akranlarda tanık olunan problemlı davranışlardır. “Problemlı davranışlar” kavramı 1980’lerden bu yana çocuk suçluluğu literatüründe sıklıkla kullanılan bir kavramdır (Sampson ve diğerleri, 2002; Spatz Widom ve Raskin White, 1997; Eisenberg ve diğerleri, 2001; Ary ve diğerleri, 1999). Problemlı davranışın nasıl tanımlanabileceği ya da ölçülebileceği ile ilgili çeşitli görüşler bulunmakla birlikte burada kastedilen çocuğun sapma gösteren bir dizi davranışta bulunmasıdır. Ary ve diğerleri (1999: 218), ilgili literatürde bu kavramın antisosyal davranış, madde kullanımı, okulda başarısızlık ve tedbirsiz cinsel davranışlar olarak sınıflandırılacak davranışları kapsadığını belirtmektedirler. Zingraff ve diğerleri (1993) ise bu kategorileştirmeyi çocuk hakkında yapılan herhangi bir resmi şikayet, statü suçları, mala karşı suçlar ve şiddet gösterme olarak operasyonelleştirmişlerdir (Zingraff ve diğerleri, 1993). Spatz Widom ve Raskin White’ın (1997) kategorileştirmesi, alkol ve madde bağımlılığı ile şiddet içeren ve içermeyen davranışlardan dolayı tutuklama kaydı olup olmasını kapsamaktadır.

Bu araştırmada Spatz Widom ve Raskin White’ın problemlı davranış kategorisinden yararlanılarak alkol ve madde bağımlılığı, şiddet içeren ve içermeyen problemlı davranışlardan oluşan göstergeler kullanılmıştır. Şiddet içeren suçlar; silah, bıçak, sopa gibi bir alet ile saldırma, okulda öğretmen ile kavga etme, topluca yapılan kavgalara katılma ve çevreye zarar verme gibi; şiddet içermeyen problemlı davranışlar ise hırsızlık, dilencilik, madde satışı gibi suç niteliği olan ancak resmi olarak hakkında işlem yapılmayan davranışları kapsamaktadır. Spatz Widom ve Raskin White’ın problemlı davranışlar sınıflandırmasına uygun olarak üçüncü problemlı davranış türü madde kullanımı olarak belirlenmiştir.

Okulda Zarar Görme: Araştırmada dikkate alınan bağımsız değişkenlerden biri okuldur. Örneklemin seçilmesinde dikkate alınan risk faktörlerinden biri okula devam etmeme

olmakla birlikte örneklem grubunun çoğunluğunu bir süre okula gitmiş ve bırakmış olanlar oluşturmaktadır. Bu nedenle araştırmanın bağımsız değişkenlerinden birinin okulda zarar görme olması metodolojik olarak bir sorun yaratmamaktadır.

Okulda zarar görme konusunda dikkate alınan göstergeler şöyle sıralanmıştır:

- Öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalma
- Öğrencilerin zorla para alması
- Öğretmenlerin fiziksel şiddetine maruz kalma

Okul bir sosyal çevre olarak çocukların suça sürüklenmesinde rol oynayabilecek değişkenlerden biridir. Araştırmalar, okuldaki genel atmosferin çocuğu risklerden koruyabileceği gibi bu risklere sürükleyebileceğini ve bu nedenle okul çevresinin önemli olduğunu göstermektedir (Battistich ve Hom, 1997; Welsh, 2001; Felson ve diğerleri, 1994). Ancak bu araştırmaların odak noktası, bu araştırmada amaçlanan ile örtüşmemektedir. Burada okulda suç ve şiddet kurbanı olmanın suçluluk ile ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Okulda suç, şiddet ve zorbalık kurbanı olma konularında çok sayıda araştırma bulunmasına karşın bunların okul dışı çocuk suçluluğu ile ilişkisi konusunda araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bunun nedenlerinden birinin okulla ilgili kültürel farklılıklar olduğu düşünülmektedir.

Amerika'da yapılan çalışmalarda araştırmacıların okul-suç ilişkisinde üzerinde durdukları nokta akranlararası şiddet ilişkileridir. Okul personeli ile öğrenciler arasındaki şiddet içeren ilişkiler resmi düzenlemelere konu olmakta ve nadiren görülmektedir. Türkiye'de ise okul personeli ile öğrenci ilişkilerinde çift yönlü olarak görülen şiddet, başlı başına bir sosyal problemdir. Bu noktayı atlamamak için okulda zarar görme değişkeni, fiziksel şiddet, haraç toplama gibi akran grubu şiddetine ek olarak okul personelinin şiddetine maruz kalma göstergesini de kapsamaktadır.

Yerleşim Alanı: Yaşam alanı, tabakalaşma temelinde avantajlı ve dezavantajlı grupların birbirlerinden mekansal olarak ayrışması sonucu çocuk suçluluğu araştırmalarında önemli bir etken olarak araştırılmıştır. Chicago Okulu'nun sosyal dezorganizasyon yaklaşımı ile çocuk suçluluğu ile ilişkilendirilen mekansal dezavantaj sorunu daha sonra

yoğunlaşmış dezavantaj gibi çeşitli perspektiflerle derinlemesine araştırılmıştır. Kentsel alanlarda dezavantajlı grupların bir arada yaşadığı yerleşim alanlarında yoksulluk, kontrolsüzlük ve genel anlamda kaosu görüldüğü ve bu koşullar altında yaşayan çocukların suça sürüklendiği üzerinde durulmuştur.

Araştırmaların bir kısmı yerleşim alanındaki genel refah-yoksulluk seviyesini odak noktasına almıştır (Kohen ve diğerleri, 2002; Brooks-Gunn ve diğerleri, 1993; Bursik ve Grasmick, 1993; Sampson ve Groves, 1989). İşsizlik oranları ve etnik çeşitlilik ile ilgili olan çalışmalar da bulunmaktadır. Drake ve Pandey'in çalışması ise yerleşim yerindeki yoksulluk oranları ile ailelerde çocuğa kötü muamele oranları arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Drake ve Pandey, 1993).

Yerleşim alanı ile suç ilişkisini daha geniş bir bakış açısıyla açıklayan araştırmalar da vardır. Bunun örneklerinden biri sosyal dezorganizasyon çalışmalarıdır.

Yerleşim bölgesindeki riskler ile suçluluk arasındaki ilişkiyi en iyi şekilde açıklayan yaklaşımlardan biri rutin aktiviteler perspektifidir. Rutin aktiviteler teorisi, suç işlemeyi kolaylaştıran belirli yerlerde ya da belirli koşullarda doğal olarak suç kurbanı olma riskinin de yükseleceği düşüncesini içermektedir (Smith ve Jarjoura, 1989: 622). Dolayısıyla, bazı çöküntü bölgelerinde suç oranları ile birlikte suça maruz kalanların oranı da yüksek olacaktır. Rutin aktiviteler teorisi, bu araştırmada yerleşim yeri ile çocuk suçluluğu arasında aranmakta olan ilişkiye ilişkin sınırlı da olsa bazı aydınlatıcı noktalar içermektedir.

Sosyal öğrenme teorileri de benzer şekilde suçun yaygın olduğu sosyal çevrelerde çocukların suça sürüklenme eğilimlerinin daha yüksek olduğu; çünkü suça tanık olma ve suç içeren davranışları öğrenme olasılıklarının daha yüksek olduğu iddiasını taşımaktadır. Bu çalışmada da yerleşim yerinde maruz kalınan ve tanık olunan suçlarla çocuk suçluluğu arasındaki ilişki araştırılmaktadır. Ancak bu araştırma daha çok aile, arkadaş çevresi ve okul bağlamlarıyla sınırlı kalmaktadır. Bu araştırmada ise aile, akranlar ve okul çevresi yerleşim alanından bağımsız olarak ele alınmaktadır. Bu durumda yerleşim yerinde maruz kalınan suçlar ile çocuğun kendi mahallesinden olan, ancak kişisel olarak doğrudan ilişkisinin bulunmadığı ve bir anlamda "anonim" bir kaynak olarak yerleşim yerinde *zarar görmesi* kastedilmektedir.

Yerleşim yerinde zarar görme, şiddet içeren ve içermeyen suçlara maruz kalmayı ya da tanık olmayı kapsamaktadır. Bunların göstergeleri ise şöyle sıralanmıştır:

1. Yerleşim yerinde şiddet içeren suçlar:

- Yaşadığı yerde sopa, taş, bıçak vs. ile saldırıya uğrama ya da saldırıya uğrama tehlikesi atlatma
- Yaşadığı yerde biri tarafından dövülme ya da dövülme girişimi
- Çevrede birinin öldürüldüğünü duyma

2. Yerleşim yerinde şiddet içermeyen suçlar

- Değerli bir eşyasının ya da parasının çalınması
- Yaşadığı eve hırsız girmesi

Bağımlı Değişkenler:

Araştırmanın bağımlı değişkenleri problemlili davranışlar gösterme ve resmi olarak kesinleşmiş suçtur.

Problemlili Davranışlar Gösterme: Burada problemlili davranışlar gösterme değişkeni, “arkadaşların problemlili davranışlar göstermesi” ile değerlendirilen değişken ile aynı göstergeler ışığında değerlendirmeye alınmıştır. Çocuğa arkadaşlarıyla ilgili olarak yöneltilen sorular bu kez kendisiyle ilgili olarak sorulmuştur.

Suçta Sürüklenme: Literatürde suçluluk kişilerin kendi suçta sürüklenme durumlarına ilişkin sorular sorularak ve resmi tutuklama, ceza alma, hüküm giyme vs. istatistiklerine bakılarak iki şekilde ölçülebilmektedir. Bu araştırmada çocukların ceza almadıkları sorun yaratan davranışları problemlili davranışlar başlığı altında incelenmiştir. Suç ise, kişilerin resmi olarak bir suçta işlemiş olmalarının kanıtlanmış olup olmamasına göre tanımlanmıştır.

Williams ve Gold (1972), kişilerin kendi ifadelerine dayanan suçlu davranışları ile resmi suç kayıtları arasında ayırım yapmanın önemini yaptıkları çalışma ile ortaya koymuşlardır. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre suçlulukla ilgili resmi kayıtlar gerçekte suçlu davranışları tam anlamıyla yansıtmamaktadır; önemsiz görülen bazı suçlar resmi kayıtlara yansıtılmamaktadır (Williams ve Gold, 1972: 226).

Literatürde çocukların kendilerinin ifadelerine temel alınarak ölçülen suçluluk ile resmi suç kayıtları arasındaki ilişki üzerine yapılmış birçok çalışma vardır (Eliot ve Ageton, 1980; Gould, 1969). Araştırmalar genel olarak bu iki türün kolluk kuvvetlerinin önyargıları, suçun rapor edilmemesi, rapor edilen birimlerce resmi işlem yapılmaması gibi çeşitli nedenlerle farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır (Chambliss ve Nagasawa, 1969). Güncel araştırmalarda suç içeren, problemlı, sapma gösteren davranışlar olarak adlandırılan resmi olarak kayıtlara yansımamış davranışlarla resmi kayıtlara yansımış olan suç davranışları bir arada değerlendirilmektedir (Lanctot, Cernkovich ve Giordano, 2007; Sampson ve Laub, 1990; Spatz Widom ve Raskin White, 1997). Bu araştırmada da ağımlı değişkenlerin suç ve sapma içeren, ancak resmi olarak kayda geçmeyen problemlı davranışlar ve suç olarak iki kategoride ele alınmasının nedenlerinden biri de bu ilişkiyi incelemektir. İkinci bir neden, suçu resmi kayıtlara indirgmeden, çok yönlü olarak ele almaktır.

Üçüncü olarak, çocukların suç kurbanı olmaları ile suça sürüklenmeleri arasındaki olası ilişki üzerinde durulmakta ve bu konuya yoğunlaşan araştırmalardan elde edilen sonuçlar tartışılmaktadır. Mağduriyet ve suç arasındaki olası ilişkiyi ele alan perspektifler değerlendirilmekte; yoğun olarak sosyal öğrenme teorileri üzerinde durulmaktadır. İkinci olarak çocuk suçluluğunu açıklamaya yönelik teoriler bir bütün olarak ele alınarak tek bir model kapsamında incelenmektedir.

2.2. Çocukluğun Tarihsel Anlamları

Çocukların yaşam koşulları ve çocukluğun taşıdığı anlam açısından birçok araştırmacı sanayileşme döneminin bir kırılma noktası olduğunu ifade etmektedirler. Sanayileşme çocuk emeğinin geniş ölçekli kullanımına zemin hazırlamış ve bu bakımdan çocukların yaşam tarzı üzerinde etkili olmuştur. Bundan önceki dönemlere ilişkin görüşler ise farklılık göstermektedir.

James A. Shultz'a göre antikçağdan 18. yüzyıla kadar olan yaklaşık 2000 yıl boyunca, Batı'da çocuklar eksik yetişkinler olarak görülmüşlerdir. Philip Aries, *Centuries of Childhood* adlı çalışmasında ise ortaçağ toplumlarında çocukluk kavramının olmadığını

savunmuştur (Heywood, 2003: 8). Bu açıklamalar Ortaçağ'da çocuklara yetişkinlere davranıldığı gibi davranıldığını göstermektedir.

Ortaçağ'ın sonlarıyla birlikte Aries, çocukluk kavramının yokluğunun yerini masumiyet döneminin aldığını belirtmektedir. On altıncı yüzyıldan itibaren yetişkinlerle karşılaştırıldığında çocuklar meleksi, masum varlıklar olarak idealize edilmeye başlamışlardır. On altıncı yüzyıldan 18. yüzyıla kadar süren ahlakçı (*moralistic*) dönemde ise çocukluk, tamamen olgunlaşmamışlık ile açıklanmış; çocuklar, eğitilmesi, disipline edilmesi gereken, kolayca yoldan çıkabilecek varlıklar olarak değerlendirilmişlerdir. Bunu izleyen modern dönem ise sosyal problemler yaklaşımıyla karakterize edilmektedir. Aries'e göre modern dünya çocukların fiziksel, ahlaki ve cinsel sorunlarını takıntı haline getirmiştir. Çocuklar, yetişkinlerden tamamen ayrı değerlendirilmekte ve aile, eğitim, sağlık kurumlarının disipliniyle çepeçevre kuşatılmıştır. Aries, bu döneme "sosyal problemler olarak çocuklar" adını vermiştir (Corsaro, 2003: 51).

Aries'in (1996) modern dönemde çocukluk dönemini sosyal problemler temelinde açıklamasında iki önemli gelişmenin etkisini görmek mümkündür. Birincisi, bilimsel-pedagojik söylemin çocukları "şekillendirilmesi gereken" varlıklar olarak tanımlamasıdır. Bu dönemin başlarına denk gelen sanayileşmeye bağlı olarak çocuk emeğinin kitlesel olarak kullanılmaya başlanmış olmasıdır. Çocuk emeğinin yaygınlaşması sonucu, çocukluk bilimsel-pedagojik yaklaşımın hem gelişmesine katkıda bulunmuş hem de çocukluğun bir sosyal problem olarak değerlendirilmesinde etkili olmuştur (Corsaro 2003: 50–51). Çocuklar, sanayileşme ile 12–15 yaşlarından itibaren dokumacılık, tarım gibi işlerde günde on iki saat çalışmaya başlamışlardır. Corsaro (2003: 158) bu çalışma koşullarının çocuk ve genç çalışanlar üzerindeki etkilerine ilişkin şunları belirtmiştir:

"(...) 1830'larda Gent'teki [İngiltere] pamuk imalathanelerinde çocuklar kışın şafaktan gece 10'a kadar ve yazın sabah 5 ya da 5.30'dan gece 8'e kadar çalışmaktaydı. Bu uzun saatler, "fabrika sakatları" olarak bilinen işçilerin kol ve bacaklarının şekil değiştirmesine, omurgalarının eğrilmesine yol açmakta, dantel ve nakış işlerinde çalışan binlerce kız çocuğunun gözlerini güçsüzleştirmekteydi. Doktorlar ve diğer gözlemciler tarafından belirtilen ikinci bir grup sorun da atölyelerde toz, zehirli duman, nem ve yüksek sıcaklık sebebiyle oluşan sağlıksız ortamdı. (...) Genç çalışanlar

tifüs salgını, “dolamacı veremi” [dokuma fabrikalarında] ve diğer verem çeşitleri, kansızlık, göz hastalıkları ve beyaz fosfor zehirlenmeleri (kibrit üreten fabrikalarda) gibi ciddi zararlara karşı savunmasızdı. Eski tip fabrikalar yanından geçen bir çalışanın saçını veya giysisini kapabilen hızlı çarkların, bantların, volanların ve donanımın tehlikeli bir bileşimiydi.”

Sanayileşmenin ileri dönemlerinde makineleşmenin de etkisiyle çocuk emeğine olan talep azalmıştır. Yine bu dönemde Aries tarafından ifade edildiği gibi sosyal problemler ve pedagoji temelli bilimsel bir yaklaşım doğrultusunda çocukların, gelişim döneminde oldukları ve bu dönemi sağlıklı olarak tamamlayabilmeleri için yetişkinlerden farklı bir yaklaşıma; eğitim, öğretim, ilgi ve bakıma ihtiyaç duydukları üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bu yaklaşımın çocuk suçluluğuna önceki dönemlere göre farklılaşan bir yaklaşımın geliştirilmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Çocuk suçluluğu benzer tarihlerden itibaren sosyal problemler temelinde ele alınmaya başlanmıştır.

Türkiye’de çocuğa atfedilen anlam ve değişimdeki dönüşüm Cumhuriyet’in ilanı sonrasında gerçekleşmiştir. Bu dönemin öncesinde, Osmanlı Dönemi’nde çocuklarla ilgili daha çok onların ahlaksız ya da terbiye edilmesi gereken/eksik yetişkinler olduklarına yönelik bir yaklaşımın egemen olduğu söylenebilir. Onur, Osmanlı döneminde çocukluğun farkında olduğunu, çocukların yetişkinlerden ayrı olarak değerlendirildiğini belirterek çocuğa yönelik gerek aile terbiyesindeki gerekse okuldaki sevgiden kaçınma ve terbiye aracı olarak dayağı kullanma yaklaşımından dolayı Osmanlı döneminde çocuğa yaklaşımı diğer dönemlerden farklı olarak ele almaktadır (Onur, 2007: 99-102).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ise çocuklara yurttaşlık ideali doğrultusunda atfedilen yeni anlamlarla yaklaşıldığı görülmektedir. Bu dönemde “çocukluğa/çocuğa verilen kıymetin ve çocuk sevgisinin söylemsel olarak –belki de hiç olmadığı kadar- ön plana çıktığı” vurgulanmaktadır (Öztañ, 2011: 64). Yine de bu dönem çocuklara yönelik Osmanlı Dönemi’nden kalan otoriter yaklaşımın içerik olarak değiştiği, ancak biçim olarak aynı kaldığı bir dönem olarak geçmektedir (Öztañ, 2011: 158):

“Her ne kadar Cumhuriyet yazarları, Osmanlı son dönem pedagoji yönelimlerini eleştirse de kendileri de benzer bir bakış açısını az çok sürdürmüşlerdir. Hemen hemen hepsi çocuğu

‘müstakil bir varlık’ olarak kabul ederken ‘çocukça halleri’, çocukluk tasavvurunun dışına çıkarma eğilimindedirler”.

Çocuk; cesareti, dürüstlüğü, kahramanlığı ve aydınlığı ile büyük bir misyon gerçekleştirecek bir ideal olarak ele alınmıştır. Bu dönemin, çocukluğun yetişkinlikten ayrı ve özerk bir dönem olarak kavramsallaştırılması dolayısıyla Aries tarafından kavramsallaştırılan Ortaçağ’daki “eksik yetişkin” anlayışından bir kopuş olduğu söylenebilir. Ancak çocuklara bilimsel bir temeli olan pedagojik bir yaklaşımla davranılması anlayışı yayılırken bir taraftan da çocuklara büyük bir misyon yüklenmesi dolayısıyla otoriter bir anlayışın hakim olduğu da görülmektedir. Bu dönem, bu çalışmada taşıdığı bu özellikler nedeniyle otoriter-pedagojik dönem olarak adlandırılmaktadır. Otoriter-pedagojik dönemin önemli bir özelliği çocuklar arasındaki farklılıklar yerine benzerlikleri teşvik ederek benzer nesiller yaratma mantığı üzerine kurulmuş olmasıdır. İslahevleri, bunun çocuk ceza adaleti bağlamındaki tipik örnekleri olarak görülebilir.

Türkiye’de ilk ıslahevi, 1937 yılında Edirne’de açılmıştır. 1979 yılında yürürlüğe giren Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri kanunu ile ıslahevlerinde eğitim, meslek eğitimi, atölye çalışmaları, sosyal grup çalışması ve boş zaman aktiviteleri gibi çeşitli uygulamaların yapılması, karara bağlanmıştır. Bu uygulamalar, iyileştirme ve eğitim çalışmaları olarak geçmektedir (Uluğtekin, 1991: 23). Çalışmaların amacı, çocukları topluma geri kazandırmaktır. Bunun için de çocuğun yeteneklerinin geliştirilerek suça alternatif yollara yönlendirilmesi, örneğin meslek eğitimi ile çalışarak hayatını kazanmaya teşvik edilmesi yoluna gidilmiştir. Çocuk, belli bir otoritenin kontrolünde eğitim alarak ve çeşitli aktivitelerde bulunarak “topluma uygun” hale gelecektir. Bu yaklaşım bugün eğitimevi adını almış olan ıslahevlerinde devam etmektedir.

Günümüzde otoriter-pedagojik yaklaşım karşısında yaygınlık kazanmakta yaklaşım çocuk merkezli pedagojik yaklaşımdır. Bu yaklaşım, merkeze çocuğun kendisini almaktadır. Böylelikle çocuğun kendisi yetişkinlerden farklı olmanın yanı sıra “değerli bir varlık” olarak algılanmaktadır. Çocuğun odakta olmasının bir sonucu olarak benzerlikler yerine farklılıklar ön plana çıkmakta ve teşvik edilmektedir.

Türkiye’de özel eğitim kurumları gibi sınırlı alanlarda hakim olan bu anlayış, çocukların yeteneklerini, özelliklerini, içinde yaşadıkları koşulları değerlendirerek, çocuğa söz alma fırsatları yaratarak onu yakından tanımayı ve onun sorunlarının çözümü için uygun sosyal politikalar üretmeyi gerektirmektedir. Amaç, çocuğun çevresiyle olan etkileşimini arttırarak kendisini daha iyi ifade edebilmesini ve çevresini daha iyi anlamasını sağlamak ve en iyi olanakları kendisine sunmaktır. Bu anlayış, ileride suça sürüklenen çocukları topluma kazandırmak şeklindeki hakim anlayışı, yapısal eşitsizlik ve dezavantajları gidererek bir anlamda “toplumu çocuklara geri kazandırma”; böylelikle suçu önleyici uygulamalar oluşturma amacına daha uygun düşmektedir.

2.3. Risk Altındaki ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Risk altındaki ve korunmaya muhtaç çocuk, fiziksel ve psikolojik gelişimleri ve kişisel güvenliği tehlikede olan; ana babasız, bakıcısı tarafından terk edilmiş; fuhuş, dilencilik, alkollü içkiler veya uyuşturucu madde kullanma gibi sosyal tehlikelerle ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmaktadır (Sarp, 2005). Genel olarak sosyo-ekonomik yetersizlikler, alkol ve madde bağımlılığı, ağır koşullar altında çalıştırılma, ihmal ve istismar, suça sürüklenme gibi sorunlar risk altındaki çocukların karşı karşıya oldukları ya da içinde yaşadıkları tehlikeleri ifade etmektedir.

Risk altındaki çocuklar konusunda sosyal bilimler alanındaki çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bunun nedenlerinden biri risk kavramının genellikle tıp alanında kullanılmış ve çeşitli hastalıklara karşı incinebilirlik durumunu ifade etmiş olmasıdır. Konu, sosyal riskler ve ve bu araştırmada ele alındığı şekliyle suça sürüklenme riski olduğunda Türkiye literatüründe hemen hemen hiç kuramsal katkı ve araştırma bulunmamaktadır. Oysa, çocukların sokaklarda yaşamaları, çalışmaları, erken yaşta alkol ve madde bağımlılığı geliştirmeleri, ihmal ve istismar edilmeleri gibi sosyal riskler tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de oldukça yaygındır. Bu araştırmada bu riskler çocukların suça sürüklenme sürecinde rol oynadığı varsayılan etkenler olarak ön planda tutulmaktadır.

Çocukların risk altında ya da korunmaya muhtaç olarak değerlendirilmeleri için ilk akla gelen nedenlerden biri onların sokaklarda çocuklar için uygun olmayan ağır koşullarda çalıştırılmaları ya da yaşamalarıdır. Sokak çocukları kavramının literatürde yaygın olarak kullanımı 1979'da Birleşmiş Milletler Çocuk Yılı'ndan sonra olmuştur (Günşen-İçli 2009: 13). Sokak çocukları, evden kaçan, sokakta çalışan, evsiz kalan, ailesi tarafından terk edilen ve bunun gibi nedenlerle zamanlarının büyük bölümünü dışarıda geçiren çocuklar için kullanılan bir ifadedir. Bu kavramın sokakta olma nedeni ve sokakta harcadığı zaman bakımından birbirlerinden büyük farklılıklar gösteren çocuklar için genel bir ifade olması nedeniyle çoğu zaman "sokak çocukları" konusunda daha net bir açıklamaya gereksinim duyulmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi raporunda zamanının büyük bir bölümünü sokakta geçiren çocuklar ile sokakta çalışıp ailesinin yanına dönen çocukları ayırmaya çalışan belli başlı iki kategori bulunduğu belirtilmektedir. Bunlar sokak çocukları ve sokağın çocukları olarak adlandırılmakta ve şöyle tanımlanmaktadır (TBMM, 2006):

"Sokaktaki Çocuklar: Ailesinden giderek daha az destek alan ailenin geçim sorumluluğunu sokaklarda, pazarlarda çalışarak paylaşmak zorunda kalan çocuklardır. Bu çocuklar için yaşadıkları evler, oyun, kültürel faaliyet ve günlük yaşam mekanları olmaktan çıkmıştır. Sokaklar bu çocukların günlük faaliyetlerde buldukları mekanlara dönüşmüş olsa da çoğu akşam evlerine dönmektedirler. Aile ilişkileri bir yandan bozuluyor olsa da hala kesin olarak evlerine bağlıdırlar ve yaşamı ailelerinin bakış açısından görmeye devam etmektedirler.

Sokağın Çocukları: Günlük geçim mücadelesini ailelerinden hiçbir destek almaksızın yalnız başlarına veren bir grup olarak tanımlanabilir. Bu çocuklar, genelde terkedilmiş diye adlandırılırsalar da, güvensizlik duygusu, istenmeme ve şiddete maruz kalma gibi nedenlerle ailelerini terk etmiş, evle olan bağlantıları kopmuş ve bilfiil ailesizdirler."

Dünya Sağlık Örgütü'nün çalışmalarında ise "sokak çocukları" olgusu dört kategoride ele alınmıştır (Günşen-İçli 2009: 13–14):

"Sokağın Çocuğu: Sokak dışında bir evi olmayan, ailesi tarafından terk edilmiş ya da aile bireyleri ölmüş çocuklardır.

Sokaktaki Çocuk: Evine düzenli olarak uğrayan çocuklardır. Hatta bu çocuklar uyumak için evlerine gidebilir; ancak evin kalabalık olması, ailesi ile geçinememek, fiziksel ve cinsel istismar ve ekonomik güçlükler gibi nedenlerle vaktinin önemli bir bölümünü evlerinden uzakta geçirmek zorundadırlar.

Sokak Ailesinin Bir Parçası Olan Çocuk: Bu kategorideki çocuklar aileleriyle birlikte sokakta yaşarlar. Evleri yoktur. Yoksulluk, savaş, doğal afetler gibi nedenlerle evlerini yitirmiş olabilirler.

Kurum Bakımındaki Çocuk: Gereksinimleri bir kurum tarafından karşılanan bu çocuklar her an sokağa geri dönme riskiyle karşı karşıyadırlar.”

Sokak çocukları konusuyla ilişkili olarak yapılan çalışmalardan bazılarında ise sokakta yaşayan çocuklar, sokakta çalışan çocuklar ve risk altındaki çocuklar şeklinde üçlü bir ayırım bulunmaktadır. Bu ayırma göre sokakta çalışan çocuklar düşük ücretler karşılığında sokakta çalışırlar; ancak aileleriyle bağları güçlüdür ve devam etmektedir. Sokakta yaşayan çocuklar ise ailesiyle sınırlı bir ilişkisi olan ya da hiç ilişkisi olmayan, sokaklarda yaşayan ve yatan; hiç ebeveyn desteği olmayan çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Risk altındaki çocuklar ise cezaevlerindeki ya da çeşitli kurumlardaki çocuklar, çalışan çocuklar ve bunların küçük kardeşleri ve mevsimlik işçilerin çocuklarıdır (Atauz ve Arts 2004: 2).

Sokaktaki çocukların sıklıkla yer değiştirmeleri, istatistik elde etmeye elverişli kurumlarla ilişki kuramaları ve sokak çocuğu konusundaki uzlaşmazlıklar gibi çeşitli nedenlerle dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sokakta yaşayan ya da çalışan çocukların sayısı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak UNICEF’in 2005 yılı verilerine göre tüm dünyadaki toplam çocuk sayısı yaklaşık 2.2 milyar, gelişmekte olan ülkelerde yaşayan çocuk sayısı yaklaşık 1.9 milyar, yoksulluk içinde yaşayan çocuk sayısı ise yaklaşık 1 milyardır. Bu sayılara göre her iki çocuktan birisi yoksuldur (UNICEF, 2005).

Dünyadaki sokakta yaşayan/çalışan çocuk nüfusunun Brezilya, Kolombiya ve Meksika gibi orta gelir düzeyindeki Güney Amerika ülkelerinde yoğunlaştığı, gelişmekte olan Doğu Avrupa ülkelerinde de sokaktaki çocukların sayısının artmakta olduğu belirtilmektedir (TBMM, 2006).

Dünyada sokak çocukları nüfusunun sosyal refah uygulamalarının genel olarak gerileme eğilimine girdiği 1980’li yıllarda artmaya başladığı görülmektedir. Bu dönemde sosyal hizmetler ve eğitime yapılan harcamaların gerilemesiyle kentsel yoksulluk şiddetlenmiştir. Bunun bir sonucu olarak sokakta çalışan/yaşayan çocuklar sorunu şiddetlenmiştir.

Türkiye’de 1920’lerde savaşın etkileriyle başlayan “sokak çocukları” sorununun, 1950’lerde kırsal kesimden kentlere göçlerin artması, Güney Doğu Bölgesi’ndeki çatışmalar gibi nedenlerle şiddetlendiğine dikkat çekilmektedir (Atauz ve Arts 2004: 2; Günşen-İçli 2009: 17).

Türkiye’de bazı kaynaklara göre yaklaşık 40 bin çocuğun sokakta yaşadığı belirtilmekle birlikte bu sayının gerçekte çok daha yüksek olduğuna inanılmaktadır (Türkiye Yeşilay Derneği 2009). UNICEF tarafından 2007 yılında yayımlanan “Sokakta Yaşayan ve/veya Çalışan Çocuklar” raporunda ise Türkiye’de sokakta yaşayan ya da çalışan çocuk sayısının 80 bine ulaştığı tahmin edilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2007 yılında yapılan çocuk işgücü anketi sonuçlarına göre 6–17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılma oranı 1994 yılında % 15.2, 1999’da % 10.3, 2006 yılında ise % 5.9 olmuştur (ILO 2009). Veriler, çocuk işçiliğinin düşme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ancak 2006 verilerine göre Türkiye’de 6–17 yaş arasındaki 958 bin çocuk çeşitli işlerde çalışmaktadır. Bu rakam söz konusu yaş grubundaki toplam çocuk sayısının % 5,9’unu oluşturmaktadır (http://www.unicef.org/turkey/ut/_ut2_2010.html).

Sokakta çalışan/yaşayan çocuklar, tüm tehlikelere açık şekilde, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yoksun olarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Günşen-İçli (2009: 17) tarafından da dikkat çekildiği gibi “bu çocuklar artan bir şekilde acımasız fiziksel ve psikolojik şiddet, cinsel taciz ve tecavüz, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı, köle işçilik, seks köleliği, organ mafyası, porno endüstrisi ve genelde insan hakları ihlallerinin kurbanı olmaktadır”.

Çocuk Koruma Kanununun 36. maddesi kapsamında “denetim altına alma” ile ilgili olarak 2006 yılında 2.310, 2007 yılında 3.156 ve 2008 yılında 771 karar alınmıştır. (Günşen-İçli 2009: 40). Bu kararlar sokakta çalışan/yaşayan, sokakta yaşayan, madde bağımlısı olan, suça sürüklenen, suça maruz kalan, ihmal ve istismar edilen ve terk edilen çocuklara ilişkindir. Yaşamlarını bu koşullar altında sürdüren çocuklar için

sosyolojik anlamda suçun hem “nesnesi” hem de “öznesi” olmaya doğru gidilen bir şiddet ortamının ve bu süreçte etkili olabilecek çeşitli öğrenme mekanizmalarının; kısacası suç kurbanı olma ile suç faili olma ilişkisinin üzerinde durulması önemlidir.

Göç, maddi yetersizlikler, öğrenim eksikliği ve düzensiz aile ilişkileri çocukları sokağa itmektedir. Emniyet Teşkilatı verileri son beş yılda suça sürüklenen çocuk sayısının tırmanışa geçtiğini ortaya koymaktadır. “2004 yılında 14.000 çocuk hırsızlıktan, 6.453 çocuk da darp suçundan yakalanmış, son beş yılda suç işleyen çocuk sayısı 104.700’e yükselmiştir” (Günşen-İçli 2009: 40).

Yoksulluk, çocukların gerek suç kurbanı olmalarında gerekse suça yönelmelerinde etkili olan temel risk faktörlerinden biridir. OECD ülkeleriyle karşılaştırıldığında Türkiye’de çocuk yoksulluğunun ciddi bir sorun olduğu görülmektedir. Yoksul çocuk, yaşaması, büyümesi ve gelişmesi için gerekli olan maddi ve duygusal kaynaklardan mahrum kalması nedeniyle haklarından faydalanamayan, potansiyelinin tamamını kullanma başarısı gösteremeyen veya toplumun bütün ve eşit bir üyesi olarak katılamayan kişi olarak tarif edilmektedir (UNICEF, 2005).

Avrupa İstatistik Ofisi verilerine göre 17 yaşından küçük yaş grubu temel alınarak yapılan çalışmada yoksulluk riski altında bulunanların oranı Norveç, Danimarka ve Slovenya’da %10’un altında iken Bulgaristan’da %18, Yunanistan’da %21’e çıkmaktadır (EUROSTAT). Türkiye’ye en yakın Romanya’da bu oran %22 düzeyindeyken Türkiye’de ise %34 olduğu belirtilmektedir (Durgun, 2011: 148). Durgun (2011: 149), hanehalkı yoksulluğunun çocuğun çalıştırılması yönünde baskı yarattığına dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra yoksulluğun çocukların aile içi çatışmayı arttırdığını, çocuğun aileden dışlanması, evden koparak sokağa sürüklenmesi gibi problemlerde de etkili olduğu söylenebilir.

Madde bağımlılığı, çocuklar ve gençler için diğer bir önemli risk faktörüdür. Alkol ve Madde Bağımlılığı Yardım Merkezi (AMATEM) tarafından 2004–2009 yılları arasında yatarak tedavi gören hastalarla ilgili olarak derlenen veriler, bağımlılık yapan maddelere başlama yaşının 10 olduğunu ortaya koymuştur. Madde kullanımının özellikle gençleri etkilediği belirtilmiştir. Açıklama, eroin kullanımında önemli bir artış olduğunu ortaya koymuştur. Buna bağlı olarak 2004 yılında eroin tedavisi nedeniyle yatarak tedavi gören

18 yaş altı çocuk sayısı bir iken 2009 yılında bu sayı 32 olmuştur. Eroin kullanan gençlerin, erişkinlerden farklı olarak Ankara dışında İçel, Antalya ve Hatay gibi turizmin geliştiği illerden olduğu da belirtilmiştir (AMATEM, 2009).

AMATEM verileri Türkiye’de bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımıyla ilgili önemli bilgiler vermekle birlikte tüm Türkiye’de 18 yaşından küçük kişilerin madde kullanımıyla ilgili veri bulunmamaktadır. Bu, risk altındaki çocuklar üzerine yapılacak çalışmalar ve politika geliştirme çabaları açısından önemli bir eksiklik oluşturmaktadır. Kentlerde birçok okul etrafında esrar satıldığı ve satıcıların mahalleliler tarafından bile tanındığı bilinmektedir. Bu durumda konunun bilimsel olarak araştırılması kritik önem kazanmaktadır.

Risk faktörlerinden belki de üzerinde en çok durulanı çocuk ihmal ve istismarıdır. Kurtay, çocukların zarar gördüğü davranışları beş kategoride değerlendirmeye alır. Bunlar fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik istismar ve ihmal olarak sıralanmıştır. Bunlar şöyle açıklanmaktadır (Kurtay, 2003):

Fiziksel: Bir erişkinin itaati sağlama, cezalandırma ya da öfke boşaltma amacı ile elle ve/veya aletle çocuğun vücudunun herhangi bir yerine iz bırakacak şekilde şiddet uygulayarak çocuğa bir zarar verilmesidir. Bu dövülme, yanma, ısırılma vb. yollarla olabilir. Sadece dayak değil, çocuğu yaralayan, vücudunda iz bırakan, kaza dışındaki her türlü eylem “Fiziksel İstismardır”.

Cinsel: Çocuğun kendisinden en az 4 yaş büyük bir kişi tarafından cinsel haz amacı ile zorla ya da ikna edilerek cinsel etkileşime maruz bırakılmasıdır. Çocuğun rızası olsun olmasın ırzına geçilmesi, cinsel organlarının ellenmesi, müstehcen sözlere maruz bırakılması, yetişkinin cinsel organlarını okşamaya yöneltmesi veya zorlanması, çocuğun pornografide ya da fuhuşta kullanılması, çocuğa pornografik materyal izlettirilmesi, teşhircilik vb. gibi davranışlara maruz bırakılması “Cinsel İstismardır”.

Duygusal: Çocuğun içgörüsünü ya da duygusal bütünlüğünü bozan her türlü eylem ya da eylemsizliktir. Reddetme, yalnız bırakma, aşırı koruma, aşırı hoşgörü, baskı, sevgiden ve uyarandan yoksun bırakma, sürekli eleştirme, aşağılama, tehdit, korkutma, yıldırma, suça yöneltme, suçlama, yok sayma, çocuğun yaşına ve özelliklerine uygun olmayan beklentiler içinde olma, çocuğu aile içi uyuşmazlıklarda taraf tutmaya zorlama, aile içi şiddete tanık etme vb. davranışlar “Duygusal İstismardır”.

Ekonomik: Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalıştırılması “Ekonomik İstismardır”.

Çocuk İhmalı: Çocuğun beslenme, barınma, giyim, hijyen, oyun, eğitim, güvenlik ve sağlık hizmetini sağlama görevinin reddedilmesi ya da yerine getirilmemesidir. Fiziksel ya da duygusal sağlığa bilinçli ve isteyerek zarar verildiği takdirde “AKTİF” (buluntu bebeklerde olduğu gibi); bilgisizlik, olanaksızlık, umursamazlık gibi nedenlerle oluşursa “PASİF” çocuk ihmalinden söz edilir.

İhmal ve istismar, içinde çocuğun fiziksel, psikolojik ve cinsel olarak zarar görmesi anlamlarını taşıdığı için oldukça hassas bir konudur. Bu nedenle ihmal ve istismar konusunda yapılacak araştırmalar birçok güçlüğün bertaraf edilmesini gerektirmektedir. Bağımlılık konusunda olduğu gibi ihmal ve istismar konusunda da güvenilir veri bulunmamaktadır.

2.4. Çocuk Yoksulluğu: Yoksulluktan Sosyal Dışlanmaya

Çocukların yoksul bir aile ortamında, yoksul bir çevrede ve mahrumiyet içerisinde yaşamaları, suça sürüklenmede olduğu gibi suç kurbanı olmada da önemli etkileri olan bir sorundur. Yoksulluk, özellikle incinebilir olarak tanımlanan engelliler, madde bağımlıları, eğitim düzeyi düşük kesimler ve çocukları derinden etkilemektedir. Çocukların yoksulluktan en çok etkilenen kesimler arasında yer almalarının nedeni, yetişkinlerden farklı bazı gereksinimlere sahip olmalarıdır. Çocuklar eğitim, eğlenme gibi yollarla gelişim süreçlerini tamamlamak, beslenme ve sağlıklarının en iyi düzeyde olması için destek almak gibi gereksinimlere sahiptir. Yoksulluk bu gereksinimlerin yeterince karşılanamaması ve bu nedenle gelişim sürecinin zarar görmesidir. Okul çağında olup okula gönderilmeyen, genç yaşta kendisine uygun olmayan işlerde çalışmak zorunda kalan, ailenin geçim sıkıntısı ve kalabalık aile yapısı nedeniyle ihmal edilen, sokakta yaşayan ve bunun gibi gelişimlerini büyük ölçüde engelleyen koşullarda yaşayan çocukların karşı karşıya olduğu temel sorun da yoksulluktur. UNICEF tarafından yapılan yoksul çocuk tanımı çocuğun gelişimini zedeleyen tüm koşulları kapsar niteliktedir (UNICEF, 2005: 18):

“Yoksulluk içinde yaşayan çocuklar, yaşama, büyüme ve gelişmeleri açısından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun biçimde yaşamakta, böylece haklarından yararlanamamakta, potansiyellerini tam olarak geliştirememekte ve topluma tam ve eşit üyeler olarak katılamamaktadırlar”.

Çocuk yoksulluğu, halen ciddiyetini koruyan hatta son birkaç on yılda derinleşmekte olan bir problemdir. UNICEF Innocenti Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan en son Zengin Ülkelerde Çocuk Yoksulluğu, 2005 raporu, yoksulluk içinde yaşayan çocukların oranının son on yıl içerisinde Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün 24 üye devletinden 17'sinde artmış olduğunu göstermektedir. Raporda, çocuk yoksulluğunu belirleyen belli başlı üç değişken üzerinde durulmaktadır (UNICEF, 2006):

Ebeveynlerin yaşı, eğitim düzeyleri, aile başına düşen çocuk sayısı ve yalnız ebeveynlik gibi sosyal ve ailevi değişiklikler,
Ekonomik durgunluk, teknolojik yenilik, düşük vasıflı işçilerin göçü, az ücretli işler, çift gelire sahip hanhalkları ile birlikte özelleştirme ve küreselleşme trendleri gibi işgücü piyasa faktörleri,
Hükümetlerin politikalarındaki ve harcama önceliklerindeki değişiklikler

Çocuk yoksulluğunda etkili olan başlıca risk faktörleri, yukarıdaki maddeler özetlenecek olursa aile yapısı, makroekonomik yapı ve bu yapının aileler üzerindeki etkisi ile sosyal politikalar olarak sıralanabilir. Raporda, Türkiye'de en çok yoksulluk riski altında olan da buna benzer değişkenler temelinde sıralanmıştır (UNICEF, 2006):

Ailenin geçiminin sadece bir kişi tarafından sağlandığı büyük ailelerde doğan çocuklar,
Eski tarım tekniklerinin ve büyük pazarlara sınırlı erişimin ailelerin geçim sağlayabilme olanaklarını tehdit ettiği kuraklık, dağlık, kırsal alanlarda büyüyen çocuklar,
Tek ebeveynli ailelerden gelen çocuklar,
Aileleri yakın zamanda kentsel alanlara göç etmiş olan çocuklar,
Kayıt dışı ve geçici işlerde çalışan ve bunun sonucunda da düzenli bir gelire sahip olmayan anne-babaların çocukları,
Örgün eğitim almamış ya da çok az eğitim almış, çoğu zaman vasıfsız olan ve ortalamamın altında para kazanan anne-babaların çocukları,
Anne-babaları yetersiz istihdam edilen ve yeterli para kazanamayan çocuklar,
Anne-babaları uzun süredir işsiz olan, engelli olan ya da engelli birine bakan çocuklar

Türkiye'de yoksulluktan etkilenen en geniş kesimlerden biri 0–6 yaş grubundaki çocuklardır. TÜİK'in (2009) hanhalkı fertlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranları istatistiklerine göre 2009 yılında 0–6 yaş arası çocukların % 24'ü

yoksulluk içindedir. Altı ile on sekiz yaş arası çocukların yoksulluk oranlarıyla ilgili ise veri bulunmamaktadır. 2004 yılında % 34.18 olan 0–6 yaş grubu yoksulluk oranları bu tarihten sonra azalma eğilimine girmiş ve 2009 yılında % 24 seviyesine gelmiştir. Ancak kırsal ile kent arasında çocuk yoksulluğu oranlarının giderek farklılaştığı ve kent ve kırsal arasındaki ayrımın yaklaşık 3 katına çıktığı ifade edilmiştir. Kırsalda doğan her üç çocuktan biri yoksulluk riskiyle karşı karşıyadır (Durgun, 2011: 152).

Yoksulluk aynı zamanda çocukların kendilerini geliştirmelerini sağlayan kaynaklardan da yoksun olmaları demektir. UNICEF'in Dünya Çocuklarının Durumu (2005: 22) raporunda başlıca beş yoksulluk türü üzerinde durulmaktadır:

Sanitasyon Yoksunluğu: Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan her üç çocuktan birinin sanitasyon imkanlarından mahrum olduğu belirtilmektedir. Sanitasyon olanakları olmayınca çocukların hastalanma riskleri de artmakta; böylelikle yaşam kaliteleri düşmekte, eğitime devam etme olasılıkları da düşmektedir.

Sağlık Yoksunluğu: Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan çocukların yüzde on dördünden biraz fazlası sağlık hizmetlerine ulaşamadığı belirtilmektedir.

Barınak Yoksunluğu: Dünya Çocuklarının Durumu (2005) raporu geliştirmekte olan ülkelerde 640 milyon kadar çocuğun barınacak yer bakımından ciddi sıkıntılar yaşadığını ortaya koymuştur.

Eğitim Yoksunluğu: Gelişmekte olan ülkelerdeki 7-18 yaş grubundakileri çocukların yüzde 13'ünün hiç okula gitmediği belirtilmektedir.

Enformasyon Yoksunluğu: Rapora göre geliştirmekte olan ülkelerde 300 milyondan fazla çocuk enformasyon yoksundur; yani televizyon, radyo, telefon ya da gazete gibi iletişim araçlarını kullanma fırsatı bulamamaktadırlar.

Yetişkinlerin karşı karşıya oldukları yoksulluk sorunundan farklı olarak çocuk yoksulluğu uzun vadeli ve önemli sonuçlara sahiptir. Sapançalı, çocukluk döneminde yaşanan değişik dezavantajların çoğu zaman çocuğun geleceğini belirlediğini, kuşaklar boyunca etkili olduğunu ifade etmektedir (Sapançalı, 2005: 120). Çocukluk dönemini beslenme, sağlık ve eğitim gibi fırsatlarından yoksun olarak geçiren kişinin sosyal, ekonomik ve kültürel olarak içinde bulunduğu topluma uyum sağlaması ve toplum tarafından kabul edilmesi zorlaşmaktadır. Bu durum, çocuk yoksulluğunun sosyal dışlanma ile yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Çocuk yoksulluğu ve sosyal dışlanma ilişkisini dışlanmanın dört temel boyutu temelinde değerlendirmek mümkündür. Bu boyutlardan birincisi işgücü piyasalarından dışlanmadır (Sapançalı, 2005: 32). Yoksul çocukların en büyük problemlerinden biri öğrenime devam etme konusundandır. Aileler yoksulluk nedeniyle çocuklarını erken yaşta eğitime yatkın olmadıkları gerekçesiyle okuldan alıp işe yerleştirebilmekte ya da yoksul çocuklar öğrenim konusunda yeterli motivasyona sahip olmadıklarından okulu bırakabilmektedirler. Bu da onların iş piyasasında aranan nitelikleri kazanamadan büyümeleri demektir. Sonuçta öğretim sisteminden kopan ya da dışlanan çocuk gelecekte de işgücü piyasalarından dışlanmaktadır.

Niteliksiz işlerde güvencesiz olarak çalışan ve sürekli iş değiştirerek yaşamlarını sürdürmeye çalışan kişiler yoksulluğu kaçınılmaz olarak devam ettirmektedirler. Yoksulluğun devam ettirilmesi noktası “yoksulluğun çok genel bir biçimde hissedildiği ve yaşam standartları açısından sosyal ve kültürel değerlerle de ilişkili ekonomik dışlanma” (Sapançalı, 2005: 32) olarak açıklanan ikinci boyutunu oluşturmaktadır.

Dışlanmanın üçüncü boyutu farklı egemen değerler ve davranış örneklerinden uzaklaşarak kültürel anlamda dışlanma ve sosyal ilişkilerin sınırlanması ya da kesilmesi sonucu marjinalleşme biçimindeki dışlanmadır (Sapançalı, 2005: 32). Bu nokta, yoksulluktan kurtulmak için başvurulabilecek dayanışma ağları, sosyal sermaye, egemen kültüre uyum sağlamaya yardımcı olabilecek davranış biçimleri gibi tüm araçların kaybedildiği ve yoksulluğun kültürel düzeyde yeniden üretildiği, kuşaktan kuşağa aktarıldığı bir noktadır. Oscar Lewis (1963) tarafından verilen adıyla yoksulluk kültürü bu durumu ifade etmek için kullanılmaktadır. Lewis, yoksulluk kültürü içinde yaşayan insanları şöyle betimlemektedir (Lewis, 1963: 17):

“Yoksulluk kültürü içindeki insanlar güçlü bir marjinallik, bağımlılık ve ait olmama hissine sahiptirler. Kendi ülkelerinde yabancı gibidirler, var olan kurumların kendi ihtiyaç ve iyiliklerine hizmet etmediğine inanmışlardır. Bu güçsüzlük hissini yanında aşağılık ve kişisel değersizlik hissi de bulunmaktadır.”

Yoksulluk kültürü, kişilerin sistemle bütünleşmek için çaba harcamaktan vazgeçtikleri, sınıf atlama umutlarının olmadığı, geleceğe dair planların yerini günü gününe yaşama

tercihinin aldığı bir ortam yaratmaktadır. Lewis, makalesinde yoksulların yaptıkları hırsızlık, dilencilik, zalimlik gibi olumsuz davranışların çektikleri sıkıntılardan daha çok göze battığını belirterek yoksulluk ile ahlaksızlık ya da suçluluğun bağdaştırılmaması gerektiğini savunur.

Tüm suçlular elbette yoksulluk kültürü içinde yetişmiş ya da yoksul kişiler değildirler. Ancak özellikle hayatını hırsızlık, kapkaç ve uyuşturucu satışıyla kazanan kişiler, aileler, hatta mahalleler vardır. Bu tür suçların gündelik yaşamın bir parçası, bir geçim yolu olduğu kültürleri yoksulluk kültürünün içinde gelişen alt kültürlerden biri olarak yorumlamak mümkündür. Ancak söz konusu bu tür suçlar bile olsa yoksulluk ile suç arasında içinde bulunulan kültürle dolaylanmayan bağlantılar yoktur, bunu iddia etmek konuyu aşırı basitleştirmek ve yanlış yorumlamak olacaktır.

Sonuç olarak yoksulluk kültürü, öğrenim görmeyen, hatta okuma yazma bile bilmeyen, küçük yaşlarda çalıştırılan, evlendirilen ve yetişkinler gibi bir hayat sürmeye itilen çocukların içinde bulunduğu durumu açıklamaktadır. Yetişkinler gibi yaşamak zorunda kalan çocuklar yoksulluğun kültürel boyutta kuşaktan kuşağa aktarılmasına yol açmaktadırlar.

2.5. Eğitim Sisteminde Çocukların Durumu

Eğitim, sosyalizasyon sürecinde başat rollerden birini oynamaktadır. Eğitim ile suç arasındaki ilişki, okullarda kurulan arkadaşlık ilişkilerinden, eğitim sürecinde kazandırılan değerlerin çocukların suç karşısında alacakları tavır üzerindeki etkilerine, okullardaki şiddet ve zorbalık olaylarından eğitimin farklı sosyo-ekonomik sınıflardan olan çocukların meşru yollardan hayatta yükselme konusundaki motivasyonlarını ne yönde etkilediğine kadar birçok farklı boyutta ortaya çıkmaktadır. Bu tartışmalar, eğitimin çocuklar üzerindeki iyi vatandaşlar olma gibi amaçlanan ve okullardaki dayak, kavga, haraç kesme gibi olayların gündelik hale geldiği bir şiddet kültürü içine itilme gibi amaçlanmamış etkilerini gözler önüne sermektedir. Eğitimin toplum içindeki rolleri ve işlevleriyle ilgili tartışmalar bu amaçlanan ve amaçlanmayan etkilerle ilgili bir sonuca varmak açısından önemli görünmektedir.

Eskicumalı (2003), eğitimin toplumsal düzlemde hangi görevleri üstlendiğiyle ilgili tartışmaları özetlemektedir. Yeniden oluşumcu ve modernist görüşlere göre eğitim toplumsal değişimi sağlayan tek başına en önemli kurumlardan biridir. Eğitim aracılığıyla eşitlik, refah, adalet gibi değerler çerçevesinde toplumdaki bütün problemler iyileştirilebilecektir. Bu yaklaşım Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında Türk eğitim sisteminde de kendini göstermiştir. Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki eğitim seferberliğinden o dönemin edebiyatına yön vermiş olan idealist eğitim kadrosuna, öğretmen okullarına ve köy enstitülerine kadar modern Türk eğitim sistemindeki yeniden oluşumcu/modernist paradigma kendisini yoğun olarak hissettirmiştir. Bu dönemde var olan güçlü eğitim kurumları bağımsız, meslek ve uzmanlık sahibi bireyler yetiştirilmesine önemli bir katkıda bulunmuş, bu şekilde onların toplumsal hareketlilik şanslarını da önemli ölçüde arttırmıştır.

Eğitim ve toplumsal dönüşüm konusunda ikinci yaklaşım, eğitimi var olan toplumsal, ekonomik ve siyasal düzenin ayrılmaz bir parçası olarak konumlandırır. Eğitim, toplumdaki egemen sınıfın kendi kültür, değer ve yaşam biçimlerini yaymak üzere kullandıkları “devletin ideolojik bir organı” olarak görülmektedir (Eskicumalı, 2003: 16). Bunun bir sonucu olarak toplumsal dönüşümde eğitimin ancak engelleyici yönde bir etkisi olduğundan söz edilebilir. Bazı çatışmacı kuramcılar eğitime bir parça özerklik ve dönüşüm yaratma potansiyeli tanımışlardır.

Kriminolojiye gerilim teorisini kazandıran Metron, eğitimin orta sınıf değerlerini yaymak gibi bir amaca sahip olduğunu vurgulayarak bir anlamda çatışmacı yaklaşım ile benzerlik göstermiştir. Merton'a göre özellikle alt sınıftan gelen çocuklar bu değerlerin kendileri için ulaşılamaz olduğunu gördüğünde gayrimeşru yollara sürüklenmektedirler. Bu durumda, eğitim sisteminin suç ve sapma üzerinde doğrudan bir etkisi bulunmaktadır.

Öztan (2012: 190) cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'deki eğitim sisteminin sınıf, etnik köken, dil gibi her türlü farklılığı iyi vatandaş ekseninde silen, homojenleştirici bir yol izlediğini vurgularken yine çatışmacı yaklaşım bakımından önemli bir noktayı

ortaya koymuştur. Parasız eğitim, dayanışma ve yoksullara yardımın bir zorunluluk olduğu gibi esaslara dayanan cumhuriyetin ilk dönemlerindeki eğitim sistemi, sınıf farklılıklarını törpüleyen bir yol izlemiştir. O dönemde ilk defa eğitim aracılığıyla büyük toplumsal hareketlilikler yaşanmıştır. Ancak, cumhuriyetin ilk dönemlerinde geçerli olan bu ideal seksenli yıllardan itibaren yaşanan neoliberalizm dalgası ile yerini özel okullara, zincirler halinde açılan dershanelere, vakıf üniversitelerine vs. bırakmıştır. Devlet okullarında eğitimin niteliği düşmekte, öğretmen açığı büyümektedir. Sınıfsal farklılıklar eğitim aracılığıyla daha önce hiç olmadığı kadar keskinleştirilmektedir. Bu bakımdan Merton'ın yaklaşımı günümüzdeki eğitim sistemi için geçerli önermeler taşımaktadır.

Son yaklaşıma göre ise eğitim tek başına dönüştürülebilir ya da toplumsal dönüşüm sağlayabilen bir kurum değildir. Eğitim, değişim yaratma kapasitesine sahiptir ancak bu kapasite toplumdaki diğer toplumsal, ekonomik ve politik kurumların aynı anda, aynı doğrultuda değişiyor olmasına bağlıdır; eğitimin kendi başına bir değişim yaratma kapasitesi yoktur (Eskicumalı, 2003: 22).

Türkiye’de eğitim sistemine bakıldığında siyasal, ekonomik, teknolojik ve kültürel olarak dönemsel kırılma noktalarına rastlamak mümkün olmaktadır. Bu kırılma noktaları, yukarıdaki yaklaşımda öngörüldüğü gibi siyasal, ekonomik ve politik düzlemlerdeki kırılma noktalarına paralel olarak oluşmaktadır. En büyük kırılma noktası ise Batılı anlamda çağdaş eğitim sistemine geçiş olmuştur. Ancak bu kırılmanın izleri Cumhuriyet döneminden çok daha öncesine, Tanzimat dönemine kadar uzanmaktadır.

Öztan (2012), Türkiye’de çocukluğun Tanzimat dönemine kadar “farklı” ve “müstakil” bir konumunun olmadığını ifade etmektedir. 19. yüzyılın ortalarına kadar çocukların özel yaşam alanları ve giysilerinin olmaması çocukların o zamana kadar minyatür yetişkinler olarak kabul edildiklerini doğrular niteliktedir (Öztan, 2012: 66). 1869’a gelindiğinde ise Fransız eğitim sistemi incelenerek oluşturulan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile birlikte ilköğretimin kızlar ve erkekler için zorunlu olması öngörülmüştür.

Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte eğitim sistemi yeni düzenlemelerden geçmiştir. 1924 yılında müfredat programları ile ayrıntılarıyla tanımlanan zorunlu ilköğretim, beş yıla çıkarılmıştır. Bu düzenleme 1997 yılına kadar devam etmiştir.

1997 yılında beş yıllık zorunlu ilköğretim süresi sekiz yıla çıkarılmıştır. Bu uygulamada geç kalınmış olduğu, sürenin Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında düşük olduğu, okul öncesi eğitime gereken önemin verilmediği ve bu nedenle çocukların okula hazırlıksız başladıkları gibi konular, sisteme yöneltilen eleştiriler arasındadır (Gedikoğlu, 2005: 71). Yine de bu uygulamayla birlikte okullaşma oranları artmış ve kız ve erkek çocuklar arasındaki eğitim eşitsizliğinin azaltılmasında başarılı olunmuştur.

1994–1997 yılları arasında % 89 olan ilköğretim düzeyindeki okullaşma oranları 2007 yılında % 98 olmuştur. Doksanlı yıllarda % 5 civarında olan kadınlar ile erkekler arasındaki okullaşma farkı 2007 yılından itibaren % 2'nin altına düşmüştür (TÜİK, Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2009–2010).

Sekiz yıllık zorunlu eğitim sisteminin 2012 yılında yeni bir düzenleme ile değiştirilmesi gündeme gelmiştir. Bu düzenleme örgün eğitim sistemini 4 yıllık üç döneme ayırmaktadır. Düzenlemede sekiz yıl zorunlu eğitim öngörülmüş ancak dörder yıllık iki dönem halinde kesintili bir uygulama söz konusudur. Önceki eğitim sisteminde sekiz yıllık ilköğretim sürecinden sonra başlayan meslek dersleri bu sistemde ikinci dört yıllık dönemde başlamaktadır. Okula başlama yaşı ise 5'e düşürülmektedir. Bu şekilde çocukların mesleki eğitime yönelme yaşları oldukça düşmektedir. Ayrıca açık öğretim yoluyla çocukların okula gitmeden ikinci dört yıllık eğitim dönemini tamamlamaları mümkün olacaktır.

Gedikoğlu (2005), eğitim sistemine ilişkin başlıca sorunları şöyle ifade etmiştir: Partiler üstü bir eğitim politikasının geliştirilememesi ve süreklilik kazanamaması, eğitime devlet bütçesinden yeterli pay ayrılmaması, yüksek nüfus artışı ve kırsal kesimden kentlere doğru göç karşısında eğitim altyapısının yetersiz kalması, feodal yapının eğitimde cinsiyete dayalı eşitsizlikler yaratması, eğitim sisteminde niteliğin

geliştirilememesi ve yorum ve analize değil ezbere dayalı bir anlayışın egemen olması, öğretmenlere gerek duydukları yaşam standardı ve mesleki gelişim olanaklarının sunulmaması ve yabancı dil öğretiminin yetersiz kalması (Gedikoğlu, 2005: 75). Bunlara ek olarak okullarda şiddetin engellenememesi, özel eğitim kurumlarının eğitimde fırsat eşitsizliği yaratması gibi sorunlar da bulunmaktadır.

Dört yıllık üç dönemden oluşan yeni eğitim düzenlemesinin eğitim sistemindeki sorunlarının çözümüne yönelik değişiklikler içermemektedir. Eğitim sisteminde yapılabilecek niteliksel iyileştirmeler yerine yeni sistem, niceliksel değişiklikler öngörmektedir. Bu değişikliklerden bazıları okula başlama yaşının 5'e düşürülmesi, zorunlu eğitim döneminin dört yıllık iki döneme ayrılmış olması, ikinci zorunlu dört yıllık dönemde öğrencilerin açık eğitim kurumlarına yönlendirilebilecek olmaları ve yine bu dönemde öğrencilerin mesleki olarak tercihte bulunmaya itilmeleridir.

Beş yaşın eğitime başlama açısından çok erken olduğu dile getirilmektedir. Diğer bir sorun zorunlu eğitim döneminin ikiye ayrılmış olmasıdır. İkinci dönemde farklı okul seçenekleri ortaya çıkacaktır. Bu çeşitlilik ise meslek liseleri, açık öğretim liseleri gibi farklı sosyo-ekonomik düzeyden olan çocuklara hitap eden okullardan kaynaklanacaktır. Bu durumun eğitimde fırsat eşitsizliği yaratacağı düşünülmektedir. Bu fırsat eşitsizliği, gerilim teorisi perspektifiyle düşünüldüğünde çocukların bir kısmının eğitim aracılığıyla ideallerine ulaşmalarının engellenmiş olacağı sonucu çıkmaktadır. Bu durum ise başka birçok sorunun yanı sıra suçun da artması demek olacağı açıktır.

Türkiye'de yoksul çocuklar eğitim konusunda aileleri ve sosyal çevreleri tarafından daha az destek görmektedirler. Bu da eğitim alanında başarılı olmak konusunda düşük bir motivasyon geliştirmelerine yol açabilmektedir. Birçok çocuk, sonunda okumak istemediği, başarılı olamadığı, okuma hevesinin olmadığı gibi çeşitli gerekçelerle okuldan alınabilmekte ya da kendileri okulu bırakabilmektedirler. Böylelikle bir an önce para kazanma endişesinin de etkisiyle düşük ücretli işlerde çalışmak ya da yasal olmayan yollardan para kazanma yolunu seçmeleri daha da kolaylaşmaktadır.

2.6. Güncel Araştırmalar: Aile, Arkadaşlar ve Diğer Etkenler

Aile ve arkadaş çevresi, çocuk suçluluğunda rol oynayan etkenler olarak pek çok güncel araştırmaya konu olmuştur. Ailenin çocuk suçluluğundaki rolü genel olarak sosyal kontrol mekanizmalarıyla açıklanırken (Farrington 1989; Gorman-Smith ve diğerleri 1998; Loeber ve Stouthamer-Loeber 1986; McCord 1991; Rebellon 2002; Sampson ve Laub, 1994; Wright ve Cullen 2001; Wright, Cullen, ve Miller 2001) arkadaş çevresinin rolü öğrenme mekanizmalarına dayandırılmaktadır (Haynie 2002; Matsueda ve Heimer 1987; Rebellon 2006; Weerman ve Smeenk 2005). Bu iki etkenin karşılaştırmalı olarak incelendiği araştırmalar genel olarak çocukların suça yönelmelerinde ailelerinin sosyal kontrolünün ve bağlanma ilişkilerinin dolaylı, arkadaş çevrelerinin ise doğrudan etkisi olduğu yönündeki sonuçlara ulaşmışlardır (Sampson ve Laub 1994; Simons, Chao, Conger ve Elder 2001; Sullivan 2006; Warr 1993; Warr 2005; Brendgen, Vitaro ve Tremblay 2002). Bu araştırmalar, ailenin çocuğun arkadaş seçimini denetleme yoluyla suçlu arkadaş çevresi edinmesini önleyerek çocuk suçluluğunda dolaylı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bazı araştırmalar ise ailenin denetiminin çocuk suçluluğunda önemli bir etkiye sahip olmadığı yönündeki bulgulara ulaşmıştır (Ingram ve diğerleri 2007; Kim ve Goto 2000). Bazı araştırmalar da yine, arkadaş çevresinin, çocuğun suça yönelmesindeki başlıca etken olduğunu göstermektedir (Haynie 2002; Sullivan 2006; Warr 2005).

Chung ve Steinberg ise sosyal ekoloji ya da sosyal çevre bağlamında ailenin ve arkadaş çevresinin etkilerinin aynı anda etkili olduklarını ve ikisinden birini ihmal etmenin sorunu aşırı basitleştirmek anlamına geleceğini vurgulamaktadırlar (2006: 319). Mahallenin; diğer bir deyişle yerel özelliklerin bütünsel olarak ele alındığı bu yaklaşımda, çocuğun yaşadığı çevrenin işsizlik ve suç oranları, alınan hizmetler gibi çeşitli sosyal özelliklerinin suçluluk üzerindeki etkilerini bir bütün olarak görülmektedir. Bu sosyal çevre enformel denetim sağlayan ailenin, arkadaş çevresinin ve formel denetim sağlayan yerel sosyal çevrenin; örneğin bölgedeki eğitim kurumları, polis ya da sosyal hizmetler gibi kurumların çocuk suçluluğunda oynadığı rol üzerinde durmaktadır.

Toplumun yapısal karakteristiklerinin (yoksulluk, ekonomik yatırım, heterojenlik, suç oranları gibi) yanı sıra mahallede yaşanan sosyal süreçlerin ve sosyal organizasyonun da (sosyal destek ve bütünleşme, aidiyet duygusu, çocuk ve gençlerin yetişkinler tarafından denetlendiğine yönelik güven, formel ve enformel organizasyonlara katılım gibi) suçu anlamak bakımından önem taşıdığı vurgulanmaktadır (Gorman-Smith, Tolan ve Henry 2000: 172). Bazı araştırmalar (Chung ve Steinberg 2006; Eliot ve diğerleri 1996; Gorman-Smith, Tolan ve Henry 2000; Wikström ve Loeber 2000) bu kategorilerin birkaçını ya da tamamını bütün olarak ele almışlardır. Genel olarak sonuçlar çocuğun yaşadığı yerin çeşitli yerel, yapısal ve sosyal özelliklerinin suç ile dolaylı ilişkisini ortaya koymuştur (Chung ve Steinberg 2006; Wikström ve Loeber 2000). Gorman-Smith, Tolan ve Henry (2000) ise ailenin denetim ve gözetim karakteristiklerinin suç kalıpları ile ilişkisinin ailenin yaşadığı çevrenin özelliklerine bağlı olduğunu bulmuşlardır.

Çocuk suçluluğunun açıklamalarından biri de yüceltilen toplumsal amaçlarla bu amaçlara ulaşabilmek için kişinin sahip olduğu araçların uyuşmazlığını temel alan gerilim teorisidir. Merton tarafından bu uyuşmazlık tezine dayanan gerilim teorisine son şeklini veren Agnew olmuştur. Agnew, gerilimin yalnız pozitif amaçlara ulaşmak için kullanılan araçların yetersizliğinden kaynaklanmadığını savunmuştur. Agnew'un genel gerilim teorisi olarak yeniden kavramsallaştırdığı modele göre bu gerilim kaynaklarına ek olarak "kişinin sahip olduğu pozitif değer taşıyan uyaranlar başkaları tarafından ortadan kaldırıldığında ya da tehdit edildiğinde ve böylece kişi olumsuz ya da hoş olmayan koşullarla karşılaştığında" da gerilim ortaya çıkar (Ostrowsky ve Messner 2005: 464). Bunun kız/erkek arkadaşı kaybetmek, değerli bir arkadaşın ya da aileden birinin ölümü, anne-babanın boşanması gibi örnekleri bulunmaktadır (Ostrowsky ve Messner 2005: 464). Çocuk suçluluğunu genel gerilim teorisi temelinde açıklamaya yönelik çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Agnew ve diğerleri 2002; Hoffman ve Miller 1998; Ostrowsky ve Messner 2005; Paternoster ve Mazerolle 1994; Özbay 2003). Agnew ve White'in 1992'de genel gerilim teorisine ilişkin orijinal araştırmasını tekrarlayan Paternoster ve Mazerolle (1994), gerilimin suça yönelmede doğrudan etkilerinin yanı sıra topluma, toplumsal kurumlara ve bu kurumların getirdiği kurallara

bağlılığı zayıflatarak ve kişiyi suçlu arkadaşlar edinmeye yönelterek dolaylı etkilerinin de olduğunu göstermişlerdir (Ostrowsky ve Messner 2005: 464).

Çocuk suçluluğu literatürünün bir kısmını ise etiketleme teorisiyle ilgili araştırmalar oluşturmaktadır (Bernburg, Krohn ve Rivera 2006; Matsueda 1992; Thomas ve Bishop 1984). Bernburg ve diğerlerinin araştırması, resmi kurumlarca etiketlemenin suçlu çevreye dâhil olma eğilimini güçlendirdiğinden çocuk suçluluğu ile dolaylı bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir (Bernburg, Krohn ve Rivera 2006). Matsueda (1992) ise; çocuğun yakın çevresi tarafından nasıl algılandığının onun kendisini nasıl gördüğünü etkilediğini, dolayısıyla çevresinin verdiği suçlu etiketinin çocuğu suça yönelmesini kolaylaştıran bir faktör olduğunu ortaya koymuştur.

2.7. Risk Faktörleri Konusundaki Çalışmalar

Risk faktörleri konusundaki çalışmalar; suça yönelen çocukların sosyal, ekonomik ve psikolojik özelliklerinden yola çıkılarak çocuk suçluluğunun önlenileceği fikrine dayanmaktadır. Belirli özellikleri taşıyan çocukların suça yönelme ve problemlerini davranışlar gösterme eğilimi taşıdıkları kabul edilmekte ve bu çocuklara yönelik müdahale programları hazırlanması için risk faktörleri saptanmaktadır.

MacMillan (2001), risk faktörleri konusundaki araştırmaların genellikle iki yönde geliştiğini dile getirmektedir. Birincisi, sosyal çevrenin çocuk suçluluğu ve ergenlerin gelişimi üzerindeki etkilerine odaklanan araştırma geleneğidir. İkincisi ise hem aile içinde hem de diğer sosyal çevrelerde şiddete maruz kalmanın çocuk üzerindeki etkilerine yoğunlaşmıştır (MacMillan 2001: 15).

ABD'deki suç önleme ofisi tarafından yönetilen çalışmada 12–14 yaş grubundaki gençler için risk faktörleri arasında erkek olmak, zayıf aile ilişkileri, aşırı ya da yetersiz aile disiplini, ailenin ilgisizliği, ebeveynlerdeki antisosyal davranışlar, parçalanmış aile yapısı, ailedeki şiddet ve istismar olayları, ailenin düşük sosyo-ekonomik statüsü, gencin düşük okul başarısı, antisosyal ve suça karışmış arkadaşlar, uyuşturucu

kullanma, yaşanan yerdeki suç oranlarının yüksek oluşu gibi unsurlar sıralanmaktadır (Shader 2001: 4).

Loeber ve Stouthamer-Loeber'in (1986) çalışması çocuk suçluluğunda etkili olan en önemli faktörlerin ana-babanın ilgisizliği, çocuk üzerindeki yetersiz denetimi ve ana-baba ile çocuk arasındaki bağların zayıflığı olduğunu göstermiştir.

Loeber (1990: 16), çocuk suçluluğundaki risk faktörleri konusundaki çalışmaları tarayarak yetersiz denetim, ana-babanın ilgisizliği, yetersiz disiplin, ana-babanın olumsuz tavırları, ana-babanın agresif davranışları ve suça karışmaları, evlilikle ilgili sorunlar, ana-babadan birinin yokluğu, ana-babanın sağlığının bozuk olması, aileden kaynaklanan çeşitli sorunlar ve sapmış arkadaş çevresi unsurlarının belli başlı risk faktörleri olarak araştırmalara konu olduğunu ifade etmiştir. Yapılan çalışmalarda en önemli risk faktörlerinin yetersiz aile denetimi, çeşitli olumsuz ailevi koşulların birleşimi, ailenin ilgisizliği, ailedeki suçluluk ve agresiflik ile sapmış arkadaş çevresi olduğu belirtilmektedir (Loeber 1990: 17).

Shavit ve Rattner'ın (1998) araştırmasında, suça sürüklenen çocukların ailelerine bakıldığında şu özellikler görülmüştür (Shavit ve Rattner 1998: 217'den akt. Günşen-İçli 2007: 306):

1. Aile üyelerinden en az birinin suçlu ya da alkol bağımlısı olması,
2. Boşanma, ölüm veya evi terk nedeniyle ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin de yokluğu,
3. Fiziksel bir engel ya da hastalık nedeniyle ebeveyn kontrolünün eksikliği,
4. Evin kalabalık oluşu, aşırı baskı, kıskançlık, ihmal veya ebeveynlerden birinin aşırı hakimiyeti,
5. İşsizlik, yetersiz gelir gibi ekonomik baskılar ve annenin ev dışında çalışması

Chang, Chen ve Brownson'ın araştırmasında (2003) ise risk faktörleri davranışsal, sosyodemografik, bölgesel, yaşam tarzıyla ilgili ve son olarak benlik imajıyla ilişkili olarak sıralanmıştır. Davranışsal faktörler tekrarlanan suç mağduriyeti, risk alma, sigara, alkol ve marihuana kullanma olarak belirlenmiştir. Sosyodemografik faktörlere

bakıldığında ise şu profil ortaya çıkmaktadır: erkek, anne ve babası eğitimini lisede yarım bırakmış, parçalanmış aile yapısı. Yaşam tarzı okuldan kaçma, düşük notlar, aileyle sık sık kavga etme gibi özellikler içermektedir. Bunlara ek olarak “yaşamda mutsuz olma” ve “olumsuz benlik imajı” da suçlulukta etkili olan risk faktörleridir (Chang, Chen ve Brownson 2003: 277).

Çocuk suçluluğunda etkili olan risk faktörleri, güncel bir araştırma alanıdır. Bu alanda pek çok geniş kapsamlı araştırma yapılmıştır (Carroll, Hooughton, Durkin ve Hattie 2009; Loeber, Farrington, Stouthamer-Loeber ve diğerleri 2009; Stouthamer-Loeber ve White 2008; Borum ve Verhaagen 2006; Armstrong ve diğerleri 2005; Chamberlain ve Reid 2005; Vitaro ve diğerleri 2004; Arthur ve diğerleri 2002; Webster-Stratton ve Taylor 2001; Loeber ve Farrington 2000; Thornberry, Huizinga ve Loeber 1995; Loeber 1990; Loeber ve Stouthamer Loeber 1986; Glueck ve Glueck 1950).

Risk faktörleri konusunda yapılmış araştırmaların sonuçları bireysel faktörler, ailesel faktörler, arkadaşlar, okul, yaşam alanı ve sosyal çevre olmak üzere altı ana başlık ortaya çıkarmıştır (Bkz. Carroll, Houghton, Durkin ve Hattie 2009: 4-5; Case ve Haines 2009; Siegel 2006; Armstrong ve diğerleri 2005). Bu faktörler *Rochester Youth Development Study*, *Pittsburg Gençlik Araştırması* (Pittsburg Youth Study) ve *On Track Lifestyles Survey* gibi geniş ölçekli araştırmaların ortak sonuçlarıdır (Case ve Haines 2009).

Rochester Youth Development Study, 1988–1992 yılları arasında, 13–14 yaş grubundaki bin çocukla yapılan yıllık görüşmelere dayanan bir araştırmadır. Sonuçlar; aile, okul, yaşanılan bölge, arkadaş çevresi ve bireyin kendisi olmak üzere beş kategoride çeşitli faktörlerinin altını çizmektedir. Bunlar;

- Ailede; ana-baba ile çocuk arasındaki bağlanma sorunlarının, parçalanmış aile yapısının ve ana-babanın çocuk üzerindeki denetiminin istatistiksel olarak önceki araştırmaların gösterdiği kadar önemli olmadığını,
- Okulda; okula ilgisizlik ve okulda başarısızlığın suç eğilimiyle; okula ilgi ve başarının ise suçtan uzak kalma eğilimiyle korelasyon gösterdiği,

- Yaşanılan bölgede; kötü koşullar altındaki bir bölgede yaşamının ekonomik güçlükler ve sosyal destekten mahrum olma gibi olumsuz sosyo-ekonomik özelliklerle bağlantılı olarak suç eğilimiyle dolaylı bir ilişkisinin olduğu,
- Arkadaş çevresinde; çete üyesi olmanın suçlulukla yakından ilişkili olduğu,
- Birey kategorisinde ise; uyuşturucu kullanmayı onaylayan düşüncelerin suça sürüklenme olasılığıyla ilişkili olduğu şeklinde sıralanmıştır (Case ve Haines 2009: 212–213).

Pittsburg Gençlik Araştırması, çocuk suçluluğu konusundaki uzun dönemli araştırmalardan biridir. Araştırmada Pittsburg şehrinde yaşayan ve yaşları 6 ile 19 arasında olan yaklaşık 2 bin çocuk üzerinde 6 yıl süren araştırma ve resmi kayıtlara dayanmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre çocuk suçluluğu konusundaki risk faktörleri birey, aile, okul, arkadaş çevresi ve yaşanılan bölge alanlarında toplanmaktadır (Farrington, Loeber, Stouthamer-Loeber ve White 2008: 35).

On Track Lifestyles Survey'i, çocukların suça sürüklenmelerinde etkili olan risk faktörlerinin bulunması ve bu doğrultuda gerekli müdahale programının hazırlanması için İngiltere'de yürütülen ve 2005 yılında yayımlanan bir çalışmadır. Bu çalışmada, yaşları 11 ile 16 arasında olan çocuklara aile, okul, yaşadıkları yer ve arkadaş çevresi ile sorunlu davranışlarda bulunma konularında sorular sorulmuş ve ulusal düzeyde 30.000 çocuktan suça sürüklenme ve sorunlu davranışlara yönelme konusunda veri toplanmıştır.

Araştırmanın sonuçları aile alanında denetim eksikliği, şiddet ve çatışma, kardeşlerin sorunlu davranışları, okul alanında okula bağlılığın olmaması; yaşam alanında dezorganizasyon, uzak ilişkiler, uyuşturucu bulmanın kolay olması; bireysel alanda arkadaşların sorunlu davranışlar göstermesi, suç ya da zorbalık kurbanı olma, çatışmacı davranışlar içerisinde olma gibi risk faktörlerini ortaya koymuştur (Armstrong ve diğerleri 2005: 32).

Bireysel Faktörler**Psikososyal faktörler**

Özgüven eksikliği
 Düşük motivasyon
 Bilişsel gelişim geriliği
 Sosyal alanda başarısızlık
 Aileye bağlılığın yetersiz olması
 Erken yaşta başlayan antisosyal davranışlar
 Psikopatlık
 Suç ya da zorbalık kurbanı olma

Davranışsal faktörler

Davranışlarını kontrol edememe
 Hiperaktivite
 Pasif davranmak
 Erken yaşta hamile kalma ve anne olma
 Küçük suçlar işleme
 Madde, alkol ve sigara kullanmak
 Okulda başarısız olma
 Akademik beklentilerin düşük olması
 Erken yaşta okuldan kaçmaya başlama
 Okuldan atılma ya da uzaklaştırılma
 Sosyal yalıtım

Fiziksel faktörler

Sağlığın bozuk olması, hastalık ve engellilik
 Doğum kilosunun düşük oluşu
 Otonom ve merkezi sinir sistemindeki sorunlar
 Erkek olma

Ailesel Faktörler

Aile yapısı

Parçalanmış ve/veya tekrar bir araya gelmiş aile

Ailenin kalabalık olması

Aileden ayrılma

Aile içi şiddet ve çatışma

Ailenin işlevleri

Ailenin çocuk üzerindeki denetim eksikliği

Aile-çocuk ilişkisinin bozuk olması

Çocuğun kötü muamele görmesi, ihmal edilmesi ve şiddete maruz kalması

Antisosyal aile bireylerini model alma

Yüksek sosyal hareketlilik

Ailenin dezorganizasyonu

Ailede psikopatlık

Ailenin Sosyo-Ekonomik Statüsü

Ailenin gelirinin düşük olması, yoksulluk

Ailenin eğitim düzeyinin düşük olması

İşsizlik

- **Arkadaşlar**

Sapmış akran gruplarıyla arkadaşlık kurmak

Arkadaş çevresi tarafından dışlanmak

Antisosyal yetişkinlerle yakınlık kurmak

Okul

Okul organizasyonu

Katı okul politikası ve uygulamaları

Baskıcı disiplin

Erken yaşta eğitimini bırakanlara yardım

edilmemesi ve eğitimine yeniden başlamak

isteyenler için engellerin bulunması

Sınıfların kalabalık olması

Büyük, ancak iyi organize edilmemiş

okul yapısı

Müfredat

Çocukların dikkatini çekmeyen ders içeriği

Çocukların karar alma süreçlerine dahil edilmemesi

Pasif öğretim stratejileri

Rekabetçi sınavlara odaklanmış

değerlendirme süreci

Okul Ortamı

Çocukları teşvik eden bir okul kültürünün bulunmaması

Öğretmen-öğrenci

ilişkilerinin bozuk olması

Okulda danışman olmaması

Öğrenci katılımının düşüklüğü

Okul ve ev arasındaki bağlantı ve iletişimin

yetersizliği

Okul personelinin profesyonel donanım

eksikliği

- **Yaşam Alanı, Yaşam Tarzı ve Sosyal Çevre**

Şiddetli yoksulluk

Antisosyal topluluk kuralları

Yaşanılan bölgede dezorganizasyon

Yüksek suç oranları

Silahlara ulaşmanın kolay olması

Bağımlılık yaratan maddelere ulaşımın kolay olması

Suç gruplarının yaşanılan bölgede yaygın olması

Azınlık ve etnik grup statüsü

Suçtan uzaklaşmak için yeterli çevresel fırsatların bulunmaması

2.8. Mağduriyet ile Suç ve Problemlili Davranışlara Sürüklenme İlişkisi: Şiddet Döngüsü

Bugüne kadar çok sayıda araştırma çocukların suç kurbanı olması konusuna eğilmiştir (Finkelhor, Ormrod ve Turner 2005; Holt, Finkelhor ve Kantor 2006; Lauritsen, Sampson ve Laub 1991). Mağduriyet, rapor edilen her tür suçun kurbanı olmanın yanı sıra aile içi şiddet, okulda şiddet, saklanan cinsel istismarlar ve şiddet olaylarına tanıklık etmek gibi resmi süreçlere yansımaya olmayan olayları da içermektedir.

Çocukların suça maruz kalmaları konusunda çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Finkelhor ve diğerleri (2005) tarafından yapılan araştırmada suç kurbanı olma; hırsızlık, yaralama gibi genel suçların yanı sıra kötü muamele, arkadaş ya da kardeşlerin suçlarına, cinsel suçlara maruz kalma ve son olarak aile içi şiddete ya da başkalarına karşı işlenen suçlara tanık olma başlıklarında ele alınmıştır. Turner ve diğerlerinin araştırmasında (2010) ise, suç kurbanı olma; cinsel suçlara, cinsellik içermeyen suçlara ve aynı yaş grubundakilerle kardeşlerin suçlara maruz kalma şeklinde ayrılmıştır. Kaufman ve Widom (1998) tarafından yapılan araştırmada ise çocuklara karşı işlenen suçlar; fiziksel şiddet, cinsel istismar ve kötü muamele olarak sıralanmıştır. Bu araştırmalardan yola çıkarak çocukların maruz kaldıkları başlıca suç kategorilerinin ailenin kötü davranışları, ailenin ya da diğer yetişkinlerin cinsel suçları ve aynı yaş grubundaki diğer çocukların ve çocuk gruplarının zora ve şiddete dayalı davranışları olarak sıralandığı görülmektedir.

Ailenin çocuğa kötü davranması; fiziksel şiddet, sözlü şiddet ve çocuğun beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi ihtiyaçlarını karşılamama gibi ihmalkâr davranışları kapsamaktadır. Yapılan pek çok araştırma ailenin kötü davranışlarının çocuğu doğrudan ve dolaylı olarak suça yönlendirdiğini göstermiştir. Araştırmalar ailenin bu tür davranışlarının çocuğun evden kaçması, sokakta yaşaması, uyuşturucu kullanması gibi davranışlara yol açarak onu suça yönelttiğini göstermektedir (Kim ve diğerleri 2009; Koo ve diğerleri 2008; Trane ve diğerleri 2006). Trane ve diğerleri (2006), kötü muamele gören ve cinsel istismara maruz kalan çocuklar evden daha erken yaşlarda

kaçmaya başlamakta ve sokaktaki yaşamlarında daha yüksek oranda suça maruz kalmaktadırlar. Sokakta yaşamlarını sürdürmek için sapsmış yollara daha fazla başvurumaktadırlar. Kim ve diğerlerinin araştırmasının sonuçlarına (2009) göre, fiziksel ve psikolojik şiddet çocuğun evden kaçmasında belirleyici rol oynamaktadır. Evden kaçma ise hem suçluluk hem de suç kurbanı olma konusunda belirleyicidir. Koo ve diğerlerinin araştırması (2009) ise uyuşturucu bağımlısı çocukların önemli oranda şiddet kurbanı olduklarını göstermiştir.

Chang, Chen ve Brownson'ın araştırmasının (2003) sonuçlarına göre suça sürüklenmiş olan çocukların % 52'si daha önce -çoğunlukla hırsızlık, tehdit, fiziksel şiddet ya da vandalizm olmak üzere- birden fazla defa suç kurbanı olmuşlardır. Değerlendirmede, tekrarlanan suç mağduriyetinin yinelenen suç işleme eğilimi ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Chang, Chen ve Brownson 2003: 279).

MacMillan (2002), araştırmaların suç kurbanı olma ve suça sürüklenme arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğuna dikkat çekmiştir. Hem aile içinde çocuk istismarına, hem de aile dışındaki suçların kurbanı olmaya ilişkin araştırmalar suç kurbanı olan çocukların hem ergenlikte, hem de yetişkinlikte suç işlemeye daha fazla eğilim gösterdiklerini ortaya koymaktadır (MacMillan 2002: 9).

Araştırmalarda sıklıkla yer alan diğer bir kategori aynı yaş grubundaki çocukların ve çocuk gruplarının işledikleri suçlardır. Okul ya da mahalle çevresindeki çocuk çetelerinin diğer çocuklardan zorla para almalarından kardeşlerin fiziksel şiddetine kadar bu kapsamda birçok davranış yer almaktadır. Kardeşler arasında yaşanan gerilimler genellikle günlük olaylar olarak görülmekle birlikte şiddetin uç noktalara vardığı da olmaktadır. Yaştların gerçekleştirdiği suçların incelenmesi özellikle sokaktaki ve arkadaş grubu ya da çetelerdeki çocuklar arasında şiddete dayanan hiyerarşinin ve bunun yarattığı sorunların görülmesi açısından önem taşımaktadır. Özellikle arkadaş çevresinin çocuk üzerinde yarattığı baskı ve şiddete odaklanan sayısız araştırma bulunmaktadır.

Siegel, ABD’de yapılan Ulusal Suç Mağduriyeti Anketi verilerine dayanarak gençlerin yetişkinlere göre daha büyük bir risk altında olduklarını belirtmektedir. 12 ile 19 yaşları arasındaki ergenler aynı yaş grubundakiler tarafından suça maruz kalmaktadırlar (Siegel 1998: 80–81).

Cuevas, Finkelhor, Turner ve Ormrod (2007) çeşitli araştırmaların çocuklarda suça maruz kalma ile suça karışma arasında güçlü bir bağlantı ortaya koyduğunu belirtmektedirler (Cuevas, Finkelhor, Turner ve Ormrod 2007; Esbensen ve Huizinga 1991; Kaufman ve Widom 1999; Kim, Tajima, Herrenkohl ve Huang 2009; Lauritsen, Sampson ve Laub 1991; Singer 1986).

Stauthamer-Loeber, Loeber, Homish ve Wei (2001) tarafından yapılan araştırmada çocukların kendilerine bakanlar tarafından kötü muameleye maruz kalmalarının suçlu davranışla ilişkili olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Siegel (1998: 79), suça maruz kalan kişilerin daha sonra kendilerinin de suç işlemeye eğilimli olduklarını göstermektedir. Dahası, araştırmalara göre çocukken kötü muamele gören, şiddete maruz kalan ya da cinsel istismara uğrayan çocuklar evden kaçma, alkol ve uyuşturucu kullanma gibi riskli davranışlar göstermektedirler (Kaufman ve Widom 1999; Kim, Tajima, Herrenkohl ve Huang 2009; Siegel 1998: 79). Bu davranışlar suç ile mağduriyet bağlantısında aracı rolü oynayabilmektedir. Bazı araştırmalar ise çocuklukta suç kurbanı olma ile cinsel şiddet içeren suçlar işleme bağlantısına odaklanmaktadır (Burton 2008; Loh ve Gidycz 2006; Simons ve diğerleri 2002; Stirpe ve Stermac 2003).

Cathy Spatz Widom, yaptığı araştırmada (1989) kötü muamele ve ihmal kurbanı olduğu rapor edilmiş çocuklar ile diğer çocuklardan oluşan iki grup arasında yaptığı karşılaştırmalı araştırmanın verilerine yer vermiştir. 15–20 yıllık bir dönemi kapsayan bu araştırmanın sonuçlarına göre istismar, çocuğun gelecekte suça yönelme olasılığını; özellikle de şiddet içeren suç işleme oranını % 40 artırmaktadır (Strang 1995: 84). Spatz Widom, çocuk tarafından maruz kalınan şiddetin ileriki yıllarda suç olarak açığa çıktığı bu süreci şiddet döngüsü olarak adlandırmıştır.

Şiddet döngüsü sözü, kötü muamele gören, istismar ve ihmal edilen çocukların daha yetişkinliğe girmeden suça karışma ya da yetişkinliklerinde diğer insanlara göre daha fazla suç işlemlerini ve şiddet içeren davranışlara yönelme eğilimlerini açıklamak için kullanılmıştır. İster şiddet döngüsü olarak, ister başka bir şekilde adlandırılınsuça maruz kalmaktan suça ve şiddete yönelmeye doğru böyle bir geçiş söz konusuysa bu nasıl açıklanabilir? Çocuklar maruz kaldıkları suçları benimseyip işlemeye mi programlanmışlardır? Yoksa başlarına gelen ve çevrelerinde gözlemledikleri suçlu davranışları öğrenmekte midirler? Diğer yandan suça karışmanın da suça maruz kalmanın da çocuğun “incinebilir” bir durumda olduğu toplumsal koşullardan kaynaklandığına yönelik açıklamalar bulunmaktadır. Benzer şekilde suç-mağduriyet ilişkisi, çocuğun suça karışarak aynı zamanda kolaylıkla kurban da olabileceği saldırgan bir dünyaya katıldığı yönünde de açıklanabilmektedir.

Kaufman ve Spatz Widom (1999: 347) tarafından yapılan başka bir araştırma, yine, çocuklukta şiddet ve ihmal kurbanı olan çocukların evden kaçma eğilimlerinin yüksek olduğunu; evden kaçmanın ise suç işleme riskini artırdığını göstermiştir.

Swanston ve diğerleri (2003), çocukken çeşitli suç türlerinin kurbanı olmanın çocuk suçluluğuyla ilişkisini ortaya koyan çok sayıda çalışma olduğunu vurgulamaktadır. Bu ilişki cinsel istismar, kötü muamele, fiziksel şiddet olmak üzere çocukların yaygın olarak kurban olduğu tüm suç türleri için geçerlidir (Swanston ve diğerleri 2003: 729–730). Öte yandan Zingraff ve diğerleri (1993) büyük bir dikkatle yaptıkları literatür taraması sonucunda çocuklukta suç kurbanı olma ile suça yönelme ilişkisinin bu kadar güçlü çıkmasının, aslında araştırmalardaki birtakım metodolojik sorunlardan kaynaklandığı sonucuna varmışlardır. Gerçekten de yaptıkları araştırma böyle bir ilişkinin varlığını kısmen doğrulamakla birlikte abartılmış olduğunu göstermektedir. Araştırmanın verilerine göre çocuklukta yaşanan kötü muamelenin türünden çok sıklığı çocuk suçluluğuyla ilişkilidir. İkinci olarak kötü muamele statü suçlarıyla ilişkiliyken şiddet suçları ve mala karşı suçlarla ilişkisizdir.

Zingraff ve diğerleri (1993) tarafından yapılan araştırma, suç kurbanı olan çocukların potansiyel suçlular olarak görülmesine yol açabilecek etiketleyici bir bakış açısına karşı

oldukça hassas bir değerlendirme sunmaktadır. Araştırma sosyal hizmet birimleri gibi birinci basamakta yer alan resmi kurumların kayıtlarıyla doğrulanmış suç vakalarına dayanılarak yapılmıştır. Çocuklukta suç mağduru olma ve suça yönelme ilişkisine ilişkin böyle bir değerlendirmenin çocukların kendi ifadelerine dayanılarak yapılan bizim araştırmamızda vereceği sonuçların farklılık gösterip göstermeyeceği önemlidir. Resmi raporlara ve kayıtlara dayanan Zingraff ve diğerlerinin (1993) araştırmasından farklı olarak bu çalışmada mağduriyet ve suçla ilgili veri, doğrudan çocukların ifadelerine dayanarak toplanmaktadır. Bu tercih, birtakım önemli farklılıkları beraberinde getirmektedir. En önemlisi suçun tanımıyla ilgilidir. Fark edilmemesi, önemli görülmemesi gibi çeşitli nedenlerle resmi raporlara yansıtılmamış ya da raporlaştırılacak kadar önemli görülmemiş ya da gözden kaçmış ve bu nedenle resmi kayıtlardan çıkarılamayacak çeşitli problemlerli davranışlar (arabaları çizmek, ufak tefek hırsızlıklar yapmak, başkalarını dövmek gibi) doğrudan çocuklara sorulan sorularla belirlenmektedir. Bu tekniğin avantaj ve dezavantajlarına ilişkin tartışmalar aşağıda ele alınmaktadır.

Sokakta yaşayan ve/veya çalışan çocuklar açısından şiddet döngüsü çok daha açık şekilde gözlemlenebilir. Türkiye Yeşilay Derneği tarafından yayımlanan “Sokak Çocukları Raporu”nda çocukların sokağa yönelme nedenleri şöyle sıralanmaktadır (Türkiye Yeşilay Derneği 2009):

- Aile içi cinsel tacizler ve tecavüzler
- Aile içi şiddet
- Kırsal kesimlerden kentlere göç
- Ekonomik meseleler, zorla çalıştırılma
- Parçalanmış aileler
- Aile ile uyumsuzluk, üvey ana ve baba
- Sevgisizlik ve ihmal
- Kaçırılan çocuklar (Dilenme-Fuhuş-Uyuşturucu satıcılığı-Kapkaç-Hırsızlık vs. için)
- Ailelerinden kiralanan çocuklar (para karşılığı)
- Macera hevesi
- Evlilik vaadi ile kandırılıp sokağa düşenler
- Yetim ya da öksüzlük
- Kötü arkadaş teşviki
- Hırsızlığa, kapkaç ve dilenmeye teşvik eden aile bireyleri
- Alkolik, kumarbaz baba
- Fuhuş yapan anne

- Baba ya da annenin hapiste olması
- Özenti, kendi isteği
- Anne ve baba ilgisizliği, sevgisizliği ve eğitimsizlik
- Eğitimde rehberlik hizmetinin azlığı, yurt ve yuva uyumsuzluğu

Yukarıda sıralanan nedenler arasında Sevil Atauz'a göre en önemlileri kırdan kente göç, hızlı kentleşme, denetimsiz nüfus artışı ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler gibi yapısal sorunlardır (Atauz, 2003'ten akt. TBMM, 2006).

Burada adı geçmeyen ancak belki de temel neden olarak değerlendirilebilecek sorunların başında ise kentsel yoksulluk bulunmaktadır. Kentsel yoksulluk çocukların erken yaşlarda eğitimlerini bırakıp çalışmaya başlamaları ya da ailesi kendisine bakamayacak durumda olduğundan evden ayrılması gibi sonuçlar doğurarak çocukları sokağa sürüklemektedir. Araştırmalar kentsel yoksulluğun anne-baba ile çocuklar arasındaki ilişkileri sert disiplin, düşük kontrol ve düşük bağlılık ya da ailenin çok çocuklu olması gibi dolaylı yollarla olumsuz etkilediğini göstermektedir (Glueck ve Glueck 1950; Günşen-İçli 2007: 306; Sampson ve Laub 1994).

Bu nedenler çocukların sokağa yönelmelerinde etkili olan şiddet ve suç unsurlarını açıkça göstermektedir. Bunlardan kaçarak sokağa yönelen çocuklar ise sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanamadıkları, kazalara, yaralanmalara, fiziksel ve cinsel istismara açık, yeterli beslenemedikleri, sigara, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı riskinin yüksek olduğu (Günşen-İçli 2009: 21) bir yaşam sürmektedirler. Sokakta çalışmaya ya da yaşamaya başlayan çocuklar için çeşitli tehlikeler bulunmaktadır (TBMM, 2006):

- Şiddet (arkadaşları veya başkaları tarafından uygulanan şiddet),
- Madde Bağımlılığı (tiner, bali, esrar, hap, alkol, sigara ve diğer uyuşturucular),
- Suça Karıştırılma (hırsızlık, adam yaralama ve suç örgütlerine katılmaya zorlanma)
- Cinsel istismar ve ticari cinsel sömürü aracı olarak kullanılma (taciz, tecavüz, fuhuşa sürüklenme)
- Sağlık sorunları (madde kullanımı ve olumsuz yaşam koşullarından kaynaklanan fiziksel ve ruhsal sorunlar)

Büyük tehlikelerle dolu bir çevre olarak sokak; çocukların varlıklarını sürdürmek için suça yönelmeleriyle şiddet döngüsünün tamamlanmasına neden olan bir şiddet

ortamıdır. Agnew'un (2001) belirttiği gibi, suça maruz kalmak, insanların sahip oldukları adalet ve güveni yıpratıcı büyük bir sarsıntıdır. Bu sarsıntı sosyalleşme alanındaki fay hattında yaşanır. Böyle bir sarsıntı devam ederse suça maruz kalan çocuk doğru-yanlış, yararlı-zararlı, gerekli-gereksiz gibi ayrımları gözetmeden kendisine yönelen şiddeti ve suçu hayatta kalma yolu olarak benimseyip aynı yola başvurur. Sokakta yaşayan ya da çalışan çocukların yaşadıkları bu şiddet döngüsünün kuramsal temeli oluşturulurken; sosyal öğrenme mekanizmalarının mağduriyetin suça dönüşmesinde; rutin aktiviteler tezinin ise sokaktaki yaşamın içerdiği rutin şiddet ortamının “yeni katılanlara” aktarılması noktasında açıklayıcı olacağı düşünülmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi çocukların suça yönelmelerinin çeşitli yapısal/kültürel çelişiklere dayanan bir mağduriyetle yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Suça yönelen çocukların yoksulluk, şiddet ve yakın çevresinden kötü muamele görme gibi temel nitelikteki sosyal problemler içinde buldukları görülmektedir. Bu sorunlar süregündür, yani çocuklar bu türden bir yaşam sürmekte, bu tür bir sosyalizasyon sürecinden geçmektedirler. Bu yaşam tarzı kendi başına bir alt kültür olarak nitelenebilir. Bu yaşam tarzı bir bakıma ise gerilim kaynağıdır. Ancak yalnız bu mercaklerden bakıldığında daha yaşamsal bir sorunu gözden kaçırmak mümkündür. Bu nokta yoksulluk, şiddet, ihmalkârlık ve istismar içinde büyüyen çocukların ontolojik güvenlikten yoksun olduklarıdır.

Çocukların her an yeniden dövülme, tacize uğrama, kaçırılma ya da aç kalma korkusuyla yaşamakta olması her şeyden önce bir ontolojik güvenlik sorunudur. Bu nedenle öncelikli sorun onların içinde buldukları kültürel çevrelerin sapmış olmasından çok geçmekte oldukları sosyalizasyon sürecinin genellikle süreklilik taşıyan normlarla tamamlanamamasıdır. Bütün normlar, değerler ve anlamlar şiddetin yaşanmasıyla parçalanmakta ve doğru/yanlış, iyi/kötü kategorileri çoğu zaman süreklilik gösteren içeriklere sahip olamamaktadır. Neyin kötü olduğuna dair net bir fikri olmayan herkes gibi çocuklar da yanlış olarak değerlendirilen eylemlere karışabilirler.

Çocuk suçluluğunu açıklamaya çalışan çeşitli sosyolojik perspektifler vardır. Bunlar içinde bu araştırma için uygun bir açıklama çerçevesi oluşturabilecek perspektifler araştırma sorunsalına; diğer bir deyişle suç mağduru olma ile suça katılma arasındaki ilişkiye dayanılarak seçilmelidir. Bu nokta akılda tutularak sosyal öğrenme teorilerinin suç kurbanı olmaya ya da suç kurbanı olma ile suça katılma arasındaki bağlantıya ilişkin spesifik bir açıklama getirmediği bilinmektedir. Ancak suçlu davranışın da diğer herhangi bir davranış gibi taklit, model alma, ödüllendirilme gibi yollarla öğrenildiği yönündeki temel önermeye, suç kurbanı olmanın da suçu öğrenmenin bir yolu olabileceği varsayılarak özgün bir açılım getirilebilir. Bu bakımdan sosyal öğrenme teorileri üzerinde durulması önemlidir.

Sosyal öğrenme teorilerinin kökeninde 19. yy. sonlarında Gabriel Tarde tarafından geliştirilen taklit teorisi bulunmaktadır (Günşen-İçli 2007-a: 110). Taklit teorisine göre bireyler başkalarının davranışlarını taklit etme yoluyla belli davranış kalıplarını sergilemeyi öğrenmektedirler. Tarde bu konuda başlıca üç önerme geliştirmiştir. Birincisi, yakın ve sıkı ilişki temas halindeki bireyler birbirlerini taklit ederler. İkincisi, taklit yukarıdan aşağıya doğrudur; yoksul zengini, genç yaşlıyı, düşük statülü yüksek statülüğü taklit eder. Üçüncüsü, yeni öğrenilen davranışlar daha eski olanlara eklendikçe onları ya pekiştirmekte ya da elimine etmektedirler (Siegel 1989: 192).

Taklit teorisini sosyal bağlama oturtarak geliştiren kişi Bandura olmuştur. İnsan davranışlarının model alma yoluyla öğrenildiğini savunan Bandura sosyal çevrenin model alma üzerinde etkili olduğunu vurgulamıştır. Birçok insan davranışı modeller aracılığıyla gözlemlenebilir; gözlemlenebilir davranışlar gözlemlenerek sonraki zamanlarda yeni davranışların nasıl yapılacağına dair bir fikir oluşturur ve bu kodlanmış bilgi daha sonra davranışlarına rehber olur (Bandura: 1977). Kişinin sosyal çevresini oluşturan diğer bireyler, onaylama ya da onaylamama yoluyla onun belli yönde davranışlar göstermesini sağlamaktadırlar. Bu şekilde üç değişken; çevre, birey ve davranış birbiriyle bağlantılıdır (Ormrod 1999:2).

Sosyal öğrenme teorileri genel olarak bireylerin gözlem, taklit ve model alma gibi yollarla diğerlerinden öğrendiği düşüncesine dayanır (Ormrod 1999: 1). Bu bağlamda

sosyal öğrenme teorisyenleri birincil grupların ve birey için önem taşıyan kişilerin (özenilen kişilerin) bireyin davranışı üzerindeki etkilerini vurgularlar. Bunlar bireyin suçlu ya da meşru davranışa yönelmesinde belirleyici olan anahtar faktörlerdir (Vito ve diğerleri 2007: 177). Bu şekilde sosyal öğrenme teorileri davranışın bireysel kaynaklarının yanında sosyal kaynaklarına da ışık tutmaktadır. Bunun, suç alanında dikkatin suçlu bireyden suçun öğrenildiği çevreye ve suçlu davranışa yönelmesi gibi önemli etkileri bulunmaktadır.

Suçlu davranışı öğrenildiği temelinde geliştirilen başlıca teorilerden biri Sutherland tarafından son şekli 1947 yılında verilen *ayırıcı birleşimler* teorisidir. Suçun öğrenildiği temelinde geliştirilen dokuz önermeye dayanan bu teori suçlu davranışı suçu teşvik eden tanımlamalar temelinde açıklamaktadır. Tanımlar, bireylerin ayırıcı birleşim içinde maruz kaldığı onaylamalara ve onaylamamalara bağlı olarak belli bir davranışa yüklediği tavır ya da anlamlardır (Payne and Salotti 2007: 556). Birey, kanunları çiğnemeyi teşvik eden tanım ve değerlerin kanunları çiğnemeyi kötüleyenlere oranla çok daha fazla olması nedeniyle suç işlemektedir. Bu fazlalık nedeniyle bireyin kanunları çiğnemeye yönelmesi kolaylaşmaktadır. Suç işlemeye en yatkın kişiler (1) yaşamlarının ilk dönemlerinde, (2) görece daha sık bir biçimde, (3) uzun bir zaman aralığında ve (4) sevdikleri ve saygı duydukları kaynaklardan suçu teşvik eden tanım ve değerlere maruz kalmış olan kişilerdir (Cullen and Agnew 2003:125).

Ayırıcı birleşim, kişinin belli bir davranışıyla ilgili onaylayıcı ya da onaylamayıcı yönde tepkiler aldığı grup etkileşimi sürecidir (Payne and Salotti 2007: 556). Diğer bir deyişle ayırıcı birleşimler, suçu teşvik eden tanımlamalar üzerinde ortaklık kuran grupları ifade etmektedir. Bu gruplar normlardan sapan bir alt kültür oluşturmaktadırlar. Bu gruba dahil olan bireyler de normlardan sapma göstererek suça yönelmektedirler. Sutherland'e göre ayırıcı birleşimler içerisinde suçlu davranışın öğrenildiği bu süreç başka herhangi bir davranışın öğrenilmesi sürecinden farklı değildir (Sutherland and Cressey 1960:132).

Sutherland'ın ayırıcı birleşimler teorisi toplumdaki normlar çatışmasını varsaymaktadır. Suçluluk birbirinden farklı normların çatışmasından doğmaktadır. Modern endüstri

toplumları çatışan norm yapıları, davranış kalıpları ve doğru davranışa ilişkin farklı tanımlamalara sahiptir. Toplumdaki yüksek suç oranlarının nedeni de bu farklılıklardır. Bu farklılıklar sosyal gruplar düzeyinde de söz konusudur. Geçerli normlar ve değerlere uyan ve onlardan sapan gruplar vardır. Ayırıcı birleşmeler mahalli örgütlenmeler, ailevi gruplar, arkadaş ilişkileri ve yaş, ırk ve sınıf merkezli örgütlenmeler şeklinde ortaya çıkabilir (Matsueda and Heimer 1987: 827).

Sutherland'ın ayırıcı birleşimler teorisi modern toplumlarda suçun farklı sosyal çevrelerde farklı algılandığını göstermektedir. Sutherland'ın suçun kültürel yönüne ilişkin getirdiği bu açılım beyaz yaka suçlarından sokak çetelerine, mafyadan çocuk suçluluğuna kadar pek çok suç türünü açıklamakla birlikte Burgess ve Akers (1966) tarafından operasyonel olmadığı için eleştirilmiştir.

Burgess ve Akers'a (1966) göre ayırıcı birleşimler teorisi operasyonelleştirilme konusunda taşıdığı sorunlar nedeniyle test edilememesine rağmen vurguladığı operant koşullanmayla ilgili ilkeler bireysel suçluluğu olduğu kadar suç oranlarını açıklamak için önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu nedenle Burgess ve Akers Sutherland'ın suçun öğrenilmesine ilişkin geliştirdiği dokuz ilkeyi test edilebilir olması için operant koşullanma vurgusuyla yeniden uyarlamışlardır (Adams 1973: 460). *Ayırıcı güçlendirme* adını alan bu uyarlama suçlu davranışın öğrenilmesinde başkalarının davranışa verdikleri onaylayan ya da onaylamayan tepkilerin güçlendirici etkisine vurgu yapılmaktadır.

Akers'ın sosyal öğrenme versiyonu insanların ne kendiliklerinden sapsmış olduklarını ne de kendiliklerinden sosyal olduklarını; yalnızca nötr olduklarını vurgular. Dolayısıyla insanların suç işlemeleri ya da uyum göstermeleri hayatlarındaki sosyal etkilerin dengesiyle ilgilidir (Payne and Salotti 2007: 556). Akers'a göre insanlar kendi davranışlarını önemsedikleri diğer insanlarla girdikleri etkileşime göre değerlendirirler (Siegel 1999: 196). Suçlu bir sosyal çevrede işlenen suçlar önemsenen kişilerce övüldüğü, onaylandığı ve teşvik edildiği için tekrarlanmakta ve artmaktadır. Diğer bir deyişle suç, davranışa verilen tepkinin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Burgess ve Akers (1966), Sutherland'ın ayırıcı birleşimler teorisinin teorik temelini dayanmakla birlikte iki noktada farklılık göstermektedirler. Birincisi Sutherland tarafından davranışın öğrenilmesinde tek kaynak olarak ele alınan birincil gruba ek olarak Akers okullar, kitle iletişim araçları, şirketler gibi başka kaynaklar da olabileceğini savunmuştur. İkincisi, Akers'a göre insanların davranışı iyi ya da en azından haklı olarak tanımlamaları arttıkça o davranışta bulunma olasılıklarının da artacağı ilkesini geliştirmiştir (Günşen-İçli 2007: 122).

Suç ve mağduriyeti birbiriyle bağlantı içerisinde açıklamaya en uygun perspektiflerden biri de rutin aktiviteler teorisidir. Hay ve Evans'a göre (2006: 262), suça maruz kalma ile suça yönelme ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar genellikle suça yönelenlerin, bu eylemleriyle, aynı zamanda suç kurbanı da olabilecekleri koşullar altında; diğer bir deyişle kriminal bir sosyal çevrede yaşamaya başladıklarına dikkat çekmektedir. Bu nokta, rutin aktiviteler teorisinin temel savıdır.

Cohen ve Felson'un rutin aktiviteler teorisi (1979), suç eyleminin şu üç koşulun sağlanması durumunda gerçekleştiği önerisini getirir: Suç işlemeye güdülenmiş kişilerin bulunması, uygun suç hedeflerinin bulunması ve suçun işlenmesini önleyecek denetleyicilerin orada olmaması. Cohen ve Felson (1979: 589), buna ek olarak diğer iki koşul bulunduğu takdirde suçun gerçekleşmesi için kişilerin suça güdülenmiş olmalarının gerekli olmadığını da iddia etmektedir. Uygun koşullar altında, yani korunmasız bir suç hedefi varsa ve o an yakınlarda kendisini görüp engelleyecek kimse yoksa kişi suç işlemeye *kendiliğinden* yönelmektedir. Bu açıklama, suçun nedenini sosyal ekolojide görmektedir. Bir bakıma herkes suç işleyebilir; ancak kimin gerçekten suç işleyeceğini o an içinde bulunduğu zamanın ve mekânın koşulları belirlemektedir.

Rutin aktiviteler teorisi riskli davranışa vurgu yapar. Suçluluk, suç eyleminde bulunan kişinin kimlerle, nerede vakit geçirdiğiyle, içinde bulunduğu çevre koşullarıyla açıklanır. Riskli davranış bu özelliklerin sağladığı ortama bağlı olarak gerçekleşir (Cuevas, Finkelhor, Turner ve Ormrod 2007: 1583). Bu ortamda risk, kişinin suç eğilimi göstermesi şeklinde olabileceği gibi suç hedefi olarak korunmasız kalması şeklinde de ortaya çıkabilir. Ancak rutin aktiviteler teorisi kişinin neden suça yöneldiği

üzerinde durmaz; dahası uygun koşullar bulunduğunda neden bazılarının suça yönelirken bazılarının yönelmediğini açıklamaz. Dolayısıyla rutin aktiviteler teorisi bu araştırmaya uygun açıklama çerçevesi sunmamaktadır.

Fulya Temel, çocukların suça sürüklenmelerinde öğrenme sürecinin olduğu gibi rutin aktiviteler perspektifinin de önermeleriyle paralellik gösteren açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalara göre, suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde suçlular saygınlık kazanmaktadırlar. Bu bölgelerde şiddet öğrenilmekte ve alt kültür içinde sonraki kuşaklara aktarılmaktadır. Bu davranış ve değerler sistemi içinde insanlar şiddetin olumlandığı bir yaşam sürmektedirler. Suça sürüklenme, çocukların kural dışı davranmayı doğal bir davranış olarak algılamaya başlamalarıyla, kitle iletişim araçlarından ya da yetişkinlerin suç davranışlarını tekrarlama eğilimi göstermeleriyle, toplumdaki fırsat eşitsizliklerinin çocuklarda yasal olmayan yollara başvurma gereksinimi yaratmasıyla ve benzeri toplumsal nedenlerle şiddetlenmektedir. (Bağımsız İletişim Ağı 2006).

2.9. Çocuk Suçluluğunu Açıklamaya Yönelik Çabalar Bir Bütünün Parçaları Olarak Değerlendirilebilir mi?

Suçluluğu açıklamaya yönelik teoriler kabaca biyolojik, psikolojik ve sosyolojik teoriler olarak sınıflandırılabilir. Suçlu davranışın bu açıklamaları suçun genetik faktörlerinden bireysel/psikolojik açıklamalara kadar değişmektedir. Sosyolojik açıklamaların temelleri ise 19. Yüzyıla dayanmaktadır (İçli 2007-a: 63).

Suç ve adalet sisteminin işleyişine ilişkin çeşitli teoriler bir tarafa bırakılırsa çocukların *neden* suça sürüklendiklerine ilişkin sosyolojik açıklamalar, Siegel'in (2008) sınıflandırmasına göre sosyal süreç teorileri, sosyal yapı teorileri ve eleştirel teoriler olarak sıralanmaktadır.

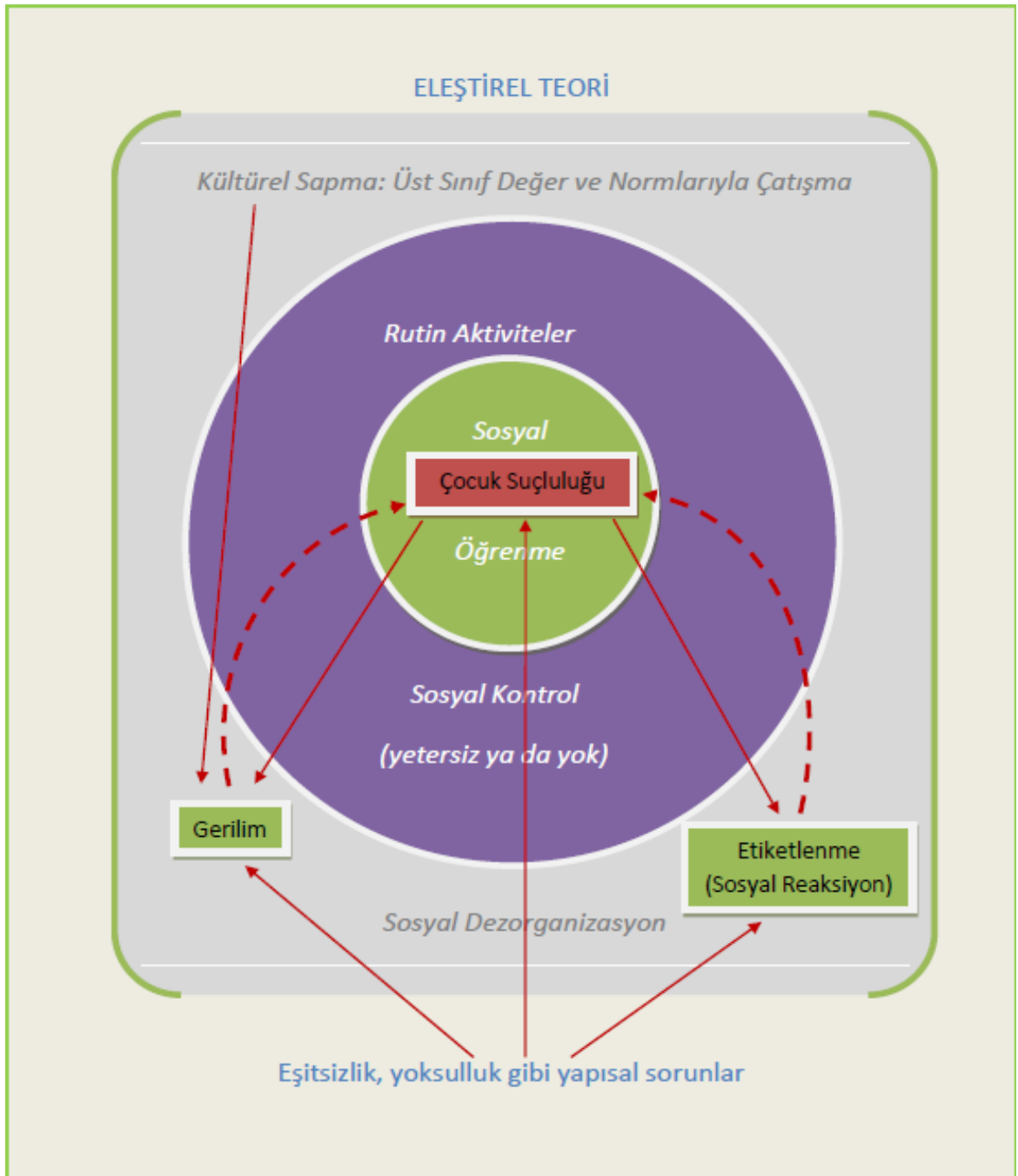
Bu sınıflandırmada sosyal süreç teorileri sosyal öğrenme, sosyal kontrol ve sosyal reaksiyon teorilerini kapsarken; sosyal yapı teorileri sosyal dezorganizasyon, anomi (gerilim) ve kültürel sapma teorilerini kapsamaktadır.

Eleştirel teori ise suçun, sınıfsal sistemin alt sınıfların “kriminalizasyonu”yla meşrulaştırılarak yeniden üretilmesine ve bu sayede toplumun kontrol altında tutulmasına yarayan bir söylem olduğu yönünde kökten bir eleştiriye dayanmaktadır.

Aşağıdaki şekil (Şekil 2), bu teorileri bir bütünün iç içe geçmiş parçaları olarak bir araya getiren bir model sunulmaktadır.

Şekil 2’de görülen modelde çocuk suçluluğunun nedenlerini açıklayan teoriler bir arada görülmektedir. Modelin ortasında yer alan yeşil bölgede çocuğun aile ve yakın arkadaşlarından aldığı suça ilişkin anlamlar ve normlar bulunmaktadır. Sosyal öğrenme teorilerinde bu anlam ve normlar suçu onaylıyorsa çocuğun suça sürüklenme eğiliminde olduğu savunulmaktadır. Yeşil daireyi de içine alan mor bölgede ise aile ve arkadaş çevresini de kapsayan, ancak daha geniş sosyal çevre bulunmaktadır. Bu çevre okul, yaşanan bölge gibi daha geniş sosyal çevreyi ve bu çevrenin çocuk üzerindeki sosyal kontrolün derecesini göstermektedir. Aynı zamanda rutin aktiviteler de bu dairede ele alınmıştır. Bunun nedeni rutin aktivitelerin aile ve arkadaşlar gibi yakın çevreyi de kapsayan ve mor renkte gösterilen daha geniş sosyal çevrede konumlanmasıdır.

Modelde gri renkte gösterilen kısım kültürel çatışma alanı olarak ifade edilebilir. Burada “sapmış” ya da “suçlu” olarak tanımlanan alt kültürler geçerli normlarla çatışmakta ve kriminalize edilmektedir.

Şekil 2: Çocuk Suçluluğuna İlişkin Bütüncül Model

Kaynaklar: Siegel ve Welsh 2008: 110; İçli, T 2007-a; Marsh 2006

Açık renkle gösterilen alan ise tüm süreçleri kapsayan sosyal yapıyı görmemizi sağlar. Burada; toplumların kendi işleyişi, normları, tanımları, kültürleri, kurumları ve adalet sistemleri bulunmaktadır. Bu nokta eleştirel bakış açısından önemlidir; çünkü sistem burada yeniden üretilmekte; meşru olanla olmayan burada ayrıştırılıp meşru olmayanlar,

modelin merkezine “suçlu” olarak geri dönmektedirler. Gerilim ve sosyal reaksiyon, bu geri dönüşün çeşitli yollarından bazılarıdır.

Tüm bu süreçleri kapsayan, bir anlamda bu süreçlerin arka planını oluşturan ise bej renkte gösterilmiş olan sosyal yapıya ilişkin sorunlardır. Toplumdaki hakim sınıf lehine olan eşitsizliklerin korunması ve alt sınıfların kendi çıkarları için taleplerde bulunmasının engellenmesi için “suçluluk”, geliştirilmiş söylemlerden biridir. Anthony Platt çocuk adalet sisteminin Amerika’daki gelişim dinamiklerini incelediği kitabında 19. yüzyılın sonlarında suça karışan çocukları cezalandırmak yerine topluma yeniden kazandırmanın yollarını arayan hümanist hareketlerin aslında hümanist olmanın tam tersine “orta ve üst sınıfların güç ve ayrıcalıklarını korumak için uyguladıkları sosyal kontrolün yeni bir şekli olduğunu” (Platt 2009: 6) savunmuştur. Çocuklara uzanan bu yardım elinin gelişimini hızlandırmak için çocuk emeğine gereksinim duyan kapitalist girişimcilere ait olduğu belirtilmektedir. Benzer şekilde çocuk suçluluğuna ilişkin söylemlerin temelinde benzer yapısal dinamikleri görmek mümkündür.

Yukarıda gösterilmiş olan modele dönersek sonuç olarak kuramsal çerçevede yer alan her bir teori için resmin kalanının eksik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Şekil 2’de görüldüğü gibi çocuk suçluluğu çok katmanlı ve iç içe geçmiş süreçlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Tabloda dıştan içe doğru makro ölçekli açıklamalardan mikro ölçekli açıklamalara geçilmektedir.

Şekilde, en dış katmandaki eleştirel teori; sosyal dezorganizasyon, sosyal kontrol ve sosyal öğrenme teorilerinin bir anlamda arka fonunu oluşturmaktadır. Çünkü eleştirel teori yoksulluk, gelir adaletsizliği gibi sistemden kaynaklanan sorunların toplumdaki farklı gruplar arasında suça yakınlık anlamında da bir eşitsizliğe yol açtığını vurgulamaktadır. Diğer bir deyişle bireyleri suça götüren, sınıf farklılıkları, yoksulluk, ayrımcılık, adaletsizlik gibi onların tek başlarına sorumlu olmadıkları gibi tek başlarına üstesinden gelemeyecekleri büyük ölçekli sorunlardır.

Şekilde ikinci katmanda görülen dezorganizasyon teorileri ise bu eşitsizliklerin ortaya çıktığı toplum içerisindeki altkültürlere odaklanmışlardır. Bu altkültürler aynı zamanda

yapısal eşitsizliklerden en çok etkilenen kesimlerdir de. Altsınıf, sosyal dışlanma, yoksulluk kültürü gibi çeşitli biçimlerde ortaya çıkan ya da nitelenen bu kesim geçerli yasal sistemle çatışan normlar ve değerler sistemi ve kurumlarının işleyişi dolayısıyla dezorganizasyon teorileri temelinde açıklanabilmektedir.

Dezorganizasyon katmanının altında ise alt kültür ile geçerli yasal sistem arasındaki çatışmayı birey ve sosyal çevre etkileşimi temelinde açıklayan sosyal kontrol ve rutin aktiviteler teorileri yer almaktadır. Bu teoriler yasal sistemle çatışma halindeki bir sosyal çevrede bireyin suçtan uzak kalma şansının olmadığı noktasını ön planda tutmaktadırlar. En alt katmanda ise bireyin neden suçtan uzak kalamayacağı, sosyal öğrenme teorilerince açıklanmaktadır. İçinde bulunduğu sosyal çevre, o çevrenin genellikle var olan yapısal eşitsizlikler içinde varlığını sürdürmekte kullandığı ve benimsediği ancak yasal sistemle çatışan normlar, değerler, aktiviteler, kontrol mekanizmaları ve kodlar birey tarafından sosyalizasyon sürecinde içselleştirilmektedir.

Şekilde görülen gerilim ve etiketleme teorileri ise bu katmanlar arasındaki geçişliliği göstermektedir. Geçişlilik, gerilim teorisinde görüldüğü gibi yapısal eşitsizliklerin kültürel olarak dayatılan üst sınıf değerleriyle olan çatışmasının doğrudan bireysel ölçekte yarattığı normatif kırılma olarak ya da etiketleme teorisinde olduğu gibi suça yönelme, suçlu olarak normatif sistemden dışlanma ve dışlandığı için tekrar suça yönelme şeklinde ortaya çıkabilir.

2.10. Araştırmada Kullanılan Kuramsal Perspektif

Şekil 2’de de görüldüğü gibi suç literatüründe kişiyi suça sürükleyen süreçlerden suçun ortaya hangi bağlamlarda çıktığına kadar çeşitli süreçlere odaklanan teoriler bulunmaktadır. Bu araştırmada sosyal öğrenme, sosyal kontrol, etiketleme, gerilim gibi açıklama biçimleri kullanılmakla birlikte, odak noktasında çocukların suç, şiddet, kötü muamele gibi olumsuz yaşam deneyimlerine maruz kalmalarının onların suça sürüklenmeleri ve problemleri davranışlar sergilemeleri ile ilişkisi olduğundan ve araştırmanın temel savı bunların bir döngü içerisinde birbirine yol açtığına dayandığından araştırmanın kuramsal perspektifi şiddet döngüsü olarak

adlandırılabilir açıklama üzerine kurulmuştur. Diğer kuramsal perspektifler Şekil 2’de de görüldüğü gibi eklektik bir biçimde bir bütünün parçaları olarak bu perspektif içerisinde kullanılmıştır. #

#

3. TÜRKİYE'DE RİSK ALTINDAKİ VE KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR

Bu bölümde ilk olarak, risk altındaki çocuklar ve çocuk suçluluğu konusundaki akademik çalışmalar ele alınmakta; ikinci olarak da bu sorunla ilgilenen çeşitli çalışan resmi ve sivil kuruluşların etkinlikleri değerlendirilmektedir.

3.1. Risk Faktörleri ve Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

Türkiye'de çocuk ve gençlik suçluluğu konusunda yapılan çalışmalar da yukarıdakine benzer unsurlara odaklanmaktadır. Ancak çocuk ya da gencin kendi ifadesine dayanan suçluluk konusundaki araştırmalar tutuklu ve hükümlülerle yapılan çalışmalardan daha azdır. Tutuklu ve hükümlülerle yapılan çalışmalarda suçluluğa sokakta yaşama, madde bağımlılığı, okulu bırakma gibi ciddi sosyal problemlerin eşlik ettiği çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır (Ada 2007; Özen ve diğerleri 2005; Kim ve diğerleri 2009; Robertson ve diğerleri 2008; Yıldız 2007). Yıldız'ın araştırmasına göre (2007), cezaevlerindeki çocuk ve gençlerin % 57'si suç işlemeyen önce evden birçok defa kaçmış, % 43'ü cezaevine girmeden önce sokakta yaşamaya başlamış; % 80'i sigara, % 24'ü alkol, % 40'ı uyuşturucu madde kullanmıştır.

Haluk Yavuzer'in 1990 tarihli araştırmasında çocukların en çok karıştıkları suçlar; kan davası, arazi anlaşmazlığı, namus temizleme gibi şahsa karşı suçlar olarak görünmektedir (Yavuzer 1990: 57). 2007 tarihli istatistiklerde ise çocukların en çok karıştıkları suçlarda gasp % 42,4 ile birinci, hırsızlık % 19,9 ile ikinci, ırza geçme % 12,7 ile üçüncü sıradadır (TÜİK, 2007). Yaklaşık son on yılda çocukların karıştıkları suçlar şahsa karşı olandan mala karşı olana yönelmiştir. Ekonomik gereksinimlerin sorunun giderek ciddiyet kazanan bir boyutu olduğu görülmektedir. Özden Özbay (2008: 238), Türkiye'de son yıllarda çocukların en çok karıştıkları suçların hırsızlık kategorisinden olduğuna dikkat çekmiştir. Tülin Günşen İçli (2007-b: 327) tarafından yapılan çocuk suçluluğu araştırmasında ise 2006 yılında suç şüphelisi çocuklar arasında şahsa karşı işlenen suçlarla mala karşı işlenen suçlar eşit orandadır.

Şükrü Ada (2007: 305–307), çocuk suçluların profili konulu araştırmasında çocukları suça sürükleyen çeşitli sosyolojik nedenler sıralanmıştır. Bunlar aile içi ilişkilerde ilgisizlik, denetimsizlik, şiddet gibi unsurların varlığı, parçalanmış aile yapısı, ailede suçlu kişilerin varlığı, sosyoekonomik kısıtlamalar, aileden kaçma, okuldan kaçma, arkadaş grubunun rolü, kitle iletişim araçlarının olumsuz mesajları ve kırdan kente göçlerdir. Aynı araştırmaya göre suç işleyen çocukların yarıdan fazlası (% 54,4'ü) 15–17 yaş grubundadır. Bunu 11–14 yaş grubu (% 19,4) ile 18 yaş grubu (% 18,5) takip etmektedir.

Görüşme yapılan çocukların, yarıdan fazlasının evden sıkça kaçtığı (% 57), cezaevine girmeden önce sokakta yaşadığı (% 43), sigara, alkol, uçucu/uyuşturucu madde kullanma alışkanlığını sokakta edindiği görülmüştür. Çocuk suçluların % 80'i sigara, % 24'ü alkol, % 40'ı uyuşturucu madde kullanma deneyimine sahiptir.

Özen ve diğerleri tarafından Diyarbakır'da suça karışmış olan 165 çocukla yapılan çalışmada örneklemin % 98'i erkektir. En çok işlenen suçlar hırsızlık (% 52) ve yaralamadır (% 20). Çocukların % 21'i daha önce suça karışmıştır. % 14,5'inin kardeşi de suça karışmıştır. Çocukların % 36'sı sigara içmektedir; %21'i ise daha önce evden kaçmıştır. Gelir düzeyinin düşük olması, ailenin eğitim düzeyinin düşük olması, ailenin denetiminin yetersizliği, ailenin kalabalık olması, göç, suçun tekrarlanması ve sigara içme gibi özellikler çocukların gelecekte suç işleme olasılığını yükselten risk faktörleri olarak sıralanmıştır (Özen ve diğerleri 2005: 430).

Türkiye'deki çocuk suçluluğu konusunda yapılan araştırmaların sonuçları genel olarak diğer araştırmalardan elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik ailenin çocukla kurduğu ilişkide; ilgi ve denetimde yoğunlaşmaktadır.

Avcı ve Güçray'ın araştırmasının sonuçları (2010), ailenin problem çözme, iletişim, roller, davranış kontrolü ve çocuğa gösterilen ilgi gibi alanlardaki özelliklerinin çocuğun suça yönelmesinde belirleyici etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla

şiddete eğilimli çocuklar aileleriyle daha fazla problem yaşamaktadırlar ve öfkelerini kontrol etmede daha fazla zorluk yaşamaktadırlar (Avcı ve Güçray 2010: 71).

Alikaşifoğlu ve diğerlerinin İstanbul'daki okullarda yaptıkları araştırmanın (2010) sonuçları şiddetin okullarda ne kadar yaygınlaşmış olduğunu göstermiştir. Toplanan verilere göre okuldaki gençlerin % 42'si kavgaya karışmış, % 32'si diğer öğrencilerin kaba davranışlarına maruz kalmış, % 7'si ise tıbbi müdahale gerektirecek kadar ciddi bir kavgaya karışmıştır (Alikaşifoğlu ve diğerleri 2004: 1).

Türkiye'de yapılan diğer bir çalışmada yine okulda şiddet içeren davranışların oldukça yaygın olduğu ortaya çıkmıştır. Ankara'da yapılan araştırmanın sonuçları, öğrencilerin % 33.5'inin sözlü şiddete, % 35.5'inin fiziksel şiddete, % 28.3'ünün duygusal olarak aşağılanmaya ve % 15.6'sının cinsel taciz ve aşağılanmaya maruz kaldığını göstermiştir (Kepençi ve Çınkır 2005: 1).

Türkiye'deki çeşitli çocuk suçluluğu araştırmalarında sosyoekonomik düzey bir risk faktörü olarak geçmektedir (Ada 2007; Özen ve diğerleri 2005). Genel olarak araştırmalarda alt sınıftan çocukların daha çok suça karıştıkları sonucuna ulaşılma ile birlikte kendi çalışmasında Özbay (2007: 247), bunun genellikle örneklemin hükümlü çocuklardan seçilmesinden doğan bir örneklem yanlılığından kaynaklandığını vurgulamaktadır. Özbay'ın; suçluluğun çocukların kendi ifadelerine göre saptandığı araştırmasında, sosyal sınıfın çocuk suçluluğunda zayıf bir değişken olduğu sonucu bulunmuştur.

Özbay tarafından da ifade edildiği gibi (2008: 247), Türkiye'de çocuk suçluluğu genellikle suç işlediği kesinleşmiş çocuklardan oluşan örneklemle araştırılmaktadır. Bu durumda ufak hırsızlıklar, okulda kavga etme ya da kendisinden küçüklere şiddet gösterme gibi resmi makamlara yansımaya uğramayan suçlar gözden kaçırılmış olmaktadır. Bunun istisnalarından biri Tülin Günşen İçli'nin çocuk suçluluğu alanındaki çalışmasıdır (2009). Bu araştırmanın örneklemini, yalnız suç işlemek nedeniyle değil; buna ek olarak sokakta çalışmak ve suç mağduru olmak nedenleriyle de korumaya alınma gibi resmi uygulamalara konu olan çocuklardan oluşturulmuştur. Araştırmanın

sonuçlarına göre aile ve arkadaş çevresi suçlulukta önemli bir rol oynamaktadır. Diğer bir sonuç, kalabalık aileden gelen çocukların istismar, ilgisizlik ve ekonomik yetersizlikler gibi sorunları daha yoğun şekilde yaşamalarıdır. Çocukların yöneldikleri suçların başında mala karşı suçların geldiği belirtilmektedir (Günşen İçli 2009: 126–130).

Bu araştırmada ise çocuk suçluluğunun gündelik yaşamdaki görünümü üzerinden gidilerek literatüre katkı sağlamak hedeflenmiştir. Çocuk suçluluğunun formel boyutlarına ek olarak hukuki sürece yansımayan boyutları ve özellikleri üzerinde de durulacaktır. Gündelik yaşamda suç, sapma ve şiddet gibi kategoriler aracılığıyla tanıdığımız davranış biçimleri; okulda ve ev içinde şiddet görmek ya da uygulamak, alkol ve uyuşturucu madde kullanmak, okuldan kaçmak gibi çeşitli görünümeler altında sıklıkla yaşanan sorunlardır. Araştırma konusunun bu sorunlara odaklanmasıyla suçluluğun başlangıç düzeyinde nasıl şekillendiğine; çocukların gündelik yaşamlarında suç, sapma ve şiddetin yaşanmasına ilişkin bir anlayış geliştirilmesinin çocuk suçluluğu kavramının ve çocuk suçluluğunu ortaya çıkaran sosyal ortamın daha iyi anlaşılması açısından gerekli olduğu düşünülmektedir. Buna ek olarak çocukların suçtan uzaklaştırılması için suça maruz kalma ile suça karışma ilişkisinin çocukların içinde buldukları sosyal ortamın temel niteliği olarak sorgulanmasına şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

3.2. Risk Altındaki Çocuklara İlişkin Resmi Düzenleme ve Uygulamalar

Bu başlık altında ilk olarak çocuk hakları sözleşmesi, çocukların suça sürüklenmesi ve suç kurbanı olması alanlarındaki son düzenlemeleri içeren çocuk koruma kanunu, çocuk ceza adaleti sisteminin uygulanmasına ilişkin asgari standart kurallar (Beijing Kuralları), ikinci olarak ise çocukların sokakta çalışmalarıyla ilişkili olarak çocuk işçiliğine yönelik uluslararası ve ulusal düzenlemeler ele alınmaktadır.

3.2.1. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Bu sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Kurulu önderliğinde hazırlanmış ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye dahil 145 ülke tüm çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesini hedefleyen bu sözleşmenin tarafları durumundadır. Sözleşme Türkiye tarafından 2 Ekim 1995 yılında kabul edilmiştir.

Sözleşmenin 19. maddesi anne babası tarafından “bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimal, ihmal ya da ihmalkar muamele, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleden korunmasını gerekli kılmaktadır. Bunun yanı sıra anne baba bu tür suçları bildirip yasal, idari, toplumsal ve eğitimsel olarak her türlü önlemin alınmasını da sağlamalıdır. Sözleşmenin 24. maddesiyle çocukların sağlık, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden yeterli düzeyde yararlanabilmesi için ise taraf devletleri yükümlü kılınmıştır. 26. madde çocukların sosyal sigorta dahil sosyal güvenlik hakkından yararlanabilmesine ilişkindir. 27. maddede çocukların bedensel, ruhsal ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli hayat seviyesine ulaşmasının sağlanmasını şart koşturmaktadır. Bu kapsamda sonraki madde eğitim hakkına ilişkindir.

32. maddede taraf devletler çocuğun ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitime zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte işlerde çalıştırılmasına karşı korunma hakkını korumaktadır. 34. maddede ise çocuğun her türlü cinsel sömürüden korunmasını düzenlemektedir.

Tüm bu düzenlemeler çocukların yaşam koşullarını iyileştirmek amacına yöneliktir. Bununla ilgili olarak çocukların tüm sosyal hizmetlerden yararlanarak kendilerini geliştirmelerinin sağlanması ve psiko-sosyal gelişimlerini engelleyecek tüm tehlikelerden korunması için kararlar alınmıştır.

Türk hukuk sisteminde 2002 ve 2004 yılında yapılan bir dizi düzenleme bu sözleşmenin gereklerini yerine getirmeye daha uygun hale gelmiştir. Bu düzenlemeler şöyledir (UNICEF, 2010):

- Ceza sorumluluğu yaşı 11'den 12'ye yükseltilmiştir.
- Özgürlüğün kısıtlanmasına alternatif olarak gözetim altında tutma sistemi getirilmiştir.
- Çocuklar hakkında verilen cezai yargı kararları azaltılmıştır.

3.2.2. Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanmasına İlişkin Asgari Standart Kurallar (Beijing Kuralları)

Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanmasına İlişkin Asgari Standart Kurallar, Genel Kurul'un 29 Kasım 1985 tarihli kararıyla kabul edilmiştir.

Bu uluslararası düzenleme ceza adalet sistemi içindeki çocukların haklarının neler olduğunu ortaya koyar ve bu hakların korunması için alınması gerekli görülen önlemlere yer verir. Düzenlemenin temel amacı çocuğun en az zarar görerek topluma kazandırılmasının sağlanmasıdır.

Temel ilkelerden biri üye devletlerin çocuk adaletinin ayrı bir sistem olarak hayata geçirilmesini sağlamaları konusundadır. Çocukların soruşturma, kovuşturma, yargılama ve ceza infaz süreçlerinin topluma geri kazandırma hedefine yönelik yeniden yapılandırılması gerekli görülmüştür. Bu aşamaların tümünde pedagoglar, eğitimciler, sosyal hizmet görevlileri gibi uzmanlar çocuğun durumunu yakından takip etmek ve ilgili makamlara bu konuda raporlar sunmak üzere görevlendirileceklerdir.

Çocuğun en az zarar görmesi ve adalet sisteminin onarıcı bir ilke ile yeniden yapılandırılması gerekli görülmüştür. Çocuğun kimliği, kendisiyle ilgili tutulan kayıtlar ve benzeri bilgiler gizli tutulmalıdır. Masumiyet karinesi temel alınmalıdır. Tutukluluk süresi mümkün olan en kısa süre olmalıdır. Çocuğa uygulanacak yaptırımlar arasında bir kuruma kapatma ancak "suçun başka bir kişiye yönelik ciddî bir saldırı niteliğinde bulunması veya çocuğun ciddî suç işlemeyi itiyat haline getirmiş olması hallerinde" uygulanmalı; aksi takdirde alternatif yaptırımlar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu alternatifler şöyle sıralanmıştır:

- (a) Bakım, rehberlik ve gözetim düzenlemesi;

- (b) Şartlı salıverme;
- (c) Sosyal hizmet yaptırma kararı;
- (d) Para cezaları ve zararların tazmini;
- (e) Vasıtalı ıslah ve öteki ıslah önlemleri;
- (f) Çeşitli terapi gruplarına katılım ve benzeri etkinliklere ilişkin düzenlemeler;
- (g) Koruyucu aile yanına, toplumsal merkezlere veya başka bir eğitim merkezine yerleştirme

Bu düzenlemeler, Türkiye’de 2005 yılında Çocuk Koruma Kanunu aracılığıyla büyük ölçüde hayata geçirilmiştir. Bu kanun ile çocuk polisinin, çocuk mahkemelerinin, denetimli serbestlik biriminin kurulması öngörülmüş ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü, eğitimevleri (ıslahevleri) gibi kuruluşların görevleri kapsamında çocuk adaletiyle ilişkili birtakım düzenlemeler getirmiştir.

3.2.3. Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri)

Riyad İlkeleri olarak da bilinen Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri, Genel Kurul’un 1990 tarihli kararıyla kabul edilmiştir. Bu kurallar çocuk suçluluğunun ortaya çıkmadan önlenmesi hedefi temelinde oluşturulmuş düzenlemelerdir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için “aile, okul ve toplum, medya, sosyal politikalar, yasama ve adalet sistemi de dahil olmak üzere neredeyse tüm sosyal alanlarda” (UN, 1990) bazı düzenlemelerin yapılması gerekli görülmüştür.

Düzenleme yapılan alanlardan biri ailedir. Çocuğun aile bütünlüğünün korunduğu, sağlıklı bir aile ortamında yaşaması, ailenin çocuğun kendini geliştirme olanaklarına kavuşmasına destek olması gerekmektedir. Eğer çocuk sağlıklı bir aile ortamında değilse bu ortamdaki uzaklaştırılarak koruyucu aile sistemine dahil edilmesi taraf devletlerin sorumluluğudur.

Eğitim alanında tüm çocukların ayırım yapılmaksızın eğitim alma haklarının desteklenmesi; eğitim sisteminde etnik, psikolojik vb. bütün farklılıklara tarafsız yaklaşım gösterilmesi, çocuğun kişiliğine ve gelişimsel özelliklerine uygun eğitim alması hedeflenmektedir.

Yerel toplum alanında risk grubundaki ve uyuşturucu kullanan çocuklara rehabilitasyon ve danışma hizmetleri verilmesi, evsiz kalan çocuklara güvenli barınak sağlanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra kitle iletişim araçları gençlerin toplumdaki olumlu rollerini pekiştirmek, onların bu araçlar üzerinden bilgiye erişimlerini kolaylaştırmak ve teşvik etmek, şiddet, bağımlılık, pornografi gibi incitici sahnelerin gösterilmesinden kaçınmak gibi görevler üstlenmektedir.

Bu alanda sosyal politika üretilirken çocukların suça sürüklenmeleri ve suçtan uzak tutulmaları konusunda yapılan bilimsel çalışmalardan yararlanılmalıdır. şiddet, istismar ve ihmalden korunması için uzmanlar çalışmalarında, ipuçları üzerinde hassasiyetle durmalıdırlar.

Yasal düzenlemeler mağdur çocuğun korunmasını garanti altına almalıdır. Hiçbir çocuk aşağılayıcı ceza ve ıslah tedbirlerine maruz bırakılmamalıdır. Sözleşme, gençlerin statüsünün, haklarının ve yararının korunup korunmadığını denetleyecek aracı mekanizmaların kurulmasını karara bağlamıştır.

Son olarak Riyad İlkeleri, çocuk suçluluğu, suçluluğun önlenmesi ve çocuk yargısı konusunda yerel, ulusal, uluslar arası düzeylerde deneyim ve bilgi akışının sağlanmasını, bu alanda projeler, tanıtım faaliyetleri ve araştırmalar yapılmasının önemine işaret etmektedir. (UN, 1990).

3.2.4. Çocuk Koruma Kanunu

Türkiye’de 3 Mayıs 2005 tarihinde Çocuk Koruma Kanunu kabul edilmiştir. 1979 yılından bu tarihe kadar ise Çocuk Mahkemelerinin Kuruluğu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun yürürlükte olmuştur. Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nda

çocuğun doğrudan ceza infaz kurumuna gönderilmesini önlemek amacıyla “gözetim” ve “şartlı erteleme” tedbirleri getirilmiştir (Uluğtekin 1994: 64). Bu tedbirlerle şartlı salıverilen çocuğun ailesinin ve uzmanların gözetimi altında suçtan uzaklaştırılarak meslek ya da sanat öğrenimi gibi olumlu alanlara yöneltilmesi ve ceza infaz kurumuna girmesinin önlenmesi hedeflenmiştir.

Türkiye’deki hukuki düzenlemeler doğrultusunda korunmaya muhtaç çocuklar ve suça sürüklenen çocuklar 3.7.2005 tarihinde kabul edilen Çocuk Koruma Kanunu kapsamında değerlendirilmektedir. Bu kanuna göre çocuk 18 yaşını doldurmamış kişidir. Kanun kapsamında korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ile suça sürüklenen çocuklar bulunmaktadır. “Korunma ihtiyacı olan çocuk”, “bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru çocuk” olarak tanımlanmaktadır. “Suça sürüklenen çocuk” ise, “kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk” olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk koruma kanunu ile korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili uluslar arası hukuki standartların yakalanmasına yönelik olarak şu düzenlemeler yapılmıştır ((UNICEF: 2010, Unite for Children, Turkey, Country Profile 2010):

- Çocuk mağdurların hassas bir şekilde muamele görmeleri ve korunmaları için özel düzenlemeler
- Çocuk mahkemelerinin sayısında artış
- Çocukların sivil toplum kuruluşları tarafından korunmasına olanak verilmesi

Kanunda ayrıca, savcılık ve kollukta çocuk birimleri kurulması, mahkemelerde görevlendirildikleri çocuklar hakkında inceleme yapmak ve rapor hazırlamakla görevli sosyal çalışma görevlilerinin bulunması gibi düzenlemeler yer almaktadır.

Çocuk Koruma Kanunu ile suça sürüklenen çocuklarla birlikte “suça maruz kalan, ihmal ve istismar edilen, sokakta yaşayan, başıboş dolaşan ve terk edilen çocuklar” (Günşen-İçli 2009: 36) tek bir sosyal problemin mağdurları olarak değerlendirilmiş ve çözümün

tüm çocuklar için benzer olduğu fikri benimsenmiştir. Bu sorunları yaşayan tüm çocukların yaşamlarının iyileştirilmesi için sosyal çalışma, pedagoji, psikoloji, çocuk gelişimi ve sosyoloji gibi farklı disiplinlerden ve bu alanların uzmanlarından yararlanılması düşünülmüştür. Kısaca, çocuk suçluluğu, çocukların sokakta yaşamaları/çalışmaları ve suç mağduru olmaları hukuki anlamda da ortak bir sosyal sorun olarak değerlendirilmektedir.

Bu kanunla ilgili bazı eleştiriler bulunmaktadır. Örneğin Tomanbay (2011: 30), diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında bu kanunun sınırlılığını eleştirmektedir. Almanya'da bu kanun 18 yaşına kadar çocukların ve gençlerin aile, eğitim ve bakım kurumları içerisinde korunması ve kamusal gençlik yardımlarından yararlanmasını düzenlerken Türkiye'de yalnızca 18 yaşından küçüklerin yargılanmasındaki usul ve esaslarla sınırlı kalmıştır. İkincisi, çocuk ile genç arasında bir ayırım yapılmamıştır. İkincisi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne uygun olarak oluşturulan adalet sistemleri içerisinde ağır ceza mahkemeleri uygulaması yalnız Türkiye'de bulunmaktadır. Üçüncüsü, Avrupa ülkelerinde 14-18 yaş arasındaki kişilere çocuk değil genç denilmektedir. Oysa Türkiye'de bu grup da çocuk olarak adlandırılmaktadır. Kavramsal olarak bu durum çocukların yargılandığı gibi bir sonuç yaratmaktadır, oysa çocuklar yargılanamaz, yalnız korumaya alınırlar(Tomanbay, 2011: 29).

3.2.5. Çocuk İşçiliğiyle İlgili Düzenlemeler

Çocuk işçiliği 6–17 yaş grubundaki çocukların çalıştırılmalarını ifade etmektedir. Sanayileşme Öncesinde ve Sonrasında Çocukluk bölümünde anlatıldığı gibi çocuk işçiliğinin yaygın olarak ortaya çıkması, sanayileşmeyle yakından ilgili bir olgudur. Çocuk işçiliği bu döneme özgü bir olgu olmamakla birlikte bir kavram olarak bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Erbay (2008: 30), 16. yüzyılda çocukların ailelerinin ölümü ya da yoksulluk gibi nedenlerle içinde yaşadıkları cemaatin sorumluluğuna geçerek zanaatkarların yanına çırak olarak verildiklerini ya da özet atölyelere yerleştirildiklerini belirtmektedir. Sanayi devrimiyle birlikte bu cemaat atölyeleri fabrikalara dönüşmüştür. Bununla birlikte

çocuklar fabrikalarda işçi olarak emek harcamaya başlamışlardır. İngiltere’de 1851 yılında 10-14 yaşları arasındaki her üç çocuktan birinin çalıştığı ifade edilmiştir (Heywood, 2003: 164). Batılı ülkelerde çocukların çalışmasıyla ilgili ilk yasal düzenlemeler de 1830’larda yapılmıştır.

Osmanlı Devleti’ndeki ahilik sistemi, Türkiye’deki çocuk işçiliğiyle ilgili kurumsal düzenlemeleri öncelemektedir. Ahilik, çocuğun velisinin rızasıyla iki yıl ücretsiz yamak olarak çalıştığı, sonrasında yamaklık ve kalfalık aşamalarından geçtiği mesleki eğitim sistemidir. Bu aşamalardan geçen, hakkında hiç şikayet bulunmayan ve sermayesi olanlar ustalığa yükselebilmektedirler (Erbay, 2003: 33).

Birinci Dünya Savaşı’nda erkek nüfusunun azalması nedeniyle çalışanlar arasında kadınların ve çocukların oranı artmıştır. Cumhuriyet döneminde beş yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle birlikte 12 yaşından küçük çocukların çalışmasının önüne büyük ölçüde geçilebilmiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı’nda çocuk işçiliği yine artış göstermiştir. 1923 yılında yapılan 1. İzmir İktisat Kongresi’nde çocukların günde altı saatten fazla çalıştırılmaları yasaklanmış ve günde iki saat eğitim görmelerinin işverenler tarafından güvence altına alınması kararlaştırılmıştır (Erbay, 2003: 34).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tahminlerine göre 2006 yılında tüm dünyada 250 milyon kadar çocuk yeterli eğitimden, sağlık hizmetlerinden ve temel özgürlüklerden yoksun olarak çalışmaktadır (ILO, 2006).

Günümüzde çocuk işçiliği zihinsel, fiziksel, sosyal ve ahlaki açıdan tehlikeli ve zararlı bir çalışma biçimi olarak kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra çocukların okula gitmelerini engelleyerek, okulu erken bırakmalarına yol açarak, okul ve dersler için ayırmaları gerek zaman ve enerjiyi kısıtlayarak eğitime de engel olmaktadır (ILO, 2010).

Çocuk işçiliğinin azaltılması, iyileştirilmesi ve ortadan kaldırılması yönündeki çalışmaların başında Çocuk İşçiliğinin Sonlandırılması Uluslararası Programı (IPEC) gelmektedir.

ILO 1992 yılında Çocuk İşçiliğinin Sonlandırılması Uluslararası Programı'nı (IPEC) başlatmıştır. Bu kapsamda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından çocukların tüm dünyada yaptıkları işler iki temel kategoride ele alınmıştır: Tehlikeli olmayan işler ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri. Tehlikeli olmayan işler haftalık en çok 14 saatlik iş yükü olan hafif işleri ve haftalık en çok 43 saatlik iş yükü olan düzenli çalışmayı kapsar. Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri ise çocuğa zarar veren ağır çalışma koşulları ve yoğun iş yükü olan çalışma biçimleri ile zorla çalıştırma, fahişelik, çocuk askerler gibi genel olarak yasa dışı ve en ağır koşulların olduğu işlerdir. Aşağıdaki tabloda bu kategorilerdeki mesleklerin yaş gruplarına göre öncelikli olarak sonlandırılması hedeflenenler bulunmaktadır. Bunlar mavi renkte gösterilmiştir.

IPEC programıyla çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin tüm dünyada 2016 yılında sona erdirilmesi hedeflenmiştir; bu kapsamda IPEC şartlarını yerine getiren ülkeler desteklenmektedir. Türkiye'de 2001 yılında ILO sözleşmelerinden biri olan "En Kötü Koşullarda Çalışan Çocuklara Karşı Acil Eylem Planı" oluşturulmuş; asgari yaş sınırıyla ilgili düzenlemelerle çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması yönünde bir adım atılmıştır (Lordoğlu 2002: 4).

Yaş Grupları	Çalışma biçimleri			
	Tehlikeli olmayan iş (Tehlikeli olmayan endüstrilerde ve mesleklerde ve haftalık en fazla 43 saatlik çalışma)		Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri	
	Hafif çalışma (Haftalık 14 saatten az çalışma)	Düzenli çalışma (Haftalık 14–43 saatlik çalışma)	Tehlikeli iş (Tehlikeli mesleklerde ve endüstrilerde çalışma ve diğer meslek ve endüstrilerde 43 saatten fazla çalışma)	Kesin olarak en kötü biçimler (Çocuk ticareti, çocukların zorla çalıştırılması, silahlı çatışma, fahişelik ve pornografi)
5–11 yaş				
12–14 yaş				
15–17 yaş				

Tablo 2: Çocuk İşçiliği Tanımları

Kaynak: Gülay, 2006

İş kanununun ilgili maddelerinde 15 yaşından küçük çocukların çalışmaları yasaklanmış; ancak 13 yaşını doldurmuş çocukların “öğrenim yeteneklerine zarar vermeyecek hafif işlerde” (Lordoğlu 2002: 4) çalışmalarına izin verilmiştir. Yine 16 yaşını doldurmamış çocukların ağır ve tehlikeli işlerde; bunun yanı sıra günlük 8 saatten fazla çalıştırılmaları yasaklanmıştır.

Sonuç olarak birkaç yıl içinde sekiz yıllık örgün eğitim zorunlu hale getirilmiş ve 7-15 yaş grubundaki çocukların çalıştırılmaları yasaklanmıştır. Bunlar sokaktaki çocuklar sorununun çözümü yönünde atılmış önemli adımlardır. Bunların yanı sıra suça sürüklenmiş, kötü muamele görmüş ya da kötü koşullarda yaşayan çocuklar için koruma kanunu çıkarılarak bu çocukların rehabilite edilerek durumlarının iyileştirilmesi zorunlu kılınmıştır.

Resmi istatistiklere göre okullaşma oranı sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilen 1997–1998 öğretim döneminden bu yana giderek artmış ve 2009–2010 öğretim döneminde ilköğretim aşamasında % 98, ortaöğretim aşamasında ise % 84 olmuştur (TÜİK, Öğretim Yılı ve Eğitim Seviyesine Göre Okullaşma Oranı 1997–2010).

Ancak tüm bu düzenlemelerin sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar sorununu çözdüğünü söylemek güçtür. Son yıllarda birçok kentte tinerci olarak nitelenen çocuklar toplumunda daha önce görülmemiş bir şiddet dalgası yaratmış ve kapkaç olarak nitelenen ve yakın zamanda çözümlenebilen yeni bir suç türü patlama yapmıştır. Güney Doğu Anadolu’da ise küçük yaşlardaki çocukların siyasi sokak çatışmalarının tam ortasında bulunarak polise taş atmaları yeni bir tartışma başlatmıştır. Okullaşma oranındaki on yıllık düzenli artış ise okullarda yaşanan şiddet, uyuşturucu satıcılığı, eğitim kalitesinin ve olanaklarının kısıtlılığı, okula kayıtlı olduğu halde öğrenimini bırakmış öğrencilerin özellikle bazı okullarda yoğunluk taşıması gibi sorunların gölgesinde kalmıştır. Kamuoyunda ancak bir korku unsuru ya da risk olarak gündeme gelebilen sokaktaki çocuklar için yapılan düzenlemelerin ve alınan önlemlerin birçoğu resmi uygulamaların kağıttan hayata aktarılmasında engellerle karşılaştığını göstermektedir. Bu engeller çocukların neden sokakta yaşamak/çalışmak durumunda kaldıkları ve suça ve çeşitli tehlikelere yakınlaştıkları sorusunun da olası yanıtlarıdır.

Yukarıda sıralanan tüm resmi düzenlemelere karşın sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar sorununu çözdüğünü söylemek güçtür. Son yıllarda birçok kentte tinerci olarak nitelenen çocuklar toplumda daha önce görülmemiş bir şiddet dalgası yaratmış ve kapkaç olarak nitelenen ve yakın zamanda çözümlenebilen yeni bir suç türü patlama yapmıştır. Güney Doğu Anadolu'da ise küçük yaşlardaki çocukların siyasi sokak çatışmalarının tam ortasında bulunarak polise taş atmaları yeni bir tartışma başlatmıştır. Okullaşma oranındaki on yıllık düzenli artış ise okullarda yaşanan şiddet, uyuşturucu satıcılığı, eğitim kalitesinin ve olanaklarının kısıtlılığı, okula kayıtlı olduğu halde öğrenimini bırakmış öğrencilerin özellikle bazı okullarda yoğunluk taşınması gibi sorunların gölgesinde kalmıştır. Kamuoyunda ancak bir korku unsuru ya da risk olarak gündeme gelebilen sokaktaki çocuklar için yapılan düzenlemelerin ve alınan önlemlerin birçoğu resmi uygulamaların kağıttan hayata aktarılmasında yüksek işsizlik oranları, gelir dağılımındaki dengesizlikler, bölgesel eşitsizlikler ve yoksulluk gibi daha büyük boyutlu engellerle karşılaştığını göstermektedir.

3.2.6. Türkiye'de Çalışan Çocuklarla İlgili Veriler

Türkiye'de çocuk emeğiyle ilgili yapılmış olan resmi çalışmalardan biri 2006 yılında Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan Çalışan Çocuklar Raporu'dur. Rapor, çocuk emeğinin yaygınlığını, çeşitlerini, ilgili sektörleri, cinsiyet ve okula devam etme durumunun çalışma ile ilişkisini, çalışma nedenlerini ve bu konularda yaşanan değişimleri 1994 yılından 2006 yılına kadar istatistiksel olarak açıklamaktadır.

Raporda (2006), 6-14 yaş arasındaki kurumsal olmayan nüfusun istihdam oranı 1994 yılında %40.9, 1999 yılında %38.5 ve 2006 yılında %35.6 olarak belirtilmiştir. Bu oran cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde kırsal ve kent ayrımı önem kazanmaktadır. İki bin altı yılında kentlerde erkeklerin %52'si, kızların %14'ü istihdam edilirken, kırsal erkeklerin %55'i, kızlarınsa %25.4'ü istihdam edilmiştir. Bu oran, kız çocuklarının en fazla tarım sektöründe istihdam ediliyor oluşuyla paralellik göstermektedir.

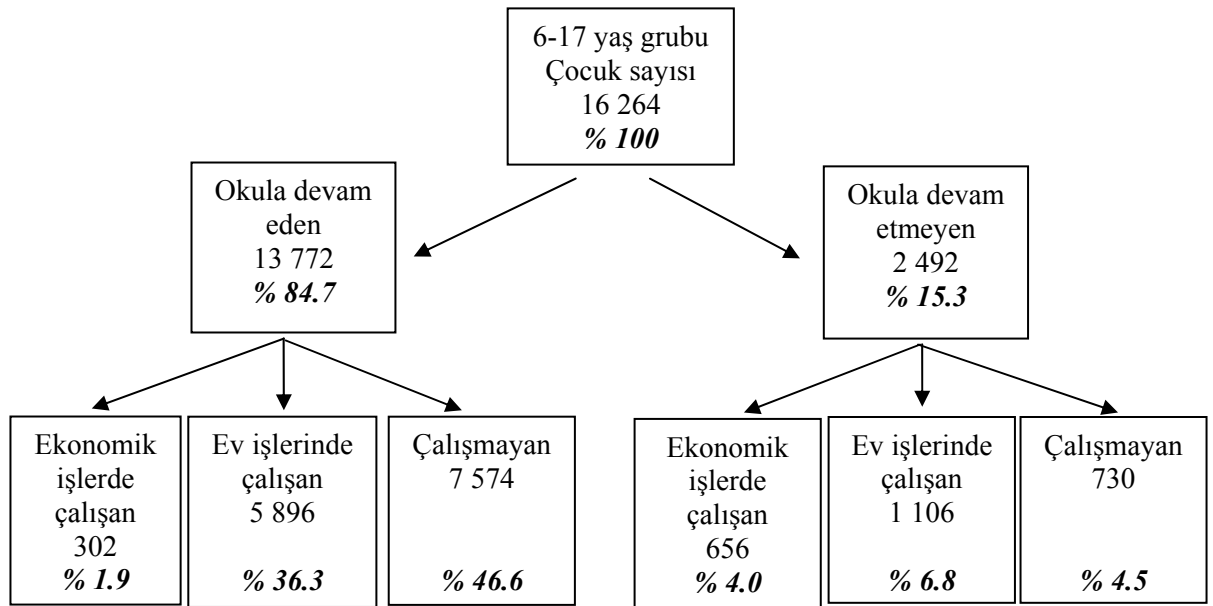
İki bin altı yılında 16.264 olan 6-17 yaşları arasındaki nüfusun 958'i ekonomik işlerde, 7.004'ü ise ev işlerinde çalışmaktadır. Çalışmayan nüfus 8.305 kişidir. Kızlar ev işlerinde kırsal kesimde erkeklere göre yaklaşık iki kat daha fazla yer almaktadırlar.

Rapora göre 2006 yılında 6-17 yaşları arasındaki 2.492 çocuk okula devam etmemektedir. Bu çocuklardan 656'sı ekonomik bir işte, 1.106'sı ise ev işlerinde çalışmaktadır. Okula devam etmeyen ve çalışmayan çocuk sayısı ise 730'dur. 6-17 yaşları arasındaki çocukların okula devam etme ve çalışma durumunu gösteren ayrıntılı bilgiler Şekil 3'te görülmektedir.

Kız ve erkek çocukların okula devam etmeme nedenleri arasında önemli farklılıklar yakalanmıştır. Örneğin, erkek çocukların %4.1, kızlarınsa %20.9'u ailesi izin vermediği için okula gidememektedir. Okul masraflarını karşılayamama, kız çocukların okula devam etmemesinde daha yaygın bir nedendir (kız çocuklarda %25, erkek çocuklarda %18.9). Okulun uzak olması nedeniyle okula gidemeyen kızların oranı %4.2, erkeklerin ise %1.7'dir (TÜİK, 2006: 15). Bu veriler açıkça göstermektedir ki ekonomik güçlükler öncelikli olarak kız çocuklarını okuldan koparmaktadır.

Çocukların çalışma nedenleri sırasıyla hanehalkı gelirine katkıda bulunmak (%51.1), iş öğrenmek ve meslek sahibi olmak (%17.4), hanehalkının ekonomik faaliyetlerine yardımcı olmak (%12.9), ailenin isteği (%10.8) ve kendi ihtiyaçlarını karşılamaktır (%3.0) (TÜİK, 2006: 23).

Çalışan çocukların ortalama aylık geliri 2006 yılında net 234 lira olarak ölçülmüştür. Ortalama fiili çalışma süresi 40.7 saattir. Bu süre 6-14 yaş grubu çocuklar için 25.4 saat iken, 15-17 yaş grubu çocuklar için 48.5 saattir. Okula devam etmeyen çocuklar haftada 51.1; devam edenler ise 18.3 saat çalışmaktadırlar (TÜİK, 2006: 25).

Şekil 3: 6-17 yaş grubu çocukların okula devam ve çalışma durumuna göre dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2006: 10

3.3. Risk Altındaki Çocukları Korumaya Yönelik Resmi Kuruluşlar

Risk altındaki çocuklar tanımı güç koşullarda yaşayan ve çeşitli tehlikelerle karşı karşıya olan çocukları ifade etmektedir. Tehlikelere karşı en savunmasız durumda olan grup, çoğunlukla sokakta yaşayan, çalışan, madde bağımlısı olan ve yoksulluk çeken çocuklardan oluşmaktadır. Okuldan kaçma, alkol ya da madde kullanma, suç işleme, şiddet eğilimi gösteren; sokakta çalışan, evden kaçan, kendine zarar veren ve erken cinsel ilişkide bulunan çocuklar ileride daha büyük sorunlar yaşama ve yaratma olasılığı taşıdıklarından buldukları ortamdan ve bu ortamın risklerinden korunmaya gereksinim duymaktadırlar.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin, çocukların yakın çevrelerinde karşı karşıya oldukları risklerden korunmalarına yönelik olan 19. maddesi şöyledir:

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun anne-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmâl ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.
2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca

yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Sözleşmenin bu maddesiyle, ilgili tüm kurum ve kuruluşlara sokakta yaşama ve çalışmadan sağlık ve eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamama gibi çeşitli risklerle karşı karşıya olan çocukların koruma altına alınması yükümlülüğü getirilmiştir. Bu sözleşme ve kanunla risk altındaki çocuklar konusunda yükümlü kılınan başlıca resmi kurumlar şunlardır:

- SHÇEK
- Çocuk Mahkemeleri
- Eğitim Kurumları
- Sağlık kurumları

Risk altındaki, korunmaya muhtaç ya da suça itilen çocuklar kanunen Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Adalet Bakanlığı'na bağlı Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı gibi resmi kuruluşların sorumluluğunda bulunmakta ve bu sorumluluk kanunlarla belirlenmektedir.

Ülkemizde korunmaya muhtaç çocuklarla ilgilenmek üzere kurulan ve bu konuda ilk akla gelen resmi kuruluş SHÇEK'tir.

3.3.1. Kapatılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 6 Mart 1917 yılında Himaye-i Etfal Cemiyeti olarak kurulduğu dönem, sosyo-ekonomik koşulları savaşların getirdiği çeşitli sosyo-ekonomik zorluklarca belirlenmiştir. Bu güçlüklerle ek olarak, “verilen savaşlar sonrası erkek nüfus hızla azalmış, aileler parçalanmış, göçler nedeniyle işsizlik had safhaya varmış, korunmaya muhtaç çocuklar sorunu büyük boyutlara varmıştır” (SHÇEK, 2012).

Kamuya yararlı dernek statüsünde kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin amaçları şöyle sıralanmıştır (SHÇEK, 2012):

- Çocuklara eziyet edilmemesi,
- Anne ve babaları dahil hiç kimse tarafından çocuklara bedensel ve ruhsal durumlarını tehlikeye düşürecek hizmetlerin gördürülmemesi,
- Fakir, hasta çocukların tedavilerinin sağlanması,
- Çocukların tütün ve bağımlılık yaratacak maddelerden korunması,
- Okulların tatil zamanlarında fakir çocukların kırlara ve yazlıklara götürülmesinin sağlanması,
- Hizmetçi, besleme ve evlatlıklara kötü muamele edilmemesi,
- Himaye-i Etfal'e ilişkin kütüphane kurulması,
- Anne ve babaları tarafından terbiye edilemeyen veya mahkum olan çocuklar için ıslahhaneler kurulması,
- Çocukların sağlıklı bir şekilde yetişmeleri için oyun alanları kurulması,
- Himaye-i etfal ile uğraşan uluslararası kuruluşlarla bağlantı kurulması

Daha sonra bu dernek yerini TBMM'nin bazı üyelerinin girişimiyle 30 Haziran 1921 tarihinde Ankara'da kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne bırakmıştır. Yeni adıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, öncelikli olarak korunmaya muhtaç çocuklara yönelik faaliyetlerde bulunmuş, bunun yanı sıra sınırlı olarak annelere ve aileler için de birtakım hizmetlerde bulunulmasını sağlamıştır. 1961 yılında geçici olarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlanan kurum 1991 yılında Başbakanlık'a bağlanmıştır. Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, resmi olarak 27 Mayıs 1983 tarihinde yayınlanan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kanunu ile kurulmuştur. Görev kapsamında korunmaya muhtaç aileler, çocuklar, gençler, özürllüer ve yaşlılar yer almaktadır.

SHÇEK'in çocuklara yönelik çeşitli hizmetleri bulunmaktadır. Aile yanında bakımı yapılan çocuklara ayni/nakdi yardımlar yapılabilmektedir. Çeşitli nedenlerden dolayı ailesinin yanında kalmasının sakıncalı olduğu durumlarda koruyucu aile, evlat edindirme ve kurumda bakım hizmetleri bulunmaktadır. Çocukların yatılı kaldığı yetiştirme ve bakım yurtlarına ek Çocuk ve Gençlik Merkezleri bulunmaktadır. Çocuk ve Gençlik Merkezleri (ÇOGEM) sokakta yaşayan/çalıştırılan çocuk ve gençlerin rehabilitasyonları ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla oluşturulan merkezlerdir. ÇOGEM'lerde, çocuklara okuma-yazma, spor, el işi, tiyatro gibi faaliyetler öğretilmekte, ancak sokakta çalışma gibi sorunlar konusunda herhangi bir uygulama yapılamamaktadır.

SHÇEK'e bağlı Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerinde (BSRM) ise duygusal, cinsel ya da fiziksel istismara uğramış çocuklar bulunmaktadır. Burada da çocukların aile ve yakın çevreleriyle sosyal ilişkileri düzenlenmektedir.

2005 yılında çıkan Çocuk Koruma Kanunu'na bağlı olarak kurulan Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezlerinin Türkiye'deki toplam sayısı 2009 yılında 24 olmuştur. Ancak 2009 faaliyet raporunda hizmet vermeye başladığı belirtilen yalnız 7 merkez bulunmaktadır. Bu merkezler ve kapasiteleri Tablo 3'te görülmektedir. 2009 yılı dikkate alındığında Çocuk Koruma Kanunu'nun çıkmasının üzerinden geçen dört yıla rağmen tüm Türkiye'de yalnız 160 çocuğa hizmet verilebildiği ve erkek çocuklar için böyle bir merkezin bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

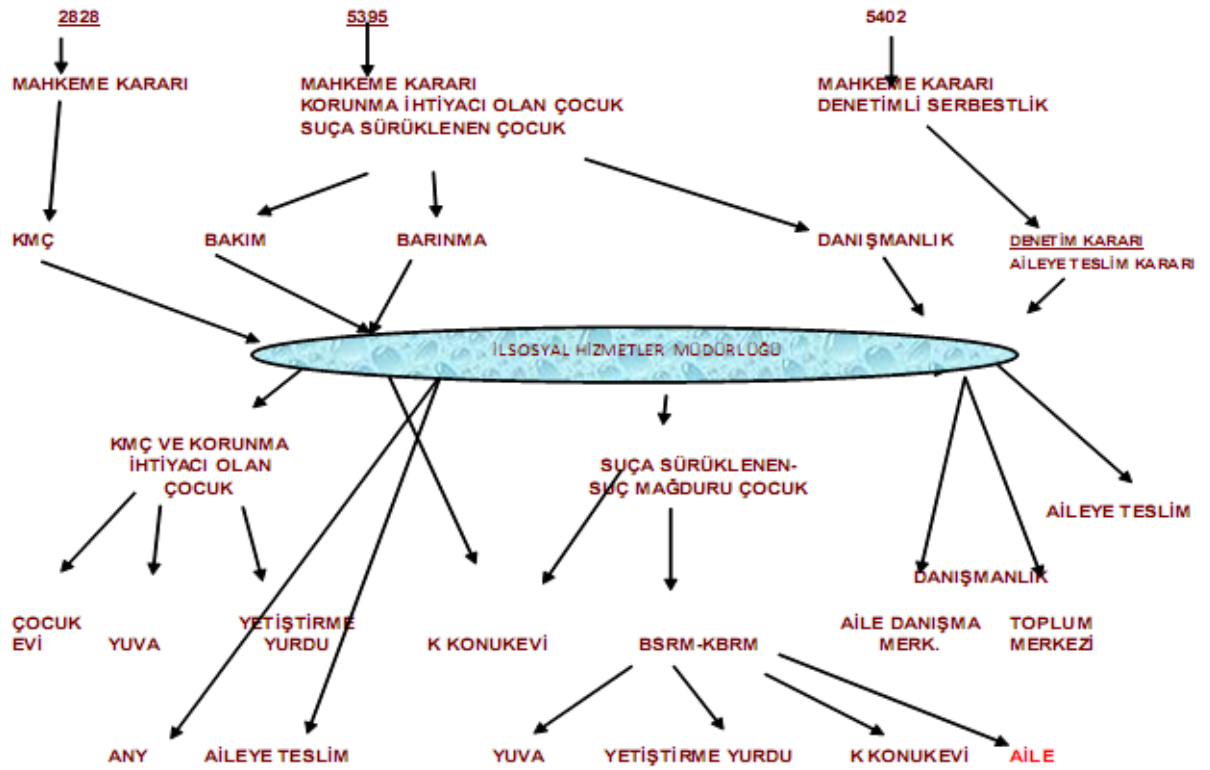
İLİ	KURULUŞ ADI	KAPASİTESİ
Antalya	Umutevi Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi (Kız)	20
Bursa	Öztimurlar Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (Kız)	20
Konya	M. Çetinkaya Kız YY Bağlı Ek Hizmet Binası Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (Kız)	15
Mersin	Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (Kız)	25
Elazığ	Harput Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi (Kız)	30
Hatay	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi (Kız)	30
Manisa	Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi (Kız)	30
TOPLAM	7	160

Tablo 3: 2009 yılında 5395 sayılı kanun gereği açılan ve hizmet vermekte olan bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri

Kaynak: SHÇEK, 2009: 76

Sosyal rehabilitasyon ve bakım merkezleri 2009 yılı faaliyet raporunda belirtildiğine göre “illerin ihtiyaç durumu ve üniversite hastaneleri dikkate alınarak” Tablo 3'te belirtilen illerde açılmıştır. Ancak İstanbul, Ankara gibi metropol şehirlerde ve kamuoyunda “taş atan çocuklar” olarak bilinen çocukların çatışmalara katılması

sorunuyla gündemde olan Güneydoğu'daki şehirlerin neden öncelik taşımadığı anlaşılmalıdır.

Şekil 4: Çocuklara Verilen Hizmetlere İlişkin Yol Haritası

Kaynak: SHÇEK, 2009: 74

Şekil 5'te görüldüğü gibi SHÇEK, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun yanı sıra 2005 yılından bu yana 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda hem de 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Kanunu'nda yer verilen çeşitli yükümlülüklerle sahiptir. Bunlar, temelde Denetimli Serbestlik Kanunu'nun ve Çocuk koruma Kanunu'nun ilgili maddeleri uyarınca "korunmaya muhtaç", "suça sürüklenen" ve "suç mağduru" çocuklara yönelik bakım, sosyal ve tıbbi rehabilitasyon hizmetleriyle ilgili yükümlülüklerdir.

SHÇEK'in suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklara yönelik hizmetleri Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri ile Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak Şekil 5'ten de anlaşılacağı gibi rehabilitasyon süreçleri tamamlanan çocuklar korunmaya muhtaç diğer çocuklar gibi bu merkezlerden

durumlarına göre yuvalara, yetiştirme yurtlarına, kadın konukevlerine ya da ailelerine teslim edilmektedirler.

2012 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ilga edilerek görev ve yetkileri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na devredilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından sokakta yaşayan, madde kullanan ve tıbbi rehabilitasyona ihtiyaç duyan çocuklara yönelik hizmet birimleri oluşturulmuştur. Çocuklara yönelik hizmet birimlerinin yeniden yapılandırılması sonucunda duygusal, fiziksel ve cinsel istismara uğramış çocukların bakım ve rehabilitasyonunu amaçlayan bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri ortadan kaldırılarak yalnızca “tıbbi rehabilitasyon” hizmeti veren sosyal rehabilitasyon merkezlerinin açılması karara bağlanmıştır.

3.3.2. Bildirim Yükümlülüğü

Risk altındaki çocuklara ilişkin faaliyet göstermeyenler de dahil olmak üzere tüm devlet kurumlarında çalışanlar, kanunen, tanık oldukları çocuk ihmal ve istismarı vakalarını bildirmekle yükümlü kılınmıştır. Türk Ceza Kanunu'nun 235. maddesine göre “devlet memurları görevleri sırasında ve görevlerine ilişkin bir suç işlendiğini öğrendikleri halde, bunu ilgili makamlara bildirmezlerse veya bildirmekte gecikirlerse 4 aydan 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar ve suçun önem derecesine göre memuriyetten uzaklaştırma cezası alabilirler. Bir doktor muayene ettiği çocuğun istismara uğradığından şüphelenirse bunu polise bildirmekle yükümlüdür. Benzer şekilde öğretmenler öğrencileriyle ilgili vakaları bildirmekle yükümlü kılınmışlardır.

4. TÜRKİYE'DE SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR

Bu bölümde öncelikle Türkiye'de suça sürüklenen çocuklarla ilgili veriler incelenmektedir. İkinci olarak kanunla çatışma içinde bulunan çocuklarla ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemeler ve bu alandaki kurum ve kuruluşların faaliyetleri tartışılmaktadır. Son olarak adalet sürecinde bulunan çocukların durumu ve çocuk adalet sisteminin işleyişindeki aksaklıklar değerlendirilmektedir.

4.1. Türkiye'de Suça Sürüklenen Çocuklarla İlgili Veriler

TÜİK tarafından yapılan 2008 yılı adalet istatistiklerine göre 12-17 yaş grubundaki çocuklar (1188), ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin (76.607) %1,55'ini oluşturmaktadır. Tablo 4'te bu yaş grubundaki çocukların en çok hüküm giydikleri suçlar görülmektedir. Bunlar arasında ilk sıraları yağma (gasp) (% 38,72) ve hırsızlık (% 24,41) almaktadır. Bunu sırasıyla öldürme (% 13,13), yaralama (% 6,64) ve cinsel suçlar (%6,54) izlemektedir.

Suç Türü	Cinsiyet	12-14	15-17	Toplam	Yüzde
Öldürme	Erkek	14	135	149	% 13,13
	Kadın	-	7	7	
Yaralama	Erkek	2	76	78	% 6,64
	Kadın	-	1	1	
Cinsel Suçlar	Erkek	12	66	78	% 6,56
	Kadın	-	-	-	
Hırsızlık	Erkek	28	245	273	% 24,41
	Kadın	2	15	17	
Yağma (Gasp)	Erkek	55	403	458	% 38,72
	Kadın	-	2	2	

Tablo 4: 2008 Yılında Suç Türüne ve Yaş Grubuna Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler, 12-17 yaş arası

Kaynak: TÜİK, 2008

Yaklaşık son on yılda çocukların karıştıkları suçlar şahsa karşı olandan mala karşı olana yönelmiştir. Ekonomik gereksinimlerin sorunun giderek ciddiyet kazanan bir boyutu olduğu görülmektedir. Özden Özbay (2008: 238), Türkiye'de son yıllarda çocukların en çok karıştıkları suçların mala karşı suçlar kategorisinden olduğuna dikkat çekmiştir.

Tülin Günşen İçli (2007-b: 327) tarafından yapılan çocuk suçluluğu araştırmasında ise suç şüphelisi çocuklar arasında şahsa karşı işlenen suçlarla mala karşı işlenen suçlar eşit orandadır. TÜİK'in ceza infaz istatistikleri raporunda da çocuk suçluluğuna ilişkin bazı kalıpların ortaya çıktığına işaret edilmiştir. 1999 yılından 2010 yılına kadar olan dönemin ilk yıllarında hırsızlık önemli oranlarda görülen bir suç olarak istatistiklere yansırken son yıllarda yağma (gasp) en fazla görülen suç türü olmuştur. Öldürme ve ırza geçme suçları, hırsızlık ve yağma suçlarını izlemektedir (TÜİK, 2010: 8).

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2008 yılında yayımlanan ceza infaz istatistiklerine göre yıl içinde 429 hükümlü çocuk ceza infaz kurumlarına ve eğitim evlerine gönderilmiştir. Çocuklardan yalnızca 4'ü kızdır.

Hükümlü çocukların %82.2'si suç işlediği anda 15 ile 17 yaşları arasındadır. Dikkati çeken bir nokta çocukların %92.ü'ünün şehirde ikamet ediyor olmalarıdır. Bu veriler çocuk suçluluğunun temelde kentleşme ve kentlileşme süreciyle birlikte ortaya çıktığını ortaya koyar niteliktedir.

Hükümlü çocukların % 11.2'si suç işlediği anda okuma yazma bilmemekte, % 34.5'i eğitim düzeylerinden herhangi birini terk etmiş durumdadır. Yüzde 29.8'i bir okuldan mezun ve % 13.5'i öğrenci durumundadır (TÜİK, 2008: 103).

Aynı çalışmaya göre ceza infaz kurumuna girmeden önce çocukların 59'u hizmet işlerinde, 32'si inşaat sektöründe, 31 dokuma ve giyim eşyası sanayinde, 21'i ticaret ve satış işlerinde, 21'i oto tamir ve boya atölyelerinde, 112'si diğer sektörlerde çalışmıştır. İşi olmayan çocukların sayısı 95, öğrencilerin sayısı 58'dir. Bu raporda sokakta çalışan çocukların hangi kategoride değerlendirildiği belirtilmemektedir. Sokakta çalışma ayrı bir kategori olarak araştırılmadığı için 2008 yılında hüküm giyen çocukların sokakta çalışma oranları, sokakta çalışma süreleri gibi bilgilere ulaşmak mümkün olmamaktadır.

Hükümlü çocukların hane reisinin yaptığı işin türüne bakıldığında 56 kişinin aile reisinin işsiz olduğu göze görülmektedir. Kırk dokuz kişide aile reisi inşaat sektöründe, geri kalan 242 kişide ise diğer sektörlerde.

Çocuklar çeşitli gerekçelerle güvenlik birimine getirildikleri andan itibaren resmi sürece konu olmaktadır. Çocuklarla ilgili var olan resmi düzenleme ve uygulamalar, çocuk haklarının Türkiye'deki durumunun ele alınmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Türkiye'de çocuk haklarının korunmasına yönelik başlıca düzenlemeler Çocuk Hakları Sözleşmesi'in kabul edilmesinden çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik olarak çıkarılan kanunlara ve suça sürüklenen ve suç mağduru olan çocukların haklarının korunmasına yönelik olarak çocuk polisi, çocuk mahkemeleri ve denetimli serbestlik şubeleri gibi birimlerin açılmasına kadar bir dizi düzenlemeyi içermektedir.

4.2. Çocuk Suçluluğu Konusundaki Düzenlemeler

Bu bölümde suça sürüklenen çocukların yargılanma süreçlerinin, yaptırım koşullarının, bakım ve rehabilitasyon aşamalarındaki koşulların iyileştirilmesinde etkili olan kanuni düzenlemeler ve ilgili kurum ve kuruluşların çalışmaları ele alınmaktadır.

4.2.1. Çocuk Koruma Kanunu

Türkiye'de 1995 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabul edilmesinden on yıl sonra 2005 yılında Çocuk Koruma Kanunu kabul edilmiştir. Bu gelişmeyle birlikte çocuk adalet sistemine yeni bir perspektif etkili olmuştur. Bu perspektifte Çocuk Koruma Kanunu başlığı altında da vurgulandığı gibi çocukların suça sürüklenmeleri bir sosyal problem olarak değerlendirilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu ile birlikte çocuk adalet sisteminin ödetici değil, topluma geri kazandırıcı, katılımcı ve öğretici bir sistem olması ve alternatif, eğitici yaptırımların tercih edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Bu kanunun 19. maddesi şu şartlar altında üst sınırı 2 yıl olan ya da adli para cezası gerektiren suçlarda kamu davası açılmasının ertelenmesine izin vermektedir (Akpınar 2005: 1):

- Çocuğun daha önce kasıtlı bir suçtan hüküm giymemiş olması
- Soruşturmanın, davanın ertelenmesinin çocuğun suç işlemekten çekinmesini sağlayacağı izlenimini vermesi

- Kamu davasının ertelenmesinin çocuk ve toplum açısından daha yararlı olması
- Suç mağdurunun ya da kamunun uğradığı zararın suçtan önceki hale getirme ya da tanzim yoluyla tamamen giderilmesi

Kanunun 21. maddesine göre ise on beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerden dolayı tutuklama kararı verilemez (Akpunar 2005: 1).

Kanunun 23. maddesi hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkindir. Buna göre çocuk hakkında verilen ceza 3 yıldan az ya da adli para cezası ise hükmün açıklanması aşağıdaki şartlar altında geri bırakılabilir (Akpunar 2005: 1):

- Çocuğun daha önce kasıtlı bir suçtan mahkum olmamış olması,
- Çocuğun yeniden suç işlemeyeceğine kanaat getirilmesi,
- Çocuk hakkında kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışlarına bakılarak bir cezaya gerek görülmemesi,
- Suç mağdurunun ya da kamunun uğradığı zararın suçtan önceki hale getirme ya da tanzim yoluyla tamamen giderilmesi (Çocuğun ailesinin ekonomik durumu elverişli olmadığı takdirde bu koşul kaldırılabilir.)

Çocuk Koruma Kanunu'nun 24. maddesi alt sınırı 2 yılı (15'inden küçük çocuklarda ise 3 yılı) aşmayan, taksirle işlenen ya da para cezası gerektiren suçlarda uzlaşma yapılabilmesine izin vermektedir (Akpunar 2005: 1).

Çocuk Koruma Kanunu ile özgürlüğü kısıtlayıcı ceza uygulamalarına son çare olarak başvurulması hedeflenmekte ve buna yönelik olarak denetim uygulaması üzerinde durulmaktadır. Bu kanunda danışmanlık, eğitim, bakım ve sağlık konusunda alınacak tedbirler de belirlenmiştir. Bunun yanı sıra Cumhuriyet başsavcılıklarında kurulan çocuk bürolarında, kolluk birimlerinde ve görevlendirilen uzmanlar tarafından suça sürüklenen, suç mağduru olan ve çeşitli sebeplerle korunmaya ihtiyaç duyan çocuklarla ilgili alınacak tedbirler sıralanmıştır.

2009 yılında Çocuk Koruma Kanunu ile birlikte yürürlüğe giren yeni ceza infaz yöntemleriyle ilgili mahkemelerce 5.759 karar alınmıştır (Adalet Bakanlığı, 2009). Bu

yöntemler adli kontrol, tedavi ve denetimli serbestlik, seçenek yaptırımlar, erteleme ve denetim altına alma, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, tahliye sonrası denetimli serbestlik, şarta bağlı erken tahliye, konutta infaz, etkin pişmanlık gibi kuruma kapatmaya alternatif oluşturan cezalardır.

Yeni yasal zemin çocuk suçluluğunu kanuni olmanın ötesinde bir sosyal sorun olarak kategorileştirmekte ve sorunun çözümünü de ağırlıklı olarak sosyal koşulların yeniden düzenlenmesinde bulmaktadır. Bu çerçevede hapis cezasının yerini çocukların yeniden toplumsallaştırılmalarına dönük birtakım önlemler almıştır. Çocuk, ailesi tarafından ve ailesiyle birlikte uzmanlar ve danışmanlar tarafından denetlenmektedir.

4.2.2. Kapatılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı:

SHÇEK, suça sürüklenmiş çocuklar konusunda kanunen sorumlu kılınmıştır. Kurumun görev kapsamında 2005 yılına kadar suça sürüklenen çocuklar bulunmamıştır; ancak 2005 yılında Çocuk Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte "korunmaya ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin olarak koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması" (SHÇEK, 2009: 3) görevi SHÇEK'e verilmiştir. Böylece kuruluşundan 2012 yılına kadar SHÇEK, korunmaya muhtaç ve suça sürüklenen çocuklara yönelik hizmet veren başlıca resmi kuruluş olmuştur.

SHÇEK'e bağlı Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinde (KBRM) ise suça yöneldiği saptanan çocukların rehabilite edilmeleri amaçlanmaktadır. Rehabilitasyon süreci tamamlanana kadar çocukların bakım ve korunmaları sağlanarak aile ve çevreyle ilişkilerinin düzenlenmesi için çaba harcanmaktadır.

2012 yılında SHÇEK ilga edilerek görev ve yetkileri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na aktarılmıştır.

4.2.3. Çocuk Mahkemeleri:

Çocuk mahkemeleri, suç işleyen çocukların yargılandığı, yargıç ve savcısının özel eğitimden geçirildiği, sosyal çalışmacının çocuğun durumu üzerine rapor vererek yargılamayı yönlendirebildiği özel mahkemelerdir (Tomanbay 1999: 50'den akt. Aytaç-Doğan 2003:3)

Çocuk Koruma Kanunu'nun 4. maddesinin f ve l arasındaki bentleri, çocuk adalet sisteminin yetişkin adalet sisteminden adalet sürecinden beklenen amaçlar, sonuçlar, çocuk hak ve özgürlükleri bakımından taşıması gereken farklılıklara vurgu yapmaktadır:

- İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,
- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimi ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenmemesine yönelik önlemler alınması,

Bu maddeler çocuk adalet sisteminin yetişkinlerin adalet sisteminden ayrılmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin ve Çocuk Koruma Kanununun bir getirisi olarak bu ayrışma mümkün olmuş ve çocuk mahkemeleri önem kazanmıştır. Ancak Türkiye'de bu mahkemelerin kuruluşu çocuk hakları konusundaki çalışmaların yoğunlaştığı 2005 döneminden çok daha önce olmuştur. Çocuk mahkemelerinin kurulmasına ilişkin ilk çalışmalar 1945 yılında başlamış; 1979 yılında Çocuk Mahkemeleri Yasası çıkarılmıştır. İlk çocuk mahkemesinin 1987 yılında Ankara'da kurulduğu belirtilmektedir (Aytaç-Doğan 2003: 7).

Çocuk mahkemelerinin kuruluş felsefesi gelişmelerinin kritik bir döneminde olan bireyler olarak çocukların yetişkinler gibi yargılanmalarının, onların etiketlenmelerine neden olacağı ve henüz topluma geri kazandırılabilir bir aşamada olmalarına rağmen pozitif yaptırımlar yerine özgürlüğü kısıtlayıcı cezalarla toplumdan tamamen kopacakları ve bunun hem çocuğun hem de toplumun zararına olacağı yönündedir. Dolayısıyla (Aytaç-Doğan 2003: 3):

- Ceza için tek yargı rehabilitasyon olmalıdır.
- Çocuklar olgunlaşmadıkları için onlara yetişkin bir suçlu gibi davranılmamalıdır.
- Suçlu olduğu kabul edilen çocuklar genellikle ıslah edici bir kuruma yerleştirilmektense gözetim altına alınmalıdırlar.
- Çocuklar onların problemlerini anlayacak bir mahkemeye gönderilmelidirler.

Çocukların problemlerini anlamak, onların neden suça yöneldiklerini bulmak çözüm için atılabilecek en büyük adımlardır. Bunun için mahkeme personeli; yargıç ve savcı özel eğitimden geçirilir. Bunun yanında mahkemede çocuğun çıkarını gözetmek üzere sosyologlar, psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları bulunmalıdır. Yargılama sürecinde sosyal çalışmacılar, psikologlar ve sosyologlar tarafından sosyal inceleme raporları oluşturulur. Bu raporlar çocuğun yaşam koşullarını, karşı karşıya olduğu problemleri ve neden suça yöneldiğini ayrıntılı olarak ele alan raporlardır. Bu raporlar duruşma ve yargılama sürecinde değerlendirmeye alınır ve bu rapor doğrultusunda hüküm verilir.

Günümüzde İstanbul, İzmir, Ankara, Kocaeli, Trabzon ve Diyarbakır illerinde yer alan toplam 11 çocuk mahkemesi bulunmaktadır. Çocuk Mahkemeleri hakkındaki kanuni düzenlemeye göre her ilde ve belediye sınırları dışında kalan ve nüfusu yüz bini geçen her ilçede çocuk mahkemesi kurulması zorunluluğu vardır (Aytaç-Doğan 2003: 7). Ancak uygulamada bu koşulun sağlanmadığı görülmektedir. Özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde açılan dosya sayısının, mahkemeleri tıkanma noktasına getirecek bir hızla arttığı ve mahkeme sayısının yeterli olmadığı haberleri medyada yer almaktadır. Dosyaların birikmesiyle birlikte davaların sonuca bağlanması uzamakta, bu da en çok çocukların zararına olmaktadır.

Çocuk mahkemeleri konusundaki sorunlar bu mahkemelerin sayıca yetersiz oluşuyla sınırlı kalmamaktadır. Türkiye’de çocuk adalet sistemiyle ilgili basım aşamasında olan çalışmada çocuk adalet sisteminin merkezinde duran sosyal inceleme raporlarına gereken önemin verilmediğine dikkat çekilmektedir. Bunun nedenleri şöyle sıralanmıştır

(http://www.gundemcocuk.org/dokumanlar/gc_turkiye_cocuk_politikasi/3.1.1.%20adal et.pdf):

- ‘Sosyal çalışmacı’nın tanımının yasalarda açık şekilde yapılmamış olması ve bu nedenle konuda gerekli formasyonu bulunmayan (örneğin fizik, kimya eğitimi almış) personelin sosyal çalışmacı olarak atanması
- Sosyal çalışmacılara sosyal inceleme raporlarını hazırlayabilmeleri için gerekli donanım ve kaynakların sağlanmaması
- Yargıtay’da çocuk dosyaları incelenirken uzman personel yokluğundan sosyal inceleme raporlarının yeterliliğinin incelenememesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin taraflarından olan Türkiye’de çocuk adalet sistemine ilişkin önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlardan bir kısmı çocuk mahkemelerindeki yetersizliklerle ve çarpık işleyişle ilgilidir. Ancak sorunlar bununla sınırlı kalmamakta ve çok çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu sorunlar İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi tarafından düzenlenen “Çocuk Koruma Kanunu Uygulamasına İlişkin Arama Raporu”nda şöyle sıralanmıştır:

- Çocukların mağdur oldukları durumlarda başvurabilecekleri bir yerin olmaması; olanların çocuklar tarafından bilinmemesi,
- Bilgi eksikliği; bir çocuğun ihmal ya da istismar edildiğini öğrenen veya tespit eden kişinin sürecin nasıl işleyeceğini bilmemesi,
- Adli süreç başladıktan sonra aileyi ve çocuğu destekleyecek kurumların (STK’lar) bilinmemesi ve bu destek hizmetlerinin yetersiz oluşu,
- Çocuk polisinin her karakolda bulunmaması, çocuğun karışmış olduğu olaylarda çocuk polisinin bulunmaması,
- Çocuğun ifadesinin bir kerede ve uygun koşullarda (yabancı kişilerin mümkün olduğunca az bulunduğu, ifade almaya uygun teknik donanımlı odalarda, sosyal hizmet görevlisi eşliğinde vs.) alınmaması,
- Çocukların karıştığı vakalarda çocuk büro savcılıklarına gelmemesi, diğer savcılıklara gitmesi; savcılık bakımından yetişkin-çocuk ayrımının yapılmamış olması; savcıların gece ve hafta sonu nöbette olmaması ve hafta sonu mahkeme nezdinde görevli uzmanın bulunmaması,
- Sanık ile mağdurun aynı oturumda dinlenmesi, yüzleştirme yapılması, adli tıp muayene mekanlarının uygun olmaması; sadece adli tıp

kurumundan rapor alınması ve çocukların Türkiye'nin her yerinden İstanbul'a gönderilmesi,

- Verilen tedbirlerin yerine getirilmesine ilişkin usul ve esasların mahkemeler ve SHÇEK tarafından yeterince bilinmemesi,
- Çocuklarla ilgili veriler standart bir veri tabanında bulunmuyor; istatistikler ise planlama yapmak için fikir verecek nitelikleri taşıyor,
- Tutukevleri ve eğitim evlerinin olumsuz koşullar nedeniyle çocuklar suçlu davranışları çok daha kolay öğrenmeye başlıyorlar,
- Eğitim tedbirlerinde, meslek edindirme kurslarında, MEB Yönetmelikleri ile çocukların durumu çelişiyor.

Çocuk Koruma Kanunu'nun hayata geçirilebilmesi ve adalet sisteminde çocuk haklarının çiğnenmemesi için yukarıdaki sorunların çözümü öncelikli görülmektedir.

4.2.4. Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı

Denetimli serbestlik uygulaması Türkiye'de 2007 yılında başlamıştır. Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı'nın kuruluş Yönetmeliği'nde denetimli serbestlik mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim ve denetleme planı doğrultusunda şüpheli, sanık ve hükümlünün toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulama olarak tanımlanmıştır (Usta ve Öztürk 2010: 2).

Denetimli serbestlik, hapis cezasına mahkumları toplumdan dışlamak yerine topluma kazandırma ilkesine dayanan alternatif uygulamalar içermektedir. Bunlar arasında tedavi ve denetimli serbestlik, rehabilitasyon, eğitim, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, şarta bağlı erken tahliye, etkin pişmanlık, seçenek yaptırımlar gibi uygulamalar bulunmaktadır.

Denetimli Serbestlik şubelerinde hakkında denetim tedbiri olan kişiler hakkında denetim planı hazırlayacak bir uzman personel kadrosu bulunmalıdır. Bu uzmanlar sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog ve öğretmen olarak Adalet Bakanlığı tarafından istihdam edilen meslek elemanlarıdır (Özkaya 2010).

Denetim raporlarında hakkında rapor düzenlenen kişiye ilişkin kimlik ve iletişim bilgilerinin yanı sıra suça sürüklenmişse suçla ilgili bilgiler, mağdurla yakınlık derecesi, aile, eğitim, sosyoekonomik özellikler, yerleşim yeri, sosyal çevre, sağlık, bağımlılık, bilişsel yetiler, kişisel özellikler, tutum ve davranışlar hakkında bilgilere yer verilir. Bu bilgiler doğrultusunda raporda ayrıca bu bilgilerin nasıl toplandığına ilişkin denetim görevlisine yöneltilen sorular (söz konusu kişiyle kaç kere görüşme yapıldığı, hangi belgelerin incelendiği gibi) bulunur.

Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı tarafından yayınlanan 2011 yılı Mart ayı istatistiklerine göre 6.974 çocuk hakkında denetimli serbestlik kararı verilmiştir. Diğer aylarda bu sayı genellikle beş bin ile altı bin arasındadır. Çocuklar hakkında alınan kararların neredeyse yarısını tedavi ve denetimli serbestlik kararı oluşturmuştur.

4.2.5. Çocuk Polisi

Türkiye’de çocuk polisi uygulaması Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi esas alınarak 2001 yılında yürürlüğe girmiştir. Çocuk polisi 0-18 yaş grubu çocukların gelişim özellikleri, davranış bilimleri, mülakat teknikleri, iletişim becerisi gibi konularda özel eğitim almış personelden oluşan bir polis birimi olarak tanımlanmaktadır. Çocuk polisi biriminde görev alanlar çocuklarla ilgili bilimsel eğitimin yanı sıra çocuklara ilişkin hukuki düzenlemeler, Türkiye’deki çocuk koruma sistemi ve bu sistemde yer alan kuruluşlar, bu kuruluşlar arasında nasıl işbirliği sağlanabileceği konusunda da bilgili ve bilinçli olmalıdır (<http://www.egm.gov.tr/cocuk.polisi.asp>).

Çocuk Polisi birimi içerisinde korunmaya muhtaç, ihmal ve istismara maruz kalan, bulunan, evden ya da kurumdan kaçan, mülteci, refakatsiz, sokakta yaşayan, sokakta çalıştırılan, suça maruz kalan, kimliği tespit edilemeyen çocukların ailelerine ya da ilgili kurum ya da kuruluşa teslim edilinceye kadar geçici olarak bakım, yemek, temizlik, oyun gibi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla çocuk bakım ünitelerinin bulunur (Güller, 2010). Bunun yanı sıra polise getirilen çocukların yaşadıkları sorunların

anlaşılması için gerekli çalışmaları yapmak üzere sosyal hizmet uzmanı, pedagoğ, psikolog, çocuk gelişimcisi gibi personelden oluşan sosyal çalışmacılar bulunur. Sosyal çalışmacılar çocuk hakkında sosyal inceleme raporu hazırlarlar. Bu raporda çocuğun sosyo-ekonomik ve kişisel özellikleri belirtilerek soruna yönelik çözüm önerileri sıralanır.

4.3. Çocuk Adalet Sisteminin İşleyişi

1995 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabul edilmesinden on yıl sonra 2005 yılı Çocuk Koruma Kanunu'nun kabul edilmesiyle birlikte Türk adalet sisteminde çocuk haklarının korunması için önemli atılımlar yapılması hedeflenmiştir. Ancak 2005 yılından bu yana sürecin işleyişi birçok çocuğun haklarının belirtildiği gibi korunmasında yetersiz kalınmasına neden olmuş ve sistemde halen önemli sorunların bulunduğunu göstermiştir.

4.3.1. Soruşturma Süreci ve Kolluk Kuvvetleri

Çocuklar için adli sürecin başlangıcı, kolluk kuvvetleriyle karşılaşma anıdır. Bu aşamada ister kurban isterse zanlı olarak karşılaşsın, çocuğun yakalanması, polis merkezine götürülmesi, kimlik tespitinin yapılması ve ifadesinin alınması gibi konularda Çocuk Koruma Kanunu önemli düzenlemeler getirmektedir. Sözgelimi çocuğa kelepçe takılamaz. Çocuklar hakkında soruşturma yetkisi polisin değil, cumhuriyet savcısındır. Çocuğun ifadesinin alınması sırasında ancak gerekli görüldüğü takdirde sosyal çalışmacı bulundurulmaktadır. Gözaltına alınan çocuklar yetişkinlerden ayrı yerde tutulurlar.

Soruşturma aşamasında çocuk polisinin başlıca yetersizliklerinden biri çocuk polisinin her polis merkezinde bulunmaması ve çocuğun karışmış olduğu olaylarda çocuk polisinin bulunmamasıdır. İkinci bir yanlış, çocuğun ifadesinin alınması sırasında ortaya çıkmaktadır: Türkiye Çocuk Adalet Sistemi adlı basım aşamasındaki çalışmada çocuğun ifadesinin bir kerede ve yabancıların mümkün olduğunca az olduğu, teknik donanımlı odalarda, sosyal çalışmacı eşliğinde alınması gibi koşullar çoğu zaman

sağlanamamaktadır

(http://www.gundemcocuk.org/dokumanlar/gc_turkiye_cocuk_politikasi/3.1.1.%20adal et.pdf). Çavdar tarafından yapılan görüşmelerde cezaevlerinde ve eğitim evlerindeki çocuklar, sorgu aşaması hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ve bu süreçten korktuklarını belirtmiş, “Kaç kere daha ifade vereceklerini” düşünerek kaygılanmışlardır (Çavdar 2006: 25).

Kanuni düzenlemelerle çelişen durumlardan biri de terör suçlusu olarak gözaltına alınan çocuklarla ilgilidir. 2006 yılından bu yana etnik çatışmalara katılan çocukların yakalanmaları sırasında çocuk polisinin bulunmaması, çocukların ifadelerinin Cumhuriyet savcısı tarafından alınmamış olması, ailelere haber verilmemesi ve kendilerini savunmaları için bir vekil (avukat, aile bireyleri gibi) bulundurulmaması gibi hak ihlalleri kamuoyunda tepki yaratmış ve UNICEF’in Justice for Children raporunda yer almıştır (UNICEF, 2010). Ancak 2010 yılında ilgili yeni bir kanuni düzenlemeyle kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmaları ve örgüt propagandası suçunu işlemeleri halinde 18 yaşından küçüklere herhangi bir denetim kararı uygulanmaması karara bağlanmıştır. Bu karar çocuk hakları açısından umut verici olmuştur.

Yakın zamanda, üniversiteye giriş sınavında bazı öğrencilere doğru cevapları gösteren şifreler verildiği iddialarını protesto etmek için gösteriler düzenleyen çoğunluğu 18 yaşından küçük lise öğrencilerini dağıtmak için polisin güç kullandığı, Ankara’daki gösterilerde öğrencilerin darp edilerek polis tarafından gözaltına alındığı medyaya yansımıştır. Çocuk polisi uygulamasının siyasi nedenlerle gözaltına alınan çocuklarla ilgili önemli eksiklikleri vardır.

Çavdar’ın (2006) kapalı cezaevleri ve eğitim kurumlarında bulunmuş olan 21 çocukla yaptığı yaşam öyküsü çalışmasının sonuçları çocukların yarısından fazlasının karakol süresinde şiddet gördüğünü, polis memurları tarafından aşağılanıp korkutulduklarını göstermiştir. Çocukların seçilmiş ifadelerinden bazıları şöyledir (Çavdar, 2006: 25):

17 yaşındaki bir çocuk: “Polis beni görünce ‘Yine mi sen geldin?’ dedi. Ben yapmadım, dedim. Bırak; sen kime lolo okuyon, dediler. Küfrettiler. Ben de küfrettim... sonra dayak yedim...”

17 yaşında kız kaçırma nedeniyle yakalanan bir çocuk: “Kızla bizi jandarma yakaladı. Önce bir güzel onlar dövdü. Kızın ailesiyle uzlaştırmaya çalıştılar, onlar üstüme yürüdü. Şikayetçi olduklar. Sonrası malum.”

Ankara, İstanbul, İzmir, Gaziantep ve Adana şehirlerindeki çocuk polisi şubelerindeki 2930 polis arasında yapılan survey’e göre Çocuk Koruma Kanunu ve çocuk polisi teşkilat ve uygulamaları personelin kendisi tarafından da eleştirilmektedir (Akdam, 2006). Çocuk polisi yönetmeliğinin ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte olduğu önermesine polislerin %37.5’i katılmamış; %34.8’i ise bu konuda kararsız kalmıştır. Polislerin %47’si Çocuk Şube Müdürlüğü’nün yapılanmasının ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olduğu görüşüne katılmamıştır. Polislerin %49.4’ü yürürlükte olan yönetmelik ve uygulamaların birbiriyle paralellik göstermediği düşüncesindedir; %26.9’u ise bu konuda kararsızdır. Polisin %75.9’u çocuk polisinin hafif suçlarda adli işlem yapılmaması yönünde takdir yetkisini kullanabildiği önermesine katılmamıştır. Diğer bir deyişle polis, çocukların kanunla olan çatışmalarının adli sürece yansımadan çözülebilmesi yönünde inisiyatif kullanamamaktadır. Polisin sosyal çalışmacı ile gerekli olan ekip çalışmasının sağlanabildiği önermesi konusunda polislerin %46.6’sı olumsuz, %24.1’i kararsız oldukları yönünde fikir belirtmiştir (Akdam, 2006: 60-61).

4.3.2. Yargılama Süreci

2008 yılında Türk ceza mahkemelerinde yargılanan toplam sanık sayısının % 6.42’sini 12-17 yaşları arasındaki çocuklar oluşturmaktadır (TÜİK, 2008). Aynı yıl Amerika’da Felony Court’ta yargılanan 18 yaş altındaki kişilerin toplam sanık sayısına oranı ise %3’tür (Sourcebook of Criminal Justice Statistics, 2008).

Çocuk Koruma Kanununun 36. maddesi kapsamında “denetim altına alma” ile ilgili olarak 2006 yılında 2310, 2007 yılında 3.156, 2008 yılında 771, 2011 yılı Mart ayı istatistiklerine göre ise 6.974 karar alınmıştır. (Günşen-İçli 2009: 40).

UNICEF’in 2009 yılı verilerine göre Türkiye’de kapalı cezaevlerinde ve çocuk cezaevlerinde tutulan çocukların %75’i tutuklu yargılanan çocuklardan oluşmaktadır (UNICEF, Justice for Children 2010). Ortalama mahkeme süresi çocuk mahkemelerinde

414, çocuk ağır ceza mahkemelerinde 502 gün sürmektedir (Adalet Bakanlığı Stratejik Planı, 2010-2014: 55). Amerika'nın Washington Eyaletindeyse çocuklar için yargılama süresi en fazla 60 gündür. Bu süre çocuk gözetim altında tutulduğunda ise 30 güne düşmektedir (Bkz. Rule JuCR 7.8; 3, 4). Karşılaştırma yapıldığında Türkiye'de davaların uzun sürmesinin çocuklar için büyük olumsuzluklar doğurduğu, çocukların aylarca ailelerinden, eğitimlerinden, kendi sosyal çevrelerinden uzak kaldıkları ve bu süre zarfında çocukların suçlu damgası yeme olasılıklarının daha da arttığı söylenebilir. Sonuç olarak yargılama sürecinin kendisi çocukların sosyal olarak dışlanmalarında etkili olmaktadır.

Çocukların yargılamalarında ortaya çıkan sorunların büyük bir bölümü ise Çocuk Mahkemeleri konusundadır. Kanuni düzenlemeye göre her ilde çocuk mahkemesinin bulunması zorunludur; ancak Türkiye'de 2003 yılında 11 olan çocuk mahkemeleri yedi yıl içerisinde 59 çocuk ve 12 çocuk ağır ceza mahkemesi olmak üzere toplamda 71'e yükselmiştir (Doğan 2003: 7). Ancak bu mahkemeler Türkiye'nin 81 ilinden yalnızca 33'ünde kurulmuştur. Daha ciddi suçlamalarla ilgilenen çocuk ağır ceza mahkemelerinin sayısı ise 2009 yılında 7'dir (TC Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, AB Komisyonu İlerleme Raporu, 2009).

Çocuk mahkemelerinin sayıca yetersiz olması, bazı illerde çocuk mahkemesi bulunmaması çocukların bir kısmının çocuk mahkemelerinde yargılanırken bir kısmının ise yetişkinlerle aynı mahkemelerde, aynı koşullarda yargılanmalarına neden olmaktadır. UNICEF raporuna göre 2007 yılında çocuk sanıkların yarısından fazlası ceza mahkemelerinde yargılanmıştır (UNICEF, 2010).

İllerin çoğunda çocuk mahkemeleri bulunmamasının, çocuk mahkemeleri dışındaki mahkemelerde çocuk birimlerinin bulunmamasının; çocuklar için olan mahkemelerde ise uzman personel yokluğunun, sosyal çalışmacı, denetim uzmanları, düzenlemeler ve koordinasyon mekanizmalarının bulunmamasının çocuk adalet sistemini zayıflattığına işaret edilmiştir (UNICEF, 2010). Mahkemelerin yetersiz oluşu, davaların birikerek yargı sürecinin yavaşlamasına yol açmaktadır. Aynı soruna Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı AB komisyonu ilerleme raporunda da dikkat çekilmektedir. Çocuk

mahkemelerinde çocuk savcılarının bulunmaması, çocukların psikolojik değerlendirmeden geçmemeleri, bu konuda yetkin elemanların bulunmaması önemli sorunlar olarak belirlenmiştir (TC Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, AB Komisyonu İlerleme Raporu 2009: 16).

Sosyal inceleme raporlarına gereken özenin gösterilememesinin başlıca sebeplerinden biri sosyal çalışmacının niteliğidir. Yasalarda kimlerin sosyal çalışmacı olabileceği açık şekilde belirtilmemiştir; dolayısıyla bu konuda gerekli formasyonu bulunmayan; üniversitelerin fizik, kimya öğretmenliği gibi bölümlerinden mezun olmuş kişiler sosyal çalışmacı olarak istihdam edilebilmektedir. Adalet Bakanlığı'nın 2010-2014 yıllarını kapsayan stratejik planında bu soruna dikkat çekilmiş; sosyal çalışmacının görev tanımlarına ve çalışma usullerine açıklık getirilmesi planlanmıştır (Adalet Bakanlığı, 2010: 75). İkincisi, sosyal çalışmacılara inceleme raporlarının hazırlanmasında kullanabilecekleri gerekli donanım ve kaynaklar yeterince sağlanmamaktadır. Sosyal çalışmacılara, gerektiğinde inceleme yapmak üzere çocuğun evine gitmesi, aile bireyleriyle görüşmesi, okulundan bilgi alması için gerekli koşullar yaratılamamaktadır. Üçüncü bir neden ise Yargıtay'daki personel yetersizliğinin çocuk dosyalarının yeterince denetlenememesine neden olmasıdır (http://www.gundemcocuk.org/dokumanlar/gc_turkiye_cocuk_politikasi/3.1.1.%20adal et.pdf).

İstanbul Barosu tarafından oluşturulan Çocuk Koruma Kanunu Uygulamasına İlişkin Arama Raporu'nda sosyal inceleme raporlarının standartlarının olmadığı ya da bu standartlara uyulmadığı, raporların çoğu zaman on beş dakikalık görüşmelere dayanılarak oluşturulduğu ve görüşmelerden başka kaynaklardan yararlanılmadığı ifade edilmektedir (İstanbul Barosu, 2007: 28).

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi tarafından düzenlenen "Çocuk Koruma Kanunu Uygulamasına İlişkin Arama Raporu"nda (2007: 20) çocuklarla ilgili dosyaların çocuk büro savcılıklarına değil, diğer savcılıklara gittiği; savcılık bakımından yetişkin-çocuk ayrımı yapılmadığı, savcılarının ve benzer şekilde uzman personelin gece ve hafta sonları nöbette olmamaları sorunlarına dikkat çekilmiştir.

4.3.3. Ceza İnfaz Süreci

Türkiye’de ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü çocuk sayısı 2010 yılında 120 iken, 2011 yılında 211’e yükselmiştir. 2011 yılı ocak ayında hakkında denetim kararı verilen çocukların sayısı ise 6829 olmuştur. Bu kararların 23’ü tahliye sonrası denetimli serbestliktir. Denetimli serbestlik kararlarının yaygınlaşması çocuk adalet sistemi için umut verici bir gelişme olmuştur.

UNICEF raporunda da belirtildiği gibi eğitim evleri sayı ve kapasite olarak yetersiz kalmaktadır. Türkiye’de halen Ankara, İzmir ve Elazığ’da üç eğitim evi bulunmaktadır. Bunun sonucunda çocukların bir kısmı eğitim evlerine gönderilirken bir kısmı ise çocuk cezaevlerine gönderilmektedir. 2010 yılında ceza infaz kurumlarında bulunan 2622 çocuktan yalnız 135’i eğitim evlerinde bulunmaktadır (TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 2010).

TBMM İnsan Hakları Komisyonu 2009 yılında çocuk ve gençlerin kaldığı ceza infaz kurumlarında incelemelerde bulunmak üzere bir alt komisyon oluşturmuştur. Bu alt komisyonun 2009-2010 yılları arasında çocuk cezaevlerinde ve eğitim evlerinde yaptığı incelemeler sonucunda ortaya koyduğu sorunlar şöyle sıralanmıştır: Çocuklar temyiz sürecinin uzun olmasından olumsuz etkilenmektedir. Adana-Pozantı kapalı cezaevinde çocuklar ve yetişkinler bir arada bulunmaktadır. Yoğunluk nedeniyle kurumdaki çocukların yaşlarının saptanmasında zorluk yaşandığı; dolayısıyla 18 yaşından büyüklerin de bulunduğu; kurumda koşuların kalabalık olması ve kamera sisteminin kurulmamış olması nedeniyle küçük çocukların büyüklerden zarar gördüğü belirtilmiştir (TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 2010). Bunun dışında çeşitli cezaevlerinde ve eğitim evlerinde uzman personel eksikliği bulunmaktadır. Raporda üç cezaevinin şartlarının çocuklara uygun olmadığı belirtilerek kapatılması istenmiştir.

Eğitim evlerinden yalnızca hükümlülerin yararlanabildikleri; tutuklu çocukların ise yetişkinlerin bulunduğu cezaevlerinin çocuk bölümlerinde buldukları belirtilmektedir. İnsan Hakları Komisyonu (2010) tarafından hazırlanan raporda bunun yarattığı etkiler ifade edilmiştir:

“Özellikle ilk kez suç işleyen ve her türlü etkileşime açık olan çocuğun başka suçlularla temas etmesi infazdan sonraki süreçte çocuğu yeniden suça sürükleyebilmektedir. Suça sürüklenen çocukların ceza infaz kurumlarına yerleştirme uygulamasının bir diğer sakıncalı yanı çocuklar için yeterli programların uygulanamayışı ve çocuk tutuklu veya hükümlülerin yetişkinlerle aynı işlemlere tabi tutulmasıdır. Bu kurumlarda, tüm tutuklu ve hükümlülerin katıldıkları çeşitli derslerin dışında, çocukların yeniden toplumsallaşması amacına yönelik, sistemli bir rehabilitasyon programından söz etmek mümkün değildir. Bazı spor etkinliklerine katılmanın dışında kitap okuyarak ve televizyon seyrederek günlerini geçiren bu çocuklar, kapalı ceza infaz kurumu ortamında sıkı bir kontrol altında yaşamalarına karşın profesyonel bakım ve yardımdan yoksun kalmaktadırlar.”

Çavdar’ın çalışması (2006: 26), birçok çocuğun ceza infaz kurumunda şiddete maruz kaldığını, koğuş içerisinde kavgaya karıştığını veya koğuş arkadaşlarına cinsel ve fiziksel şiddet uyguladığını ortaya koymuştur. Son iki yılda çocuklar arasındaki bu şiddet olaylarının önüne geçmek ve koğuş ağalığı sistemini yok etmek için koridorlara kameralar yerleştirilmesi, koğuş sistemi yerine iki-dört kişilik oda sisteminin uygulamaya konması gibi önlemler alınmıştır. Ancak bu önlemler tüm kurumlarda eşzamanlı olarak alınmamıştır; günümüzde çeşitli çocuk ceza infaz kurumlarında aynı sorunlar devam etmektedir.

UNICEF’in Situation of Children and Women raporunda (2010: 4) Türkiye’nin bağımsız bir çocuk hakları izleme mekanizmasının olmadığı vurgulanmıştır. Türkiye’nin 2008 yılında kurduğu Çocuk Hakları İzleme Komitesi’nin bağımsız bir mekanizmanın yerini alamayacağı da belirtilmiştir. Dolayısıyla Türk çocuk ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların durumu ancak TBMM alt komisyonunun hazırladığı raporlar aracılığıyla bilinebilmekte; Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı gibi sayılı sivil toplum kuruluşu adli süreç içerisindeki çocukların haklarını izlemek için çaba sarf etmektedir. Ancak bu örgütler arasında ve bu örgütlerin kamu kurumlarıyla aralarında eşgüdüm sağlanamamaktadır.

4.3.4. Ceza İnfaz Süreci Sonrası

Ceza infaz sürecini tamamlayan çocuklar için hayatlarında zorlu bir süreç başlamaktadır. Ceza infaz kurumlarından tahliye olan çocuklarla ilgili resmi ve sivil

kuruluşların yokluğu bu çocukların sonraki durumlarıyla ilgili bilgi edinmeyi de güçleştirmektedir.

Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğü'ne bağlı olan Koruma Kurulları ceza infaz kurumlarından tahliye olan ya da denetim kararı sonrasında çocukların durumlarını izleme görevini yerine getirebilecek başlıca kuruluşlardan biridir. Koruma Kurulları, yeniden suç işlemenin önlenmesinde, suçtan zarar görenlere verilen zararın telafi edilmesinde ve ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülere “yardımcı olmak” üzere oluşturulmuştur (<http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/menusayfaları/korumakurulu/korumakurulu.htm>). Bu kapsamda tahliye edilen çocukların eğitimlerine devam etmeleri, eğitimlerini tamamlamışlarsa iş bulmak üzere rehberlik hizmetleri, barınma, sağlık gibi ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamakla yükümlüdür. Bunlar için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapmalıdır. Bu alanda koruma kurullarının çeşitli eksiklikleri bulunmaktadır.

Birincisi, verilen tedbirlerin yerine getirilmesine ilişkin usul ve esaslar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı personeli tarafından yeterince bilinmemektedir. Koruma Kurulları ve diğer resmi kurumlar arasında çocukların mağdur olmasına neden olan bir eşgüdüm eksikliği bulunmaktadır (TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 2010).

İkincisi, Koruma Kurulları çocukların eğitime devam etmelerini sağlamakla yükümlüdür. Milli Eğitim Bakanlığı Yönetmeliği'ne göre iki yıl üst üste okula devam etmeyen çocukların kaydı silinmektedir; infaz kurumlarında kalan çocukların tutukluluk sürelerinin yasal gerekçe gösterilerek bu koşuldan muaf sayılmaları mümkün olmakla birlikte çoğu zaman ihmal edilmektedir. Ceza infaz kurumundayken eğitime devam edemeyen çocuklar için bir okula hazırlık programı bulunmamaktadır (TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 2010).

Çavdar tarafından yapılan araştırmada çocukların büyük bir bölümü tahliye olduktan sonra eğitimlerine devam etmek yerine iş bulurlarsa çalışacaklarını ifade etmişlerdir. Bunun başlıca nedeni çocukların okuldaki arkadaşları ve öğretmenleri tarafından

dışlanacakları için okula geri dönmek istememeleridir (Çavdar 2006: 35-36). Ceza infaz kurumlarında bulunmanın çocukların kendilerini geliştirmesini engellediği, çocukların etiketlenerek tahliye sonrasında da “suçlu” olarak görüldükleri anlaşılmaktadır.

Koruma Kurulları'nın bir başka eksiği çocuklarla ilgili standart bir veri tabanı oluşturulmamış olmasıdır. Mevcut istatistiklerin çocuklar için politika oluşturmaya yardım edebilecek nitelikte olmadığı vurgulanmaktadır (İstanbul Barosu, 10).

Çocuk Adalet Sistemi'nde 2005 yılından bu yana atılan adımların uygulamalarla desteklenmesi son derece önemlidir. Bunun sağlanabilmesi için çocuk adalet sisteminin tüm aşamalarında denetleyici mekanizmaların bulunması gerekir. Sivil toplum kuruluşları, baro temsilcileri, üniversiteler ve bağımsız çalışan sosyal hizmet uzmanları, pedagoglar, sosyologlar, psikologlar tarafından oluşturulacak tamamen bağımsız bir komisyonun polis birimlerinden çocuk mahkemelerine, sosyal hizmetlere bağlı olan koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezlerinden ceza infaz kurumlarına ve çocukların tahliye sonrasındaki sosyal yaşamlarına kadar tüm süreci ayrıntılarıyla denetlemesi gerekmektedir.

Hüküm giymiş tüm çocukların denetimli serbestlik kararlarına yönlendirilmesi, bunun yapılamadığı durumlarda ise ceza infaz kurumunda tutulmasına karar verilen tüm çocukların cezaevleri yerine eğitim evlerine gönderilmesi sağlanmalıdır. Bunun için eğitim evlerinin nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi gerekmektedir.

Sosyal çalışmacıların sürecin tüm aşamalarında daha etkin bir biçimde çalışmaları, çocuklarla yalnızca görüşmeler yapmak yerine ailesi ve yakın çevresiyle yerinde görüşmeler yapmalı, çocuğun sosyo-ekonomik durumunu yakından gözlemlemeleri için kendilerine gerekli donanım ve kaynaklar sağlanmalıdır. Bu anlamda, sosyal inceleme raporları ve denetim raporlarının kapsamıyla ve ilgili makamların bu raporları değerlendirme usulleriyle ilgili kriterler belirlenmelidir.

Çocuk adalet sisteminin temel hedefi suça sürüklenen çocukları topluma kazandırmak değil, çocukları suça sürükleyen sosyolojik nedenleri saptayarak önleyici bir politika

üretmek olmalıdır. Bu bağlamda Türkiye'deki çocukların sosyo-ekonomik özellikleri, sosyal problemleri gibi verileri içeren ulusal bir çocuk veri tabanı oluşturulmalıdır.

Sıralanan bu önlemler Türkiye'de çocuk adalet sisteminin iyileştirilmesi için yalnızca bir başlangıç niteliğindedir. Sürecin devam etmesi; sivil toplumun etkinliği, kamuoyunun duyarlılığı adalet birimlerinin duyarlılığı ve devletin ilgili kurum ve kuruluşlara kaynak aktarımıyla mümkün olacaktır.

5. ANALİZLER

Bu bölümde öncelikle örneklemin betimsel özelliklerine yer verilmekte ve ikinci olarak hipotezler test edilmektedir.

5.1. Betimsel Analizler

Betimsel özelliklerle ilgili frekans tablolarına yer verilerek örneklemin özellikleri ayrıntılı olarak ortaya konulmaktadır.

Bu bölümde ilk olarak, örneklemin taşıdıkları riskler bağlamındaki özellikleri, demografik özellikleri; aile, akran çevresi, okul çevresi ve yerleşim çevresi bakımından taşıdıkları özellikler ile problemler davranışlar gösterme ve suç bakımından gösterdikleri dağılımlar incelenmektedir. İkinci kısımda analiz sonuçlarına yer verilerek hipotezler test edilmektedir.

5.1.1. Örneklemin Genel Özellikleri

Bu başlık altında yer verilen sonuçlar; örneklemin seçildiği kurumlara göre dağılımı,

Tablo 5: Örneklemin Yaş Dağılımı			
		Sayı	Yüzde
	10	12	5,0
	11	24	10,0
	12	21	8,8
	13	15	6,3
	14	22	9,2
	15	14	5,8
	16	25	10,4
	17	62	25,8
	18	42	17,5
	19	3	1,3
	Topl.	240	100,0

yaş, cinsiyet, yoksulluk, yerleşim birimi, yerleşim bölgesi, ev sahipliği, anne ve babanın çalışma durumu ve kardeş sayısı ile okula devam etmeme, çalışma ve sokakta yaşama gibi kendileri için dezavantaj oluşturan koşullar konusundadır.

Yaş: Örneklemin yaş dağılımı 10 ile 19 yaşları arasında değişmektedir. On sekiz yaşından küçük olmak şeklindeki çocuk tanımı dikkate alınmakla birlikte örneklem içerisinde 18 ve 19 yaşlarındakiler de yer almaktadır. Bunlar suça sürüklenmiş olanlar grubunda yer almaktadır.

Suçun işlendiği yaşta 18 yaşından küçük olmaları göz önüne alınarak bu kişiler örneklem grubuna dahil edilmiştir.

Tablo 5'te örneklemin yaş grubuna göre dağılımları görülmektedir. Örneklem grubunda en geniş yaş grubunu 17 yaşındakiler oluşturmaktadır. Bu yaş grubundakiler 62 kişi ile grubun % 25,8'ini oluşturmaktadır.

İkinci en geniş grup, 18 yaşındakilerdir. Örneklem içerisinde 42 kişi 18 yaşındadır. Bu grup örneklemin % 17,5'ini oluşturmaktadır. Üçüncü sırada 16 yaşındakiler gelmektedir. 16 yaşındakiler 25 kişi ile örneklemin % 10,4'ünü oluşturmaktadırlar. Bunu sırasıyla 11 (24 kişi), 14 (22 kişi), 12 (21 kişi), 13 (15 kişi), 15 (14 kişi), 10 (12 kişi) ve 19 (3 kişi) yaşındakiler izlemektedir.

Yaş dağılımı risk altındaki çocuklar için 10–17; hükümlü çocuklar için ise 14–19'dur.

Cinsiyet: Örneklemin 196'sı erkek (örneklemin %81,7'si), 44'ü kızdır (örneklemin % 18,3'ü).

Yoksulluk: Örneklemin tamamı ailelerinin toplam gelirinin 3 bin 108 liranın altında kazandığını belirtmişlerdir. Küçük yaşta olup ailesinin aylık gelirinin ne kadar olduğunu bilmeyenlerin yoksulluk durumu, yaşadıkları yerin kime ait olduğu, anne ve babalarının çalışma durumu, çalışıyorlarsa yaptıkları işin türü ve aileye gelir getiren başka kişilerin olup olmadığı sorularak aile gelirinin bu sınırı aşp aşmadığı konusunda yapılan değerlendirme ışığında kodlanmıştır.

Örneklem grubunda yalnızca çocuk eğitimevlerinde bulunan iki kişi, ailelerinin aylık gelirlerinin bu sınırın üzerinde olduğunu belirtmişlerdir. Örneklem grubunda geri kalan 238 kişi (% 99,2) ailelerinin aylık geliri yoksulluk sınırının altındadır.

Yerleşim Birimi: Örneklem grubunun 211 kişi ile (% 87,9) büyük bir çoğunluğu şehirde yaşamaktadır. Kasaba'da yaşayan 22 kişi (% 9,2), köyde yaşayan 7 kişi (%2,9) vardır.

Tablo 6: Yerleşim Bölgesi			
		Sayı	Yüzde
	Marmara Bölgesi	58	24,2
	Ege Bölgesi	23	9,6
	Karadeniz Bölgesi	6	2,5
	İç Anadolu	87	36,3
	Akdeniz Bölgesi	11	4,6
	Doğu Anadolu	50	20,8
	Güneydoğu Anadolu	5	2,1
	Toplam	240	100,0

Bölgesi (23 kişi), Akdeniz Bölgesi (11 kişi), Karadeniz Bölgesi (6 kişi) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5 kişi) izlemektedir.

Yerleşim Bölgesi: Örneklem grubuna nerede yaşadıkları sorulduğunda Tablo 6'da görülen dağılım ortaya çıkmıştır. Örneklem grubunun 87 kişi ile en büyük bölümü (% 36,3) İç Anadolu Bölgesi'nde yaşamaktadır. İç Anadolu Bölgesi'ni sırasıyla Marmara Bölgesi (58 kişi), Doğu Anadolu Bölgesi (50 kişi), Ege

Ev Sahipliği: Örneklem grubuna yaşadığı evin statüsü sorulmuştur. Yanıtlar Tablo 7'de görüldüğü gibidir. Sokakta yaşama deneyimi olanlar için sokakta kalmaya başlamadan önce yaşadığı evin statüsü sorulmuştur.

Tablo 7: Ev Sahipliği			
		Sayı	Yüzde
	Kendilerinin	141	58,8
	Kira	76	31,7
	Akrabalarının	21	8,8
	Çadırda yaşıyor	2	,8
	Toplam	240	100,0

Örneklemdeki 141 kişi yaşadığı evin kendilerine ait olduğunu bildirmiştir (% 58,8). Kirada oturan 76 (% 31,7), akrabalarına ait bir evde oturan 21 (% 8,8) kişi vardır. Ayrıca örneklem grubunda evlerinin olmadığını, çadırda yaşadığını söyleyen iki kişi (% 0,8)

çıkmiştir.

Çalışma: Örneklemdeki 207 çocuk (% 86,3) para kazandıkları bir iş yaptıklarını söylemiştir. Örneklemde para kazandıkları herhangi bir iş yapmayan 33 çocuk vardır (% 13,8).

Tablo 8: Çalıştığı toplam süre				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	1 yıldan az	87	36,3	42,0
	1-2 yıl	40	16,7	19,3
	2-3 yıl	34	14,2	16,4
	3-4 yıl	40	16,7	19,3
	4-5 yıl	4	1,7	1,9
	5-6 yıl	2	,8	1,0
	Toplam	207	86,3	100,0
	Çalışmamış	33	13,8	
Toplam		240	100,0	

Çocukların çalışma süreleri Tablo 8’de görülmektedir. Çalışma deneyimi olan çocukların % 42’si 1 yıldan az bir süre çalışmıştır. 1-2 yıl çalışanlarla 3-4 yıl çalışanların oranı % 19,3’tür. 2-3 yıl çalışanlar % 16,4 oranındadır. 4-5 yıl çalışmış olan 4, 5-6 yıl

çalışmış olan 2 kişi bulunmaktadır.

Çalışan çocukların yaptıkları işlerin türleri Tablo 9’da görülmektedir. Çalışanların

Tablo 9: En uzun süre yaptığı işin türü				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	Diğer	2	,8	1,0
	Tarım ve hayvancılık	3	1,3	1,4
	Lokanta, kuaför, dükkan gibi yerlerde yardımcı işler	59	24,6	28,5
	İnşaat, atölye, fabrika gibi yerlerde işçilik	54	22,5	26,1
	Sokakta satıcılık	89	37,1	43,0
	Toplam	207	86,3	100,0
	Çalışmamış	33	13,8	
Toplam		240	100,0	

büyük bir bölümü sokakta mendil, simit satma, ayakkabı boyama gibi işler yapmıştır (% 43). İkinci sırada lokanta, kuaför salonu, dükkan gibi

yerlerde yardımcı işler yapan çocuklar bulunmaktadır (% 28,5). İnşaat atölye, fabrika gibi üretim merkezlerinde daha ağır koşullarda çalışanların oranı ise % 26,1’dir.

Çalışan çocukların kazandıkları parayı nasıl harcadıkları Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10: Kazanılan Parayı Harcama Şekli				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	Kendi masrafları için harcıyor	120	50,0	58,0
	Ailesine destek oluyor	86	35,8	41,5
	Madde alıyor	1	,4	,5
	Toplam	207	86,3	100,0
	Çalışmamış	33	13,8	
Toplam		240	100,0	

Çalışanların % 58'i kendi masraflarını karşılamış, % 41,5'i ailesine destek olmuştur. Kazandığı parayı madde

almak için kullandığını söyleyen 1 kişi bulunmaktadır.

Sokakta Yaşama: Örneklemdeki 145 çocuk en az bir gece sokakta kaldığını bildirmiştir (% 60,4). Hiç sokakta kalmayan 95 kişi vardır (% 39,6).

Tablo 11: Sokakta kaldığı toplam süre				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	1 aydan az	81	33,8	55,9
	1 ay ile 1 yıl arası	46	19,2	31,7
	1 yıldan fazla	18	7,5	12,4
	Toplam	145	60,4	100,0
	Sokakta hiç yaşamamış	95	39,6	
Toplam		240	100,0	

Tablo 11'de çocukların sokakta geçirdikleri toplam süre görülmektedir. Çoğunluk 1 aydan daha az bir süre sokakta yaşamıştır

(% 55,9). Bir ay ile bir yıl arasında sokakta yaşayanların oranı ise % 31,7'dir. Bir yıldan daha uzun süre sokakta yaşayanlar, % 12,4 oranındadır.

Tablo 12’de sokakta kalan çocukların neden sokakta kaldıklarına ilişkin bilgiler görülmektedir. Çoğunluk, ailede kendisine yapılan baskı ve fiziksel şiddetten

Tablo 12: Sokakta kalma nedeni				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	Ailedeki baskı ve şiddet nedeniyle	71	29,6	49,0
	Arkadaşlarından etkilendiği için	56	23,3	38,6
	Madde bağımlısı olduğu için	13	5,4	9,0
	Okuldan kaçtığı için	1	,4	,7
	Diğer	4	1,7	2,8
	Toplam	145	60,4	100,0
	Sokakta hiç yaşamamış	95	39,6	
Toplam		240	100,0	

uzaklaşmak için sokağa yönelmiştir (% 49). Arkadaşlarında n etkilenecek sokağa yönelenlerin oranı % 38,6’dır. Diğerleri, madde

bağımlısı olduğu için eve gitmeyenler (% 9), okuldan kaçtığı için ailesiyle sorun yaşayacağı düşüncesiyle eve gitmeyenler (% 0,7) ve diğer nedenlerle sokakta yaşayanlar (% 2,8) olarak sıralanmıştır.

Okula Devam Etmeme: Örneklemdeki 162 kişi bu çalışmanın yapıldığı sırada okula gitmemektedir (% 67,5). Okula giden 78 kişi bulunmaktadır (% 32,5). Okula o anda gitmeyen 145 çocuktan 41’i ise hiçbir zaman okula gitmemiştir.

Demografik Özelliklere Genel Bakış: Örneklem demografik özellikleri genel olarak ifade edilecek olursa; katılımcılar anketin uygulandığı anda 10-19 yaşları arasındadırlar. Örneklem grubu ağırlıklı olarak erkektir (% 81,7). Çoğunluk şehirde yaşamaktadır (% 87,9). Yaşadıkları yer ağırlıklı olarak İç Anadolu (% 36,3), Marmara (% 24,2) ve Doğu Anadolu’dur (% 20,8). Örneklem yaklaşık yarısının yaşadığı ev, ailelerine aittir (% 58,8).

Örneklem yoksulluk, çalışma, okula devam etmeme ve sokakta yaşama gibi kendileri için dezavantaj yaratan durumlara bakılırsa; çocukların % 99,2’sinin ailesi yoksuldur; % 86,3’ü çalışmıştır ya da çalışmaktadır; % 60,4’ü sokakta kalmıştır; % 67,5’i ise okula devam etmemektedir. Çalışan çocukların önemli bir kısmı en fazla dört yıla kadar çalışmıştır; yine önemli bir kısmı işçilik gibi bedensel ve zihinsel

gelişimlerine uygun olmayan işler yapmaktadır. Örnekleme yaklaşık olarak her beş çocuktan biri (% 22,5) bu tür bir işte çalışmış ya da halen çalışmaktadır.

5.1.2. Aile

Aile, yapısı ve ailedeki kötü muamele bakımından değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak aile yapısına ilişkin dağılımların açıklaması yapılmaktadır.

a. Aile Yapısı: Burada, çocukların aileden kimlerin yanında yaşadığı, kardeşlerinin sayısı, anne ve babanın çalışma durumu ile ailede suçlu kişilerin olup olmadığı ele alınmıştır.

Birlikte Yaşadığı Kişiler: Örnekleme aileleriyle birlikte yaşayıp yaşamadıklarını, birlikte yaşamıyorsa kimlerin yanında yaşadığını öğrenmek amacıyla kimlerle birlikte yaşadığı sorulmuştur. Yanıtlar Tablo 13'te görüldüğü gibidir.

Tablo 13: Birlikte Yaşanılan Kişiler			
		Sayı	Yüzde
	Anne ve babasıyla	157	65,4
	Annesiyle	47	19,6
	Babasıyla	10	4,2
	Diğer akrabalarıyla	14	5,8
	Diğer	12	5,0
	Toplam	240	100,0

Örneklemin 157 ile en büyük kısmı anne ve babasıyla birlikte yaşamaktadır (% 65,4). Bunu, 47 kişi ile yalnız annesiyle birlikte yaşayanlar izlemektedir (% 19,6). Ne annesi, ne babası yanında olan, ancak diğer akrabalarıyla birlikte yaşayan 14 kişi bulunmaktadır (% 5,8). Dördüncü

sırada sokakta, arkadaşlarının ya da kendilerinden büyük kardeşlerinin yanında yaşayan ya da kaldığı yeri sürekli olarak değiştiren 12 kişi vardır (% 5). Son olarak babasının yanında yaşayan 10 kişi bulunmaktadır (% 4,2). Burada dikkat çeken bir nokta babasıyla yaşayanların son sırada gelmesi ve anne-babası dışındaki akrabalarıyla yaşayanların yalnız babalarıyla yaşayanlardan daha çok olmasıdır.

Kardeş Sayısı: Örnekleme kendilerinden büyük ya da küçük kaç kardeşlerinin olduğu

Tablo 14: Kardeş sayısı

	Sayı	Yüzde
0	5	2,1
1	14	5,8
2	48	20,0
3	43	17,9
4	40	16,7
5	27	11,3
6	20	8,3
7	24	10,0
8	8	3,3
9	4	1,7
10	3	1,3
11	1	,4
12	2	,8
13	1	,4
Toplam	240	100,0

sorulmuştur. Tablo 14’te de görüldüğü gibi hiç kardeşi olmayanlardan 13 kardeşi olanlara kadar geniş bir aralık ortaya çıkmıştır.

İlk sırada iki kardeşi olanlar vardır (48 kişi). Üç kardeşi olanlar 43 kişi ile ikinci sıradadır. 5 kardeşi olan 27, 7 kardeşi olan 24, 6 kardeşi olan 20, 1 kardeşi olan 14 kişi vardır.

Bunları sırasıyla 8 kardeşi olanlar (8 kişi), kardeşi olmayanlar (5 kişi), 9 kardeşi olanlar (4 kişi), 10 kardeşi olanlar (3 kişi), 12 kardeşi olanlar (2 kişi), 11 kardeşi olanlar ve 13 kardeşi olanlar (1er kişi) izlemektedir.

Ailede Suçluluk: Ailede ya da sıkça görüşülen akrabalar arasında suçluluk yüksek

Tablo 15: Aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suç

	Sayı	Yüzde
Hayır	79	32,9
Evet	161	67,1
Topl.	240	100,0

orandadır. Ankete katılanlardan 161 kişinin aile ve akraba çevresinde bir suçtan dolayı ceza almış bireyler bulunmaktadır (% 67,1). 79 kişi ise ailelerinde ya da akrabaları arasında suçlu bireylerin olmadığını bildirmiştir (% 32,9).

Tablo 16: Aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasındaki suça sürüklenen toplam kişi sayısı

	Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
0	75	31,3	31,3
1	106	44,2	44,2
2	39	16,3	16,3
3	8	3,3	3,3
4	7	2,9	2,9
5	2	,8	,8
6	1	,4	,4
7	1	,4	,4
8	1	,4	,4
Toplam	240	100,0	100,0

Aile ya da sıkça görüşülen akrabalar arasındaki suça sürüklenen kişi sayıları Tablo 16'da görülmektedir.

Aile ya da akrabalarından biri suça karışanların oranı % 44,2'dir. Aile ya da akrabalarından ikisi suça karışanların oranı ise % 16,3'tür. Örneklemede aile ve yakın akraba çevresinden yedi-sekiz kişinin suça sürüklendiği çocuklar bulunmakla birlikte suçlu aile ve akraba çevresi en fazla iki kişi ile sınırlıdır.

Diğerleri çok daha düşük oranlardadır.

Örneklemedeki çocuklar yaralama, kavgaya karışma gibi şiddet içeren suçlardan ceza alan 64, hırsızlık suçundan ceza alan 33, örgüt/çete suçlarından 25, cinayet/cinayete teşebbüs suçlarından ceza alan 24, uyuşturucu madde ile ilgili suçlardan 22, kaçırma, taciz/tecavüz gibi cinsel/cinsiyet bağlantılı suçlardan 14, dolandırıcılık suçundan 7, kaçakçılık suçundan ceza alan 3 yakınlarının olduğunu bildirmişlerdir. Örneklemin aile ve akraba çevresinde tekrarlayan suçların yaygın olduğu; bazı aile üyelerinin birkaç suça birden karıştığı anket uygulamasında çocukların ifadelerinden anlaşılmıştır.

Annenin Çalışma Durumu: Çocukların annelerinin çalışma durumu tablo 3'te görüldüğü gibidir. Örneklem grubundaki 201 kişi (% 83,8) annesinin çalışmadığını bildirmiştir. İkinci sırada annesi düzenli olarak çalışanlar gelmektedir (% 7,9). Annesi zaman zaman ev temizliğine gitme, hurda toplama gibi işler yapan, ancak bunu düzenli olarak sürdürmeyen 17 kişinin oranı % 7,1'dir. Annesi emekli olan yalnızca 3 kişi vardır (% 1,3).

	Sayı	Yüzde
Düzenli olarak çalışıyor	19	7,9
Emekli	3	1,3
Düzenli olarak çalışmıyor	17	7,1
Çalışmıyor ya da yok/ayrı	201	83,8
Toplam	240	100,0

Bu sonuçlara göre annesi düzenli olarak çalışan ya da emekli olan ve böylelikle eve düzenli olarak gelir getiren yalnız 22 kişi bulunmaktadır (% 9,2). Düzenli olarak çalışmayanlar bunlara eklendiğinde sayı 39 kişiye çıkmaktadır (% 16,2). Örnekleme annesi çalışmayanlar her üç grubun toplamını geçmektedir (% 83,8). Annenin çalışmama oranı çok yüksektir.

Babanın Çalışma Durumu: Örnekleme çocukların babalarının çalışma durumu Tablo 18’de gösterilmiştir. Örnekleme 93 kişinin babası çalışmaktadır (% 38,8).

Babası düzenli olarak çalışmayanların sayısı 65 (% 27,1), babası yanında bulunmadığı

	Sayı	Yüzde
Düzenli olarak çalışıyor	93	38,8
Emekli	21	8,8
Düzenli olarak çalışmıyor	65	27,1
Babası yok ya da çalışmıyor/ayrı	61	25,4
Toplam	240	100,0

ya da çalışmadığı için gelir

getiremeyen 61 kişi

bulunmaktadır (% 25,4). Son

sırada babası emekli olan 21 kişi

gelmektedir (% 8,8). Babası

aileye düzenli olarak gelir

getirenler ile getirmeyenler

olarak ayırım yapıldığında

örnekleme 114 kişinin babası düzenli gelir getirirken (yaklaşık % 47,6); 126 kişinin

babası düzenli olarak gelir getirememektedir(yaklaşık % 52,4).

b. Ailede Kötü Muamele:

Beslenme: Ankete katılanların 141’i kendilerine bakan kişilerin düzenli olarak yemek hazırladığını bildirmiştir (% 58,8). Zaman zaman kendi başına yemek yediğini bildiren 60 kişi vardır (% 25). 39 kişi ise genellikle düzenli olarak karnını doyuramadığını söylemiştir (16,3).

Tablo 19: Aile üyeleri evde düzenli olarak yemek hazırlıyorlar mı?

	Sayı	Yüzde
Her zaman	141	58,8
Bazen	60	25,0
Düzensiz	39	16,3
Toplam	240	100,0

Bakım: Örneklemede grip gibi hafif hastalıklar dışında, daha ağır hastalıklara yakalandıklarında anne-babalarının ya da kendilerine bakan kişilerin nasıl davrandıkları sorulmuştur.

Tablo 20’de görüldüğü gibi 151 kişi, sağlık merkezine götürüldüğünü (62,9), 56 kişi evde tedavi gördüğünü ve tedavisine destek olacak besin ve ev yapımı ilaçlarla desteklendiğini (23,3), 33 kişi ise her zamankinden farklı davranmadıklarını (13,8) belirtmiştir.

Tablo 20: Aile üyeleri hasta olduğunda ne yapıyorlar?

	Sayı	Yüzde
Sağlık merkezine götürüyorlar	151	62,9
Evde bakıyorlar	56	23,3
Her zamankinden farklı bir şey yapmıyorlar	33	13,8
Toplam	240	100,0

Beslenme ve hastalıkta bakım konusundaki dağılımlar arasında benzerlik görülmektedir. Örneklemede bulunan 141 kişi beslenme; 151 kişi ise hastalandığında bakım konusunda ailesinde

yetersizliklerle karşılaştığı yönünde yanıt vermiştir.

Aile İçin Çalışma: Tablo 21’de çalışan çocukların kazandıkları parayı nasıl harcadıkları

Tablo 21: Kazandığı parayı nasıl harcıyor?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	
Kendi masrafları için harcıyor	120	50,0	58,3	
Ailesine destek oluyor	85	35,4	41,3	
Madde alıyor	1	,4	,5	
Toplam	206	85,8	100,0	
Çalışmamış	34	14,2		
Toplam	240	100,0		

görülmektedir. 120 kişi kazancı ile kendi masraflarını karşılamaktadır (% 50). 85 kişi ailesine destek

olmaktadır (% 35,4). Bir kişi ise madde bağımlısı olduğunu ve bu parayı madde almak için harcadığını bildirmiştir.

Cinsel İstismar: Cinsel olarak tacize uğradığını belirten 56 kişi bulunmaktadır (% 23,3). Bunlardan yalnız bir kişi aile üyelerinden birinin tacizine uğramıştır.

Tablo 22: Taciz eden kim?				
		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
	Yaşlılar/yetişkin olmayanlar	13	5,4	23,2
	Aile ya da akraba	1	,4	1,8
	Mahalledeki yetişkinler	40	16,7	71,4
	Partneri	1	,4	1,8
	Cezaevindeki yetişkin	1	,4	1,8
	Toplam	56	23,3	100,0
	Tacize uğramamış	184	76,7	
Toplam		240	100,0	

Çocuklar en çok çevrelerindeki yetişkinlerin tacizine uğramışlardır. 40 kişi mahallelerinde bulunan

tanımadıkları yetişkinlerin, 13 kişi çevresindeki kendilerinden büyük ancak yetişkin olmayan kişilerin; 1 kişi ise cezaevindeyken yetişkinlerin tacizine uğradığını belirtmiştir. Yine bir kişi, eski sevgilisi tarafından tacize uğradığını belirtmiştir.

Kardeşlerin Okula Gitme Durumu: Örneklemin okul çağına olup okula gitmeyen kardeşin

Tablo 23: Kardeşleri Okula Gidiyor mu?			
		Sayı	Yüzde
	Hayır	165	68,8
	Evet	75	31,3
	Topl.	240	100,0

var mı sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 23'te görülmektedir. Bu soruya 165 kişi hayır (% 68,8), 75 kişi ise evet (%31,3) cevabını vermiştir. Hayır yanıtı çoğunlukta olsa da yaklaşık olarak her üç çocuktan birinin okul çağına olup okula

gitmeyen kardeşinin olduğu sonucu dikkate değerdir.

Tablo 24: Okul çağına olup çalışan kardeşi var mı?			
		Sayı	Yüzde
	Hayır	147	61,3
	Evet	93	38,8
	Topl.	240	100,0

Kardeşlerin Çalışma Durumu: Örneklemin okul çağına olup bir işte çalışan kardeşin var mı sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 24'te görülmektedir. Örnekleimde bu soruya evet diyen 93 kişi (% 38,8), hayır diyen 147 kişi (% 61,3) vardır. Bu soruya verilen yanıtlar ile okul çağına olup da okula gitmeyen kardeşin var mı sorusuna verilen yanıtların dağılımı arasında büyük bir benzerlik söz konusudur.

Yine her üç çocuktan biraz fazlasının kardeşlerinin çalıştığı görülmektedir. Kardeşi çalışan 93, okula gitmeyen 75 kişi vardır. Buradan aradaki farkı oluşturan 18 kişinin kardeşinin hem okula gidip hem de çalıştığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Aile Üyelerinin Çocuğa Sözlü Şiddet Uygulaması: Örneklemdaki çocukların 216'sı ailelerinde yaşça büyük kişilerin aşağılayıcı, küfürlü, tehditkar sözler söylediklerini belirtmişlerdir (% 90). 24 kişi ise ailede yaşça büyüklerin bu tür sözler söylemediklerini belirtmiştir (% 10).

Tablo 25: Ailede kendisine yönelik fiziksel şiddet var mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır	34	14,2
Evet	206	85,8
Topl.	240	100,0

Aile Üyelerinin Çocuğa Fiziksel Şiddet Uygulaması:

Ailede yaşça büyük olanların fiziksel şiddetine maruz kalanların sayısı 206 (% 85,8), maruz kalmayanların sayısı ise 34'tür (% 14,2). Oranlar sözlü şiddet (% 90) ile fiziksel şiddetin (85,8) benzerlik gösterdiğini ve çocuğa yönelik şiddetin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Fiziksel şiddete uğrama oranı sözlü şiddete uğrama oranından biraz daha azdır.

Tablo 26: Ailede ona kim şiddet uyguluyor?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Anne/baba	161	67,1	78,9
Abi/abla	38	15,8	18,6
Yakın akraba	4	1,7	2,0
Eşi ya da partneri	1	,4	,5
Toplam	204	85,0	100,0
Şiddet yok	36	15,0	
Toplam	240	100,0	

Tablo 26, şiddet uygulayanların kim olduklarını göstermektedir. Buna göre, anne ve baba şiddeti en yaygın şiddettir (161 kişi). Daha büyük kardeşlerin şiddeti de

dikkate değerdir; örneklem içerisindeki 38 kişi abisi/ablası tarafından şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir (% 15,8). Bunu aile ile birlikte yaşayan amca gibi akrabaların şiddeti izlemektedir (% 1,7). Evli olan bir kız ise eşinin fiziksel şiddetine uğradığını bildirmiştir.

Aile İçi Şiddet: Örneklemdaki 199 kişi ailelerinde diğer aile üyelerinin de fiziksel

Tablo 27: Ailesinde kendisine yönelik şiddet haricinde şiddet var mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır	41	17,1
Evet	199	82,9
Topl.	240	100,0

olarak şiddete maruz kaldığını bildirmiştir (% 82,9). Ailede kendisine yönelik şiddet dışında şiddete tanık olmadığını söyleyen 41 çocuk bulunmaktadır (% 17,1). Bu oran ailede çocuğa yönelik şiddet oranı (% 85,8) ile benzerdir. Bu durumda şiddetin yalnız çocukların kendileriyle sınırlanmadığı, diğer bireyler arasında da yaşandığı düşünülmektedir (Tablo 27).

Aileyle İlgili Özelliklere Genel Bakış: Ailenin yapısıyla ilgili özelliklere bakıldığında şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Örnekleme parçalanmış aile yapısına sahip olanlar yaklaşık % 34,6 oranındadır. Yani yaklaşık olarak her üç çocuktan birinin anne-babası ayrıdır. Kardeş sayısı 2 ile 7 arasında yoğunlaşmaktadır. Örneklemdaki çocukların anneleri çok yüksek bir oranda çalışmamaktadır ya da yanında olmama gibi nedenlerle gelir getirmemektedir (% 83,8). Yaklaşık olarak her dört çocuktan birinin ise babası ya çalışmamaktadır ya da ayrı yaşama gibi nedenlerle eve gelir getirmemektedir (% 25,4). Aile ve yakın akraba çevresinde suça karışmış olanlara yüksek oranda rastlanmaktadır (% 67,1). Bu çevrede kavgaya karışma ve yaralama, hırsızlık, örgüt/çete ve cinayet suçları en yaygın suçlardır.

Çocukların aile yapısına bakıldığında yoksulluk, suçluluk, iş piyasalarından dışlanma gibi özellikler ön plana çıkmaktadır. Bu özellikler ise ailelerin sosyal dışlanma içinde bulunmalarının temel birkaç göstergesidir. Çocuklar, ailelerinin yapısal özellikleri bakımından büyük dezavantajlar taşımaktadırlar.

Ailede kötü muamele konusundaki göstergeler ise şöyledir: Çocukların ailelerinde beslenme (% 41,2) ve hastalandığında bakım (% 37,1) konularında zaman zaman ya da daha çok ihmale uğradıkları görülmüştür. Çocukların % 35,4'ü aileleri için para kazandıkları bir iş yapmışlardır. Buradan yola çıkılarak yaklaşık olarak her üç çocuktan birinin aileleri tarafından çalıştırılarak istismar edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Ailede cinsel istismar çok düşüktür; 240 çocuktan yalnız biri bir aile bireyinin cinsel tacizine uğradığını söylemiştir. Fiziksel istismara gelindiğinde çocukların şiddete uğrama oranı % 85,8 gibi çok yüksek bir oranda görülmektedir.

Çocuklar anne ve babaları (% 78,9) kadar kendilerinden büyük kardeşlerinin de (% 18,6) şiddetine maruz kalmaktadırlar. Çocuğa yönelen sözlü şiddet ise %90 oranında yaygındır. Genel anlamda aile içi şiddet de buna paralel olarak çok yüksektir (% 82,9).

Çocuğun kardeşlerinin ihmal ve istismarıyla ilgili sonuçlar kardeşleri okula gönderilmeyen (% 68,8) ve çalıştırılan (% 61,3) çocuk oranının çok yüksek olduğunu göstermektedir. Çocukların kardeşlerinde tanık olduğu aile içi ihmal ve istismarın da bu sonuçlara bakıldığında yüksek olduğu görülmüştür. Ailede şiddet, ihmal ve istismardan oluşan kötü muamele göstergelerinin hepsinin yüksek oranlarda olduğu görülmüştür.

5.1.3. Akran Çevresi

Bu bölümde akranlardan zarar görme ve arkadaşların problemlili davranışları konularındaki bilgilere yer verilmektedir.

a. Akranlardan Zarar Görme: Akranlardan zarar görme başlığı altında sözlü şiddet, fiziksel şiddet ve cinsel şiddet mağduru olma incelenmiştir.

Tablo 28: Çevresindeki yaşlıları ona küfürlü, aşağılayıcı, tehditkar sözler söylüyor mu?

	Sayı	Yüzde
Hayır	55	22,9
Evet	185	77,1
Topl.	240	100,0

Sözlü Şiddet: Örneklem grubundakilerin büyük bir bölümü çevresindeki yaşlılarının ya da yetişkin olmayanların sözlü şiddetine maruz kaldığını bildirmiştir (% 77,1). Sözlü şiddete maruz kalmayanların oranı ise % 22,9'dur (Tablo 28).

Tablo 29: Çevresindeki yaşlıları ona fiziksel şiddet göstermiş mi?

	Sayı	Yüzde
Hayır	55	22,9
Evet	185	77,1
Topl.	240	100,0

Fiziksel Şiddet: Örneklem grubunun yaşlılarından gördüğü fiziksel şiddet oranı oldukça yüksektir (% 77,1). Yaşlılarından ya da yetişkin olmayanlardan fiziksel şiddet görmeyenlerin oranı yalnızca % 22,9'dur (Tablo

29).

Tablo 30: Yaşlıtlardan birinden çok kişi ona fiziksel olarak zarar vermiş mi?

	Sayı	Yüzde
Hayır	114	47,5
Evet	126	52,5
Topl.	240	100,0

Yaşlıtlardan ya da yetişkin olmayanlardan toplu olarak fiziksel şiddet görme oranı ise % 52,5'tir. Şiddet görmeyenler ise % 47,5 ile daha düşük orandadır (Tablo 30).

Sözlü ve fiziksel şiddetin akran çevrelerinde oldukça yaygın olduğu görülmektedir.

Cinsel Şiddet: Örneklem grubuna mahalledeki tanımadıkları yetişkinlerin ardından cinsel şiddet uygulayan ikinci en geniş grup akranlar ya da çocukların kendilerinden yaşça büyük olan, ancak yetişkin olmayan kişilerdir. 13 çocuk akran grubunda sayılan bu kişilerin cinsel şiddetine maruz kaldığını belirtmiştir. Bu sayı, örneklem grubunun % 23,2'sini oluşturmaktadır.

b. Arkadaş Çevresinin Problemlili Davranışları: Bu bölümde çocuğun yakın arkadaşlarından oluşan arkadaş çevresindeki kişilerin şiddet içeren, şiddet içermeyen ve madde bağımlılığıyla ilişkili problemlili davranışlarda bulunup bulunmadıklarına ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

b.1. Arkadaş Çevresinin Şiddet İçeren Problemlili Davranışlar: Burada akranlara, okuldakilere, çevreye yönelen şiddet içeren davranışlara yer verilmiştir.

Fiziksel Çevreye Zarar Verme (Vandalizm): Çocuklara arkadaşlarının fiziksel çevreye zarar verecek davranışlarda bulunup bulunmadıkları sorulmuştur. Yanıtların dağılımı Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31: Yakın arkadaşları çevreye zarar vermiş mi?

	Sayı	Yüzde
Hiç	98	40,8
1-2 defa	36	15,0
3 defa ya da daha çok	106	44,2
Toplam	240	100,0

Örneklemdeki 98 kişi arkadaşlarının bu tür davranışlarda hiçbir zaman bulunmadığını (% 40,8) belirtirken; 36 kişi bir-iki defa (% 15), 106 kişi ise daha sık olarak arkadaşlarının fiziksel çevreye

kasıtlı olarak zarar verdiğini söylemiştir (% 44,2).

Yanında Kesici Alet Taşıma: Örneklem yanlarında bıçak, çakı gibi aletler taşıyıp taşımadıkları sorulmuştur. Yanıtların dağılımı Tablo 32'de görülmektedir.

Tablo 32: Yakın arkadaşları yanlarında silah ya da bıçak taşır mı?

	Sayı	Yüzde
Hiç	87	36,3
1-2 defa	51	21,3
3 defa ya da daha çok	102	42,5
Toplam	240	100,0

87 kişi arkadaşlarının yanlarında bu tür aletleri hiçbir zaman taşımadığını (% 36,3), 51 kişi nadiren taşıdığını (% 21,3), 102 kişi ise daha sık taşıdığını bildirmiştir (% 42,5). Anket uygulaması sırasında önemli bir sonuç ortaya

çıkmiştir. Çocukların bazıları, özellikle eğitimevlerindeki çocukların arkadaşları bıçak ya da çakı gibi kesici aletlerin yanı sıra yaygın olarak silah da taşımaktadırlar. Çocuklara arkadaşlarının silahları nereden buldukları sorulduğunda ise çevrelerinde kaçak silah pazarlarının kurulduğu, bu pazarların çocuklar tarafından bilindiği ortaya çıkmıştır.

Yaralama Kastıyla Saldırma ya da Saldırma Girişimi: Tablo 'da da görüldüğü gibi

Tablo 33: Yakın arkadaşları birine saldırmış mı?

	Sayı	Yüzde
Hiç	115	47,9
1-2 defa	43	17,9
3 defa ya da daha çok	82	34,2
Toplam	240	100,0

çocukların arkadaşlarının büyük bir bölümü birine ciddi olarak zarar vermek üzere saldırmamıştır (% 47,9). Bir ya da iki defa saldırı girişiminde bulunanların oranı % 17,9; daha fazla saldırı girişiminde

bulunanların oranı ise % 34,2'dir.

Toplu Kavgalara Karışma: Arkadaşların topluca yapılan fiziksel kavgalara katılma

Tablo 34: Yakın arkadaşları topluca yapılan bir kavgaya dahil olmuş mu?

	Sayı	Yüzde
Hiç	38	15,8
1-2 defa	51	21,3
3 defa ya da daha çok	151	62,9
Toplam	240	100,0

dağılımları Tablo 34'te görülmektedir. Çocukların büyük bir bölümünün arkadaşları 3 defa ya da daha sık toplu kavgalara katılmışlardır (% 62,9). Arkadaşları bir-iki defa kavgaya katılanların oranı % 21,3; hiç katılmayanların

oranı ise % 15,8'dir.

Okulda Şiddet: Çocuklara arkadaşlarının sırasıyla öğretmenlerle ve öğrencilerle sözlü

Tablo 35: Yakın arkadaşları okulda öğretmenlerle kavga etmiş mi?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hiç	71	29,6	36,0
1-2 defa	42	17,5	21,3
3 defa ya da daha çok	84	35,0	42,6
Toplam	197	82,1	100,0
Hiç okula gitmemiş ya da okulda yakın arkadaşı yok	43	17,9	
Toplam	240	100,0	

ve fiziksel şiddet içeren tartışmalar yapıp yapmadıkları (Tablo 35 ve Tablo 36) ve okulda haraç toplayıp

toplamadıkları (Tablo 37) sorulmuştur.

Öğretmenlere Şiddet Gösterme: Hiç okula gitmemiş ya da okulda yakın arkadaşı olmadığını belirten 43 kişi dışarıda bırakıldığında örneklemin % 36'sı arkadaşlarının *öğretmenlere* karşı şiddet içeren davranışlarda bulunmadığını, % 21,3'ü bir-iki defa bulunduğunu; % 42,6'sı ise arkadaşlarının 3 defa ya da daha sık bu tür davranışlarda bulunduğunu bildirmiştir.

Tablo 36: Yakın arkadaşları okulda öğrencilerle kavga etmiş mi?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hiç	38	15,8	19,3
1-2 defa	34	14,2	17,3
3 defa ya da daha çok	125	52,1	63,5
Toplam	197	82,1	100,0
Hiç okula gitmemiş ya da okulda yakın arkadaşı yok	43	17,9	
Toplam	240	100,0	

Öğrencilere Şiddet Gösterme: Tablo 36'da çocukların arkadaşlarının okuldaki *öğrencilerle*

kavga etme sıklıkları görülmektedir. Yine okula gitmemiş ya da okulda yakın arkadaşları olmayanlar dışarıda bırakıldığında örneklemin % 19,3'ü arkadaşlarının öğrencilerle hiç kavga etmediğini; % 17,3'ü bir-iki defa kavga ettiğini; % 63,5'i ise daha sık kavga ettiğini belirtmiştir.

Okulda Haraç Toplama: Örneklemdaki 128 kişi arkadaşlarının öğrencilerden hiçbir zaman zorla para istemediğini belirtmiştir (kayıp değer dışında bırakıldığında % 65). Arkadaşlarının bir-iki defa bu davranışta bulunduğunu belirtenlerin oranı ise % 12,2'dir. Arkadaşlarının daha sık olarak para istediğini belirtenler % 22,8 oranındadır (Tablo 37).

Cinsel Taciz: Örneklemdaki 15 yaş altıda bulunan 94 çocuğa yakın arkadaşlarının

Tablo 38: Yakın arkadaşları kimseye sözlü ya da fiziksel olarak cinsel tacizde bulunmuş mu?

		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
	Hiç	33	13,8	22,6
	1-2 defa	55	22,9	37,7
	3 defa ya da daha çok	58	24,2	39,7
	Toplam	146	60,8	100,0
	Sorulmadı	94	39,2	
Toplam		240	100,0	

başkalarına sözlü ve fiziksel tacizde bulunup bulunmadığı sorulmamıştır. Bu sayı dışarıda bırakıldığında örneklemin % 22,6'sı

arkadaşlarının bu tür davranışlarda bulunmadığını; % 37,7'si bir-iki defa bulunduğunu, % 39,7'si ise arkadaşlarının bu tür davranışlarda 3 ya da daha fazla defa bulunduğunu belirtmiştir (Tablo 38).

b.2. Arkadaşların Şiddet İçermeyen Problemleri Davranışları:

Hırsızlık: Tablo 'da yakın arkadaşların hırsızlık yapımlarıyla ilgili dağılım

Tablo 39: Yakın arkadaşları hırsızlık yapmış mı?

		Sayı	Yüzde
	Hiç	66	27,5
	1-2 defa	35	14,6
	3 defa ya da daha çok	139	57,9
	Toplam	240	100,0

görülmektedir. Örneklemden % 27,5'i arkadaşlarının hiç hırsızlık yapmadığını bildirmiştir. Örneklemden % 14,6'sı arkadaşlarının bir-iki defa; % 57,9'u ise daha fazla hırsızlık

yaptığını bildirmiştir.

Eyden Kaçma: Yakın arkadaşların eyden kaçmalarıyla ilgili dağılım Tablo 39'da görülmektedir.

Tablo 40: Yakın arkadaşları evden kaçmış mı?

	Sayı	Yüzde
Hiç	102	42,5
1-2 defa	48	20,0
3 defa ya da daha çok	90	37,5
Toplam	240	100,0

belirtmiştir.

Tablo 41: Yakın arkadaşları ailelerinden gizlice para almış mı?

	Sayı	Yüzde
Hiç	143	59,6
1-2 defa	49	20,4
3 defa ya da daha çok	48	20,0
Toplam	240	100,0

para aldığını belirtmiştir (Tablo 41).

Okuldan Kaçma: Örneklem grubuna okuldaki yakın arkadaşlarının okuldan kaçıp kaçmadıkları sorulmuştur. Yanıtlar Tablo 41’de görüldüğü gibidir. Okula hiç gitmemiş

Tablo 42: Yakın arkadaşları okuldan kaçmış mı?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hiç	16	6,7	8,1
1-2 defa	32	13,3	16,2
3 defa ya da daha çok	149	62,1	75,6
Toplam	197	82,1	100,0
Hiç okula gitmemiş ya da okulda yakın arkadaşı yok	43	17,9	
Toplam	240	100,0	

ya da okulda yakın arkadaşı olmayan 43 kişi dışarıda bırakıldığında örneklem % 8,1’inin arkadaşları hiç okuldan kaçmamıştır. Örneklem % 16,2’sinin arkadaşları okuldan bir-iki defa kaçmıştır. Örneklem % 75,6’sının arkadaşları ise okuldan daha sık kaçmıştır.

Örneklem grubunun % 42,5’i arkadaşlarının evden hiç kaçmadığını söylemiştir. Örneklem % 20’si arkadaşlarının bir-iki defa evden kaçtığını; % 37,5’i ise daha fazla evden kaçtığını

Aileden Gizlice Para Alma: Örneklem % 59,6’sı arkadaşlarının hiçbir zaman ailelerinden gizlice para almadığını; % 20,4’ü bir-iki defa, % 20’si ise 3 defa ya da daha sık olarak arkadaşlarının ailelerinden gizlice

Okulda Disiplin Cezası Alma: Yakın arkadaşların okulda ceza alma durumu Tablo 42’de görülmektedir.

Tablo 43: Yakın arkadaşları okulda disiplin cezası almış mı?				
		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
	Hiç	92	38,3	46,7
	1-2 defa	29	12,1	14,7
	3 defa ya da daha çok	76	31,7	38,6
	Toplam	197	82,1	100,0
	Hiç okula gitmemiş ya da okulda yakın arkadaşı yok	43	17,9	
Toplam		240	100,0	

Okula gitmiş olan çocukların önemli bir bölümünün yakın arkadaşları okulda üç ya da daha fazla kez

disiplin cezası almıştır (% 38,6). Yakın arkadaşları okulda hiç ceza almayanların oranı % 46,7’dir. Arkadaşları bir-iki defa ceza alanlar % 14,7 oranındadır (Tablo 43).

İçki ve Sigara Kullanma:

Tablo 44: Yakın arkadaşları sigara içmiş mi?			
		Sayı	Yüzde
	Hiç	44	18,3
	1-2 defa	44	18,3
	3 defa ya da daha çok	152	63,3
	Toplam	240	100,0

Arkadaşlar arasında sigara kullanma yaygındır (% 63,3). Arkadaşları hiç sigara içmemiş olanlar ile bir-iki defa içmiş olanlar eşit orandadır (% 18,3) (Tablo 44).

Arkadaşlar arasında içki kullanımı sigara kullanımından daha düşüktür. Arkadaşları üç

Tablo 45: Yakın arkadaşları içki içmiş mi?			
		Sayı	Yüzde
	Hiç	101	42,1
	1-2 defa	45	18,8
	3 defa ya da daha çok	94	39,2
	Toplam	240	100,0

defa ya da daha sık içki kullananların oranı % 39,2’dir. Arkadaşları içki içmeyenlerin oranı % 42,1 iken arkadaşları bir-iki defa içki kullananların oranı % 18,8’dir (Tablo 45).

Dilencilik: Örneklemin % 57,9'u yakın arkadaşlarının hiçbir zaman tanımadıkları

Tablo 46: Yakın arkadaşları tanımadıkları insanlardan para istemiş mi?

		Sayı	Yüzde
	Hiç	139	57,9
	1-2 defa	32	13,3
	3 defa ya da daha çok	69	28,8
	Toplam	240	100,0

insanlardan para istemediklerini bildirmiştir. Arkadaşları bir-iki defa dilencilik yapanların oranı % 13,3'tür. Arkadaşları bir-iki defadan fazla dilencilik yapanların oranı ise % 28,8'dir (Tablo 46).

b.3. Arkadaşların Madde Bağımlılığıyla İlgili Problemleri Davranışları:

Tablo 47: Yakın arkadaşları bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?

		Sayı	Yüzde
	Hiç	111	46,3
	1-2 defa	31	12,9
	3 defa ya da daha çok	98	40,8
	Toplam	240	100,0

Bağımlılık Yaratan Madde Kullanma:

Yakın arkadaşların madde kullanımlarının dağılımı Tablo 47'de görülmektedir. Arkadaşları madde kullanmayanların oranı % 46,3'tür. Arkadaşları bir-iki defa madde

kullananların oranı % 12,9; daha sık kullananların oranı ise % 40,8'dir.

Bağımlılık Yaratan Madde Satma/Aracılık: Yakın arkadaşları madde kullanmamış

Tablo 48: Yakın arkadaşları bağımlılık yapan bir maddenin dağıtımını ya da satışını yapmış mı?

		Sayı	Yüzde
	Hiç	150	62,5
	1-2 defa	33	13,8
	3 defa ya da daha çok	57	23,8
	Toplam	240	100,0

olanların oranı % 62,5'tir. Arkadaşları bir-iki defa madde kullananların oranı % 13,8'dir. Yakın arkadaşları sık sık madde kullananların oranı ise % 23,8'dir. Bu tablo, arkadaşlar arasında madde kullanımının yaygın

olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 48).

Akran Çevresiyle İlgili Özelliklere Genel Bakış: Akran çevresinin sözlü, fiziksel ve cinsel şiddetinden zarar görme oranları oldukça yüksektir. Sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalma oranı % 77,1'dir. Akranlar ya da yaşıtlı olmayanlar arasında birden çok kişinin fiziksel şiddetine maruz kalma oranı ise % 52,5'tir. Cinsel şiddet ise % 23,2 gibi

yine yüksek bir orandadır. Sonuç olarak çocukların akran çevrelerinin uyguladığı çeşitli şiddet türlerinden genel olarak yüksek oranda zarar gördüğü ortaya çıkmaktadır.

Akran çevresinde tanık olunan problemlili davranışlar ise ilk olarak şiddet içeren davranışlardan başlanarak ele alınmıştır. Bu tür davranışlara bakıldığında, en az bir kere fiziksel çevreye zarar verme % 56,2 oranındadır. Çevreye yönelen genel şiddete ilişkin veriler ise şöyledir: Arkadaşların en az bir kere yanlarında kesici aletler taşımalarına % 63,8; yaralama ya da yaralama girişiminde bulunmasına % 63,9; topluca yapılan kavgalara katılmasına % 63,9 ve cinsel tacize giren davranışlarda bulunmasına % 77,4 oranında tanık olunmuştur. Çevreye yönelik şiddetin uç boyutlarda yaşandığı anlaşılmaktadır.

Okulda ise arkadaşların öğretmenlere yönelik şiddetine % 63,9; öğrencilere yönelik şiddetine % 80,8 ve okulda haraç toplamasına % 35 oranında tanık olunmuştur. Haraç toplama ve diğer şiddet olayları arasındaki oransal fark, şiddetin belli bir amaç doğrultusunda sistematik olarak değil, bir alt kültürdeki yerleşik norm olarak, belli bir amaca yönelmeden biçimlendiğini düşündürmektedir.

Arkadaşların şiddet içermeyen problemlili davranışlarına bakıldığında örneklemin % 72,5'i arkadaşlarının en az bir kez hırsızlık yaptığını, %40,4'ü arkadaşlarının en az bir kez ailesinden gizlice para aldığını, % 42,1'i ise arkadaşlarının en az bir kez dilencilik yaptığını belirtmiştir. Örneklemdelikilerin arkadaş çevresinde hırsızlık diğer maddi amaç taşıyan davranışlara göre daha yüksek orandadır; ancak diğer maddi amaç taşıyan davranışların da oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Arkadaşları evden üç defa ya da daha çok kaçanlar % 20, arkadaşları üç defadan çok okuldan kaçanların oranı % 62,1'dir. Arkadaşları okuldan üç defa ya da daha çok ceza alanlar ise % 31,7 oranındadır. Arkadaşlar arasında sigara içme oldukça fazladır (% 63,3). İçki kullanma ise daha düşük (% 39,2) olmakla birlikte yaygın olarak görülmektedir.

Arkadaşların madde bağımlılığıyla ilgili problemlili davranışlarına bakıldığında örneklemin % 40,8'i arkadaşlarının üç defadan fazla madde kullandığını; % 23,8'i ise arkadaşlarının bağımlılık yapan maddelerin satışını ya da aracılığını üç defadan fazla

yaptığını bildirmiştir. Bu sonuçlar, örneklemin akran çevresinde bağımlılık yapan maddelere erişimin yaygın olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde kullanım da oldukça yaygındır. Satış ve aracılık görece az olmasına karşın yaklaşık olarak her dört beş kişiden biri arkadaşlarının sıklıkla satış ya da aracılık yaptığını söylemiştir. Madde kullanma, sigara kullanmaya göre daha az; ancak içki kullanmaya göre daha fazladır. Bu beklenmedik sonucun açıklaması çalışan çocukların atölye benzeri yerlerde kullanılan ve bağımlılık yapma özelliğine sahip kimyasal maddelere maruz kalması olabilir. Ancak, çocukların alkollü içkilerle ile bu tür doğrudan temasları olmamaktadır.

Akran çevresiyle ilgili veriler özetlenecek olursa şu noktalar üzerinde durulabilir: Akran çevresindeki sözlü, fiziksel ve cinsel şiddetten zarar görme çok yüksek oranlardadır. Arkadaş çevresinde tanık olunan şiddet de aynı şekilde yüksektir. Şiddet içermeyen problemlerli davranışlara bakıldığında hırsızlık haricinde şiddet içeren problemlerli davranışlara göre daha az olduğu görülmektedir. Madde ile ilgili problemlerli davranışların yüksekliği ise madde kullanımının ve satışının yaygın olduğunu göstermektedir.

5.1.4. Okul Çevresi

Bu başlık altında öğretmen ve öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalma ve okulda kendisinden haraç toplanması değerlendirmeye alınmıştır.

Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma: Örneklemden hiç okula gitmediğini ifade eden 41 kişi

Tablo 49: Öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalmış mı?				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	Hayır	53	22,1	26,6
	Evet	146	60,8	73,4
	Toplam	199	82,9	100,0
	Hiç okula gitmemiş	41	17,1	
Toplam		240	100,0	

dışarıda bırakıldığında örneklemin % 73,4'ü okuldaki öğretmen tarafından kendisine fiziksel şiddet

uygulandığını bildirmiştir. Fiziksel şiddete maruz kalmayanların oranı ise % 26,6'dır (Tablo 49).

Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma: Okula gidenlerin % 88,9'u okulda

Tablo 50: Öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalmış mı?				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	Hayır	22	9,2	11,1
	Evet	177	73,8	88,9
	Toplam	199	82,9	100,0
	Hiç okula gitmemiş	41	17,1	
Toplam		240	100,0	

diğer öğrencilerin kendisine fiziksel şiddet uyguladığını bildirmiştir. Bildirmeyenlerin oranı ise % 11,1'dir (Tablo 50).

Okulda Kendisinden Haraç İstenmesi: Tablo 51'de görüldüğü gibi okula gitmiş

Tablo 51: Öğrenciler ondan zorla para istemiş mi?				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	Hayır	120	50,0	60,3
	Evet	79	32,9	39,7
	Toplam	199	82,9	100,0
	Hiç okula gitmemiş	41	17,1	
Toplam		240	100,0	

olanların % 39,3'ü okulda diğer öğrencilerin kendisinden haraç istediğini söylemiştir (79 kişi).

Okul Çevresiyle İlgili Özelliklere Genel Bakış: Öğretmenlere (% 73,4) ve öğrencilere yönelik şiddet (% 88,9) çok yüksek oranlarda ortaya çıkmaktadır. Arkadaşların okulda gösterdikleri şiddetin yüksek oranlarda görülmesi ile birlikte değerlendirildiğinde bu oranlar, okulların şiddetin yeniden üretildiği mekanlar olarak öğrenciler üzerinde etkili olduğuna dair önemli bilgiler vermektedir. Oransal farklılık, yalnızca haraç istemede ortaya çıkmıştır, haraç toplama daha düşük orandadır (% 32,9) görülmektedir. Bu sonuç da yakın arkadaşların haraç toplaması ile oransal olarak benzerdir (Arkadaşları bir-iki defa haraç toplamış olanların oranı % 10; üç defa ya da daha sık haraç toplamış olanların oranı % 18,8'dir).

5.1.5. Yerleşim Alanı

Yerleşim alanında çocuğun zarar görebileceği suç ve davranışlar şiddet içeren ve şiddet içermeyen olarak ikiye ayrılmıştır.

Saldırı: Tablo 52, çocukların yaşadıkları mahallede kendilerine sopa, bıçak gibi zarar

Tablo 52: Oturduğu mahalledeki birisi ona sopa, bıçak, çakı gibi bir aletle saldırmış ya da saldırmaya çalışmış mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır	110	45,8
Evet	130	54,2
Topl.	240	100,0

verici nesnelere saldıran kimsenin olup olmadığını; Tablo 52 ise varsa bunların kimler olduğunu göstermektedir.

ya da uğrama tehlikesi atlatmıştır.

Tablo 52'ye göre çocukların % 53,8 ile yarısından fazlası yaşadığı yerde fiziksel saldırıya uğramış

Tablo 53'te ise bu saldırı/saldırı girişiminin kimlerden geldiği görülmektedir. Saldırı ya

Tablo 53: Ona kim saldırmış ya da saldırmaya çalışmış?				
	Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde	
Akranları/yetişkin olmayanlar	57	23,8	43,8	da saldırı tehlikesi yaşayanların % 43,8'i bunun akranlarından/yetişkin olmayanlardan geldiğini bildirmiştir.
Diğer yetişkinler	58	24,2	44,6	
Hasımları	12	5,0	9,2	
Eşi ya da partneri	3	1,3	2,3	
Toplam	130	54,2	100,0	
Kimse saldırmamış	110	45,8		
Toplam	240	100,0		

Hasımlarını bildiren 12 kişi; eşi ya da partnerini bildiren 3 kişi bulunmaktadır. Diğer yetişkinleri bildirenler, akranlar/yetişkin olmayanları bildirenlerden sonra en geniş grubu oluşturmaktadır (% 43,8).

Dayak: Oturduğu mahallede birisi tarafından dövüldüğünü söyleyenlerin oranı %

Tablo 54: Oturduğu mahalledeki birisi onu canını ciddi olarak acıtacak şekilde dövmüş mü?

	Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
Hayır	66	27,5	27,5
Evet	174	72,5	72,5
Topl.	240	100,0	100,0

72,5'tir (Tablo 54). Dövüldüklerini söyleyenlere kim tarafından dövüldükleri sorulmuştur.

Tablo 55'te kim tarafından dövüldükleri görülmektedir.

Tablo 55: Onu kim ciddi zarar verecek şekilde dövmüş?

	Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
Akranları/yetişkin olmayanlar	109	45,4	62,6
Diğer yetişkinler	53	22,1	30,5
Hasımları	10	4,2	5,7
Diğer	2	,8	1,1
Toplam	174	72,5	100,0
Kimse saldırmamış	66	27,5	
Toplam	240	100,0	

Örneklerin mahallelerinde en çok şiddet gördükleri grup akranlarıdır (%62,6). Diğer yetişkinler ikinci sıradadır (% 30,5).

Hasımları olduğunu belirten ve onlar tarafından dövüldüğünü söyleyen 10 kişi (% 5,7), başka kişiler tarafından dövüldüğünü söyleyen 2 kişi (1,1) bulunmaktadır.

Cinsel Taciz: Cinsel tacize uğradığını bildiren 56 çocuğun kimler tarafından taciz edildiğiyle ilgili bilgiler Tablo 56'da görülmektedir.

Tablo 56: Taciz eden kim?

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Yaşlılar/yetişkin olmayanlar	13	5,4	23,2
Aile ya da akraba	1	,4	1,8
Mahalledeki yetişkinler	40	16,7	71,4
Partneri	1	,4	1,8
Cezaevindeki yetişkin	1	,4	1,8
Toplam	56	23,3	100,0
Tacize uğramamış	184	76,7	
Toplam	240	100,0	

Buna göre 56 çocuğun 40'ı, % 71,4 oranıyla en çok mahallelerindeki yetişkinler tarafından tacize

uğramışlardır.

Mahalledeki Yakınlarının Öldürülmesi: Örneklemdeki 240 kişiden 95'i (% 39,6) aynı mahallede yaşayan bir yakının öldürüldüğünü belirtmiştir.

Tablo 57: Oturduğu mahallede bir tanıdığı öldürülmüş mü?

	Sayı	Yüzde
Hayır	145	60,4
Evet	95	39,6
Topl.	240	100,0

Örneklemde aynı mahalledeki herhangi bir tanıdığına öldürülmediğini söyleyen 145 kişi (% 60, 4) vardır (Tablo 57).

Tablo 58'de ise öldürülen kişinin kim olduğu görülmektedir. Aile üyelerini kaybeden 5 kişi bulunmaktadır.

Tablo 58: Öldürülen kişi kim?

	Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
Akrabalardan biri	53	22,1	58,9
Komşulardan biri	20	8,3	22,2
Arkadaşlardan biri	17	7,1	18,9
Toplam	90	37,5	100,0
Aileden biri	5	2,1	
Öldürülen kimse yok	145	60,4	
Toplam	150	62,5	
Toplam	240	100,0	

Bunlar dışarıda bırakıldığında aynı mahallede yaşayan akrabalarını kaybedenlerin genel olarak herhangi bir yakını kaybedenler içindeki oranı %

58,9'dur. Komşusunu kaybedenlerin oranı % 22,2; mahalle arkadaşını kaybedenlerin oranı % 18,9'dur.

Hırsızlıktan Zarar Görme: Örneklemdeki 99 kişi (% 41,3) değerli bir eşyasının ya da parasının çalındığını; geriye kalan 141 kişi ise (% 58,8) çalınmadığını bildirmiştir.

Ev Soygunu: Örneklemdeki 58 kişi (% 24,2) evlerinin en az bir kere soyulduğunu; 182 kişi (% 75,8) ise hiç soyulmadığını bildirmiştir.

Yerleşim Alanıyla İlgili Özelliklere Genel Bakış: Bu başlıkta ilk olarak çocukların yaşadığı mahallede şiddet içeren davranışlara maruz kalıp kalmadığına bakılmıştır. Yaşadığı yerde bıçak, sopa gibi aletlerle saldırıya uğramış ya da saldırı tehlikesi atlatmış

kişilerin oranı % 53,8'dir. Saldıranlar ise daha çok tanımadıkları yetişkinler (% 46,6) ve akranları ya da yetişkin olmayanlardır (% 43,8). Yaşadığı yerde dayak yemiş olanlar ise % 72,5 ile saldırıya uğrayanlardan daha yüksek bir orandadır. Çocukların dayak yedikleri kişiler daha çok akranları ya da yetişkin olmayanlar (% 62,6) ile tanımadıkları yetişkinlerdir (% 30,5). Cinsel tacizde ise failer en çok çocukların yaşadıkları mahalleden çıkmıştır (% 16,7). Örnekleme yaşadığı yerdeki bir tanıdığı öldürülenlerin oranı % 39,6'dır. Öldürülen kişi daha çok akrabalarından biridir (% 22,1). Sonuç olarak çocukların yaşadıkları mahalle şiddetten zarar gördükleri önemli bir sosyal çevre olarak ortaya çıkmaktadır.

Yerleşim alanında diğer suç ve davranışlardan zarar görme konusunda şunlar ortaya çıkmıştır: Örneklemin % 41,3'ü yaşadıkları yerde değerli eşya ya da para gibi varlıklarının çalındığını; % 24,2'si ise evlerinin en az bir kere soyulduğunu belirtmiştir. Bu oranlardan da anlaşılabilceği gibi çocukların yaşadıkları mahallede doğrudan ya da dolaylı olarak suça maruz kalma oranları yüksektir.

5.1.6. Problemlerli Davranışlar Gösterme

Örneklemin problemlerli davranışları şiddet içeren, şiddet içermeyen ve madde bağımlılığıyla ilgili problemlerli davranışlar olarak üç alt başlıkta incelenmiştir. Suç ise resmi olarak bir suçtan ceza alıp almadığına göre değerlendirilmektedir.

a. Şiddet İçeren Problemlerli Davranışlar Gösterme: Burada arkadaşlara, okuldakilere, çevreye yönelen şiddet içeren davranışlara yer verilmiştir.

Fiziksel Çevreye Zarar Verme: Örnekleme grubundakilere fiziksel çevreye zarar verecek davranışlarda bulunup bulunmadıkları sorulmuştur. Sonuçlar Tablo 59'da görüldüğü gibidir.

Tablo 59: Vandalizm

	Sayı	Yüzde
Hiç	122	50,8
1-2 defa	43	17,9
3 defa ya da daha çok	75	31,3
Toplam	240	100,0

Örneklemin yarısı bu tür davranışlarda hiç bulunmadığını; % 17,9'u bir-iki defa bulunduğunu; % 31,3'ü ise daha sık bulunduğunu bildirmiştir.

Yanında Kesici Alet Taşıma: Örneklem grubundakilerin % 57,1'i yanında çakı, bıçak

Tablo 60: Yanında silah, bıçak, çakı gibi aletler taşır mı?

	Sayı	Yüzde
Hiç	137	57,1
1-2 defa	35	14,6
3 defa ya da daha çok	68	28,3
Toplam	240	100,0

gibi aletler taşımadıklarını bildirmiştir. Bunun dışında örneklemin % 14,6'sı bir-iki defa, % 28,3'ü ise 3 defa ya da daha sık yanında bu tür aletler taşıdığını belirtmiştir (Tablo 60).

Yaralama Kastıyla Saldırma ya da Saldırma Girişimi: Örnekleme birine yaralama

Tablo 61: Birine onu yaralamak ya da ciddi zarar vermek için saldırmış mı?

	Sayı	Yüzde
Hiç	134	55,8
1-2 defa	41	17,1
3 defa ya da daha çok	65	27,1
Toplam	240	100,0

kastıyla saldıran ya da saldırma girişiminde bulunanların sayısı Tablo 61'de görülmektedir.

Örneklemin % 55,8 hiç saldırmamış ya da saldırı girişiminde bulunmamışken; % 17,1'i bir ya da iki defa, % 27,1'i ise daha fazla

saldırma girişiminde bulunmuştur.

Toplu Kavgalara Karışma: Tablo 62'deki dağılımda da görüldüğü gibi örneklemin

Tablo 62: Topluca yapılan bir kavgaya dahil olmuş mu?

	Sayı	Yüzde
Hiç	62	25,8
1-2 defa	55	22,9
3 defa ya da daha çok	123	51,3
Toplam	240	100,0

yalnız % 25,8'i topluca yapılan fiziksel kavgalara hiç katılmamıştır.

Bir ya da iki defa kavgalara katılanların oranı % 22,9; daha çok kez katılanların oranı ise % 51,3'tür.

Gerek arkadaşların toplu kavgalara katılma dağılımını gösteren Tablo 34, gerekse çocukların kendilerinin kavgalara katılma dağılımlarını gösteren Tablo 62, kolektif şiddet oranlarının yüksekliği ile ilgili ipuçları vermektedir. Çıkan dağılımdan çok kişinin katıldığı kavgaların çocukların çevresinde yaygın olarak yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu ise çocukların yaşadıkları kültür içerisinde kolektif şiddetin ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir.

Okulda Şiddet: Çocuklara sırasıyla öğretmenlerle ve öğrencilerle sözlü ve fiziksel şiddet içeren tartışmalar yapıp yapmadıkları ve okulda haraç toplayıp toplamadıkları sorulmuştur.

Öğretmene Şiddet Gösterme: Tablo 63, öğretmenlerle kavga edenlerin dağılımını vermektedir.

Tablo 63: Okulda öğretmenlere karşı küfür etmek, tehdit etmek ya da itmek, tekmelemek, tokat atmak gibi davranışlar göstermiş mi?				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	Hiç	98	40,8	49,2
	1-2 defa	42	17,5	21,1
	3 defa ya da daha çok	59	24,6	29,6
	Toplam	199	82,9	100,0
	Hiç okula gitmemiş	41	17,1	
Toplam		240	100,0	

Okula gitmeyen 41 kişi dışarıda bırakıldığında öğretmenleriyle hiç kavga etmemiş olanların oranı % 49,2; bir-iki defa kavga etmiş

olanların oranı % 21,1; daha çok kavga etmiş olanların oranı ise % 29,6'dır.

Öğrencilere

Şiddet Gösterme:

Tablo 64: Okuldayken diğer öğrencilerle küfür ederek, tehdit ederek ya da itmek, tekmelemek, tokat atmak gibi şekilde tartışmış mı?				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	Hiç	50	20,8	25,1
	1-2 defa	45	18,8	22,6
	3 defa ya da daha çok	104	43,3	52,3
	Toplam	199	82,9	100,0
	Hiç okula gitmemiş	41	17,1	
Toplam		240	100,0	

Tablo 64'te okulda öğrencilerle kavga edenlerin dağılımı görülmektedir.

Okuldayken diğer öğrencilerle hiç

kavga etmemiş olanların okula gitmiş olanlar içerisindeki oranı % 25,1'dir. Bir-iki defa kavga etmiş olanların oranı % 22,6; daha fazla kavga etmiş olanların oranı ise % 52,3'tür.

Okulda Haraç Toplama: Tablo 65'teki dağılıma göre okula gitmiş olanlar içerisinde öğrencilerden hiç haraç toplamayanların oranı % 78,9'dur. Bir-iki kez haraç toplayanlar % 10,1'dir. Daha sık haraç toplayanların oranı ise % 11,1'dir.

Tablo 65: Okulda öğrencilerden zorla para istemiş mi?					Okula giden nerede her üç çocukta biri öğretmenine, her iki çocukta biri ise diğer öğrencilere karşı
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde	
	Hiç	157	65,4	78,9	
	1-2 defa	20	8,3	10,1	
	3 defa ya da daha çok	22	9,2	11,1	
	Toplam	199	82,9	100,0	
	Hiç okula gitmemiş	41	17,1		
Toplam		240	100,0		

çok sık şiddet içeren davranışlarda bulunmuş; on öğrenciden biri ise haraç toplamıştır. Sonuçlar, okulda şiddetin örneklem içerisinde oldukça yaygın olduğunu göstermektedir.

Cinsel Taciz: Örneklem grubundaki 15 yaş ve üstü çocuklara cinsel tacizde bulunup bulunmadıkları sorulmuştur.

Tablo 66: Cinsel taciz					Soruyu yanıtlayan çocukların % 33,3 hiçbir zaman, % 46,3'ü ara sıra, % 20,4'ü ise daha fazla cinsel tacizde bulduğunu söylemiştir (Tablo
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde	
	Hiç	49	20,4	33,3	
	1-2 defa	68	28,3	46,3	
	3 defa ya da daha çok	30	12,5	20,4	
	Toplam	147	61,3	100,0	
	Sorulmadı	93	38,8		
Toplam		240	100,0		

66). Bu soruda şıklar arasındaki dağılım diğer sorulardakilere göre farklılık göstermektedir. Diğer sorularda yanıt sıklığı "hiç"- "3 defa ya da daha çok"- "1-2 defa" şeklindeyken bu soruda "hiç"- "1-2 defa"- "3 defa ya da daha çok" şeklinde sıralanmıştır. Sorunun anket uygulaması sırasında sorulmasından önce katılımcılara araştırmacının

kişiyi yargılamadığı ya da vereceği yanıtın dolayı kınamayacağı gibi açıklamalar yapılmasına karşın bu durumun, bir ölçüde, tacizi olduğundan daha az gösteren yanıtlardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

b. Şiddet İçermeyen Problemler Davranışlar Gösterme: Bu bölümde hırsızlık, okuldan kaçma, içki ve sigara içme gibi şiddet içermeyen davranışların dağılımı gösterilmektedir.

Hırsızlık: Örneklemin hırsızlık yapma ile ilgili soruya verdiği yanıtlar Tablo 67’de görülmektedir.

	Sayı	Yüzde
Hiç	98	40,8
1-2 defa	41	17,1
3 defa ya da daha çok	101	42,1
Toplam	240	100,0

Örneklemin % 40,8’i hiç hırsızlık yapmamıştır. Bir-iki defa hırsızlık yapanların oranı % 17,1’dir. Üç defa ya da daha çok hırsızlık yapanların oranı ise % 42,1’dir.

	Sayı	Yüzde
Hiç	125	52,1
1-2 defa	44	18,3
3 defa ya da daha çok	71	29,6
Toplam	240	100,0

Evden Kaçma: Örneklemin % 52,1’i hiçbir zaman evden kaçmadığını belirtmiştir. Bir-iki defa evden kaçanların oranı % 18,3; üç defa ya da daha çok evden kaçanların oranı ise % 29,6’dır

(Tablo 68).

Aileden Gizlice Para Alma: Örneklemin ailelerinden gizlice para almalarıyla ilgili

	Sayı	Yüzde
Hiç	162	67,5
1-2 defa	49	20,4
3 defa ya da daha çok	29	12,1
Toplam	240	100,0

dağılım Tablo 69’da görülmektedir. Örneklemdenlerin % 67,5 oranıyla büyük bir bölümü ailelerinden hiçbir zaman gizlice para almadığını belirtmiştir. Bir-iki defa para alanların oranı ise % 20,4’tür.

Ailelerinden daha sık gizlice para alanların oranı % 12,1’dir.

Tablo 70: Okuldan kaçmış mı?				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	Hiç	22	9,2	11,1
	1-2 defa	50	20,8	25,1
	3 defa ya da daha çok	127	52,9	63,8
	Toplam	199	82,9	100,0
	Hiç okula gitmemiş	41	17,1	
Toplam		240	100,0	

Okuldan Kaçma:

Örneklemin okuldan kaçma dağılımı Tablo 70'te görülmektedir.

Okula hiç gitmemiş 41 kişi (% 17,1) dışarıda bırakıldığında örneklemin yalnızca % 11,1'inin okuldan hiçbir zaman kaçmadığı görülmektedir. Örneklemin % 25,1'i ise bir-iki defa okuldan kaçmıştır. Okuldan daha sık kaçanların oranı oldukça yüksektir (% 63,8).

Tablo 71: Okuldan ceza almış mı?				
		Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
	Hiç	142	59,2	71,4
	1-2 defa	16	6,7	8,0
	3 defa ya da daha çok	41	17,1	20,6
	Toplam	199	82,9	100,0
	Hiç okula gitmemiş	41	17,1	
Toplam		240	100,0	

Okulda Disiplin**Cezası Alma:**

Yine okula hiç gitmemiş olan 41 kişi dışarıda bırakıldığında, örneklemin %

71,4'ü okulda hiçbir disiplin cezası almamıştır. Bir iki defa disiplin cezası alanların oranı % 8; daha fazla ceza alanların oranı ise % 20,6'dır.

İçki ve Sigara Kullanma: Örneklemdaki sigara ve içki kullanma oranları Tablo 72 ve Tablo 73'te görülmektedir.

Tablo 72: Sigara içmiş mi?			
		Sayı	Yüzde
	Hiç	82	34,2
	1-2 defa	57	23,8
	3 defa ya da daha çok	101	42,1
	Toplam	240	100,0

Örneklemden sigara içmenin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Örneklemin % 23,8'i bir-iki defa; % 42,1'i ise daha sık sigara içtiğini ifade etmiştir. İçmeyenlerin oranı % 34,2'dir (Tablo 72).

Örneklemin içki içme oranları görece daha düşüktür.

Tablo 73: İçki içmiş mi?			
		Sayı	Yüzde
	Hiç	152	63,3
	1-2 defa	23	9,6
	3 defa ya da daha çok	65	27,1
	Toplam	240	100,0

Örneklemin % 63,3'ü hiç içki kullanmadığını; % 9,6'sı bir-iki defa kullandığını; % 27,1'i ise daha sık kullandığını bildirmiştir (Tablo 73).

Dilencilik: Örneklemin dilencilik davranışıyla ilgili dağılım Tablo 74'te görülmektedir.

Tablo 74: Tanımadığı insanlardan para istemiş mi?			
		Sayı	Yüzde
	Hiç	159	66,3
	1-2 defa	34	14,2
	3 defa ya da daha çok	47	19,6
	Toplam	240	100,0

Örneklemin % 66,3'ü hiçbir zaman dilencilik yapmadığını; % 14,2'si bir-iki defa dilencilik yaptığını; % 19,6'sı ise daha sık dilencilik yaptığını bildirmiştir.

c. Madde Bağımlılığıyla İlgili Problemler Davranışlar

Bağımlılık Yaratan Madde Kullanma: Tablo 75'te de görüldüğü gibi örneklemin % 64,6'sı hiçbir zaman bağımlılık yaratan maddeler kullanmamıştır.

Tablo 75: Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			
		Sayı	Yüzde
	Hiç	155	64,6
	1-2 defa	28	11,7
	3 defa ya da daha çok	57	23,8
	Toplam	240	100,0

Örneklemin % 11,7'si bir-iki defa bu tür maddeleri denediğini söylemiştir. Örneklemin % 23,8'i ise bu tür maddeleri daha sık kullanmaktadır.

Örneklem hangi maddeleri kullandığıyla ilgili şu ek bilgilere ulaşılmıştır. Yapıştırıcı, tiner, gaz yağı gibi kimyasal maddeler ve captagon, extacy gibi haplar ile “cigara” olarak geçen esrar yaygın olarak kullanılmaktadır. “Toz” olarak geçen kokain ve “taş” olarak bilinen kokain türü ve eroin kullanıldığı söylenen maddelerdir.

Bağımlılık Yaratın Maddeler Satma/Aracılık Etme: Örnekleme bağımlılık yaratan

Tablo 76: Bağımlılık yapan bir maddenin dağıtımını, aracılığını ya da satışını yapmış mı?

	Sayı	Yüzde
Hiç	200	83,3
1-2 defa	13	5,4
3 defa ya da daha çok	27	11,3
Toplam	240	100,0

maddelerin satışını, getir-götürünü ya da aracılığını yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Sonuçlar Tablo 76'da görülmektedir. Örneklemin % 83,3'ü bağımlılık yaratan maddelerin aracılığını ya da satıcılığını hiçbir zaman

yapmadığını; % 5,4'ü bir-iki defa yaptığını; % 11,3'ü ise daha sık yaptığını bildirmiştir.

Problemlı Davranışlara Genel Bakış: Problemlı davranışlar gösterme; şiddet içeren problemlı davranışlar, şiddet içermeyen problemlı davranışlar ve madde bağımlılığıyla ilgili problemlı davranışlar olarak üç kategoride gösterilmiştir.

Şiddet içeren problemlı davranışlar göstermeyle ilgili olarak fiziksel çevreye en az bir kere zarar verme % 59,2 oranında; yanında en az bir kere sopa, bıçak gibi aletler taşıma % 42,9 oranında; saldırı ya da saldırı girişiminde en az bir kere bulunma % 44,2 oranında görülmüştür. En az bir kere topluca yapılan kavgalara katılma oranı % 74,2'dir. En az bir kere cinsel tacizde bulunma oranı ise % 40,8'dir. Toplu yapılan kavgalara katılma dışında arkadaşların problemlı davranışlarıyla karşılaştırıldığında çocukların kendileri ile ilgili olarak bildirdikleri problemlı davranışlar oransal olarak daha düşüktür; ancak fiziksel ve sosyal çevreye yönelen şiddet yine de oldukça yüksektir. Arkadaşlar ile karşılaştırıldığında en büyük oransal fark Cinsel tacizde bulunma konusunda ortaya çıkmıştır (Arkadaşlarda % 77,4; kendileri % 40,8).

Okulda öğretmenlere en az bir kere şiddet gösterme % 50,7 oranında, öğrencilere en az bir kere şiddet gösterme % 74,9 oranında; okulda en az bir kere haraç toplama ise % 21,2 oranında görülmüştür. Okulda şiddet içeren problemlı davranışlar arkadaşların okulda şiddet içeren problemlı davranışlar göstermesi ile benzer dağılımlar göstermiştir. Ancak, çocukların kendilerinin okulda şiddet içeren davranışlarda bulunmaları, arkadaşların bu tür davranışlarda bulunmalarından daha azdır. Burada da haraç toplamanın okulda şiddete ilişkin diğer göstergelerden daha düşük çıkması şiddetin,

şiddetin belli bir amaç doğrultusunda sistematik olarak değil, bir alt kültürdeki yerleşik norm olarak, belli bir amaca yönelmeden biçimlendiğini düşündürmektedir.

Şiddet içermeyen problemlili davranışlara bakıldığında çocukların % 69,2'si en az bir kez hırsızlık yaptığını, % 32,5'i en az bir kez ailesinden gizlice para aldığını, % 33,8'i ise en az bir kez dilencilik yaptığını söylemiştir. Hırsızlık, arkadaş çevresindeki şiddet içermeyen problemlili davranışlarda olduğu gibi çocukların kendi davranışları arasında da diğerlerine göre daha yüksektir, ancak yine arkadaş çevresinde olduğu gibi diğer maddi amaç taşıyan davranışlar da yüksek oranlarda görülmektedir.

En az üç defa evden kaçanlar % 42,1 gibi oldukça yüksek bir orandadır. Evden kaçma ile ilgili veriler sokakta yaşama ile karşılaştırıldığında sokakta kalanların sayısı evden kaçanlara göre daha yüksek çıkmaktadır. En az bir kere evden kaçanların sayısı 115 (% 47,9); sokakta en az bir gece kalmış olanların sayısı ise 145'tir (% 60,4). Bu ise, çocukların bir kısmının ailelerinin göz yumması ile evi terk ettikleri ya da başından beri düzenli olarak kaldıkları bir evlerinin olmadığını düşündürmektedir.

Örneklem grubunun % 42,1'i üç defa ya da daha çok sigara içmiş olduğunu, %27,1'i ise üç defa ya da daha çok içki içmiş olduğunu belirtmiştir. Sonuçlar özellikle sigara içmenin çok yaygın olduğunu göstermiştir. İçki de daha düşük düzeyde olmakla birlikte yüksek oranda tüketilmektedir.

Madde kullanma ile ilgili olarak tinerden eroine kadar çeşitli bağımlılık yaratan maddelerden birini en az bir kere deneyenlerin oranı % 35,5; bu maddeleri üç defa ya da daha sık kullananların oranı ise % 23,8'dir. Bu maddelerin satışıyla ilgili olarak, örneklemin % 16,7'si en az bir kere bu maddelerin satışını/ aracılığı/ dağıtımını yaptığını, % 11,3'ü ise bu işleri üç defa ya da daha sık yaptığını söylemiştir. Arkadaşların bağımlılık yapan maddelerle ilgili davranışlarıyla karşılaştırıldığında çocukların kendi davranışlarının oransal dağılımları neredeyse yarıya düşmektedir. Arkadaşlarda yaygınlık bakımından sigara, sonra bağımlılık yaratan maddeler, son olarak da içki gelirken çocuklar için bu sıralama sigara, içki ve bağımlılık yaratan maddeler şeklinde olmuştur.

Sonuç olarak çocuklarda gerek şiddet içeren gerek şiddet içermeyen problemlili davranışların yüksek olduğu görülmektedir. Her iki grupta da seçilen göstergeler haraç toplama, dilencilik gibi birkaç istisna dışında % 40 gibi yüksek oranların altına inmemektedir. Madde kullanımı ve satışı bu kadar yaygın olmamakla birlikte yaklaşık olarak her üç çocuktan biri en azından bir kere madde kullanmıştır. Madde satışı ise hem arkadaşlar arasında madde satmaya göre hem de çocukların kendilerinin madde kullanmalarına göre düşük orandadır.

5.1.7. Suça Sürüklenme

Örneklemedeki herhangi bir suçtan dolayı yasal yaptırım uygulananların dağılımı Tablo 77’de görülmektedir.

Tablo 77: Bir suçtan dolayı ceza almış mı?

	Sayı	Yüzde
Hayır	119	49,6
Evet	121	50,4
Topl.	240	100,0

Örneklemedeki 121 kişi (% 50,4), resmi olarak suça sürüklenmiştir. Kalan 119 kişi (% 49,6) ise resmi olarak suça sürüklenmemiştir.

Resmi olarak suça sürüklenmiş olanların hangi suçlara karıştıkları Tablo 78’de görülmektedir.

Tablo 78: Hangi suçtan dolayı ceza almış?

	Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde
Hırsızlık	22	9,2	18,2
Gasp	55	22,9	45,5
Yaralama	4	1,7	3,3
Öldürme/öldürmeye teş.	23	9,6	19,0
Uyuşturucu satışı	6	2,5	5,0
Cinsel suçlar/Kız kaçırma	10	4,2	8,3
Örgüt/Çete	1	,4	,8
Toplam	121	50,4	100,0
Resmi olarak bir suçu yok	119	49,6	
Toplam	240	100,0	

Örnekle m grubunun en çok karıştığı suç, gasptir (% 45,5). Öldürme/öldürmeye teşebbüs ikinci (% 19); hırsızlık üçüncü (% 18,2) sıradadır.

Bunları cinsel suçlar (% 8,3), uyuşturucu satışı (% 5), yaralama (% 3,3), ve örgüt/çete bağlantılı suçlar (% 0,8) izlemektedir.

Örnekleme karıştıkları suçlarla ilgili sorular yöneltilirken katılımcıların cinsel suçlarla ilgili yaralama, öldürme gibi ağır suçlarla karşılaştırıldığında bile çok daha olumsuz yaklaşıtları görülmüştür. Öyle ki, cinsel suçlara karışanlar bunu doğrudan söyleyememiş, dolaylı olarak ifade etmiş ya da karıştıkları suçun bu kategoride olmasına karşın “aslında görüldüğü gibi olmadığına” dair açıklamalar yapmışlardır.

Suçta sürüklenmiş olanların % 65,3’ünün suç ortağı vardır. Tablo 79’da suç ortaklarının kimler olduğu görülmektedir.

Tablo 79: Suç ortağı kim?					Suç ortakları çoğunlukla çocukların kendi mahallelerinden olan arkadaşları ya da yetişkin olmayan kişilerdir (%
	Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde		
Mahalle arkadaşı	66	27,5	82,5)
Aileden biri	6	2,5	7,5		
Akrabalardan biri	5	2,1	6,3		
Eşi ya da partneri	2	,8	2,5		
Diğer	1	,4	1,3		
Toplam	80	33,3	100,0		
Resmi olarak bir suçu yok	160	66,7			
Toplam	240	100,0			

82,5). Aile üyelerinden biriyle birlikte suçta sürüklenen 6, akrabalardan biri ile suçta sürüklenen 5, eşi ya da partneri ile birlikte suçta sürüklenen 2, suç ortağının kim olduğunu söylemeyen 1 kişi vardır.

Tablo 80: Hangi mahkemede yargılanmış?					Resmi olarak suçta sürüklenmiş olan çocuklara hangi mahkemede yargılandıkları sorulmuştur. Tablo 80’de
	Sayı	Yüzde	Geçerli yüzde		
Ceza mahkemesi	61	25,4	50,8)
Çocuk ağır ceza mahkemesi	34	14,2	28,3		
Çocuk mahkemesi	15	6,3	12,5		
Bilmiyor	10	4,2	8,3		
Toplam	120	50,0	100,0		
Resmi olarak bir suçu yok	120	50,0			
Toplam	240	100,0			

yargılandıkları mahkemeler görülmektedir.

Çocuklar en çok ceza mahkemelerinde (% 50,8), ardından çocuk ağır ceza mahkemelerinde (% 28,3), ardından çocuk mahkemelerinde (% 12,5) yargılanmışlardır. Hangi mahkemede yargıldığını bilmeyen ya da asliye gibi diğer mahkemelerde yargılanan 10 kişi vardır.

Çocukların bir kısmı daha önce suça sürüklenmiş; aldıkları hükmün geri bırakılması sonrasında tekrar suça sürüklenmeleri nedeniyle tutuklu yargılanma aşaması olmaksızın doğrudan eğitimevlerine gönderilmiştir. Bu şekilde tutuklu olarak herhangi bir cezaevinde kalmamış olan 10 kişi vardır. Bunun dışında tutuklu olarak cezaevinde kalma süresi 1 aydan 48 aya kadar sürebilmektedir. Tutuklu olarak cezaevinde kalma süresi, doğrudan eğitimevine gönderilenler de sayıldığında ortalama 16,7 aydır.

Hükümlü çocukların çalışma, sokakta yaşama ve okula devam etmeme açısından örneklem grubundaki resmi olarak suça sürüklenmemiş olan çocuklara göre daha dezavantajlı oldukları görülmektedir.

Örneklem genelinde % 62,5 olan okula devam etmeme oranı, örneklemdeki hükümlü çocuklarda % 92,5'e yükselmektedir. Hükümlü çocukların büyük bir bölümü erken yaşta çalıştırılmaya başladıklarından, bir bölümü ise evden kaçmasına bağlı olarak okulla olan bağlantısını da yitirdiğinden okula devam etmemişlerdir. Eğitimevlerinde çocuklara okuma olanağı sunulmaktadır; ancak anket sırasında çocukların büyük bir bölümü okumak için bir nedenleri olmadığını; cezaları bitip kurumdan çıktıklarında çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Ancak, Elazığ Eğitimevi'nde bulunan çocuklardan ikisi, dışarı çıkınca üniversiteye gitmek istediklerini; ancak kurumda üniversiteye giriş sınavlarına hazırlanamadıklarını, çünkü kendilerine buna yönelik eğitim vermeye yetkin öğretmenlerin bulunmadığını ifade etmiştir.

Sokakta kalma dağılımına bakıldığında yine, hükümlü çocukların, örneklemin geri kalanına (% 55) göre daha yüksek oranda sokakta kaldığı görülmektedir (% 65,8). Hükümlü çocukların % 77,2'si 1 yıla kadar olan sürelerle sokakta yaşamıştır. Bir yıldan daha uzun süre sokakta yaşamış olanların oranı % 22,8'dir. Örneklemin geri kalanında ise bir yıldan daha uzun süre sokakta yaşamış çocuk bulunmamaktadır. Hükümlülerde

ve örneklemin geri kalanında sokakta kalma nedenleri arasında aile baskısı ve şiddet ile arkadaş etkisi benzer dağılımlara sahipken madde bağımlılığının etkisi değişiklik göstermektedir. Madde bağımlısı olduğu için ailesinden kopan ve sokakta yaşamaya başlayan çocukların hükümlüler içerisindeki oranı % 10 (12 kişi) iken örneklemin geri kalanında ise % 0,8 (bir kişi) gibi çok daha düşük orandadır. Anket uygulaması sırasında hükümlü çocuklar madde bağımlısı oldukları için “evde duramadıkları”, “sıkıldıkları”, “duvarların üzerlerine geldiği” gibi ifadelerle evden kopmalarını ve sokağa sürüklenmelerini açıklamışlardır.

Tablo 81: En uzun süre yapılan işin türü

Hangi gruptan?			Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hükümlüler	Geç.	Diğer	2	1,7	2,1
		Lokanta, kuaför, dükkân gibi yerlerde çıraklık	43	35,8	44,8
		İnşaat, atölye, fabrika gibi yerlerde işçilik	49	40,8	51,0
		Sokakta satıcılık	2	1,7	2,1
		Topl.	96	80,0	100,0
	Çalışmamış	24	20,0		
Topl.			120	100,0	
Diğerleri	Geç.	Tarım ve hayvancılık	3	2,5	2,7
		Lokanta, kuaför, dükkân gibi yerlerde çıraklık	16	13,3	14,4
		İnşaat, atölye, fabrika gibi yerlerde işçilik	5	4,2	4,5
		Sokakta satıcılık	87	72,5	78,4
		Topl.	111	92,5	100,0
	Çalışmamış	9	7,5		
Topl.			120	100,0	

Çalışma durumlarına bakıldığında hükümlü çocuklar ile örneklemin geri kalanının yaklaşık olarak aynı oranlarda çalıştıkları görülmüştür. Farklılık ise yapılan işin türünde ortaya çıkmıştır. Tablo 81’de görüldüğü gibi hükümlü çocuklar örneklemin geri kalanına göre ağır koşullarda işçilik türü işleri diğer gruba göre çok daha yüksek oranda yapmışlardır. İnşaat, atölye, fabrika gibi yerlerde çalışma oranı hükümlü çocuklarda % 51 iken örneklemin geri kalanında yalnızca % 4,5’tir. İkinci farklılık ise lokanta, kuaför, dükkan gibi yerlerde çıraklık yapma gibi işlerde ortaya çıkmıştır. Hükümlü çocukların % 44,8’i bu tür işlerde çalışmışken diğerlerinde bu oran % 14,4’tür. Sokakta çalışma ise hüküm giymemiş olan çocuklarda yaygındır (% 78,4).

Tablo 83: Çocukların Çalıştığı Toplam Süre

Hangi gruptan?			Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hükümlü	Geç.	1 yıldan az	23	19,2	24,0
		1-2 yıl	18	15,0	18,8
		2-3 yıl	20	16,7	20,8
		3-4 yıl	29	24,2	30,2
		4-5 yıl	4	3,3	4,2
		5-6 yıl	2	1,7	2,1
		Topl.	96	80,0	100,0
	Çalışmamış	24	20,0		
Topl			120	100,0	
Diğer	Geç.	1 yıldan az	64	53,3	57,7
		1-2 yıl	22	18,3	19,8
		2-3 yıl	14	11,7	12,6
		3-4 yıl	11	9,2	9,9
		Topl.	111	92,5	100,0
	Çalışmamış	9	7,5		
Topl.			120	100,0	

Örneklemdaki hükümlü olan ve olmayan çocuklar arasında çalışma süresine ilişkin farklılıklar Tablo 83’te görülmektedir. Herhangi bir suçtan dolayı ceza almamış olan çocuklar çoğunlukla bir yıldan az süre çalışmışlardır (% 57,7). Bunu sırasıyla 1-2 yıl ve

2-3 yıl izlemektedir. Hükümlü çocuklarda ise çalışma süresi en çok 3-4 yıldır (% 30,2). Bunu sırasıyla bir yıldan az ve 2-3 yıl arasında olan süreler izlemektedir.

Resmi olarak suça sürüklenen çocukların çalışma süreleri ortalamaları 2-3 yıl arasında iken resmi olarak suça sürüklenmemiş olan çocukların çalışma süreleri ortalamaları 1-2 yıl arasındadır.

Tablo 84: Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?

Hangi gruptan?			Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hükümlü	Geç.	Hiç	54	45,0	45,0
		1-2 defa	13	10,8	10,8
		3 defa ya da daha çok	53	44,2	44,2
		Topl.	120	100,0	100,0
Diğer	Geç.	Hiç	101	84,2	84,2
		1-2 defa	15	12,5	12,5
		3 defa ya da daha çok	4	3,3	3,3
		Topl.	120	100,0	100,0

Madde kullanımının da resmi olarak suça sürüklenmiş olan çocuklarda çok yaygın olduğu görülmüştür. Tablo 84'te görüldüğü gibi hükümlü çocuklar arasında hiç madde kullanmayanların oranı % 45'tir. Örneklemin geri kalanında ise % 84,2 ile çoğunluğun hiçbir zaman bağımlılık yaratan maddeler kullanmadığı görülmektedir.

Resmi Olarak Suçlulukla İlgili Genel Değerlendirme:

Örneklemdaki çocukların % 50,4'ü (121 kişi) suça sürüklenmiştir. En yüksek oranda gerçekleşen suç türü gasptir. Suça sürüklenenlerin % 65,3'ü suç ortaklarının olduğunu söylemiştir. Suç ortaklarının büyük bölümü (% 27,5) mahalleden arkadaşlarıdır.

Çocukların adalet sistemindeki durumlarıyla ilgili veriler şu sonuçları ortaya koymuştur: Çocukların eğitimevinde o zamana kadar kaldıkları süre ortalama 6 ile 7 ay arasındadır. Araştırma sırasında eğitimevinde bulunan çocukların % 12,5'i çocuk ve % 28,3'ü çocuk ağır olmak üzere % 40,8'i çocuklara özel bir mahkemede yargılandığını söylemiştir.

Ceza mahkemelerinde yargılandığını söyleyenlerin oranı ise % 50,8'dir. Çocukların eğitimevne gelmeden tutuklu olarak yargılandıkları süre ise 16 ile 17 ay arasındadır. Çocuklar, cezaevlerinde tutuklu olarak bir buçuk yıla yaklaşan sürelerle kalabilmektedirler. Bu sürenin uzunluğu, çocukların tutuklulukları süresince suçta sürüklenmiş olan, suç kariyeri bulunan kişilerle sosyalleşmesi ve bu sürenin gerek dışarıdaki yaşamlarına yeniden uyum sağlamaları gerekse sosyal çevreleri tarafından suçlu olarak etiketlenmeleri açısından bir dezavantaj oluşturması gibi nedenlerle çocuklar üzerinde olumsuz etkilerde bulunmaktadır.

Hükümlü çocukların okula devam etmeme, çalışma ve sokakta yaşama gibi olumsuz deneyimler açısından örneklemdaki en dezavantajlı grup olduğu görülmektedir. Okula devam etmeme çok yaygındır. Çalışma durumu resmi olarak suçta sürüklenmiş ve sürüklenmemiş olan çocuklar arasında büyük farklılık göstermemekte; ancak yapılan işin türü ve süresi ilginç bir sonuç ortaya koymaktadır. Resmi olarak suçta sürüklenmiş çocuklar daha çok 2-3 yıl arasında ve işçilik gibi ağır işlerde çalışırken diğer çocuklar sokakta ve 1 yıldan az bir süre çalışmışlardır.

Sokakta kalmada resmi suç durumu fark etmeksizin ailede baskı ve şiddet ile arkadaş etkisi önemli rol oynamaktadır. Ancak, resmi olarak suçta sürüklenmiş çocuklarda madde bağımlılığının etkisi de azımsanamayacak boyutlardadır. Keza, madde kullanmanın hükümlü çocuklar arasında örneklemin geri kalanına göre çok daha yaygın olduğu görülmüştür. Bu şartlar altında çocukların suçta sürüklenmeleri beklenmedik bir durum değildir.

Burada sorgulanması gereken nokta, belki de resmi olarak suçta sürüklenmiş çocukları topluma kazandırmayı hedefleyen ceza infaz kurumlarındaki rehabilite edici uygulamaların, çocuğu tekrar suçta sürüklenmekten alıkoymada bu şartlar altında ne ölçüde başarılı olabileceğidir. Çocuklar, ceza infaz kurumlarından çıktıklarında aynı ortama geri dönmektedirler. Anket uygulaması sırasında yapılan konuşmalardan da anlaşıldığı gibi cezaları bittiğinde çocuklar madde satıcılarının, suç ortaklarının bulunduğu, suçta sürüklenmeden önceki aynı güçlüklerle karşı karşıya oldukları ortama geri dönmektedirler. Üstelik eğitimleri kesintiye uğramış ve suçlu etiketi taşıdıklarından

bu kez dışlanma riski de taşıyacaklardır. Bu ve benzeri nedenlerle çocukların bir kısmı dışarı çıksalar bile bu yaşantıdan uzaklaşmayı başaramayacaklarını belirtmiştir. Çocukların bir kısmı ise dışarı çıktığında aynı ortamda olmamak için başka bir şehirde “yeni bir hayat kurmak” istediğini dile getirmiştir.

Sonuç olarak, suça sürüklenen çocuklar açısından göz önünde bulundurulması gereken; onların genellikle yoksulluk, sokakta yaşama, madde kullanma, okula gitmeme, erken yaşlarda çalışmaya başlama gibi çeşitli dezavantajlar içinde bulunmuş olmalarıdır. Ceza infaz uygulamalarında geçerliliğini koruyan otoriter pedagojik yaklaşım, çocuğun bu dezavantajlı ortamı oluşturan topluma çeşitli program ve uygulamalar aracılığıyla uyum sağlayacağı düşüncesine dayanmaktadır. Oysa suça sürüklenmiş olan çocuk, zaten içinde bulunduğu şartlara suça sürüklenerek uyum sağlamış olan çocuktur ve suça ceza infaz kurumundan çıktıktan sonra aynı koşullara geri dönmektedir. Bu, suçun tekrarına yol açabilecek önemli bir nedendir.

Çocuk merkezli yaklaşım diğeriyle karşılaştırıldığında çocuk suçluluğuna karşı kısmen de olsa çözüm yolları sunmaktadır. Bu çözüm yolları önleyici hizmetler ve uygulamalardır. Çocukların yaşam koşullarının değerlendirilmesi, dezavantajlarının ve çözümsüz kaldıkları noktaların, onlar suça sürüklenmeden anlaşılması ve bunlar için politikalar oluşturulması, çocuk suçluluğunun önüne geçilmesi için tek yol gibi görünmektedir.

5.2. Hipotez Testi

Bu bölümde khi kare analizleriyle hipotezlerin test edilmesine ve elde edilen sonuçlara yer verilmektedir.

5.2.1. Problemlili Davranışlar ve Suç İlişkisi:

Bu ilişkinin test edilmesi için “Problemlili Davranışlarla Suç Arasında Anlamlı Bir İlişki Vardır” şeklindeki Hipotez 1 geliştirilmiştir. Aşağıda sırasıyla şiddet içeren problemlili davranışlar, şiddet içermeyen problemlili davranışlar ve madde bağımlılığı ile resmi olarak suça sürüklenme arasındaki ilişkiler çapraz tablolar, ki kare analizleri ve Cramer’s V değerleri ile incelenmektedir.

Tablo 87: Şiddet İçeren Problemlili Davranışlar ile Suç İlişkisinin Çapraz Dağılımı

			Şiddet içeren problemlili davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Bir suçtan dolayı ceza almış mı?	Hayır	Sayı	51	62	6	119
		Satır %	42,9%	52,1%	5,0%	100,0%
		Sütun %	69,9%	55,4%	10,9%	49,6%
	Evet	Sayı	22	50	49	121
		Satır %	18,2%	41,3%	40,5%	100,0%
		Sütun %	30,1%	44,6%	89,1%	50,4%
Toplam		Sayı	73	112	55	240
		Satır %	30,4%	46,7%	22,9%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 87’de şiddet içeren problemlili davranışların resmi olarak suça sürüklenme durumuna göre dağılımı görülmektedir. Tablo 88’de şiddet içeren problemlili davranışların, suça sürüklenme ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 88: Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar ile Suç İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	46,411 ^a	2	,000
Olasılık Oranı	51,455	2	,000
Geçerli Sayısı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 27,27.
Cramer's V=0,440

Tablo 88'e göre şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme ile resmi olarak suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu ilişkinin gücünü ise Cramer's V değeri göstermektedir. Bu tabloya göre şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme ile resmi olarak suça sürüklenme arasında pozitif yönlü, güçlü bir ilişki vardır (Cramer's V=0,440).

Şiddet içermeyen problemlı davranışlar ile suç arasındaki ilişki ise Tablo 89 ve 90'da gösterilmektedir. Tablo 89'da şiddet içermeyen problemlı davranışlar ile suça ilişkin dağılımı gösteren çapraz tablo yer almaktadır. Tablo 90'da bu ilişkinin anlamlılık durumunu gösteren ki kare değerleri görülmektedir. Tablo 'da ise Cramer's V değeri bu ilişkinin gücünü ortaya koymaktadır.

Tablo 89: Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar ile Suç İlişkisinin apraz Dağılımı

			Şiddet içermeyen problemlı davranışlar			Toplam
			Hiç	1- 2 defa	3 defa ya da daha çok	
Bir suçtan dolayı ceza almış mı?	Hayır	Sayı	67	50	2	119
		Satır %	56,3%	42,0%	1,7%	100,0%
		Sütun %	75,3%	48,5%	4,2%	49,6%
	Evet	Sayı	22	53	46	121
		Satır %	18,2%	43,8%	38,0%	100,0%
		Sütun %	24,7%	51,5%	95,8%	50,4%
Toplam		Sayı	89	103	48	240
		Satır %	37,1%	42,9%	20,0%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 90, şiddet içermeyen problemlı davranışlar ile suç arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Tablo 90: Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar ile Suç/Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	63,161 ^a	2	,000
Olasılık Oranı	73,823	2	,000
Geçerli Sayısı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 23,80.
Cramer's V=0,513

Cramer's V değerı (0,513), şiddet içermeyen problemlı davranışlar ile suç arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu göstermektedir.

Problemlı davranışların üçüncüsü olan madde kullanmanın suç ile ilişkisi ise Tablo 91 ve 92'de görülmektedir. Tablo 'da madde bağımlılığı ile suçun çapraz dağılımı görülmektedir.

Tablo 91: Madde Bağımlılığı ile Suç İlişkisi

		Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Bir suçtan dolayı ceza almış mı?	Hayır	Sayı	100	15	4	119
		Satır %	84,0%	12,6%	3,4%	100,0%
		Sütun %	64,5%	53,6%	7,0%	49,6%
	Evet	Sayı	55	13	53	121
		Satır %	45,5%	10,7%	43,8%	100,0%
		Sütun %	35,5%	46,4%	93,0%	50,4%
Toplam		Sayı	155	28	57	240
		Satır %	64,6%	11,7%	23,8%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 92, madde bağımlılığı ile suç arasındaki ilişkinin ki kare değerini göstermektedir. Bu ilişki beklenenden yüksek olduğundan bağımlılık yapan maddeler kullanma ile suça sürüklenme arasındaki ilişki anlamlıdır.

Cramer's V değeri (0,480) bağımlılık yapan maddeler kullanma ile suça sürüklenme arasında pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 92: Madde Bağımlılığı ve Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	55,317 ^a	2	,000
Olasılık Oranı	63,433	2	,000
Geçerli Sayısı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 13,88.
Cramer's V=0,480

Sonuç olarak problemleri davranışlar ile suça sürüklenme arasındaki ilişki, problemleri davranış türlerinin üçü için de doğrulanmıştır. Dolayısıyla, "Problemleri davranışlar

gösterme ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 1**, doğrulanmıştır.

5.2.2. Aile Yapısı ile Problemlili Davranışlara ve Suça Sürüklenme İlişkisi

Parçalanmış aile yapısı ile suç ve problemlili davranışlar arasındaki ilişkiler üzerine kurulan hipotezler şunlardır:

Hipotez 2: Parçalanmış aile yapısı ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3 Parçalanmış aile yapısı ile problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3.1.: Ailenin parçalanmış olması ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3.2.: Ailenin parçalanmış olması ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 3.3.: Ailenin parçalanmış olması ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çapraz tablolar, ki kare ve Cramer’s V analizleri ile hipotez 2 ve 3’teki ilişkiler test edilmiştir. Parçalanmış aile yapısı ile resmi olarak suça sürüklenme arasındaki ilişkiler, Tablo 93 ve 94’te incelenmektedir. Tablo 93’te bu iki değişken arasındaki çapraz dağılımlar gösterilmektedir.

Tablo 93: Ailenin Parçalanmış Olması ile Suçun Çapraz Dağılımı

		Ailesi parçalanmış mı?		Toplam	
		Hayır	Evet		
Bir suçtan dolayı ceza almış mı?	Hayır	Sayı	87	32	119
		Satır %	73,1%	26,9%	100,0%
		Sütun %	55,4%	38,6%	49,6%
	Evet	Sayı	70	51	121
		Satır %	57,9%	42,1%	100,0%
		Sütun %	44,6%	61,4%	50,4%
Toplam		Sayı	157	83	240
		Satır %	65,4%	34,6%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 94’te ise bu iki değişken arasındaki ilişkinin ki kare analizi görölmektedir. Ailenin parçalanmış olması ile suç arasındaki ilişki Tablo ‘ya göre istatistiksel olarak anlamlıdır. Cramer’s V değerine bakıldığında ilişkinin gücünün orta derecede olduğu görölebilmektedir.

Tablo 94: Ailenin Parçalanmış Olması ile Suçun Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	6,174 ^a	1	,013
Olasılık Oranı	6,216	1	,013
Geçerli Sayısı	240		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 1,15.

Cramer’s V=0,254

Sonuç olarak, “Parçalanmış aile yapısı ile suçta sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki Hipotez 2, doğrulanmıştır.

Hipotez 3.1’deki ailenin parçalanmış olması ile şiddet içeren problemleri davranışlar arasındaki ilişkiye ilişkin veriler Tablo 95 ve 96’da görölmektedir. Tablo 95’te çapraz dağılımlara yer verilmiştir.

Tablo 95: Ailenin Parçalanmış Olması ile Şiddet İçeren Problemleri Davranışların Çapraz Dağılımı

			Şiddet içeren problemleri davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Ailesi parçalanmış mı?	Hayır	Sayı	56	67	34	157
		Satır %	35,7%	42,7%	21,7%	100,0%
		Sütun %	76,7%	59,8%	61,8%	65,4%
	Evet	Sayı	17	45	21	83
		Satır %	20,5%	54,2%	25,3%	100,0%
		Sütun %	23,3%	40,2%	38,2%	34,6%
Toplam		Sayı	73	112	55	240
		Satır %	30,4%	46,7%	22,9%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 96’da ailenin parçalanmış olması ile şiddet içeren davranışlar gösterme ilişkisinin anlamlılığı görülmektedir. Bu ilişki 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 96: Ailenin Parçalanmış Olması ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışların Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	5,982 ^a	2	,050
Olasılık Oranı	6,220	2	,045
Geçerli Sayısı	240		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 0,2.
Cramer’s V=0,158

İlişki, 0,05 düzeyinde anlamlı görünmekle birlikte, Cramer’s V değeri ilişkinin oldukça zayıf olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, “Ailenin parçalanmış olması ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 3.1** yanlışlanmıştır.

Şiddet içermeyen problemlili davranışlar ile ailenin parçalanmış olması ilişkisiyle ilgili analiz sonuçları, Tablo 97 ve 98’de görülmektedir. Tablo 97’de bu iki değişken arasındaki çapraz dağılımlar verilmiştir.

Tablo 98’de bu ilişkinin ki kare değeri gösterilmiştir. Buna göre ailenin parçalanmış olması ile şiddet içermeyen davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p < 0,05$).

Tablo 97: Ailenin Parçalanmış Olması ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışların Çapraz Dağılımı

			Şiddet içermeyen problemlili davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Ailesi parçalanmış mı?	Hayır	Sayı	70	62	25	157
		Satır %	44,6%	39,5%	15,9%	100,0%
		Sütun %	78,7%	60,2%	52,1%	65,4%
	Evet	Sayı	19	41	23	83
		Satır %	22,9%	49,4%	27,7%	100,0%
		Sütun %	21,3%	39,8%	47,9%	34,6%
Toplam		Sayı	89	103	48	240
		Satır %	37,1%	42,9%	20,0%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Cramer's V değeri ise şiddet içermeyen problemlili davranışlar ile ailenin parçalanmış olması arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak orta güçte¹ (istatistiksel olarak kabul edilebilir) olduğunu göstermiştir.

Tablo 98: Ailenin Parçalanmış Olması ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışların Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	11,905 ^a	2	,003
Olasılık Oranı	12,283	2	,002
Geçerli Sayısı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 6,60.
Cramer's V=0,223

Sonuç olarak, “Ailenin parçalanmış olması ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 3.2** doğrulanmıştır.

¹ <http://homes.chass.utoronto.ca/~josephf/pol242/LM-3A#STANDARDS>

Ailenin parçalanmış olması ile madde kullanma arasındaki ilişkiye ilişkin veriler Tablo 99 ve 100’de görülmektedir. Tablo 99’da bu iki değişken arasındaki çapraz dağılım görülmektedir.

Tablo 99: Ailenin Parçalanmış Olması ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

			Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Ailesi parçalanmış mı?	Hayır	Sayı	106	19	32	157
		Satır %	67,5%	12,1%	20,4%	100,0%
		Sütun %	68,4%	67,9%	56,1%	65,4%
	Evet	Sayı	Sayı	9	25	83
		Satır %	Satır %	10,8%	30,1%	100,0%
		Sütun %	Sütun %	32,1%	43,9%	34,6%
Toplam		Sayı	155	28	57	240
		Satır %	64,6%	11,7%	23,8%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 100’de ailenin parçalanmış olması ile madde kullanma arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir.

Tablo 100: Ailenin Parçalanmış Olması ile Madde Kullanma İlişkinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	2,846 ^a	2	,241
Olasılık Oranı	2,782	2	,249
Doğrusal İlişki	2,504	1	,114
Geçerli Sayısı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 0,68.

Dolayısıyla, “Ailenin parçalanmış olması ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.” Şeklindeki **Hipotez 3.3** yanlışlanmıştır.

Sonuçlar, parçalanmış ailenin çocuğun suça sürüklenmesi şiddet içeren problemlerli davranışlarda bulunması ve madde bağımlılığı ile istatistiksel olarak güçlü bir ilişkisinin olmadığını göstermiştir. Parçalanmış aile yapısı yalnızca şiddet içermeyen problemlerli davranışlar ile pozitif yönlü ve güçlü bir ilişkiye sahiptir. Bu nedenle, “Parçalanmış aile yapısı ile problemlerli davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 3**, kısmen yanlışlanmıştır.

5.2.3. Aile ve Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Problemlerli Davranışlara Ve Suça Sürüklenme İlişkisi

Ailede suça sürüklenen kişilerin toplam sayısı ile bağımlı değişkenler suç ve problemlerli davranışlar arasındaki ilişkiyle ilgili olarak geliştirilen hipotezler şöyledir:

Hipotez 4: Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5: Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile problemlerli davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5.1.: Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile şiddet içeren problemlerli davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5.2.: Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile şiddet içermeyen problemlerli davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5.3.: Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Bu hipotezler yine ki kare ve Cramer’s V analizleri ile test edilmiştir.

İlk olarak ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen toplam kişi sayısı ile çocuğun resmi olarak suça sürüklenmesi arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Tablo 101, bununla ilgili çapraz dağılımları göstermektedir.

Tablo 101: Ailede ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı

			Bir suçtan dolayı ceza almış mı?		Toplam
			Hayır	Evet	
Aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı	0	Sayı	43	32	75
		Satır %	57,3%	42,7%	100,0%
		Sütun %	36,1%	26,4%	31,2%
	1	Sayı	56	50	106
		Satır %	52,8%	47,2%	100,0%
		Sütun %	47,1%	41,3%	44,2%
	2	Sayı	16	23	39
		Satır %	41,0%	59,0%	100,0%
		Sütun %	13,4%	19,0%	16,2%
	3	Sayı	4	16	20
		Satır %	20,0%	80,0%	100,0%
		Sütun %	3,4%	13,2%	8,3%
Toplam		Sayı	119	121	240
		Satır %	49,6%	50,4%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 102, aile ve akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı ile çocuğun resmi olarak suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ($p=0,05$).

Tablo 102: Aile ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Suça Sürüklenme İlişisinin Ki Kare Değeri

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,393 ^a	3	,016
Likelihood Ratio	10,915	3	,012
Doğrusal ilişki	9,044	1	,003
Geçerli Sayısı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 9,92.
Cramer's V=0,208

Tablo 102’de bu ilişkinin pozitif yönlü olmasının yanı sıra orta-güçlü düzeyde olduğu ortaya çıkmaktadır. Analiz sonucunda “Ailede suça sürüklenen kişilerin sayısı ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 4** doğrulanmıştır.

Tablo 103: Ailede ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı Şiddet İçeren Problemlili Davranışların Çapraz Dağılımı

			Şiddet içeren problemlili davranışlar			Toplam	
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı	Yok	Sayı	26	40	9	75	
		Satır %	34,7%	53,3%	12,0%	100,0%	
		Sütun %	35,6%	35,7%	16,4%	31,2%	
	1	Sayı	37	39	30	106	
		Satır %	34,9%	36,8%	28,3%	100,0%	
		Sütun %	50,7%	34,8%	54,5%	44,2%	
	2	Sayı	7	21	11	39	
		Satır %	17,9%	53,8%	28,2%	100,0%	
		Sütun %	9,6%	18,8%	20,0%	16,2%	
	3	Sayı	3	12	5	20	
		Satır %	15,0%	60,0%	25,0%	100,0%	
		Sütun %	4,1%	10,7%	9,1%	8,3%	
	Toplam		Sayı	73	112	55	240
			Satır %	30,4%	46,7%	22,9%	100,0%
			Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hipotez 5 ve alt hipotezleri olan 5.1, 5.2 ve 5.3; aile ya da akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı ile problemlili davranışlar gösterme ilişkisiyle ilgilidir. İlk olarak

aile ya da akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı ile şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Tablo 103, bu ilişkiyle ilgili çapraz dağılımları göstermektedir.

Tablo 104, aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı ile çocuğun kendisinin şiddet içeren problemlı davranışlarda bulunması arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermiştir.

Tablo 104: Aile ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,581 ^a	6	,024
Likelihood Ratio	15,999	6	,014
Geçerli Sayısı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 5 (%8,3), beklenen en düşük sayı 4,58.
Cramer's V=0,174

Sonuçlar, ailede ve akrabalarındaki resmi suçluluğun çocuğun şiddet içeren davranışlarda bulunması ile orta şiddette ilişkili olduğu yönündedir. Bu nedenle, “Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 5.1** doğrulanmıştır.

İlişki aranan diğer iki değişken, aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı ile şiddet içermeyen problemlı davranışlardır. Aşağıdaki Tablo 105'te bu iki değişkenin çapraz dağılımı görülmektedir.

Tablo 105: Ailede ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışların Çapraz Dağılımı

			Şiddet içermeyen problemlili davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı	0	Sayı	35	32	8	75
		Satır %	46,7%	42,7%	10,7%	100,0%
		Sütun %	39,3%	31,1%	16,7%	31,2%
	1	Sayı	41	39	26	106
		Satır %	38,7%	36,8%	24,5%	100,0%
		Sütun %	46,1%	37,9%	54,2%	44,2%
	2	Sayı	10	21	8	39
		Satır %	25,6%	53,8%	20,5%	100,0%
		Sütun %	11,2%	20,4%	16,7%	16,2%
	3	Sayı	3	11	6	20
		Satır %	15,0%	55,0%	30,0%	100,0%
		Sütun %	3,4%	10,7%	12,5%	8,3%
Toplam		Sayı	89	103	48	240
		Satır %	37,1%	42,9%	20,0%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıda görülen Tablo 106, ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı ile çocuğun kendisinin şiddet içermeyen problemlili davranışlarda bulunması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur ($p < 0,01$). Bu tabloda görülen Cramer's V değeri ise, bu ilişkinin orta-güçlü düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 106: Aile ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,989 ^a	6	,030
Likelihood Ratio	15,164	6	,019
Geçerli Sayısı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 1 (%8,3), beklenen en düşük sayı 4,00.
Cramer's V=0,171

Sonuç olarak yapılan analizler, aile ve akrabalar arasındaki suçluluk ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar arasında 0,05 düzeyinde anlamlı, pozitif yönlü ve orta-güçlü düzeyde bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla, “Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişilerin sayısı ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 5.2**, doğrulanmıştır.

Aile ve sıkça görüşülen akrabalarda suçluluğun son olarak madde kullanma ile ilişkisine bakılmıştır. Tablo 107’de bu iki değişkenin çapraz dağılımı görülmektedir.

Tablo 107: Ailede ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

			Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı	0	Sayı	55	5	15	75
		Satır %	73,3%	6,7%	20,0%	100,0%
		Sütun %	35,5%	17,9%	26,3%	31,2%
	1	Sayı	67	12	27	106
		Satır %	63,2%	11,3%	25,5%	100,0%
		Sütun %	43,2%	42,9%	47,4%	44,2%
	2	Sayı	22	8	9	39
		Satır %	56,4%	20,5%	23,1%	100,0%
		Sütun %	14,2%	28,6%	15,8%	16,2%
	3	Sayı	11	3	6	20
		Satır %	55,0%	15,0%	30,0%	100,0%
		Sütun %	7,1%	10,7%	10,5%	8,3%
Toplam		Sayı	155	28	57	240
		Satır %	64,6%	11,7%	23,8%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 108’de ise ailede ve akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı ile çocuğun kendisinin bağımlılık yapan madde kullanması ile ilişkisinin ki kare değeri görülmektedir.

Tablo 108: Aile ve Sıkça Görüşülen Akrabalar Arasında Suça Sürüklenen Kişi Sayısı ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,945 ^a	6	,326
Likelihood Ratio	6,732	6	,346
Doğrusal İlişki	2,488	1	,115
Geçerli Sayısı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 3 (% 25), beklenen en düşük sayı 2,33.

Tablo 108, bu iki değişken arasındaki ilişkiyi test etmek için yeterli veri olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, “Ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suçta sürüklenen kişilerin sayısı ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 5.3** test edilememiştir.

Sonuç olarak, aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suçta sürüklenen toplam kişi sayısı ile suç ve problemli davranışlar sergileme arasındaki ilişkiler şu sonuçları vermektedir: Aile ve akrabalar arasında suçta sürüklenme ile çocuğun kendisinin suçta sürüklenmesi arasında ilişki vardır. Ancak aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suçta sürüklenen toplam kişi sayısı problemli davranış türlerinden yalnızca biriyle, şiddet içermeyen problemli davranışlarla anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Şiddet içeren problemli davranışlar ve madde bağımlılığı ise aile ve yakın akraba çevresindeki suçluluk ile ilişkisidir. Bu nedenle **Hipotez 5**, kısmen yanlıőlanmışır.

5.2.4. Kardeş Sayısı ile Problemli Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi

Çapraz dağılım tabloları, ki kare ve Cramer’s V analizleri kardeş sayısının suçta sürüklenme ile ilişkili olmadığını göstermektedir. Bu nedenle “Kardeş sayısı ile suçta sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 6** yanlıőlanmışır.

Analizler kardeş sayısının suçta sürüklenmede olduğu gibi problemli davranışlar gösterme ile de ilişkili olmadığını ortaya koymaktadır. Problemli davranış türlerinin hiçbirini kardeş sayısı ile ilişkili çıkmamıştır. Bu nedenle de “Kardeş sayısı ile problemli davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 7** yanlıőlanmışır.

5.2.5. Ailede Fiziksel Şiddet Görme ile Problemli Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi

Ailenin çocuğa yönelik fiziksel şiddetinin bağımlı değişkenlerle ilişkisi araştırılmaktadır. Bu kapsamda geliştirilen hipotezler şöyleydi:

Hipotez 8: Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 9: Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 9.1: Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

			Bir suçtan dolayı ceza almış mı?		Toplam
			Hayır	Evet	
Ailede yaşça büyükler ona şiddet gösteriyor mu?	Hayır	Sayı	13	21	34
		Satır %	38,2%	61,8%	100,0%
		Sütun %	10,9%	17,4%	14,2%
	Evet	Sayı	106	100	206
		Satır %	51,5%	48,5%	100,0%
		Sütun %	89,1%	82,6%	85,8%
Toplam		Sayı	119	121	240
		Satır %	49,6%	50,4%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 109: Ailede Fiziksel Şiddet Görme ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı

Hipotez 9.2: Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 9.3: Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

İlk olarak Hipotez 8'deki ailede şiddet görme-suça sürüklenme ilişkisine bakılmıştır. Tablo 109, bu iki değişken arasındaki çapraz dağılımı göstermektedir.

Tablo 110, ailede şiddet görmenin çocuğun suça sürüklenmesi ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığını göstermiştir.

Tablo 110: Ailede Şiddet Görme ve Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,041 ^a	1	,153
Likelihood Ratio	2,058	1	,151
Doğrusal İlişki	2,032	1	,154
Geçerli Sayısı	240		

Ailede şiddet görme ile suça sürüklenme arasındaki ilişki anlamlı olmadığından “Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 8**, yanlışlanmıştır.

Ailede şiddet görme ile şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme ilişkisine ait çapraz dağılım aşağıdaki Tablo 111’de görülmektedir.

Tablo 111: Ailede Şiddet Görme ile Şiddet İçeren Problemleri Davranışlarda Bulunmanın Çapraz Dağılımı

			Şiddet içeren problemleri davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Ailede yaşça büyükler ona şiddet gösteriyor mu?	Hayır	Sayı	18	8	8	34
		Satır %	52,9%	23,5%	23,5%	100,0%
		Sütun %	24,7%	7,1%	14,5%	14,2%
	Evet	Sayı	55	104	47	206
		Satır %	26,7%	50,5%	22,8%	100,0%
		Sütun %	75,3%	92,9%	85,5%	85,8%
Toplam		Sayı	73	112	55	240
		Satır %	30,4%	46,7%	22,9%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 112’de ise, bu iki değişken arasındaki ki kare değeri görülmektedir. Tabloya göre ilişki anlamlıdır ($p<0,05$).

Tablo 112: Ailede Şiddet Görme ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışlarda Bulunma İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	11,158 ^a	2	,004
Olasılık Oranı	11,021	2	,004
Geçerli sayı	240		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 7,79.
Cramer’s V=0,216

Yukarıdaki değerler, ailede şiddet görme ile şiddet içeren problemlili davranışlarda bulunma arasında orta güçte bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlara bakılarak ailede şiddet görme ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı, pozitif yönlü ve orta güçte bir ilişki olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, “Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 9.1**, doğrulanmıştır.

Ailede şiddet görme ile şiddet içermeyen problemlili davranışlara ilişkin çapraz dağılım aşağıdaki Tablo 113’te verilmiştir.

Tablo 113: Ailede Şiddet Görme ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı

		Şiddet içermeyen problemlili davranışlar SON			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Ailede yaşça büyükler ona şiddet gösteriyor mu?	Hayır	Sayı	20	6	8	34
		Satır %	58,8%	17,6%	23,5%	100,0%
		Sütun %	22,5%	5,8%	16,7%	14,2%
	Evet	Sayı	69	97	40	206
		Satır %	33,5%	47,1%	19,4%	100,0%
		Sütun %	77,5%	94,2%	83,3%	85,8%
Toplam		Sayı	89	103	48	240
		Satır %	37,1%	42,9%	20,0%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 114'te bu iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyi görülmektedir. Tabloya göre anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Tablo 114: Ailede Şiddet Görme ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşit Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	11,189 ^a	2	,004
Olasılık Oranı	11,975	2	,003
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 6,80.
Cramer's V=0,216

Cramer's V değeri, ailede şiddet görme ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme ilişkisinin orta güçte olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak ailede şiddet görme ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı, pozitif yönlü ve orta güçte bir ilişki olduğu ortaya çıktığından "Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile

şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 9.2**, doğrulanmıştır.

Ailede şiddet görmenin son olarak bağımlılık yapan maddeler kullanma ile olan ilişkisine bakılmıştır. Aşağıda bu iki değişkenin çapraz dağılımı görülmektedir.

Tablo 115: Ailede Şiddet Görme ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

		Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Ailede yaşça büyükler ona şiddet gösteriyor mu?	Hayır	Sayı	25	1	8	34
		Satır %	73,5%	2,9%	23,5%	100,0%
		Sütun %	16,1%	3,6%	14,0%	14,2%
	Evet	Sayı	130	27	49	206
		Satır %	63,1%	13,1%	23,8%	100,0%
		Sütun %	83,9%	96,4%	86,0%	85,8%
Toplam		Sayı	155	28	57	240
		Satır %	64,6%	11,7%	23,8%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 116, ailede şiddet görme ile bağımlılık yapan madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Tablo 116: Ailede Şiddet Görme ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	3,077 ^a	2	,215
Olasılık Oranı	4,003	2	,135
Doğrusal İlişki	,463	1	,496
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 1, beklenen en düşük sayı 3,97.

Sonuç olarak ailede şiddet görme ile çocuğun madde kullanması arasında bir ilişki bulunamamış ve “Ailede fiziksel şiddete maruz kalma ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 9.3**, yanlışlanmıştır.

Ailede şiddet görmenin bağımlı değişkenlerle olan ilişkisi özetlenecek olursa; bu değişken ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında ilişki yoktur. Ailede şiddet görme şiddet içeren ve şiddet içermeyen problemlili davranışların her ikisiyle de anlamlı bir ilişkiye sahiptir; ancak madde bağımlılığı ile anlamlı bir ilişkisi yoktur. Bu nedenle **Hipotez 9**, kısmen doğrulanmıştır.

5.2.6. Sokakta Kalınan Süre ile Problemlili Davranışlara ve Suça Sürüklenme İlişkisi

Bu başlık altında oluşturulan Hipotezler şunlardır:

Hipotez 10: Sokakta kalma süresi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 11: Sokakta kalma süresi ile problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 11.1.: Sokakta kalma süresi ile şiddet içeren davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 11.2.: Sokakta kalma süresi ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 11.3.: Sokakta kalma süresi ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Sokakta kalma süresi ile suça sürüklenme değişkenlerinin çapraz dağılımları Tablo 117’de görülmektedir.

Tablo 117: Sokakta Kalma Süresi ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı

			Bir suçtan dolayı ceza almış mı?		Toplam	
			Hayır	Evet		
Sokakta kaldığı toplam süre	1 aydan az	Sayı	48	33	81	
		Satır %	59,3%	40,7%	100,0%	
		Sütun %	73,8%	41,2%	55,9%	
	1 ay ile 1 yıl arası	Sayı	17	29	46	
		Satır %	37,0%	63,0%	100,0%	
		Sütun %	26,2%	36,2%	31,7%	
	1 yıldan fazla	Sayı	0	18	18	
		Satır %	0,0%	100,0%	100,0%	
		Sütun %	0,0%	22,5%	12,4%	
Toplam			Sayı	65	80	145
			Satır %	44,8%	55,2%	100,0%
			Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 118’de sokakta kalma süresi ile suça sürüklenme ilişkisinin ki kare analizi görülmektedir. Bu değer, aradaki ilişkinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 118: Sokakta Kalma Süresi ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare

	Değeri		
	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	22,598 ^a	2	,000
Olasılık Oranı	29,360	2	,000
Doğrusal İlişki	21,886	1	,000
Geçerli Sayısı	145		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 8,07.
Cramer's V=0,395

Cramer's V değeri (0,395), sokakta kalma süresi ile suça sürüklenme ilişkisinin “çok güçlü” düzeyde olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle “Sokakta kalma süresi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 10**, doğrulanmıştır.

Sokakta kalma süresi ile problemlı davranışlar arasındaki ilişki de incelenmiştir. Sokakta kalma ile ilk olarak şiddet içeren problemlı davranışlarda bulunma arasındaki

ilişkiye bakılmıştır. Aşağıdaki Tablo 119'da bu değişkenlerin çapraz dağılımları görülmektedir.

Tablo 119: Sokakta Kalma Süresi ile Şiddet İçeren Problemler Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı

			Şiddet içeren problemler davranışlar			Toplam	
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Sokakta kaldığı toplam süre	1 aydan az	Sayı	28	40	13	81	
		Satır %	34,6%	49,4%	16,0%	100,0%	
		Sütun %	90,3%	55,6%	31,0%	55,9%	
	1 ay ile 1 yıl arası	Sayı	2	28	16	46	
		Satır %	4,3%	60,9%	34,8%	100,0%	
		Sütun %	6,5%	38,9%	38,1%	31,7%	
	1 yıldan fazla	Sayı	1	4	13	18	
		Satır %	5,6%	22,2%	72,2%	100,0%	
		Sütun %	3,2%	5,6%	31,0%	12,4%	
Toplam			Sayı	31	72	42	145
			Satır %	21,4%	49,7%	29,0%	100,0%
			Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 120'de sokakta kalma süresi ile şiddet içeren problemler davranışlarda bulunma ilişkisinin anlamlılığı ortaya koyulmaktadır. İlişki, istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 120: Sokakta Kalma Süresi ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Korelasyon Değeri

			Sokakta kaldığı toplam süre	Şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme
Spearman's rho	Sokakta kaldığı toplam süre	Korelasyon katsayısı	1,000	,464**
		Sig. (2-yönlü)	.	,000
		Sayı	145	145
	Şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme	Korelasyon katsayısı	,464**	1,000
		Sig. (2-yönlü)	,000	.
		Sayı	145	240

** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır. (2-tailed).

Yukarıda görülen korelasyon tablosu iki değışken arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak sokakta kalma süresi ile şiddet içeren problemlı davranışlarda bulunma arasında pozitif yönlü, anlamlı ve oldukça güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle, “Sokakta kalma süresi ile şiddet içeren davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 11.1**, doğrulanmıştır.

Sokakta kalma süresi ile şiddet içermeyen problemlı davranışlarda bulunma arasındaki ilişkiye yönelik, ilk olarak bu iki değışkenin Tablo 121’de görülen çapraz dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 121: Sokakta Kalma Süresi ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı

			Şiddet içermeyen problemlı davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Sokakta kaldığı toplam süre	1 aydan az	Sayı	22	44	15	81
		Satır %	27,2%	54,3%	18,5%	100,0%
		Sütun %	68,8%	63,8%	34,1%	55,9%
	1 ay ile 1 yıl arası	Sayı	8	20	18	46
		Satır %	17,4%	43,5%	39,1%	100,0%
		Sütun %	25,0%	29,0%	40,9%	31,7%
	1 yıldan fazla	Sayı	2	5	11	18
		Satır %	11,1%	27,8%	61,1%	100,0%
		Sütun %	6,2%	7,2%	25,0%	12,4%
Toplam		Sayı	32	69	44	145
		Satır %	22,1%	47,6%	30,3%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 122’de ise sokakta kalma süresi ile şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme ilişkisinin pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 122: Sokakta Kalma Süresi ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Korelasyon Değeri

		Sokakta kaldığı toplam süre	Şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme
Spearman's rho	Sokakta kaldığı toplam süre	Korelasyon Katsayısı	1,000
		Sig. (2-yönlü)	,415**
		Sayı	,000
	Şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme	Korelasyon Katsayısı	145
		Sig. (2-yönlü)	,415**
		Sayı	145

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-yönlü).

Sokakta kalma süresi ile şiddet içermeyen problemlı davranışlarda bulunma ilişkisi yukarıda görüldüğü gibi istatistiksel olarak anlamlıdır.

Analizler sonucunda sokakta kalma süresinin şiddet içermeyen problemlili davranışlarda bulunma ile pozitif yönlü, istatistiksel olarak anlamlı ve orta güçte bir ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla “Sokakta kalma süresi ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 11.2**, doğrulanmıştır.

Üçüncü olarak, sokakta kalma süresi ile madde kullanma arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu iki değişkenin dağılımları Tablo 123’te görülmektedir.

Tablo 123: Sokakta Kalma Süresi ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

			Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Sokakta kaldığı toplam süre	1 aydan az	Sayı	59	12	10	81
		Satır %	72,8%	14,8%	12,3%	100,0%
		Sütun %	81,9%	54,5%	19,6%	55,9%
	1 ay ile 1 yıl arası	Sayı	11	8	27	46
		Satır %	23,9%	17,4%	58,7%	100,0%
		Sütun %	15,3%	36,4%	52,9%	31,7%
	1 yıldan fazla	Sayı	2	2	14	18
		Satır %	11,1%	11,1%	77,8%	100,0%
		Sütun %	2,8%	9,1%	27,5%	12,4%
Toplam		Sayı	72	22	51	145
		Satır %	49,7%	15,2%	35,2%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıda görülen Tablo 124’te ise sokakta kalma süresi ile madde kullanma ilişkisinin anlamlılık düzeyine yer verilmektedir. Tablo 124, ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 124: Sokakta Kalma Süresi ile Madde Kullanma İlişkisinin Korelasyon Değeri

		Sokakta kaldığı toplam süre	Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?
Spearman's rho	Sokakta kaldığı toplam süre	Korelasyon Katsayısı	1,000
		Sig. (2-tailed)	.
		Sayı	145
	Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?	Korelasyon Katsayısı	,574**
		Sig. (2-tailed)	,000
		Sayı	145

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 124'te sokakta kalma süresi ile madde kullanma ilişkisinin istatistiksel olarak gücüne ilişkin korelasyon değeri verilmiştir. Sonuç, bu ilişkinin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla, “Sokakta kalma süresi ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 11.3**, doğrulanmıştır.

Özetlenecek olursa, sokakta kalma süresi ile hem suçta sürüklenme hem de problemleri davranışlarda bulunma arasında anlamlı, pozitif yönlü ve güçlü ilişkiler bulunmuştur. **Hipotez 10** ve **Hipotez 11** tamamen doğrulanmıştır.

5.2.7. Çalışma Süresi ile Problemleri Davranışlara ve Suçta Sürüklenme İlişkisi

Çalışma süresiyle ilgili olarak geliştirilen hipotezler şöyleydi:

Hipotez 12: Çalışma süresi ile suçta sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 13: Çalışma süresi ile problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 13.1: Çalışma süresi ile şiddet içeren davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 13.2: Çalışma süresi ile şiddet içermeyen davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 13.3: Çalışma süresi ile bağımlılık yapan maddeler kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çalışma süresi ile suça sürüklenme arasındaki ilişkiye yönelik olarak Tablo 125'te iki değişkenin çapraz dağılımları verilmiştir.

Tablo 125: Çalışma Süresi ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı

			Bir suçtan dolayı ceza almış mı?		Toplam	
			Hayır	Evet		
Çalıştığı toplam süre	1 yıldan az	Sayı	64	23	87	
		Satır %	73,6%	26,4%	100,0%	
		Sütun %	58,2%	23,7%	42,0%	
	1-2 yıl	Sayı	22	18	40	
		Satır %	55,0%	45,0%	100,0%	
		Sütun %	20,0%	18,6%	19,3%	
	2-3 yıl	Sayı	14	20	34	
		Satır %	41,2%	58,8%	100,0%	
		Sütun %	12,7%	20,6%	16,4%	
	3-4 yıl	Sayı	10	30	40	
		Satır %	25,0%	75,0%	100,0%	
		Sütun %	9,1%	30,9%	19,3%	
	4-5 yıl	Sayı	0	4	4	
		Satır %	0,0%	100,0%	100,0%	
		Sütun %	0,0%	4,1%	1,9%	
	5-6 yıl	Sayı	0	2	2	
		Satır %	0,0%	100,0%	100,0%	
		Sütun %	0,0%	2,1%	1,0%	
Toplam			Sayı	110	97	207
			Satır %	53,1%	46,9%	100,0%
			Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 126'da çalışma süresi ile suça sürüklenme ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğuna ilişkin değerler görülebilmektedir.

Tablo 126: Çalışma Süresi ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	36,107 ^a	5	,000
Olasılık Oranı	39,540	5	,000
Doğrusal İlişki	35,701	1	,000
Geçerli Sayısı	207		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 0,94.
Cramer's V=0,418

Aynı tabloda Cramer's V değeri çalışma süresi ile suça sürüklenme ilişkisinin oldukça güçlü olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak çalışma süresi ile suça sürüklenme arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve oldukça güçlü bir ilişki olduğundan “Çalışma süresi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 12**, doğrulanmıştır.

Çalışma süresinin şiddet içeren problemlerle davranışlarla ilişkisine ilişkin çapraz dağılım, Tablo 127'de görülmektedir.

Tablo 127: Çalışma Süresi ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışların Çapraz Dağılımı

			Şiddet içeren problemlı davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Çalıştığı toplam süre	1 yıldan az	Sayı	33	43	11	87
		Satır %	37,9%	49,4%	12,6%	100,0%
		Sütun %	55,0%	44,3%	22,0%	42,0%
	1-2 yıl	Sayı	9	22	9	40
		Satır %	22,5%	55,0%	22,5%	100,0%
		Sütun %	15,0%	22,7%	18,0%	19,3%
	2-3 yıl	Sayı	9	13	12	34
		Satır %	26,5%	38,2%	35,3%	100,0%
		Sütun %	15,0%	13,4%	24,0%	16,4%
	3-4 yıl	Sayı	7	18	15	40
		Satır %	17,5%	45,0%	37,5%	100,0%
		Sütun %	11,7%	18,6%	30,0%	19,3%
	4-5 yıl	Sayı	0	1	3	4
		Satır %	0,0%	25,0%	75,0%	100,0%
		Sütun %	0,0%	1,0%	6,0%	1,9%
	5-6 yıl	Sayı	2	0	0	2
		Satır %	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		Sütun %	3,3%	0,0%	0,0%	1,0%
Toplam		Sayı	60	97	50	207
		Satır %	29,0%	46,9%	24,2%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 128, çalışma süresi ile şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Tablo 128: Çalışma Süresi ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar Gösterme İlişkisinin Korelasyon Değeri

		Çalıştığı toplam süre	Şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme
Spearman's rho	Çalıştığı toplam süre	Korelasyon Katsayısı	1,000
		Sig. (2-yönlü)	.
		Sayı	207
	Şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme	Korelasyon Katsayısı	,210**
		Sig. (2-yönlü)	,002
		Sayı	240

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2 yönlü).

Yukarıdaki Tablo 128 çalışma süresinin şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme ile ilişkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Bu analizler sonucunda çalışma süresi ile şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve orta güçte bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de “Çalışma süresi ile şiddet içeren davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklinde ifade edilmiş olan **Hipotez 13.1**, doğrulanmıştır.

Çalışma süresi ile şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme arasındaki ilişki ilk olarak Tablo 129’da görülen çapraz dağılımları aracılığıyla incelenmiştir.

Tablo 129: Çalışma Süresi ile Şiddet İçermeyen Problemler Davranışlarının Çapraz Dağılımı

			Şiddet içermeyen problemler davranışlar			Toplam	
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Çalıştığı toplam süre	1 yıldan az	Sayı	42	32	13	87	
		Satır %	48,3%	36,8%	14,9%	100,0%	
		Sütun %	55,3%	35,6%	31,7%	42,0%	
	1-2 yıl	Sayı	8	23	9	40	
		Satır %	20,0%	57,5%	22,5%	100,0%	
		Sütun %	10,5%	25,6%	22,0%	19,3%	
	2-3 yıl	Sayı	12	13	9	34	
		Satır %	35,3%	38,2%	26,5%	100,0%	
		Sütun %	15,8%	14,4%	22,0%	16,4%	
	3-4 yıl	Sayı	12	18	10	40	
		Satır %	30,0%	45,0%	25,0%	100,0%	
		Sütun %	15,8%	20,0%	24,4%	19,3%	
	4-5 yıl	Sayı	1	3	0	4	
		Satır %	25,0%	75,0%	0,0%	100,0%	
		Sütun %	1,3%	3,3%	0,0%	1,9%	
5-6 yıl	Sayı	1	1	0	2		
	Satır %	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%		
	Sütun %	1,3%	1,1%	0,0%	1,0%		
Toplam			Sayı	76	90	41	207
			Satır %	36,7%	43,5%	19,8%	100,0%
			Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 130'da ki kare değeri bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığına işaret etmektedir.

Tablo 130: Çalışma Süresi ile Şiddet İçermeyen Problemlı Davranışlar İlişkisinin Korelasyon Değeri

			Çalıştığı toplam süre	Şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme
Spearman's rho	Çalıştığı toplam süre	Korelasyon Katsayısı	1,000	,215**
		Sig. (2-tailed)	.	,002
		Sayı	207	207
	Şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme	Korelasyon Katsayısı	,215**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,002	.
		Sayı	207	240

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2 yönlü).

Buradan anlaşıldığı gibi çalışma süresi ile şiddet içermeyen problemlı davranışlar arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunn “Çalışma süresi ile şiddet içermeyen davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” olarak ifade edilmiş olan **Hipotez 13.2** doğrulanmıştır.

Çalışma süresi ile bağımlılık yapan maddeler kullanma arasındaki ilişkiye gelindiğinde; bu iki değişkenin ilk olarak çapraz dağılımlarına yer verilmiştir (Tablo 131).

Tablo 131: Çalışma Süresi ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

			Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Çalıştığı toplam süre	1 yıldan az	Sayı	66	5	16	87
		Satır %	75,9%	5,7%	18,4%	100,0%
		Sütun %	50,8%	21,7%	29,6%	42,0%
	1-2 yıl	Sayı	21	3	16	40
		Satır %	52,5%	7,5%	40,0%	100,0%
		Sütun %	16,2%	13,0%	29,6%	19,3%
	2-3 yıl	Sayı	18	8	8	34
		Satır %	52,9%	23,5%	23,5%	100,0%
		Sütun %	13,8%	34,8%	14,8%	16,4%
	3-4 yıl	Sayı	22	4	14	40
		Satır %	55,0%	10,0%	35,0%	100,0%
		Sütun %	16,9%	17,4%	25,9%	19,3%
	4-5 yıl	Sayı	2	2	0	4
		Satır %	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
		Sütun %	1,5%	8,7%	0,0%	1,9%
	5-6 yıl	Sayı	1	1	0	2
		Satır %	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
		Sütun %	0,8%	4,3%	0,0%	1,0%
Toplam		Sayı	130	23	54	207
		Satır %	62,8%	11,1%	26,1%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 132, çalışma süresi ile madde kullanma ilişkisinin arasında 0,01 düzeyinde anlamlı bir korelasyon olduğunu göstermiştir.

Tablo 132: Çalışma Süresi ile Bağımlılık Yapan Madde Kullanma Arasındaki İlişkinin Ki Kare Değeri

		Çalıştığı toplam süre	Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?
Spearman's rho	Çalıştığı toplam süre	Korelasyon Katsayısı	1,000
		Sig. (2-tailed)	.
		Sayı	207
	Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?	Korelasyon Katsayısı	,178*
		Sig. (2-tailed)	,010
		Sayı	207

*. Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2 yönlü).

Yukarıdaki Cramer's V değeri, bu ilişkinin orta-yüksek düzeyde güçlü olduğunu göstermektedir.

Çalışma süresi madde kullanma ile istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve orta-yüksek düzeyde güçlü bir ilişkiye sahiptir. Bu nedenle, "Çalışma süresi ile bağımlılık yapan maddeler kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır." şeklindeki **Hipotez 13.3**, doğrulanmıştır. Bu noktadan yola çıkılarak hangi işlerde çalışan çocuklarda madde kullanımının daha yaygın olduğuna dair çapraz dağılımlara bakılmıştır. Aşağıdaki Tablo 133, bu dağılımla ilgili beklenen ve gözlenen sayıları göstermektedir.

Tablo 133: Çocuğun Yaptığı İşin Türü ile Madde Kullanımının Çapraz Dağılımı

			Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Topl.
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
En uzun süre yaptığı işin türü	Diğer	Sayı	2	0	0	2
		Beklenen Sayı	1,3	,2	,5	2,0
	Tarım ve hayvancılık	Sayı	3	0	0	3
		Beklenen Sayı	1,9	,3	,8	3,0
	Lokanta, kuaför, dükkan gibi yerlerde çıraklık	Sayı	33	4	22	59
		Beklenen Sayı	37,1	6,6	15,4	59,0
	İnşaat, atölye, fabrika gibi yerlerde işçilik	Sayı	19	6	29	54
		Beklenen Sayı	33,9	6,0	14,1	54,0
	Sokakta satıcılık	Sayı	73	13	3	89
		Beklenen Sayı	55,9	9,9	23,2	89,0
	Topl.	Sayı	130	23	54	207
		Beklenen Sayı	130,0	23,0	54,0	207,0

$\alpha < 0,05$; Cramer's V=0,359

Tablo 133'e bakıldığında beklenen ve gözlenen değerlerle ilgili farklılıklar, sokakta çalışan çocuklarda madde kullanımının beklenenden daha azken inşaat, fabrika, atölye gibi yerlerde çalışan çocuklarla lokanta, kuaför salonu, dükkan gibi yerlerde çırak olarak çalışan çocuklarda üç defa ya da daha fazla madde kullanmanın beklenenden çok daha yüksek olduğu görülebilir.

Çalışma süresine geri dönecek olursa bu değişkenin bağımlı değişkenlerle ilişkisi genel olarak değerlendirildiğinde; ilk olarak suça sürüklenmenin çalışma süresiyle ilişkili olduğu söylenmelidir. İkinci olarak çalışma süresi, şiddet içeren problemlerle davranışlar gösterme ve bağımlılık yaratan madde kullanma ile ilişkilidir; ancak şiddet içermeyen problemlerle davranışlarla herhangi bir ilişkisi bulunamamıştır. Bu nedenle, "Çalışma süresi ile problemlerle davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır." şeklindeki **Hipotez 13**, kısmen doğrulanmıştır.

5.2.8. Ailede Sağlık Bakımı ile Problemlerle Davranışlara ve Suça Sürüklenme İlişkisi

Ailenin çocuğun sağlığına gösterdiği dikkat çocuğa hastalandığında ailesinin nasıl davrandığı sorularak araştırma kapsamına alınmıştır. İlgili hipotezler şöyledir:

Hipotez 14: Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15: Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile problemlerle davranışlara sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15.1: Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile şiddet içeren problemlerle davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15.2: Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile şiddet içermeyen problemlerle davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 15.3: Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 14’te görülen ailenin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile çocuğun suça sürüklenmesi konusundaki çapraz dağılım Tablo 134’te görülmektedir.

Tablo 134: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Suça Sürüklenmesinin Çapraz Dağılımı

		Bir suçtan dolayı ceza almış mı?		Toplam	
		Hayır	Evet		
Aile üyeleri hasta olduğunda ne yapıyorlar?	Hastaneye götürüyorlar	Sayı	69	82	151
		Satır %	45,7%	54,3%	100,0%
		Sütun %	58,0%	67,8%	62,9%
	Evde bakıyorlar	Sayı	38	18	56
		Satır %	67,9%	32,1%	100,0%
		Sütun %	31,9%	14,9%	23,3%
	Her zamankinden farklı bir şey yapmıyorlar	Sayı	12	21	33
		Satır %	36,4%	63,6%	100,0%
		Sütun %	10,1%	17,4%	13,8%
Toplam		Sayı	119	121	240
		Satır %	49,6%	50,4%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 135’te ise iki değişken arasındaki ilişkinin ki kare ve Cramer’s V değerleri görülmektedir. Buna göre arada anlamlı ve orta güçte bir ilişki vardır.

Tablo 135: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Suça Sürüklenmesi İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	10,701 ^a	2	,005
Olasılık Oranı	10,893	2	,004
Doğrusal İlişki	,072	1	,789
Geçerli sayı	240		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 6,36.
Cramer’s V=0,211

Analizler, “Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 14**’ün doğru olduğunu göstermektedir. Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilginin şiddet içeren problemlili davranışlarla

ilişkisi Tablo 136 ve Tablo 137’de görülmektedir. Tablo 136, bu ilişkinin çapraz dağılımını vermektedir.

Tablo 136: Ailenin Çocuğın Sağlığına İlgisi ile Çocuğın Şiddet İçeren Problemlı Davranışlarının Çapraz Dağılımı

			Şiddet içeren problemlı davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Aile üyeleri hasta olduğunda ne yapıyorlar?	Hastaneye götürüyorlar	Sayı	44	72	35	151
		Satır %	29,1%	47,7%	23,2%	100,0%
		Sütun %	60,3%	64,3%	63,6%	62,9%
	Evde bakıyorlar	Sayı	22	24	10	56
		Satır %	39,3%	42,9%	17,9%	100,0%
		Sütun %	30,1%	21,4%	18,2%	23,3%
	Her zamankinden farklı bir şey yapmıyorlar	Sayı	7	16	10	33
		Satır %	21,2%	48,5%	30,3%	100,0%
		Sütun %	9,6%	14,3%	18,2%	13,8%
Toplam		Sayı	73	112	55	240
		Satır %	30,4%	46,7%	22,9%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 137’den de görülebileceği gibi ailenin çocuğın sağlığına özen göstermemesi ile çocuğın şiddet içeren problemlı davranışlara sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 137: Ailenin Çocuğın Sağlığına İlgisi ile Çocuğın Şiddet İçeren Problemlı Davranışları İlişkinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	4,095 ^a	4	,393
Olasılık Oranı	4,066	4	,397
Geçerli sayı	240		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 7,56.
Cramer’s V=0,092

Analizler sonucunda “Ailesinin çocuğın sağlığına gösterdiği ilgi ile şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 15.1**, yanlışlanmıştır.

Aşağıdaki Tablo 138’de ise ailenin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile çocuğun şiddet içermeyen problemlili davranışlarda bulunmasının çapraz dağılımı görülmektedir.

Tablo 138: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlarının Çapraz Dağılımı

		Şiddet içermeyen problemlili davranışlar			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Aile üyeleri hasta olduğunda ne yapıyorlar?	Hastaneye götürüyorlar	Sayı	58	63	30	151
		Satır %	38,4%	41,7%	19,9%	100,0%
		Sütun %	65,2%	61,2%	62,5%	62,9%
	Evde bakıyorlar	Sayı	25	27	4	56
		Satır %	44,6%	48,2%	7,1%	100,0%
		Sütun %	28,1%	26,2%	8,3%	23,3%
	Her zamankinden farklı bir şey yapmıyorlar	Sayı	6	13	14	33
		Satır %	18,2%	39,4%	42,4%	100,0%
		Sütun %	6,7%	12,6%	29,2%	13,8%
Toplam		Sayı	89	103	48	240
		Satır %	37,1%	42,9%	20,0%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ailenin çocuğun sağlığına özen göstermemesi ile çocuğun şiddet içermeyen problemlili davranışlara yönelmesi arasında Tablo 139’da da görüldüğü gibi anlamlı ancak zayıf bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 139: Ailenin Çocuğun Sağlığına İlgisi ile Çocuğun Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışları İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	17,553 ^a	4	,002
Olasılık Oranı	17,723	4	,001
Geçerli sayı	240		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 06,60.
Cramer’s V=0,191

Sonuç olarak “Ailesinin çocuğun sağlığına gösterdiği ilgi ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 15.2**, yanlışlanmıştır.

Ailenin çocuğun sağlığına gösterdiği zen ile son olarak çocuğun madde kullanması arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu iki değişkenin çapraz dağılımı Tablo 140'ta görülmektedir.

Tablo 140: Ailenin ocuğun Sağlığına İlgisi ile ocuğun Madde Kullanmasının apraz Dağılımı

		Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Aile yeleri hasta olduğunda ne yapıyorlar?	Hastaneye götürüyorlar	Sayı	100	19	32	151
		Satır %	66,2%	12,6%	21,2%	100,0%
		Sütun %	64,5%	67,9%	56,1%	62,9%
	Evde bakıyorlar	Sayı	42	5	9	56
		Satır %	75,0%	8,9%	16,1%	100,0%
		Sütun %	27,1%	17,9%	15,8%	23,3%
	Her zamankinden farklı bir şey yapmıyorlar	Sayı	13	4	16	33
		Satır %	39,4%	12,1%	48,5%	100,0%
		Sütun %	8,4%	14,3%	28,1%	13,8%
Toplam		Sayı	155	28	57	240
		Satır %	64,6%	11,7%	23,8%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 141'de de görülebileceği gibi ailenin çocuğun sağlığına zen göstermemesi, çocuğun madde kullanması ile anlamlı, ancak istatistiksel olarak zayıf bir ilişkiye sahiptir.

Tablo 141: Ailenin Çocuğın Sağılığına İlgisi ile Çocuğın Madde Kullanması İlişkinin Ki Kare Değeri

	Değeri	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	15,028 ^a	4	,005
Olasılık Oranı	13,747	4	,008
Doğrusal İlişki	5,743	1	,017
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 1, beklenen en düşük sayı 3,85.
Cramer's V=0,177

Bu nedenle, “Ailesinin çocuğın sağılığına gösterdiği ilgi ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 15.3**, yanlışlanmıştır.

Ailenin çocuğın sağılığına özen göstermemesi ile problemlili davranış türlerinin hiçbiri arasında aranan ilişki bulunamamıştır. Bu nedenle, “Ailesinin çocuğın sağılığına gösterdiği ilgi ile problemlili davranışlara sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 15**, tamamen yanlışlanmıştır.

5.2.9. Ailede Düzenli Beslenme ile Problemlili Davranışlara ve Suça Sürüklenme İlişkisi

Ailede düzenli beslenme ile ilgili olarak geliştirilmiş olan hipotezler şöyledir:

Hipotez 16: Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 17: Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile problemlili davranışlara sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 17.1: Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 17.2: Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 17.3: Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 16 ile ilgili çapraz dağılım, Tablo 142’de görüldüğü gibidir.

Tablo 142: Ailede Düzenli Beslenme ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı

		Bir suçtan dolayı ceza almış mı?		Toplam	
		Hayır	Evet		
Aile üyeleri evde düzenli olarak yemek hazırlıyorlar mı?	Her zaman	Sayı	64	77	141
		Satır %	45,4%	54,6%	100,0%
		Sütun %	53,8%	63,6%	58,8%
	Bazen	Sayı	39	21	60
		Satır %	65,0%	35,0%	100,0%
		Sütun %	32,8%	17,4%	25,0%
	Düzenli olarak karnını doyuramıyor	Sayı	16	23	39
		Satır %	41,0%	59,0%	100,0%
		Sütun %	13,4%	19,0%	16,2%
Toplam		Sayı	119	121	240
		Satır %	49,6%	50,4%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

Ailede düzenli beslenmeme ile suça sürüklenme ilişkisinin ki kare ve Cramer's V değerleri aşağıdaki Tablo 143'te görülebilir.

Tablo 143: Ailede Düzenli Beslenme ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki

	Kare Değeri		
	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	7,839 ^a	2	,020
Olasılık Oranı	7,931	2	,019
Doğrusal İlişki	,193	1	,660
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 19,34.
Cramer's V=0,181

Yukarıdaki Tablo 143'ten de anlaşılacağı gibi iki değişken arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı olmakla birlikte güçlü değildir. Bu nedenle, "Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır." şeklindeki **Hipotez 16**, yanlışlanmıştır.

İkinci olarak, ailede düzenli beslenme ile problemlı davranışlar arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Aşağıdaki Tablo 144'te ailede düzenli olarak beslenmeme ile şiddet içeren problemlı davranışların çapraz dağılımı görölmektedir.

Tablo 144: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışların Çapraz Dağılımı

		Şiddet içeren problemlı davranışlar			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Aile üyeleri evde düzenli olarak yemek hazırlıyorlar mı?	Her zaman	Sayı	42	63	36	141
		Satır %	29,8%	44,7%	25,5%	100,0%
		Sütun %	57,5%	56,2%	65,5%	58,8%
	Bazen	Sayı	16	35	9	60
		Satır %	26,7%	58,3%	15,0%	100,0%
		Sütun %	21,9%	31,2%	16,4%	25,0%
	Düzenli olarak kamını doyuramıyor	Sayı	15	14	10	39
		Satır %	38,5%	35,9%	25,6%	100,0%
		Sütun %	20,5%	12,5%	18,2%	16,2%
Toplam		Sayı	73	112	55	240
		Satır %	30,4%	46,7%	22,9%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 145, çocuğun ailede düzenli olarak beslenmemesinin şiddet içeren davranış türleri ile bir ilişkisinin olmadığını ortaya koymuştur.

Tablo 145: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Şiddet İçeren Problemlı Davranışlar İlişkisinin Ki Kare Dağılımı

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	6,152 ^a	4	,188
Olasılık Oranı	6,266	4	,180
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 8,94.

Sonuç olarak, “Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile şiddet içeren problemlerli davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 17.1**, yanlışlanmıştır.

Ailede çocuğun düzenli olarak beslenmemesi ile şiddet içermeyen problemlerli davranışlara ilişkin çapraz dağılım ise aşağıdaki Tablo 146’da yer almaktadır.

Tablo 146: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Şiddet İçermeyen Problemlerli Davranışların Çapraz Dağılımı

		Şiddet içermeyen problemlerli davranışlar			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Aile üyeleri evde düzenli olarak yemek hazırlıyorlar mı?	Her zaman	Sayı	59	52	30	141
		Satır %	41,8%	36,9%	21,3%	100,0%
		Sütun %	66,3%	50,5%	62,5%	58,8%
	Bazen	Sayı	21	32	7	60
		Satır %	35,0%	53,3%	11,7%	100,0%
		Sütun %	23,6%	31,1%	14,6%	25,0%
	Düzenli olarak karnını doyuramıyor	Sayı	9	19	11	39
		Satır %	23,1%	48,7%	28,2%	100,0%
		Sütun %	10,1%	18,4%	22,9%	16,2%
Toplam		Sayı	89	103	48	240
		Satır %	37,1%	42,9%	20,0%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 147’ye bakıldığında çocuğun ailesiyle birlikteyken düzenli olarak yemek yiyip yememesinin onun şiddet içermeyen problemlerli davranışlarda bulunması ile ilişkisinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 147: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	9,526 ^a	4	,049
Olasılık Oranı	9,973	4	,041
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 7,80.

Yapılan analiz sonucunda, “Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 17.2**, yanlışlanmıştır.

Çocuğun ailesinin yanındayken düzenli olarak yemek yiyip yememesi ile son olarak çocuğun madde kullanması arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Bu iki değişkenin çapraz dağılımı Tablo 148’de görülebilir.

Tablo 148: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

		Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Aile üyeleri evde düzenli olarak yemek hazırlıyorlar mı?	Her zaman	Sayı	92	16	33	141
		Satır %	65,2%	11,3%	23,4%	100,0%
		Sütun %	59,4%	57,1%	57,9%	58,8%
	Bazen	Sayı	38	10	12	60
		Satır %	63,3%	16,7%	20,0%	100,0%
		Sütun %	24,5%	35,7%	21,1%	25,0%
	Düzenli olarak karnını doyuramıyor	Sayı	25	2	12	39
		Satır %	64,1%	5,1%	30,8%	100,0%
		Sütun %	16,1%	7,1%	21,1%	16,2%
Toplam		Sayı	155	28	57	240
		Satır %	64,6%	11,7%	23,8%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 149, incelenen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir.

Tablo 149: Ailede Düzenli Olarak Beslenmeme ile Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	3,924 ^a	4	,416
Olasılık Oranı	4,106	4	,392
Doğrusal İlişki	,192	1	,661
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 1, beklenen en düşük sayı 4,55.

Analizler sonucunda ailesinin yanında düzenli olarak beslenmesinin, diğer bir deyişler ailenin çocuğun beslenmesine özen gösterip göstermemesinin madde kullanmayla ilişkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, “Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 17.3**, yanlışlanmıştır.

Sonuçlar, ailenin çocuğun beslenmesine özen gösterip göstermemesinin suça sürüklenme ile olduğu gibi problemleri davranış türleriyle de ilişkisinin olmadığını göstermiştir. Bu nedenle, “Ailesinin yanında düzenli yemek yememe ile problemleri davranışlara sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 17**, tamamen yanlışlanmıştır.

5.2.10. Akranlardan Şiddet Görme ile Problemleri Davranışlara ve Suça Sürüklenme İlişkisi

Akranlarla ilgili hipotezler şu şekilde oluşturulmuştur:

Hipotez 18: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin fiziksel şiddetine maruz kalma ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 19: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 19.1: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 19.2: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile şiddet içermeyen problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 19.1: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile bağımlılık yaratan madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 18’te kurulmuş olan ilişkiyle ilgili çapraz dağılım Tablo 150’de görülmektedir.

Tablo 150: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı

			Yaşlılarından birden çok kişi toplanıp onu dövmüş mü?		Toplam
			Hayır	Evet	
Bir suçtan dolayı ceza almış mı?	Hayır	Sayı	56	63	119
		Satır %	47,1%	52,9%	100,0%
		Sütun %	49,1%	50,0%	49,6%
	Evet	Sayı	58	63	121
		Satır %	47,9%	52,1%	100,0%
		Sütun %	50,9%	50,0%	50,4%
Toplam		Sayı	114	126	240
		Satır %	47,5%	52,5%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıda görülen Tablo ise ilişkinin anlamlılık düzeyini göstermektedir. Tablo 151’e göre akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile suça sürüklenme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 151: Akranları Arasından Aynı Anda Birden Fazla Kişinin Şiddetine Maruz Kalma ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	,018 ^a	1	,892
Olasılık Oranı	,018	1	,892
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 56,53.

“Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin fiziksel şiddetine maruz kalma ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 18**, yanlışlanmıştır.

Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin fiziksel şiddetine maruz kalma ile şiddet içeren problemlerli davranışlarda bulunma değişkenlerinin çapraz dağılımı aşağıdaki Tablo 152’de görülmektedir.

Tablo 152: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile Şiddet İçeren Problemlerli Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı

		Şiddet içeren problemlerli davranışlar			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalmış mı?	Hayır	Sayı	60	37	17	114
		Satır %	52,6%	32,5%	14,9%	100,0%
		Sütun %	82,2%	33,0%	30,9%	47,5%
	Evet	Sayı	13	75	38	126
		Satır %	10,3%	59,5%	30,2%	100,0%
		Sütun %	17,8%	67,0%	69,1%	52,5%
Toplam		Sayı	73	112	55	240
		Satır %	30,4%	46,7%	22,9%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 153, akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin fiziksel şiddetine maruz kalma ile şiddet içeren problemlili davranışlarda bulunma arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 153: Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	50,698 ^a	2	,000
Olasılık Oranı	53,580	2	,000
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 26,13.
Cramer's V=0,460

Yukarıda görülen Cramer's V değeri ise ilişkinin oldukça yüksek güçte olduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak, "Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır." şeklindeki **Hipotez 19.1**, doğrulanmıştır.

Akranların şiddetine maruz kalma ise şiddet içermeyen problemlili davranışlar göstermenin çapraz dağılımı aşağıda görülen Tablo 154'te verilmiştir.

Tablo 154: Akranları Arasından Aynı Anda Birden Fazla Kişinin Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı

			Şiddet içermeyen problemlili davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Yaşlılarından birden çok kişi toplanıp onu dövmüş mü?	Hayır	Sayı	53	43	18	114
		Satır %	46,5%	37,7%	15,8%	100,0%
		Sütun %	59,6%	41,7%	37,5%	47,5%
	Evet	Sayı	36	60	30	126
		Satır %	28,6%	47,6%	23,8%	100,0%
		Sütun %	40,4%	58,3%	62,5%	52,5%
Toplam		Sayı	89	103	48	240
		Satır %	37,1%	42,9%	20,0%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 155’te akranlarının fiziksel şiddetine maruz kalma ile şiddet içermeyen problemleri davranışların pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 155: Akranları Arasından Aynı Anda Birden Fazla Kişinin Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemleri Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	8,474 ^a	2	,014
Olasılık Oranı	8,518	2	,014
Geçerli sayı	240		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 2,80.
Cramer’s V=0,188

İki değişken arasında anlamlı bir ilişki olmasına rağmen Cramer’s V değeri ilişkinin istatistiksel olarak güçlü olmadığını göstermektedir.

Yapılan bu analizler sonucu, “Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile şiddet içermeyen problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 19.2**, yanlışlanmıştır.

Son olarak, akranların şiddetine maruz kalmanın madde bağımlılığı ile ilişkisi ele alınmaktadır. Çapraz dağılım, Tablo 156’da görüldüğü gibidir.

Tablo 156: Akranları Arasından Aynı Anda Birden Fazla Kişinin Şiddetine Maruz Kalma ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

		Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Yaşlılarından birden çok kişi toplanıp onu dövmüş mü?	Hayır	Sayı	87	11	16	114
		Satır %	76,3%	9,6%	14,0%	100,0%
		Sütun %	56,1%	39,3%	28,1%	47,5%
	Evet	Sayı	68	17	41	126
		Satır %	54,0%	13,5%	32,5%	100,0%
		Sütun %	43,9%	60,7%	71,9%	52,5%
Toplam		Sayı	155	28	57	240
		Satır %	64,6%	11,7%	23,8%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 157, bu iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü olduğunu ortaya koymaktadır. Yine bu tablodaki değerlere göre iki değişken arasındaki ilişki orta güçtedir.

Tablo 157: Akranları Arasından Aynı Anda Birden Fazla Kişinin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	14,015 ^a	2	,001
Olasılık Oranı	14,377	2	,001
Doğrusal İlişki	13,881	1	,000
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 13,30.
Cramer's V=0,242

Analizler sonucunda “Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile bağımlılık yaratan madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklinde geliştirilmiş olan **Hipotez 19.3**, doğrulanmıştır.

Sonuç olarak akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalmanın suça sürüklenme ile anlamlı bir ilişkisi bulunamamıştır. Problemleri davranışlarda bulunma ile ilgili olarak ise bu değişken şiddet içeren problemleri davranışlarda bulunma ve madde kullanma ile ilişkili; şiddet içermeyen problemleri davranışlarla ise ilişkisiz çıkmıştır. Bu nedenle “Akranları arasından aynı anda birden fazla kişinin şiddetine maruz kalma ile problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 19**, kısmen doğrulanmıştır.

5.2.11. Yakın Arkadaşların Problemleri Davranışlar Göstermeleri ile Çocuğun Suça ve Problemleri Davranışlara Sürüklenmesi Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde arkadaşların problemleri davranışlar göstermesi ile çocuğun suça sürüklenmesi ve problemleri davranışlar göstermesi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Buna yönelik olarak geliştirilmiş olan hipotezler şunlardır:

Hipotez 20: Akranların problemleri davranışları ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 21.1: Yakın arkadaşların şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme sıklığı ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 21.2: Yakın arkadaşların şiddet içermeyen problemleri davranışlar gösterme sıklığı ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 21.3: Yakın arkadaşların madde kullanma sıklığı ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 22: Yakın arkadaşların problemleri davranışları ile çocuğun kendisinin problemleri davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 22.1: Yakın arkadaşların şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme sıklığı ile çocuğun şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 22.2: Yakın arkadaşların şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme sıklığı ile çocuğun şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 22.3: Yakın arkadaşların bağımlılık yaratan madde kullanma sıklığı ile çocuğun bağımlılık yaratan madde kullanma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yakın arkadaşların problemleri davranışlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde tek bir değişkene indirgenmesi mümkün olmadığından bu bölümde yer alan hipotezler yakın arkadaşların problemleri davranışlarının bağımlı değişkenlerle ilişkisinin test edilmesi yoluyla analiz edilmiştir.

İlk olarak yakın arkadaşların problemleri davranışları ile suça sürüklenme ilişkisi ki kare değerleri temelinde analiz edilmiştir. Sonuçlar Tablo 158’de görülmektedir.

Tablo 158: Yakın Arkadaşların Şiddet İçeren Problemleri Davranışları ile Çocuğun Suça Sürüklenmesi Arasındaki İlişkiler

Suçta Sürüklenme İle İlişkisi Aranılan Yakın Arkadaşların Şiddet İçeren Problemleri Davranışlarıyla İlgili Göstergeler	Anlamlılık Düzeyi (p=)	İlişki Gücü (Cramer's V)
Yakın arkadaşların fiziksel çevreye zarar vermesi	0,00	0,262 Orta güçte
Yakın arkadaşların zarar verici aletler taşıması	0,00	0,286 Orta güçte
Yakın arkadaşların saldırıda ya da saldırı girişiminde bulunması	0,00	0,448 Güçlü
Yakın arkadaşların topluca yapılan kavgaya katılması	0,02	0,229 Orta güçte
Yakın arkadaşların sözlü ya da fiziksel olarak cinsel tacizde bulunması	0,05	0,191 Zayıf
Yakın arkadaşların öğretmene karşı şiddet göstermesi	0,3	İlişki yok
Yakın arkadaşların öğrencilere şiddet göstermesi	0,08	İlişki yok
Yakın arkadaşların okulda öğrencilerden haraç toplaması	0,09	İlişki yok

Tablo 158’de görülen sonuçlar, yakın arkadaşların şiddet içeren problemleri davranışları arasından yalnızca bazılarının çocuğun suça sürüklenmesi ile anlamlı bir ilişkisinin olduğunu göstermiştir. Burada dikkat çeken nokta, öğretmenlere, öğrencilere yönelik şiddet ve haraç toplama gibi okulda gerçekleşen şiddet davranışlarının çocukların suça sürüklenmesi ile ilişkisinin olmamasıdır. Aynı şekilde yakın arkadaşların cinsel tacizde bulunması ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında da ilişki yoktur. Ancak, fiziksel çevreye zarar verme, yanında zarar verici alet taşıma, saldırı ve kavga ile çocuğun suça

sürüklenmesi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Bu nedenle, “Yakın arkadaşların şiddet içeren problemleri ile çocuğun kendisinin suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 21.1** kısmen desteklenmiştir.

İkinci olarak yakın arkadaşların şiddet içermeyen problemleri ile çocuğun suça sürüklenme ilişkisi analiz edilmiştir.

Tablo 159: Yakın Arkadaşların Şiddet İçermeyen Problemleri ile Çocuğun Suça Sürüklenmesi Arasındaki İlişkiler

Suçta Sürüklenme İle İlişkisi Aranan Yakın Arkadaşların Şiddet İçermeyen Problemleri Davranışlarıyla İlgili Göstergeler	Anlamlılık Düzeyi (p)	İlişki Gücü (Cramer's V)
Hırsızlık	0,00	0,269 Orta güçte
Evden Kaçma	0,00	0,533 Çok güçlü
Sigara Kullanma	0,01	0,248 Orta güçte
İçki Kullanma	0,00	0,562 Çok güçlü
Aileden Gizlice Para Alma	0,04	0,215 Orta güçte
Dilenme	0,00	0,346 Güçlü
Okuldan Kaçma	0,02	0,200 Orta güçte
Okuldan Ceza Alma	0,04	0,174 Zayıf
Madde Satma/Aracılık Etme	0,00	0,262 Orta güçte

Tablo 159’da görüldüğü gibi yakın arkadaşların şiddet içermeyen problemleri ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki istatistiksel olarak güçlü değildir. Bu nedenle, “Yakın arkadaşların şiddet içermeyen problemleri ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 21.2**, büyük ölçüde doğrulanmıştır.

Yakın arkadaşların madde kullanması ile suça sürüklenme arasındaki ilişki de yine (p=0,00) düzeyinde anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkidir. Bu nedenle “Yakın arkadaşların madde kullanma sıklığı ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 21.3** de doğrulanmıştır.

Hipotez 14 ile ilgili sonuçlar özetlenecek olursa, özellikle arkadaşların okulda gerçekleştirdiği şiddet içeren davranışlar ve cinsel taciz kapsamındaki davranışları haricindeki tüm problemlili davranış türleri çocuğun suça sürüklenmesi ile anlamlı bir ilişki içindedir. Bu nedenle, “Yakın arkadaşların problemlili davranışları ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 21**, kısmen doğrulanmıştır.

Hipotez 22 ile ilgili ilk olarak çocuğun yakın arkadaşlarının şiddet içeren problemlili davranışlarda bulunması ile çocuğun kendi problemlili davranışları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bu ilişkiler Tablo 160’ta görülmektedir.

Tablo 160: Yakın Arkadaşların Şiddet İçeren Problemlili Davranışları ile Çocuğun Şiddet İçeren Problemlili Davranışlar Göstermesi Arasındaki İlişkiler

Çocuğun Şiddet İçeren Problemlili Davranışlar Göstermesi ile İlişkisi Aranan Yakın Arkadaşların Şiddet İçeren Problemlili Davranışlarıyla İlgili Göstergeler	Anlamlılık Düzeyi (p)	İlişki Gücü (Cramer’s V)
Yakın arkadaşların fiziksel çevreye zarar vermesi	0,06	İlişki yok
Yakın arkadaşların zarar verici aletler taşıması	0,00	0,381 Çok güçlü
Yakın arkadaşların saldırıda ya da saldırı girişiminde bulunması	0,00	0,429 Çok güçlü
Yakın arkadaşların topluca yapılan kavgaya katılması	0,02	0,364 Çok güçlü
Yakın arkadaşların sözlü ya da fiziksel olarak cinsel tacizde bulunması	0,05	0,330 Çok güçlü
Yakın arkadaşların öğretmene karşı şiddet göstermesi	0,3	0,247 Orta
Yakın arkadaşların öğrencilere şiddet göstermesi	0,08	İlişki yok
Yakın arkadaşların okulda öğrencilerden haraç toplaması	0,09	İlişki yok

Tablo 160’ta da görüldüğü gibi arkadaşların problemlili davranışlarda bulunmasıyla ilgili göstergeler arasında çocuğun şiddet içeren problemlili davranışlarda bulunmasıyla ilgisi olmayanlar, fiziksel çevreye zarar verme, yakın arkadaşların okulda öğrencilere şiddet göstermesi ve yakın arkadaşların okulda öğrencilerden haraç toplamasıdır. Diğer göstergeler arkadaşların şiddet içeren davranışlarda bulunması ile çocuğun şiddet içeren davranışlarda bulunması arasında anlamlı, pozitif yönlü ve önemli bir güç derecesinde ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, “Yakın arkadaşların şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme sıklığı ile çocuğun şiddet içeren problemlili davranışlar

gösterme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 22.1**, kısmen doğrulanmıştır.

Tablo 161: Yakın Arkadaşların Şiddet İçermeyen Problemlerle Davranışları ile Çocuğun Şiddet İçermeyen Problemlerle Davranışları Göstermesi Arasındaki İlişkiler

Çocuğun Şiddet İçermeyen Problemlerle Davranışları Göstermesi ile İlişkisi Aranan Yakın Arkadaşların Şiddet İçermeyen Problemlerle Davranışlarıyla İlgili Göstergeler	Anlamlılık Düzeyi (p)	İlişki Gücü (Cramer's V)
Hırsızlık	0,00	0,427 Çok güçlü
Evden Kaçma	0,00	0,411 Çok güçlü
Sigara Kullanma	0,01	0,354 güçlü
İçki Kullanma	0,00	0,448 Çok güçlü
Aileden Gizlice Para Alma	0,74	İlişki yok
Dilenme	0,72	İlişki yok
Okuldan Kaçma	0,02	0,261 Orta
Okuldan Ceza Alma	0,04	0,294 Orta
Madde Satma/Aracılık Etme	0,00	0,249 Orta

Tablo 161’de yakın arkadaşlar arasında görülen çeşitli problemlerle davranış türleri ile çocuğun kendisinin problemlerle davranışları arasındaki ilişkiler görülmektedir. Aileden para alma ve dilenme olmak üzere iki değişken dışında tüm değişkenler çocuğun şiddet içermeyen problemlerle davranışlarda bulunmasının yakın arkadaşlarının aynı tür davranışları ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, “Yakın arkadaşların şiddet içeren problemlerle davranışlar gösterme sıklığı ile çocuğun şiddet içeren problemlerle davranışlar gösterme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 22.2**, kısmen doğrulanmıştır.

Yakın arkadaşların madde kullanması ile çocuğun madde kullanması arasındaki ilişki, (p=0,00) düzeyinde anlamlı, pozitif yönlü ve çok güçlü (Cramer’s V=0,471) bir ilişkidir. Bu nedenle “Yakın arkadaşların madde kullanma sıklığı ile çocuğun madde kullanma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 22.3** de doğrulanmıştır.

“Akranların problemlı davranışları ile çocuğun kendisinin problemlı davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 22**, yukarıda belirtilen yakın arkadaşların çevreye zarar vermesi ile çocuğun problemlı davranışlar göstermesi ve aileden para alma ve dilenme ile çocuğun kendisinin şiddet içermeyen problemlı davranışları arasında beklenen ilişkilerin görülmemesi haricinde genel olarak doğrulanmıştır.

5.2.12. Okulda Öğretmen Den şiddet Görme ile Problemlı Davranışlara ve Suça Sürüklenme İlişkisi

Okulda öğretmen nin fiziksel şiddetine maruz kalma ile ilgili olarak oluşturulan hipotezler şöyleydi:

Hipotez 23: Okulda öğretmenlerden şiddet görme ile suça sürüklenme ile arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 24: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 24.1: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içeren problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 24.2: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içermeyen problemlı davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 24.3: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 23'te öğretmen nin şiddetine maruz kalma ile suça sürüklenme ilişkisi söz konusudur. Bu iki değişken arasındaki çapraz dağılım aşağıdaki Tablo 162'de görüldüğü gibidir.

Tablo 162: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı

			Bir suçtan dolayı ceza almış mı?		Toplam
			Hayır	Evet	
Öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalmış mı?	Hayır	Sayı	33	20	53
		Satır %	62,3%	37,7%	100,0%
		Sütun %	34,0%	19,6%	26,6%
	Evet	Sayı	64	82	146
		Satır %	43,8%	56,2%	100,0%
		Sütun %	66,0%	80,4%	73,4%
Toplam		Sayı	97	102	199
		Satır %	48,7%	51,3%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

İki değişken arasındaki ilişkinin Tablo 163'te görülen ki kare değeri, ilişkinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır ($p < 0,05$). İlişki anlamlı olmasına karşın aynı tabloda görülen Cramer's V değeri, ilişkinin gücünün zayıf olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 163: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	5,286 ^a	1	,022
Olasılık Oranı	5,321	1	,021
Geçerli sayı	199		

Analizler sonucunda öğretmenden şiddet görme ile suça sürüklenme arasında zayıf bir ilişki bulunmuştur. Bu nedenle, “Okulda öğretmenlerden şiddet görme ile suça sürüklenme ile arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 23**, yanlışlanmıştır.

İkinci olarak, okulda öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalma ile şiddet içeren problemlerli davranışlar ilişkisine bakılmıştır. Tablo 164, bu iki değişken arasındaki çapraz dağılımı göstermektedir.

Tablo 164: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışların Çapraz Dağılımı

		Şiddet içeren problemlili davranışlar			Toplam	
		Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok		
Öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalmış mı?	Hayır	Sayı	27	25	1	53
		Satır %	50,9%	47,2%	1,9%	100,0%
		Sütun %	48,2%	26,0%	2,1%	26,6%
	Evet	Sayı	29	71	46	146
		Satır %	19,9%	48,6%	31,5%	100,0%
		Sütun %	51,8%	74,0%	97,9%	73,4%
Toplam		Sayı	56	96	47	199
		Satır %	28,1%	48,2%	23,6%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 165’te görülen ki kare değerleri iki değişken arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Cramer’s V, öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalma ile şiddet içeren davranışlarda bulunma arasında güçlü bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 165: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışlar İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	27,810 ^a	2	,000
Olasılık Oranı	33,321	2	,000
Geçerli sayı	199		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 0,68. 0 cells (,0%) have expected count less than 12,52.
Cramer’s V=0,374

Analizler sonucunda iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Bu nedenle, “Okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 24.1**, doğrulanmıştır.

Aşağıda, öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalma ile şiddet içermeyen problemleri davranışlar göstermesinin çapraz dağılımı görülmektedir.

Tablo 166: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemleri Davranışların Çapraz Dağılımı

			Şiddet içermeyen problemleri davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalmış mı?	Hayır	Sayı	35	16	2	53
		Satır %	66,0%	30,2%	3,8%	100,0%
		Sütun %	42,7%	19,5%	5,7%	26,6%
	Evet	Sayı	47	66	33	146
		Satır %	32,2%	45,2%	22,6%	100,0%
		Sütun %	57,3%	80,5%	94,3%	73,4%
Toplam		Sayı	82	82	35	199
		Satır %	41,2%	41,2%	17,6%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıda görülen Tablo 167, iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yine bu tabloda görülen değerler öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalma ile şiddet içermeyen problemleri davranışlar arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu göstermiştir.

Tablo 167: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemleri Davranışlar Gösterme Arasındaki İlişkinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	20,776 ^a	2	,000
Olasılık Oranı	22,481	2	,000
Geçerli sayı	199		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 0,68. 0 cells (,0%) have expected count less than 9,32.
Cramer's V=0,323

Yapılan analizler sonucunda öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalmanın şiddet içermeyen problemleri davranışlar ile anlamlı, pozitif yönlü ve güçlü bir ilişkisinin olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, “Okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet

içermeyen problemler davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 24.2**, doğrulanmıştır.

Hipotez 24.3, öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalmanın madde bağımlılığı ile ilişkisi üzerinedir. Aşağıdaki Tablo 168’de bu iki değişkenin çapraz dağılımı görülebilir.

Tablo 168: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

			Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalmış mı?	Hayır	Sayı	43	1	9	53
		Satır %	81,1%	1,9%	17,0%	100,0%
		Sütun %	33,3%	4,3%	19,1%	26,6%
	Evet	Sayı	86	22	38	146
		Satır %	58,9%	15,1%	26,0%	100,0%
		Sütun %	66,7%	95,7%	80,9%	73,4%
Toplam		Sayı	129	23	47	199
		Satır %	64,8%	11,6%	23,6%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bu iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyi, aşağıdaki Tablo 169’da görülmektedir.

Tablo 169: Öğretmenin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Madde Kullanma Arasındaki İlişkinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	10,157 ^a	2	,006
Olasılık Oranı	12,316	2	,002
Doğrusal İlişki	5,295	1	,021
Geçerli sayı	199		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 6,13.
Cramer's V=0,318

Analiz sonucunda öğretmen fiziksel şiddetine maruz kalma ile madde kullanma arasında istatistiksel olarak anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, “Okulda öğrencilerden şiddet görme ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 24.3**, doğrulanmıştır.

Sonuç olarak okulda öğretmen şiddetine maruz kalma ile şiddet içeren ve şiddet içermeyen problemleri davranışlara yönelme ile madde kullanma arasında anlamlı, pozitif yönlü ve güçlü ilişkiler bulunmuştur. Bu nedenle, “Okulda öğrencilerden şiddet görme ile problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 24** tamamen doğrulanmıştır.

5.2.13. Okulda Öğrencilerden Şiddet Görme ile Problemleri Davranışlara ve Suça Sürüklenme İlişkisi

Okulda öğrencilerden şiddet görme ile ilgili hipotezler şunlardır:

Hipotez 25: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile suça sürüklenme ile arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 26: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 26.1: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 26.2: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içermeyen problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 26.3: Okulda öğrencilerden şiddet görme ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Öğrencilerden şiddet görme ile suça sürüklenme ilişkisiyle ilgili çapraz dağılım aşağıdaki Tablo 170’te görülmektedir.

Tablo 170: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Bir Suçtan Dolayı Ceza Almanın Çapraz Dağılımı

			Bir suçtan dolayı ceza almış mı?		Toplam
			Hayır	Evet	
Öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalmış mı?	Hayır	Sayı	9	13	22
		Satır %	40,9%	59,1%	100,0%
		Sütun %	9,3%	12,7%	11,1%
	Evet	Sayı	88	89	177
		Satır %	49,7%	50,3%	100,0%
		Sütun %	90,7%	87,3%	88,9%
Toplam		Sayı	97	102	199
		Satır %	48,7%	51,3%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

İki değişken arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyi aşağıdaki Tablo 171’de görülmektedir.

Tablo 171: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Bir Suçtan Dolayı Ceza Alma İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	,608 ^a	1	,436
Olasılık Oranı	,611	1	,434
Geçerli sayı	199		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 10,72.

Tablo ‘da görüldüğü gibi okulda öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalma ile suçta sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu nedenle, “Okulda öğrencilerden şiddet görme ile suçta sürüklenme ile arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 25**, yanlışlanmıştır.

İkinci olarak, okulda öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalma ile şiddet içeren problemli davranışlar gösterme ilişkisine bakılmıştır. Bu iki değişkenin çapraz dağılımı Tablo 172’de görüldüğü gibidir.

Tablo 172: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçeren Problemler Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı

			Şiddet içeren problemler davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalmış mı?	Hayır	Sayı	16	5	1	22
		Satır %	72,7%	22,7%	4,5%	100,0%
		Sütun %	28,6%	5,2%	2,1%	11,1%
	Evet	Sayı	40	91	46	177
		Satır %	22,6%	51,4%	26,0%	100,0%
		Sütun %	71,4%	94,8%	97,9%	88,9%
Toplam		Sayı	56	96	47	199
		Satır %	28,1%	48,2%	23,6%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 173, öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içeren davranışlarda bulunma arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Cramer's V değeri ise iki değişken arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu göstermektedir.

Tablo 173: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçeren Problemler Davranışlar Gösterme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	24,621 ^a	2	,000
Olasılık Oranı	22,403	2	,000
Geçerli sayı	199		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 5,20.
Cramer's V=0,352

Analiz sonuçlarına göre okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içeren problemler davranışlarda bulunma arasında anlamlı, pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki vardır. Bu nedenle, "Okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içeren problemler davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır." şeklindeki **Hipotez 26.1**, doğrulanmıştır.

Okulda öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalma ile şiddet içermeyen problemlili davranışlarda bulunma arasındaki ilişkiyle ilgili, ilk olarak aşağıda Tablo 174’te görülen çapraz dağılıma yer verilmiştir.

Tablo 174: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar Göstermenin Çapraz Dağılımı

			Şiddet içermeyen problemlili davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalmış mı?	Hayır	Sayı	14	5	3	22
		Satır %	63,6%	22,7%	13,6%	100,0%
		Sütun %	17,1%	6,1%	8,6%	11,1%
	Evet	Sayı	68	77	32	177
		Satır %	38,4%	43,5%	18,1%	100,0%
		Sütun %	82,9%	93,9%	91,4%	88,9%
Toplam		Sayı	82	82	35	199
		Satır %	41,2%	41,2%	17,6%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıda, Tablo 175’te bu iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlılığı görülmektedir. Bu tabloya göre ilişki, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Tablo 175: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlar Gösterme İlişkinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	5,289 ^a	2	,071
Olasılık Oranı	5,280	2	,071
Geçerli sayı	199		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 1, beklenen en düşük sayı 3,87.

Okulda öğrencilerden fiziksel şiddet görme ile şiddet içermeyen problemlili davranışlarda bulunma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu yüzden, “Okulda öğrencilerden şiddet görme ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 26.2**, yanlışlanmıştır.

Okulda öğrencilerden fiziksel şiddet görme ile son olarak madde bağımlılığı arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Aşağıda çapraz dağılım tablosu (Tablo 176) görülmektedir.

Tablo 176: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma İle Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

			Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalmış mı?	Hayır	Sayı	16	1	5	22
		Satır %	72,7%	4,5%	22,7%	100,0%
		Sütun %	12,4%	4,3%	10,6%	11,1%
	Evet	Sayı	113	22	42	177
		Satır %	63,8%	12,4%	23,7%	100,0%
		Sütun %	87,6%	95,7%	89,4%	88,9%
Toplam		Sayı	129	23	47	199
		Satır %	64,8%	11,6%	23,6%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 177’de ise bu iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyi görülmektedir. Tablodan da anlaşılacağı gibi arada anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 177: Öğrencilerin Fiziksel Şiddetine Maruz Kalma İle Madde Kullanma İlişkinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	1,299 ^a	2	,522
Olasılık Oranı	1,571	2	,456
Doğrusal İlişki	,266	1	,606
Geçerli sayı	199		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 1, beklenen en düşük sayı 2,54.

Analizler sonucunda iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığından “Okulda öğrencilerden şiddet görme ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklinde geliştirilmiş olan **Hipotez 26.3**, yanlışlanmıştır.

Çıkan sonuçlara göre okulda öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalma yalnızca şiddet içeren problemleri davranışlarla anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Problemleri davranışların diğeri iki bileşeni olan şiddet içermeyen problemleri davranışlar ve madde kullanma, öğrencilerden şiddet görme ile ilişkili değildir. Bu nedenle, “Okulda öğrencilerden şiddet görme ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 26**, kısmen yanlışlanmıştır.

Ek olarak, öğretmenin fiziksel şiddetine maruz kalma ile okulda öğretmene şiddet gösterme arasında anlamlı, pozitif yönlü ve çok güçlü bir ilişki bulunmuştur (Cramer’s $V=0,463$). Aynı şekilde okulda diğeri öğrencilerin fiziksel şiddetine maruz kalma ile öğrencilere fiziksel şiddet uygulama arasında anlamlı, pozitif yönlü ve çok güçlü bir ilişki vardır (Cramer’s $V=0,462$).

5.2.14. Yerleşim Yerinde Bir Yakının Öldürülmesi ile Suça Ve Problemleri Davranışlara Sürüklenme İlişkisi

Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile ilgili olarak geliştirilen hipotezler şunlardı:

Hipotez 27: Yerleşim yerinde bir yakınının öldürülmesi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 28: Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 28.1: Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile şiddet içeren problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 28.2: Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile şiddet içermeyen problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 28.3: Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

İlk olarak, yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile suça sürüklenmenin çapraz dağılımı aşağıdaki Tablo 178’de verilmiştir.

Tablo 178: Yerleşim Yerinde Bir Yakının Öldürülmesi ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı

		Bir suçtan dolayı ceza almış mı?		Toplam	
		Hayır	Evet		
Yaşadığı mahallede bir yakını öldürülmüş mü?	Hayır	Sayı	66	79	145
		Satır %	45,5%	54,5%	100,0%
		Sütun %	55,5%	65,3%	60,4%
	Evet	Sayı	53	42	95
		Satır %	55,8%	44,2%	100,0%
		Sütun %	44,5%	34,7%	39,6%
Toplam		Sayı	119	121	240
		Satır %	49,6%	50,4%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıda görülen Tablo 179'a göre yerleşim yerinde bir yakınının öldürülmesi suça sürüklenme ile anlamlı bir ilişkiye sahip değildir.

Tablo 179: Yerleşim Yerinde Bir Yakının Öldürülmesi ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşit Hipotez (2 yönlü)
Pearson Ki Kare	2,423 ^a	1	,120
Olasılık Oranı	2,427	1	,119
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 47,10.

Analiz sonucunda “Yerleşim yerinde bir yakınının öldürülmesi ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 27**, yanlışlanmıştır.

Yerleşim yerinde bir yakınının öldürülmesi ile şiddet içeren problemli davranışlarda bulunma ilişkisine yönelik çapraz dağılım, aşağıdaki Tablo 180'de görülmektedir.

Tablo 180: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışların Çapraz Dağılımı

			Şiddet içeren problemlili davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Oturduğu mahallede bir tanıdığı öldürülmüş mü?	Hayır	Sayı	46	71	28	145
		Satır %	31,7%	49,0%	19,3%	100,0%
		Sütun %	63,0%	63,4%	50,9%	60,4%
	Evet	Sayı	27	41	27	95
		Satır %	28,4%	43,2%	28,4%	100,0%
		Sütun %	37,0%	36,6%	49,1%	39,6%
Toplam		Sayı	73	112	55	240
		Satır %	30,4%	46,7%	22,9%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıda görülen Tablo 181’de bu iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyi görülebilmektedir.

Tablo 181: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Şiddet İçeren Problemlili Davranışlar İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	2,700 ^a	2	,259
Olasılık Oranı	2,662	2	,264
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 21,77.

Tablo 181’de de görülebildiği gibi yerleşim yerinde bir yakınının öldürülmesi ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu nedenle, “Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 28.1**, yanlışlanmıştır.

Yerleşim yerinde bir yakını kaybetme ile şiddet içermeyen problemlili davranışlarda bulunma ilişkisine bakıldığında sonuçlar, Tablo 182 ve Tablo 183’te görülmektedir.

Tablo 182: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlarda Bulunmanın Çapraz Dağılımı

			Şiddet içermeyen problemlili davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Oturduğu mahallede bir tanıdığı öldürülmüş mü?	Hayır	Sayı	55	59	31	145
		Satır %	37,9%	40,7%	21,4%	100,0%
		Sütun %	61,8%	57,3%	64,6%	60,4%
	Evet	Sayı	34	44	17	95
		Satır %	35,8%	46,3%	17,9%	100,0%
		Sütun %	38,2%	42,7%	35,4%	39,6%
Toplam		Sayı	89	103	48	240
		Satır %	37,1%	42,9%	20,0%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 183’te yerleşim yerinde bir yakınının öldürülmesi ile şiddet içermeyen problemlili davranışlarda bulunma ilişkisinin anlamlılık düzeyi görülmektedir.

Tablo 183: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlarda Bulunma İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	,843 ^a	2	,656
Olasılık Oranı	,844	2	,656
Geçerli sayı	240		

a. 5’ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 19.

Görüldüğü gibi iki değişken arasında anlamlı düzeyde bir ilişkiye rastlanmamıştır. Dolayısıyla, “Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 28.2**, yanlışlanmıştır.

Son olarak yerleşim yerinde bir yakınının öldürülmesi ile madde kullanma ilişkisine bakılmıştır. Bu iki değişkenin çapraz dağılımı aşağıdaki Tablo 184’te görülmektedir.

Tablo 184: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

			Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Oturduğu mahallede bir tanıdığı öldürülmüş mü?	Hayır	Sayı	97	12	36	145
		Satır %	66,9%	8,3%	24,8%	100,0%
		Sütun %	62,6%	42,9%	63,2%	60,4%
	Evet	Sayı	58	16	21	95
		Satır %	61,1%	16,8%	22,1%	100,0%
		Sütun %	37,4%	57,1%	36,8%	39,6%
Toplam		Sayı	155	28	57	240
		Satır %	64,6%	11,7%	23,8%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 185, iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığını ortaya koymuştur.

Tablo 185: Yerleşim Yerinde Bir Yakınının Öldürülmesi ile Madde Kullanma İlişisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	4,093 ^a	2	,129
Olasılık Oranı	3,993	2	,136
Doğrusal İlişki	,078	1	,780
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 11,08.

Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunamadığından “Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 28.3**, yanlışlanmıştır.

Sonuç olarak yerleşim yerinde bir yakının başkalarının öldürülmesi ile problemlili davranış türlerinin hiçbirini arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığından “Yerleşim yerinde bir yakının öldürülmesi ile problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklinde geliştirilen **Hipotez 28** tamamen yanlışlanmıştır.

5.2.15. Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Suça ve Problemlili Davranışlara Sürüklenme İlişkisi

Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile ilgili olarak geliştirilen hipotezler şunlardır:

Hipotez 29: Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 30: Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 30.1: Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile şiddet içeren problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 30.2: Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 30.3: Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 29 ile ilgili olarak iki değişken arasındaki çapraz dağılımı gösteren Tablo 186, aşağıda yer almaktadır.

Tablo 186: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Suça Sürüklenmenin Çapraz Dağılımı

		Bir suçtan dolayı ceza almış mı?		Toplam	
		Hayır	Evet		
Oturduğu mahalledeki birisi ona sopa, bıçak, çakı gibi bir aletle saldırmış ya da saldırmaya çalışmış mı?	Hayır	Sayı	55	55	110
		Satır %	50,0%	50,0%	100,0%
		Sütun %	46,2%	45,5%	45,8%
	Evet	Sayı	64	66	130
		Satır %	49,2%	50,8%	100,0%
		Sütun %	53,8%	54,5%	54,2%
Toplam		Sayı	119	121	240
		Satır %	49,6%	50,4%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 187, iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 187: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Suça Sürüklenme İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	,014 ^a	1	,905
Olasılık Oranı	,014	1	,905
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 54,54.

Tablo 187'de görüldüğü gibi iki değişken arasında anlamlı düzeyde bir ilişki yoktur. Bu nedenle, “Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile suça sürüklenme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 29**, yanlışlanmıştır.

Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile ikinci olarak problemleri davranışların ilişkisi incelenmiştir. Bu kapsamda ilk bakılan, bu değişkenin şiddet içeren problemleri davranışlarla olan ilişkisi olmuştur. Bu ikisi arasındaki çapraz dağılım, Tablo 188'de görüldüğü gibidir.

Tablo 188: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlama ile Şiddet İçeren Problemlerli Davranışların Çapraz Dağılımı

			Şiddet içeren problemlerli davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Oturduğu mahalledeki birisi ona sopa, bıçak, çakı gibi bir aletle saldırmış ya da saldırmaya çalışmış mı?	Hayır	Sayı	47	48	15	110
		Satır %	42,7%	43,6%	13,6%	100,0%
		Sütun %	64,4%	42,9%	27,3%	45,8%
	Evet	Sayı	26	64	40	130
		Satır %	20,0%	49,2%	30,8%	100,0%
		Sütun %	35,6%	57,1%	72,7%	54,2%
Toplam		Sayı	73	112	55	240
		Satır %	30,4%	46,7%	22,9%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 189’da görülen ki kare testi iki değişken arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. Cramer’s V değeri ilişkinin orta güçte olduğuyla ilgili bilgi vermektedir.

Tablo 189: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlama ile Şiddet İçeren Problemlerli Davranışlarda Bulunma İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	18,150 ^a	2	,000
Olasılık Oranı	18,544	2	,000
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 15,21
Cramer's V=0,275

Bu sonuçlar doğrultusunda iki değişken arasında anlamlı, pozitif yönlü ve orta güçte bir ilişki bulunduğundan “Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlama ile şiddet içeren problemlerli davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 30.1**, doğrulanmıştır.

İkinci olarak bakılan, yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlama ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar arasındaki ilişkidir. Tablo 190'da bu iki değişkenin çapraz dağılımları görülebilir.

Tablo 190: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama Ya Da Saldırı Tehlikesi Atlama İle Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışlarının Çapraz Dağılımı

			Şiddet içermeyen problemlili davranışlar			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Oturduğu mahalledeki birisi ona sopa, bıçak, çakı gibi bir aletle saldırmış ya da saldırmaya çalışmış mı?	Hayır	Sayı	51	45	14	110
		Satır %	46,4%	40,9%	12,7%	100,0%
		Sütun %	57,3%	43,7%	29,2%	45,8%
	Evet	Sayı	38	58	34	130
		Satır %	29,2%	44,6%	26,2%	100,0%
		Sütun %	42,7%	56,3%	70,8%	54,2%
Toplam		Sayı	89	103	48	240
		Satır %	37,1%	42,9%	20,0%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Aşağıdaki Tablo 191'de bu iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ortaya çıkmıştır ($p>0,05$).

Tablo 191: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlama İle Şiddet İçermeyen Problemlili Davranışların Ki Kare Dağılımı

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	10,278 ^a	2	,006
Olasılık Oranı	10,475	2	,005
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 22.

Analizler sonucunda yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatmanın şiddet içermeyen problemlili davranışlarda bulunma arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bu yüzden de “Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile şiddet içermeyen problemlili davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 30.2**, yanlışlanmıştır.

Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile son olarak madde kullanmanın ilişkisi araştırılmıştır. Bunlar arasındaki çapraz dağılım Tablo 192’de görüldüğü gibidir.

Tablo 192: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi Atlatma ile Madde Kullanmanın Çapraz Dağılımı

			Bağımlılık yapan bir madde kullanmış mı?			Toplam
			Hiç	1-2 defa	3 defa ya da daha çok	
Oturduğu mahalledeki birisi ona sopa, bıçak, çakı gibi bir aletle saldırmış ya da saldırmaya çalışmış mı?	Hayır	Sayı	80	11	19	110
		Satır %	72,7%	10,0%	17,3%	100,0%
		Sütun %	51,6%	39,3%	33,3%	45,8%
	Evet	Sayı	75	17	38	130
		Satır %	57,7%	13,1%	29,2%	100,0%
		Sütun %	48,4%	60,7%	66,7%	54,2%
Toplam		Sayı	155	28	57	240
		Satır %	64,6%	11,7%	23,8%	100,0%
		Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 193, yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile madde kullanma arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir ilişkiyi ortaya koymaktadır. Ancak, bunun ardından yapılan Cramer’s V analizi, aradaki ilişkinin güçlü olmadığını göstermiştir.

Tablo 193: Yerleşim Yerinde Saldırıya Uğrama ya da Saldırı Tehlikesi
Atlatma ile Madde Kullanma İlişkisinin Ki Kare Değeri

	Değer	df	Karşıt Hip.(2 yönlü)
Pearson Ki Kare	6,156 ^a	2	,046
Olasılık Oranı	6,245	2	,044
Doğrusal İlişki	6,033	1	,014
Geçerli sayı	240		

a. 5'ten küçük hücre sayısı 0, beklenen en düşük sayı 12,83.
Cramer's V=0,160

Yukarıdaki tablolardaki sonuçlar göz önüne alındığında madde kullanmanın yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile anlamlı, pozitif yönlü bir ilişkisinin olduğu; ancak, bu ilişkinin zayıf güçte olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, “Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile madde kullanma arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 30.3**, yanlış kabul edilmiştir.

Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile problemleri davranışlarda bulunma arasındaki ilişki, yalnızca şiddet içeren problemleri davranışlar için doğrulanmıştır. Diğer iki problemleri davranış türü olan şiddet içermeyen problemleri davranışlar ve madde kullanma bu değişkenle anlamlı ya da güçlü bir ilişkiye sahip değildir. Dolayısıyla, “Yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile problemleri davranışlar gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki **Hipotez 30**, kısmen yanlışlanmış olmaktadır.

6. DEĞERLENDİRME

Bu bölümde araştırma hipotezlerinin test edilmesi sonucunda ortaya çıkan sonuçlarla ilgili değerlendirme ve tartışmalara yer verilmektedir. Bu değerlendirme ve tartışmalara ilk olarak suç ve problemlili davranışlar arasındaki ilişkiyle ilgili sonuçlardan başlanmıştır.

Araştırmada ilk ve en önemli sonuçlardan biri suça sürüklenmenin çocukların gösterdiği problemlili davranışların üç türü için de geçerli olduğunun görülmesidir. Yani, çocukların suça sürüklenmesi ile şiddet içeren problemlili davranışlarda bulunma, şiddet içermeyen problemlili davranışlarda bulunma ve madde kullanma arasında anlamlı ve güçlü ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuçlar, literatürdeki benzer araştırmalar ile aynı sonuçları ortaya koymaktadır. Araştırmalarda, suç unsuru içeren davranışlar ile problemlili davranışlar arasında, ikisinin de birbiri ile ilişkili olmanın yanı sıra aynı sorunlardan kaynaklanarak ortaya çıkan benzer davranışlar olarak değerlendirilmesi yoluna gidilmektedir (Loeber, Farrington, Stouthamer-Loeber ve White 2008; Finkelhor ve diğerleri 2005; Huizinga, Loeber, Thornberry ve Cothorn, 2000; Thornberry ve Krohn 2000; Spatz-Widom, 1992).

Suçta sürüklenme ile problemlili davranışların tüm türleri arasındaki ilişkiler, suçun da çocuğun kendisi ve çevresi için yıkıcı etkileri olan problemlili davranış türlerinden bazıları olarak değerlendirilmesinin anlamlılığını da ortaya koymuştur. Bu, çocuk suçluluğu araştırmalarında yasal tanımıyla suç kavramının sınırlı olarak ele alınması yerine sosyal problemliler bağlamında daha geniş bir perspektiften değerlendirilebilmesinin olanaklılığını göstermiştir.

Aile ile ilgili sonuçlar ailenin yapısı ve işleyişi ile ilgili çeşitli değişkenleri içermektedir. Ailenin yapısı incelendiğinde parçalanmış aile yapısının suça sürüklenmeyle ilişkili olduğu görülmüştür. Suçluluğun anne babadan birinin yokluğu ile ilişkisi literatürde birçok araştırma tarafından desteklenmiştir (Demuth ve Brown, 2004; Heck ve Walsh, 2000; Ögel ve Tamar, 1997; Matsueda ve Heimer, 1987; Gove ve Clutchfield, 1982:

304). Parçalanmış aile yapısı çocukların şiddete yönelmesi ile ilişkilidir. Parçalanmış aile yapısının çocuğun sigara içmesi, içki içmesi, evden kaçması ve okuldan disiplin cezası alması gibi şiddet içermeyen problemlerli davranışlar üzerindeki etkisi ebeveynlerden birinin yokluğunun ailenin çocuk üzerindeki sosyal kontrolünde zayıflama yarattığını ortaya koymuştur. Bu durum, sosyal kontrol perspektifine uygun düşmektedir. Şiddet içeren problemlerli davranışlar ve madde bağımlılığı ise parçalanmış aile yapısı ile ilişkili değildir. Diğer bir deyişle çocukların yanlarında bıçak gibi zarar verici aletler taşımaları, başkalarına saldırmaları ya da saldırı girişiminde bulunmaları, topluca kavgalara karışmaları ve okulda şiddet göstermeleri ile madde kullanmaları ailede anne ya da babadan birinin yokluğu ile ilişkili değildir. Bu durum literatürde genel olarak ulaşılan sonuçlarla olduğu gibi kurulan teorik çerçeve ile de kısmen çelişmektedir. Örneğin sosyal kontrol teorileri, suçlulukta olduğu gibi şiddet içeren davranışlarda bulunma ve madde kullanmada da anne ya da babanın olmamasının yarattığı denetim eksikliğinin etkilerine vurgu yapmaktadır ancak bu sonuçlar bu etkinin geçerli olmadığını göstermektedir.

Diğer bir önemli sonuç, kardeş sayısı ile ilgilidir. Araştırmalar kardeş sayısı arttıkça anne babanın çocuklar üzerindeki denetiminin azalması ya da ailenin yoksulluk oranının artması gibi nedenlerle çocukların suç ve problemlerli davranışlara daha çok yöneldikleri gibi çeşitli sonuçlar ortaya koymuştur. Ancak bu araştırmada kardeş sayısı ne suç türleriyle ne de problemlerli davranışlarla ilişkili olduğuna dair sonuçlar bulunabilmiştir. Bu sonuç, çeşitli şekillerde açıklanabilir. Öncelikle araştırmanın örneklemini zaten yoksulluk sınırının altındaki çocuklardan seçildiğinden yoksullaşma dolayısıyla kardeş sayısı ile suç ya da problemlerli davranışlar arasında bir ilişki kurmak mümkün değildir. Ancak araştırmanın amacı zaten yoksulluk gibi çeşitli riskler içinde bulunan çocukların suç ve problemlerli davranışlarına açıklama getirmektir. İkincisi ise çocuk sayısının artmasıyla anne babanın denetiminin zayıfladığı yönündeki sosyal kontrol perspektifinden geliştirilmiş olan açıklamaların reddedilmesidir. Bu sonuçlar anne babanın çocuklar üzerindeki denetimlerinin kardeş sayısından bağımsız olduğu şeklinde yorumlanabilir. Kardeş sayısı ile ilgili önceki araştırmalar da çelişkiler içerdiğinden bu sonucun önceki araştırmalarla çeliştiğini söylemek mümkün değildir.

Aile yapısıyla ilgili olarak hipotezlerde yer almamakla birlikte önemli görülen bir sonuç, anne ve babanın çalışma durumlarının da suç ya da problemli davranış türleri ile ilişkili bulunmamış olmasıdır. Yine belirtilmesi gereken nokta, yoksulluk sınırının altındaki çevrelerde çocukların suça ya da problemli davranışlara sürüklenmelerinde anne ve babanın çalışıp çalışmamlarının önemli bir etkisinin bulunmadığıdır. Bu sonuçlar literatürle çelişir görünmektedir. Önceki çalışmalara aile üyelerinin çalışmalarının suçluluk üzerindeki etkileri, özellikle kronik yoksulluğun suçlu alt kültürleri üretmedeki rolü üzerinde durmaktadırlar. Bu araştırmanın sonuçları bu literatür ile birleştirildiğinde anne babanın çalışma durumunun suç ve problemli davranışlara yönelme ile gelir ya da yoksulluk gibi ekonomik değişkenler üzerinden ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, aynı şekilde Wadsworth'un (2000) çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Wadsworth (2000: 1062), çalışmasının sonuç bölümünde anne babanın çalışma durumunun ve çocuk üzerindeki informal sosyal kontrolünün sosyoekonomik statü ve suç arasındaki ilişkiyi anlamaktaki önemini vurgulamıştır. Robbins ve Hill'in (1966) çalışmasında da çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin çalışma durumlarının çocuk suçluluğu ile çok zayıf bir ilişkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuçlar, literatürde (Bkz. McCord, 1991) annenin çalışması ile çocuğun suça sürüklenmesi arasında saptanan bağı da desteklememektedir. Ancak yapılan daha güncel çalışmalarda da böyle bir bağ bulunamamaktadır (Vander Ven, Cullen, Carrozza, Wright, 2001). Vander Ven ve diğerleri, annenin çalışma durumunun çocuk suçluluğuyla ilişkisine dair çok az kanıt olduğunu ve bu ilişkinin abartıldığı kadar güçlü olmadığını vurgulamışlardır. Sonuçta bu araştırmadan da elde edilen sonuçlar gerek annenin gerekse babanın çalışma durumunun sosyal kontrol teorilerinde öne sürüldüğü gibi çocuk üzerinde kontrol eksikliği yaratmadığını; çalışma-çocuk suçluluğu ilişkisinin yoksulluk dolayımından kurulduğunu göstermiştir.

Aile yapısıyla ilgili olarak son değişken ailede ya da sıkça görüşülen akrabalar arasındaki suçlu kişi sayısıdır. Ailede ve akrabalar arasındaki suçlu kişi sayısı çocuğun suça sürüklenmesi ile ilişkilidir. Elde edilen bu sonuç araştırma literatürüyle de uyumludur (İçli, 2007: 306; Hoge, 2009; Farrington ve diğerleri, 2001; Loeber ve Stouthamer-Loeber, 1986; Loeber ve Dishon, 1983). Bu sonuca ek olarak aile ve akrabalar arasındaki çeşitli suçlar ile çocuğun sürüklendiği suçun türleriyle ilgili çapraz

tablolarda hırsızlık, gasp, cinayet/cinayete teşebbüs ile uyuşturucu madde satma suçları beklenenden yüksek çıkmıştır. Bu sonuçlar bir arada değerlendirildiğinde ailedeki suç türleri ile çocuğun sürüklendiği suç türlerinin benzer olduğu ve bunun da ötesinde aile çevresinin suçu öğrenmeye kaynaklık eden önemli bir etken olduğu sonucuna varılmıştır.

Ailenin işleyişi ile ilgili değişkenler ise ailede şiddet görme, çocuğun sokakta kalma süresi, çocuğun çalışma süresi, ailenin çocuğun sağlığı ve beslenmesine gösterdiği özen olarak sıralanmıştır. Buradaki dikkat çekici sonuç, çocuğun sokakta kalma ve çalışma süreleriyle ilgilidir. Çocuğun sokakta kalma süresi uzadıkça suç ve problemli davranışlarda bulunma eğilimi de artmaktadır. Benzer şekilde çocuğun çalışma süresi uzadıkça suça, şiddet içeren davranışlara ve madde kullanmaya yönelme eğilimi artmaktadır. Araştırma literatüründe benzer sonuçlar sıklıkla göze çarpmaktadır (Cullen, Williams ve Wright, 1997; Günşen İçli, 2009). Cullen ve diğerleri (1997), çalışmanın çocukları suçtan uzaklaştırdığı yönündeki genel anlayışın aksine bir sonuç ortaya koyarak çalışma süresinin çocukların suça yönelmelerinde etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Ancak Türkiye’de yoksul kesimden çocukların yaptıkları işlere bakıldığında genellikle ağır koşullarda, şiddet içeren iş ilişkilerinin yaygın olduğu, güvencesiz ve güvenliksiz koşullarda buldukları ve bu koşulların çocukların hem örselenmelerinde hem de suça sürüklenmelerinde önemli etkilerinin olduğu zaten bilinmektedir (Osan, 2009; Erbay, 2008; Güngör, 2008).

Örneklem grubundaki çocukların yaklaşık % 60’ı sokakta kalma deneyimine sahiptir. Bunların büyük bir kısmı ise aileleriyle yaşadıkları şiddet ve baskıya varan anlaşmazlıklar nedeniyle sokağa itildiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, çocukların sokağa itilmelerinin başta aileden kaynaklanan bir kötü muamele göstergesi olarak kabul edilmesinin anlamlılığını göstermektedir.

Sokakta kalma süresi ile madde kullanma arasında olduğu gibi sokakta kalma süresi ile madde satışı yapma arasında da istatistiksel olarak anlamlı ve güçlü ilişkiler bulunmuştur ($\alpha < 0,01$; Cramer’s $V = 0,391$; $\alpha = 0,01$, Cramer’s $V = 0,412$). Bu sonuçlar çocukların sokakta kalma süresi ile yakın arkadaşlarının madde kullanmaları arasındaki

ilişki için de geçerlidir ($\alpha < 0,01$; Cramer's $V = 0,327$). Bu durumda sokakta yaşama ile suç ve problemlili davranışlara sürüklenme ilişkisinde madde kullanmanın rolünün önemli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Anket sırasındaki gözlemler ve çocukların ifadeleri bağımlılık yaratan maddelerin maddi yükünü karşılamanın gasp suçunu işlemede önemli bir motivasyon kaynağı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Gasp, çocukların sürüklendikleri suçlar arasında ilk sırada olduğundan bu bilgi önem taşımaktadır.

Çalışma süresinin suç ve problemlili davranışlarla ilişkili olması, önem taşıyan diğer bir noktadır. Çalışma süresi uzadıkça çocukların suça sürüklenme ve problemlili davranışlarda bulunma eğilimi artmaktadır. Bu sonuç değerlendirildiğinde çalışma yaşamının yapılan işin türüne bakılmaksızın çocuk üzerinde yıpratıcı etkilerinin bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuçlar Türkiye'de yapılan araştırma ve çalışmalarda vurgulanan benzer noktalarla uyumludur (Osan, 2009; Erbay, 2008; Kurtay, 2003). Çalışma, günümüzdeki koşullarda çocuklara zarar veren bir süreçtir. Çocuklar sokaklarda çeşitli risklerle karşı karşıya kalmalarının yanı sıra usta-çırak ilişkilerindeki yoğun şiddetten ve fabrika gibi yerlerdeki ağır çalışma koşullarından da zarar görmektedirler. Bu bakımdan Çocuk İşçiliğinin Sonlandırılması Programı'nın çocukların hem zarar görmelerinin hem de suça yönelmelerinin önüne geçilmesi açısından önemli adımlar olduğu düşünülmektedir.

Çalışma deneyimiyle ilgili beklenmeyen ve literatürde geçmeyen bulgulardan biri sokakta çalışma ile karşılaştırıldığında fabrika, tamirhane, atölye gibi ağır işlerde ya da lokanta, kuaför salonu vb. yerlerde yapılan işlerde çalışan çocuklar arasında madde kullanımının daha yaygın görülmesidir. Sokakta çalışan çocuklar arasında madde kullanımı beklenenden daha düşüktür. Bunun nedenlerinden biri sokakta çalışan çocukların görece daha küçük yaşlarda olmaları olabilir. Başka bir olası neden, tamirhane, fabrika gibi çalışma alanlarında madde kullanımının gençler arasında daha fazla yaygınlaşmış olmasıdır. Yine bu alanlarda bağımlılık yaratan tiner gibi maddelere hem ulaşımın kolay olması hem de maruz kalmanın yaygınlığının madde bağımlılığı riski yarattığı söylenebilir.

Ailede fiziksel şiddete maruz kalmak konusunda da bazı beklenmedik bulgulara ulaşılmıştır. Aile üyelerinin şiddetine maruz kalma çok yaygın olarak gözlemlenmektedir. Çocukların aile içinde şiddete maruz kalma oranı %85'tir. Burada beklenmedik olan bulgu, ailede şiddete maruz kalmanın suça sürüklenme ile anlamlı bir ilişki bulunmamasıdır. Araştırma literatüründe, ailede fiziksel şiddete maruz kalma, önemli bir risk faktörü olarak kabul edilmektedir (Holt, Buckley ve Whelan, 2006; Zingraff ve diğerleri, 1993; Spatz-Widom, 1989-b). Ancak bu araştırmada söz konusu ilişki bulunamamıştır. Ancak şiddet üzerine yapılacak daha kapsamlı araştırmalarda şiddete maruz kalma, şiddetin türü gibi ayrıntılı verilerin suçluluk üzerindeki etkisinin daha ileri boyutlarıyla araştırılması gerekmektedir.

Araştırma sonuçları aile üyelerinden şiddet görmenin şiddet içeren problemlili davranışlarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu, bu araştırmanın temel savlarından biri olan şiddete maruz kalmanın şiddete yönelmede etkili olduğuna dair şiddet döngüsü perspektifini destekler niteliktedir ve ilgili literatürle uyumludur (Maxfield ve Spatz-Widom, 1996; Spatz-Widom, 1989-b).

Ailede şiddet görme şiddet içermeyen problemlili davranışlarla da ilişkilidir. Ailesinden şiddet gören çocuklar, ailelerinde daha fazla şiddete maruz kalmışlardır. Ailelerin çoğunlukla bir kontrol ve cezalandırma pratiği olarak çocuklara yönelttikleri şiddet; çocukların hırsızlık, evden kaçma, içki ve sigara içme ve okulda disiplin cezası alma gibi kontrolsüz davranışlarda bulunmalarıyla sonuçlandığı görülmektedir. Şiddet, çocukların yalnız şiddete yönelmelerinde değil, içki ve sigara kullanma gibi görece önemsiz sorunlardan evden ve okuldan uzaklaşma gibi ciddi boyutlardaki sorunlarda da rol oynamaktadır. Bunlardan belki de en önemlisi evden kaçmadır. Şiddet nedeniyle evden kaçan çocuk için sokakta yaşama gibi tehlikeler söz konusudur. Bu araştırmada evden kaçma ile sokakta yaşama arasında bulunan güçlü ilişki de ($\alpha < 0,01$, Cramer's $V=0,575$) bu olasılığın ciddiyetini göstermektedir. Aileden şiddet görmenin madde kullanma ile doğrudan bir ilişkisi bulunmamaktadır. Ancak aile içinde yaşadığı baskı ve şiddet nedeniyle sokağa itilen çocuklar için madde bağımlılığının yalnız Türkiye'de değil dünyanın farklı ülkelerinde de ciddi bir risk olduğu görülmektedir (Morakinyo ve Odejide, 2003; Pagare, Meena, Singh ve Saha, 2003; Inciardi ve Surratt, 1997). Inciardi

ve Surratt (1997: 8), sokaklardaki çocukların yalnızca arkadaş etkisi gibi basit nedenlerle değil, açıklıklarını bastırmak ya da bazı suçları işlemeyi göze alabilmek gibi zorunluluklardan dolayı da madde kullandıklarını ve bunun evrensel bir fenomen olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu araştırmada da sokakta yaşama ile madde kullanma arasında benzer bir ilişki bulunmuştur. Özellikle gasp suçuna karışan çocukların madde kullandıkları ve sokakta yaşadıkları ve bu kalıba uydukları görülmektedir.

Son olarak ailenin çocuğa gereken özeni göstermemesi yani çocuğu ihmal etmesiyle ilgili olarak ailenin çocuğun sağlığı ve beslenmesiyle ilgili davranışlarına bakılmıştır. Burada aralarında ilişki bulunan yalnızca iki değişken söz konusudur: Ailenin çocuğun sağlığına özen göstermemesi ile çocuğun suça sürüklenmesi. Bunun dışında ailenin çocuğun sağlığına özen göstermemesi ile problemleri davranışlar arasında ilişki olmadığı gibi diğer ihmal göstergesi olan ailenin çocuğun beslenmesine özen göstermemesi ile çocuğun ne suça sürüklenmesi ne de problemleri davranışlarda bulunması arasında ilişki bulunabilmiştir.

Ailenin suç ve problemleri davranışlar ile olan ilişkisi genel olarak değerlendirildiğinde şu tabloyla karşılaşılmaktadır: Aile yapısıyla ilgili olarak aile ve görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenen kişi sayısı, ailenin istismarıyla ilgili olarak çocuğun sokakta yaşaması ve çalıştırılması, ailede ihmal ile ilgili olarak ailenin çocuğun sağlığıyla ilgilenmemesi suç ya da problemleri davranışlarla ilişkilidir. Ailenin parçalanmış olması yalnızca çocuk suçluluğu ile ilişkilidir.

Yine sonuçlara bakıldığında çocukların sokakta kalması ve çalıştırılması hem suç hem de problemleri davranış türleriyle ilişkili olduğundan çocuk için büyük risk faktörleri olarak öne çıkmaktadır. İlginç sonuçlardan biri aile yapısıyla ilgilidir. Kardeş sayısı suç ve problemleri davranışlar ile ilişkili değildir. Aile yapısıyla ilgili bu değişkenler çocuğun ailece ekonomik olarak istismarı ve ihmalinden daha önemsizdir. Sonuçlar, çocuğun problemleri davranışlara yönelmesinde ailedeki suça sürüklenen kişilerin varlığı dışarıda tutulursa ailenin işleyişinin aile yapısından daha önemli olduğunu göstermiştir. Literatürde de ailenin işleyişinin yapısal özelliklerinden daha önemli olduğuna dair

sonuçlar bulunmaktadır (McFalane, Bellissimo ve Norman, 1995; Sampson ve Laub, 1994; Voorhis, Cullen, Mathers, Chenoweth-Garner, 1988).

Aileyle ilgili özelliklerin tek başına suça sürüklenmeyle ilişkisine genel olarak bakıldığında parçalanmış aile yapısı ve aile ve akrabalar arasında suçlu kişilerin sayısıyla birlikte çocuğu alıştırma, sokağa itme, çocuğa şiddet uygulama gibi değişkenlerin de suça sürüklenmeyle ilişkili olduğu görülmüştür. Bu durumda ailenin yapısal özellikleriyle birlikte işleyişinin de çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Demuth ve Brown (2004) tarafından yapılan çalışmada ise ailenin parçalanmış olması gibi yapısal özelliklerinin ocuk suçluluğu üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ancak ailenin yapısı ailenin işleyişiyle ilişkili olarak ocuk suçluluğu üzerinde etkili olmaktadır.

Aileden sonra akran çevresinin çocukların suç ve problemlili davranışlarıyla olan ilişkileri analiz edilmiştir. Bununla ilgili olarak ilk üzerinde durulan, akran çevresinin fiziksel şiddetine maruz kalmaz. Çocukların akranlarından topluca dayak yemesi bunun göstergesi olarak alınmıştır. Akranlarından topluca dayak yeme, suça sürüklenme ve şiddet içermeyen problemlili davranışlarla ilişkili değildir, ancak şiddet içeren davranışlarda bulunma ve madde kullanma ile ilişkilidir. Bu sonuç, akla bağımlılık yaratan maddelerin yaygın olarak kullanıldığı bir ortamda çocukların şiddet gösterdikleri ve şiddete maruz kaldıkları bir şiddet kültürü içerisinde yaşadıkları düşüncesini getirmektedir. Çocuklar şiddete maruz kalmakta ve şiddete yönelmektedirler. şiddetin bu şekilde yeniden üretimi, hem şiddet döngüsü tezini destekler niteliktedir hem de şiddete ilişkin frekans dağılımlarındaki yüksek oranlarla birlikte değerlendirildiğinde bir alt kültür olarak yaygınlığını ortaya koymaktadır.

Akranlarla ilgili araştırmaya konu edilen diğer bir sosyal evre yakın arkadaş çevresidir. Yakın arkadaşların şiddet içeren davranışlarının çocuğu suça sürüklenmesiyle ilişkisi bakımından elde edilen sonuçlar özetle şöyledir: Yakın arkadaşların okulda öğretmenlere ve öğrencilere şiddet uygulaması ve okulda haraç toplaması gibi okulda şiddet göstergeleri ile cinsel taciz dışındaki göstergeler çocuğun suça sürüklenmesi ile ilişkilidir. Okulla ilgili göstergelerin suç ile ilişkili çıkmamasının olası nedeni çocuğun

okula uzun süreli ya da yakın arkadaşlıklar kuracak kadar devam etmemiş olmasıdır. Cinsel tacizin çocukların suça sürüklenmeleri ile ilişkisiz olması ise beklenmedik bir sonuçtur. Bu cinsel tacizin laf atma gibi şiddet yoğunluğu düşük türlerinin yaygın olarak görülmesi ile açıklanabilir.

Yakın arkadaşların şiddet içermeyen problemlili davranışları da yine okulda disiplin cezası alma dışında çocuğun suça sürüklenmesi ile ilişkilidir. Okulla ilgili bu göstergenin ilişkisiz olması yine benzer nedenlerle açıklanabilir. Yakın arkadaşların bağımlılık yaratan maddeler kullanması da beklendiği gibi çocuğun suça sürüklenmesi ile ilişkilidir.

Yakın arkadaşların problemlili davranışları ikinci olarak çocuğun kendisinin problemlili davranışlarıyla karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, yakın arkadaşların fiziksel çevreye zarar verici davranışları ile öğrencilere fiziksel şiddet göstermesi ve öğrencilerden haraç toplaması dışında tüm şiddet içeren davranışların çocuğun kendi şiddet içeren davranışlarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Fiziksel çevreye zarar verme, kişiye yönelik şiddet ya da zorlama içeren davranışlardan tür olarak farklı olduğundan ilişkisiz çıkmıştır denilebilir. Okulla ilgili olarak ise yine çocuğun kendisinin okulla ve okul arkadaşlarıyla kurduğu bağın zayıf olması bu ilişkisizliği açıklamaktadır.

Şiddet içermeyen problemlili davranışlarla ilgili olarak ise aileden gizlice para alma ve dilencilik dışındaki tüm davranış türleri çocuğun kendisinin şiddet içermeyen problemlili davranışlarıyla ilişkilidir. Dilencilik, cinsiyet temelinde farklılaşan bir davranış türü olarak ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre kızlar arasında en az bir kere dilencilik yapmış olanların oranı % 57 civarındayken erkeklerde bu oran % 28,6'dır. Dolayısıyla örnekleme kızların sayıca az oluşu dilencilik çocuğun kendi şiddet içermeyen problemlili davranışlarıyla ilişkisiz çıkmasında etkili olmuştur denilebilir. Aileden gizlice para alma konusunda ise birincisi çocukların yakın arkadaşlarının bu davranışlarda ne kadar bulunduğu hakkında yetersiz bilgisinin olması, ikincisi ise örneklemin ekonomik düzeyi yoksulluk sınırının altındaki çocuklardan seçilmiş olması ve bu yüzden ailelerinde zaten gizlice alabilecekleri çok miktarda paranın bulunmaması sebep gösterilebilir.

Madde kullanımında ise yakın arkadaşlar ile çocuğun kendisinin oldukça benzer davranışlar gösterdiği görülmüştür.

Analizlerde yer verilmeyen, ancak burada önemli olduğu için belirtilmesi gereken bir başka sonuç da şöyledir: Yakın arkadaşların ve çocuğun kendisinin problemli davranışlarıyla ilgili göstergeler tek tek karşılaştırıldığında her bir davranış türünün (örneğin arkadaşların hırsızlık yapmasıyla çocuğun kendisinin hırsızlık yapması ya da arkadaşların evden kaçmasıyla çocuğun kendisinin evden kaçması gibi) istatistiksel olarak anlamlı ve oldukça güçlü olduğu görülmüştür ($\alpha < 0,01$; Cramer's $V \geq 0,300$). Bu, arkadaş çevresinin çocuğun suça ve problemli davranışlara sürüklenmesindeki rolü bakımından çok önemli bir sonuçtur.

Davranış tarzları arasında bu kadar güçlü ilişkiler bulunması sonucunda arkadaş çevresinin çocuklar için ayırıcı birleşimler rolü oynadığı savını desteklemektedir. Arkadaş çevresi suça ilişkin davranış tarzlarının, norm ve değerlerin öğrenildiği bir sosyal çevre olarak çocuk üzerinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda araştırma sonuçları ilgili literatürle de uyumaktadır (Haynie 2002; Matsueda ve Heimer 1987; Rebellion 2006; Weerman ve Smeenk 2005). Çocuk suçluluğunun erken dönem belirleyicileriyle ilgili literatürü inceleyen Loeber ve Dishon (1983: 81), antisosyal ve suçlu kişilerle arkadaşlık kurmanın çocuk suçluluğundaki önemli belirleyicilerden biri olduğunu vurgulamışlardır.

Arkadaş çevresi edinmede yerleşim yerinin, yani çocuğun yaşadığı mahallenin dolaylı ve istatistiklerde görülemeyen etkilerinin olduğu da düşünülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların önemli bir bölümü yoksulluğun ve işsizliğin kronikleştiği, suç oranlarının yüksek olduğu kentsel çöküntü alanlarında yaşamaktaydılar. Bu çevrelerdeki alt kültürün de çocukları suça ve marjinal bir yaşam tarzına yönelttiği düşünülmektedir. Yerleşim yerinin çocuğun edindiği arkadaş çevresinde ve dolayısıyla çocuğun arkadaş çevresinden etkilenerek suça ve problemli davranışla sürüklenmesinde dolaylı etkilerinin olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu konuda yapılabilecek araştırmalar daha ayrıntılı sonuçlar ortaya koyabilir.

Okulda şiddet görme ile ilgili göstergeler öğrencilerden ve öğretmenlerden şiddet görme olarak ele alınmıştır. Sonuçlar, okullarda şiddetin çok yoğun olduğunu ortaya koymuştur: Öğrencilerin % 89'u okuldaki diğer öğrencilerden, % 73'ü ise öğretmenlerden şiddet görmüştür. Yine öğrencilerin yaklaşık % 40'ından okulda zorla haraç toplandığı görülmüştür. Okulda şiddetin oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların önemli bir kısmı yerleşim yeri olarak dezavantajlı bölgelerde oturmaktadırlar. Gittikleri okullar da bu bölgelerdedir ve oturdukları yerlerde olduğu gibi okullarında da madde satışı, haraç toplanması, öğrencilerin bazılarının yanlarında bıçak ya da benzeri aletler taşıması gibi önemli tehlikeler yaygın olarak görülmektedir. Şiddet kültürü belli alanlarda ve belli okullarda yaygınlaşmıştır.

Okulda çocuğa yönelen şiddetin suç ve problemleri davranışlara yönelmeyle ilişkileri incelenmiştir. Sonuçlar, okulda öğretmenlerden görülen şiddetin suç ile ilişkili olmadığını göstermiştir. Bu beklenmedik bir sonuçtur. Ancak, suça sürüklenen çocukların kimisinin okuma yazma bile bilmediği, kimilerinin ise erken yaşlarda okulu bıraktığı düşünülürse bu sonuç anlaşılır olmaktadır. Bu durumda, çocuk suçluluğunda okula bağlılığın, okulda şiddete maruz kalmaktan daha önemli bir belirleyici olduğu düşünülmektedir. Literatürde okulda şiddetin çocuk suçluluğu üzerindeki etkileri çok sınırlı bir çalışma konusuyken çocuğun okula olan bağlılık derecesinin suçla ilgili önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koyan çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Liljeberg, Eklund, Fritz ve Klinnteberg, 2011; Bui, 2009; Özbay ve Özcan, 2006; Thornberry ve diğerleri, 1991).

Öğretmen şiddetine maruz kalma ile şiddet içeren davranışlarda bulunma arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Burada yine şiddete maruz kalma-şiddete yönelme döngüsünün ortaya çıktığı görülmektedir. Bu, önemli bir bulgudur. Literatürde de okulda şiddet, bir şiddet altkültürünün varlığına işaret etmenin ötesinde çocukların suça yönelmelerindeki dolaylı etkileri nedeniyle bir "suç altkültürü" olarak görülmektedir (Felson, Liska, South ve Mc Nulty, 1994).

Öğretmen şiddetine maruz kalma, şiddet içermeyen problemleri davranışlarla da ilişkilidir. Yani öğretmen şiddetine maruz kalan çocuk evden kaçma, sigara ve içki

içme, hırsızlık yapma ve okulda disiplin cezası alma gibi sorunları daha fazla yaşamaktadır. Bu sonuç, çocuğun yerleşik normlardan koptuğu için okulda da daha çok şiddete maruz kaldığı şeklinde de okulda gördüğü şiddet sonucu problemlili davranışlara yöneldiği şeklinde de yorumlanabilir. Ancak bu tür bir ilişki madde kullanmada bulunamamıştır; yani öğretmenlerin şiddetine maruz kalma ile madde kullanmaya yönelme arasında ilişki yoktur. Burada öğretmenden şiddet görmenin şiddet içeren ve şiddet içermeyen problemlili davranışlarla ilişkiliyken neden madde kullanmayla ilişkili olmadığı sorusu akla gelmektedir. Madde kullanma diğer sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde tamamen farklı bir yaşam tarzıyla ilişkili görünmektedir. Madde kullanan çocuk ailesinden olduğu gibi eğer önceden okula gidiyorsa bile bir süre sonra okuldan kopmaktadır. Dolayısıyla, madde kullanma ile okulla ilgili göstergelerin ilişkisi yoktur, öğrencilerden şiddet görme de aynı şekilde madde kullanma ile ilişkili değildir.

Öğrencilerden şiddet görme madde kullanmayla olduğu gibi suça sürüklenmeyle de ilişkisizdir. Öğrencilerden şiddet göre yalnızca şiddet içeren problemlili davranışlarda bulunma ile ilişkilidir. Şiddet sonuçlardan da açıkça görüldüğü gibi tüm sosyal çevrelerde yeniden üretilmektedir. Öğrencilerden şiddet görme, öğretmenlerden şiddet görmeden farklı olarak şiddet içermeyen problemlili davranışlarla ilişkili değildir. Öğrenciler arasındaki şiddet olayları daha sık gerçekleşmekte ve daha olağan karşılanmaktadır. Öğrenciler arasındaki şiddet olayları daha öğrencilerin kendileri tarafından da daha normal karşılandığından bunun çocuk üzerindeki evden kaçma, içki içme, okulda ceza alma gibi marjinalleştirici etkisinin daha az olduğu düşünülmektedir. Okulda haraç toplamaya bakıldığında bundan zarar gören çocukların yine şiddet içeren davranışlarda daha fazla buldukları görülmektedir.

Okulda şiddetle ilgili diğer bir önemli sonuç öğretmen şiddetine maruz kalma ile öğretmene şiddet gösterme ve öğrencilerden şiddet görme ile öğrencilere şiddet gösterme arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki bulunmuş olmasıdır. Bu durum hem şiddetin yeniden üretilmesi hem de okullardaki şiddet kültürünün normalleşmesi açısından önemlidir. Ancak sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde çocukların okuldan bağlarını koparmış olmalarının önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Bu sorunla bağlantılı olarak risk altındaki çocuklar için okul çevresi, çocukların suça

sürüklenmelerinde ya da suçtan uzak tutulmalarında rol oynayan birincil sosyal çevre olma özelliğini taşımamaktadır.

Son olarak suç ve problemlili davranışlarla ilişkisi incelenen sosyal çevre, yerleşim yeridir. Bununla, çocukların yaşadıkları mahallede bir yakınlarının öldürülmesi ve çocuğun yerleşim yerinde saldırıya uğraması ya da saldırı tehlikesi atlatması bakılmıştır. Hipotezlerde yer almamakla birlikte çocuğun yerleşim yerinde evinin soyulmasına ve değerli bir eşyasının çalınması da, suç ve problemlili davranışlarla ilişkisi aranan diğer değişkenlerdir. Sonuçlar bu incelenen değişkenler arasındaki tek ilişkinin yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatma ile şiddet içeren problemlili davranışlarda bulunma arasında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Yerleşim yeri ile ilgili diğer göstergelerin hiçbirinin ne suç ile ne de problemlili davranışlar ile ilişkisi bulunamamıştır. Bu sonuçlar, yoksulluk, sokakta çalışma, sokakta kalma ve okula devam etmeme gibi olumsuz yaşam koşullarında bulunan çocuklar arasında yerleşim yerinde şiddet ve suça maruz kalmanın suç ve problemlili davranışlar üzerinde oldukça sınırlı etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bakımdan elde edilen sonuçlar başta yerleşim yerindeki dezorganizasyonun ve sosyal ekoloji perspektifinin kentsel alanların suç üzerindeki etkilerine odaklanan çalışmalar ile karşıtlık göstermektedir. Bu beklenmedik sonuç, araştırmanın yukarıda sıralanmış belli dezavantajlara sahip olma açısından homojen bir grupta yapıldığında yerleşim yerinin suç ve problemlili davranışlar üzerindeki etkilerinin farklılıklar göstermediğini ortaya koymuştur. Ancak, yerleşim yeri çocuğun gittiği okulu, edindiği arkadaşları belirlemektedir. Bu nedenle dolaylı yollardan da olsa yerleşim yerinin çocukların suça sürüklenmelerindeki ve problemlili davranışlarda bulunmaları üzerindeki etkileri göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Bu nokta yapılan araştırmalarda da ortaya konulmuştur (Chung ve Steinberg, 2006; Brody ve diğerleri, 2001; Elliott, ve diğerleri, 1996). Bu etkilerin, yapılacak çalışmalarla daha ayrıntılı olarak incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

7. SONUÇ

Bu bölümde suç ve problemlili davranış türleri ayrı ayrı ele alınarak aile, arkadaşlar, okul ve yerleşim yerinin bunlar üzerindeki etkileri tartışılmaktadır.

Çocukların suça sürüklenmesiyle ilgili olarak cinsiyet ve yaş gibi demografik değişkenler önemlidir. Suça sürüklenenler daha çok 16-18 yaşları arasındadır, cinsiyetleri ise erkektir. Suça sürüklenmede parçalanmış aile yapısı ve aile ile görüşülen akrabalar arasında suçlu kişi sayısı etkilidir. Çocuğun sokakta kalma ve çalışma süresi uzadıkça suça sürüklenme eğilimi artmaktadır. Yine ailenin çocuğun sağlığına özen göstermemesi önemlidir. Arkadaş çevresinde ise problemlili davranışlarda bulunma çocuğun suça sürüklenmesi ile ilişkilidir.

Suçla ilgili olarak görülen değişkenlere bakıldığında aileyle ilgili olanların sayıca fazla olduğu görülmektedir. Ailenin yapısı kadar işleyişiyle ilgili göstergeler de önemlidir. Arkadaş çevresinin çeşitli davranışları da suça sürüklenme ile ilişkilidir. Okul ve yerleşim yerinin ise suç ile beklenen ilişkisi saptanamamıştır.

Çocuğun şiddet içeren davranışlarda bulunmasında ise sokakta kalma ve çalışma süresinin yanı sıra ailede fiziksel şiddete maruz kalma etkilidir. Akranlarla ilgili olarak iki faktör ön plana çıkmaktadır: Akranların şiddetine maruz kalma ve yakın arkadaşların problemlili davranışlarda bulunmaları. Ancak yakın arkadaşların problemlili davranışları içerisinde okulla ilgili olanlar bunun dışındadır. Okulla ilgili olarak öğretmenlerin ve öğrencilerin şiddetine maruz kalma çocuğun şiddete yönelmesiyle ilgilidir. Yerleşim yeriyle ilgili olarak ise yerleşim yerinde çocuğun saldırıya uğraması ya da saldırı tehlikesi atlamış olması önemlidir.

Suçta sürüklenmede yalnız aile ve akran çevresinin etkileri önemliyken şiddet içeren problemlili davranışlara yönelmede aile kadar akranlardan şiddet görmeyen, yakın arkadaşların şiddet içeren problemlili davranışlarının, öğretmen ve öğrenci şiddetinin ve yerleşim yerinde saldırıya uğrama ya da saldırı tehlikesi atlatmanın önemli etkileri bulunmaktadır. Şiddet içeren problemlili davranışlarda hem tüm sosyal çevrelerin

etkisinden söz etmek mümkündür; hem de bu çevrelerde şiddete ve kötü muameleye maruz kalmanın şiddeti yeniden üreten etkisiyle ilgili önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır. Suç ile farklılık gösteren bir nokta, şiddet içeren davranışlarda ailenin yapısıyla değil yalnızca işleyişiyle ilgili göstergelerin etkili olmasıdır.

Şiddet içermeyen problemlili davranışlar ise parçalanmış aile yapısı, aile ve görüşülen akrabalar arasında suçlu kişilerin sayısı, ailede şiddete maruz kalma, okuldakiler hariç yakın arkadaşların şiddet içermeyen yani aynı türden problemlili davranışları ve son olarak öğretmen şiddetine maruz kalmadır.

Şiddet içermeyen problemlili davranışlarda ailenin parçalanmış olması, aile ve görüşülen akrabalarındaki suçlu kişilerin varlığı, ailede şiddet görme, yakın arkadaşların okul dışındaki benzer davranışlarda bulunmaları ve öğretmen şiddetinin etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Şiddet içermeyen problemlili davranışlar hem şiddet içeren kötü muamele, öğretmen şiddeti gibi kötü muamele göstergeleriyle hem de yakın arkadaşlarla Burada ilginç bir nokta öğretmen şiddetinin şiddet içeren davranışlarla olduğu gibi şiddet içermeyen davranışlarla da ilişkili çıkmasıdır. Öğrenciler arasındaki şiddet olayları ise yalnız şiddet içeren davranışlarla ilgilidir. İki şiddet türü karşılaştırıldığında öğrenciler arasındaki şiddetin görece simetriğe yakın bir güç ilişkisi içinde ortaya çıkarken öğretmenin çocuğa uyguladığı şiddetin asimetric bir boyutta ortaya çıktığı söylenebilir.

Şiddet içeren davranışlarda bulunan çocukların öğretmenlerden daha çok şiddet görmeleri beklenen bir sonuçken şiddet içermeyen davranışlarda bulunan çocukların da daha çok şiddet görmüş olmaları beklenmedik bir durumdur. Bu durum, akla bu asimetric güç ilişkisinin bir yönüyle etiketlemeye dayandığını akla getirmektedir. Evden, okuldan kaçma, sigara ve içki içme, okuldan disiplin cezası alma gibi sorunlar yaşayan çocuklar şiddete yönelmemiş olsalar bile okulda muhtemelen öğretmenler tarafından etiketlenerek daha çok şiddete maruz kalmaktadırlar.

Madde kullanma çok daha sınırlı değişken ile ilişkilidir. Bunlar, sokakta kalma ve çalışma süresi ile yakın arkadaşların madde kullanmalarıdır. Bu sınırlılık, madde kullanmanın oldukça spesifik bir yaşam tarzının bir göstergesi olarak

yorumlanabileceğini göstermektedir. Madde kullanma, ailesinden kopmuş, sokakta yaşayan ve bağımlı arkadaş çevresine sahip çocuklar için çok daha büyük bir tehlikedir. Araştırma sırasında çocukların bir kısmı ise ailelerinden kopma nedeni olarak madde bağımlılığını göstermişlerdir. Bu çocuklar ise daha öncesinde ağır işlerde çalışmışlardır. Madde kullanmaya ise çoğu zaman çalıştıkları süre içerisinde başlamışlardır.

Sonuçlar genel olarak çocukların ailelerinde, arkadaş çevrelerinde, okulda, sokakta ve çalışma ortamında şiddetle iç içe olduklarını göstermektedir. Şiddet normalleştirilmekte ve tüm bu sosyal çevrelerde çocuklar tarafından yeniden üretilmektedir. Şiddet içeren davranışların yanında evden ve okuldan kaçma gibi davranışlar da şiddete maruz kalma ile ilişkilidir. Şiddet, çocukları normal yaşantıdan uzaklaştırarak sokağa itmektir. Sokakta yaşama ise madde kullanma ve suça sürüklenme ile yakından ilişkilidir. Sonuçta, bu araştırmanın temel tezi olan kötü muameleye ve şiddete maruz kalmanın suça ve problemlili davranışlara yönelteceği düşüncesi desteklenmektedir.

Ailede olduğu gibi eğitimde ve çıraklık sisteminde de şiddetin yaygınlığı çocuğa yönelik var olan kültürel-eğitsel yaklaşımın otoriter-pedagojik anlayışa daha yakın olduğunu göstermektedir. Ailede olduğu gibi eğitimde de çocuk merkezli, fiziksel cezalandırmadan ve temelde cezalandırma düşüncesinden uzak ve çocukları dinlemeye, onların seçimlerine özen göstermeye dayalı çocuk merkezli bir stratejinin, başta eğitim kurumları olmak üzere çeşitli resmi kurumlarda benimsenmekle birlikte hayata geçirilemediği görülmektedir. Bu sorun özellikle bu araştırmaya katılan yoksul, sokakta kalmış, çalıştırılmış ve okuldan erken yaşlarda uzaklaşmış olan çocuklar için önemlidir. Bu durum çocukları suçtan uzak tutmak için alınabilecek önlemleri daha baştan geçersiz kılmaktadır.

Resmi düzenlemeler, çocukların zarar görmesini önlemekten çok zarar gören çocukların nasıl korunabileceğine ilişkindir. Ailesi tarafından çalıştırılan, suça, kötü muameleye maruz kalan çocuklar ailelerinden uzaklaştırılarak resmi kurumlara yerleştirilmektedirler. Ancak bu kurumlar hem araştırmalara ve denetime kapalı olduğundan buralardaki çocukların durumu bilinmemekte hem de suça sürüklenen ve suç kurbanı olan çocukların bakımı için oluşturulan Koruma, Bakım ve Rehabilitasyon

kurumları sadece 7 ilde 160 kişilik kapasiteyle hizmet vermektedir. Uygulamada bir çocuk, ailesinin kötü muamelesine maruz kaldığında onu sürekli olarak korumaya, yaşam şartlarını iyileştirmeye yönelik bir mekanizma bulunmamaktadır. Aynı şekilde suça sürüklenen çocuklar için cezaları bittikten sonra onlara yardımcı olabilecek bir rehberlik hizmeti de bulunmamaktadır.

Suçta sürüklenen çocuklara bakıldığında, bu çocukları tekrar suç işlemekten uzaklaştırmak için yapılabileceklerin ne kadar sınırlı olduğu da görülmektedir. Tutuklu yargılanan çocuklar uzun süre ceza infaz kurumunda kalmakta, suçlulardan oluşan bir çevreye girmekte ve etiketlenmektedirler. Bu araştırmanın en önemli sonuçlarından biri eğitimevlerindeki çocukların ortalama 16 ay tutuklu kalmış olmalarıdır. Bu süre uzadıkça onların normal yaşama uyum sağlamaları da güçleşmektedir.

Çocukların korunmasıyla ilgili düzenlemelerin, başta Çocuk Koruma Kanunu'nun çocukların suçtan uzak tutulmasına değil suça sürüklenmiş olan çocukların haklarının düzenlenmesiyle ilgili olduğu görülmektedir. Burada çocukların suça sürüklenmelerinin önlenmesi için şiddet, kötü muamele ve suça maruz kalmalarının nasıl önlenebileceği, yaşam koşullarının ne şekilde iyileştirilebileceği ile ilgili düzenlemeler bulunmadıkça çocukların suçtan uzaklaşmaları mümkün olmayacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, H. (2010). Sokakta Yaşayan ve/veya Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelinin ve İl Eylem Planlarının Değerlendirilmesi Raporu. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Alıntılama: 18.05.2012
<http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/s/h/shcek-kitap-baskiya-hazir-rec4agus11.pdf>
- Ada, Ş. (1990). Suçlu çocukların Türkiye profili. **Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu** (Ed. A. Solak) içinde, Ankara: Hegem Yayınları, 297-319.
- Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı (2009). Denetimli Serbestlik Karar Türleri
<http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/>
- Adalet Bakanlığı (2009). **2010-2014 Yılı Stratejik Planı**, Alıntılama, 2.08.2010.
<http://www.adalet.gov.tr/stratejikplan/AdaletBakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1StratejikPlan%C4%B12010-2014.pdf>
- Agnew, R. (2002). Experienced, vicarious, and anticipated strain: An exploratory study on physical victimization and delinquency. **Justice Quarterly**, 19(4), 603-633.
- Agnew, R. (2001). Building the foundation of general strain theory: Specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency. **Journal of Research in Crime and Delinquency**, 38(4), 319-361.
- Agnew, R., Brezina, T., Wright, J. P., Cullen, F. T. (2002). Strain, personality traits, and delinquency: Extending general strain theory. **Criminology**, 40(1), 43-72.
- Agnew, R., White, H. R. (1992). An empirical test of general strain theory. **Criminology**, 30(4), 475-500.
- Akpınar, B. S. Çocuk Koruma Yasası. Alıntılama: 08.07.2010, 10:56. Oluşturulma: 20.09.2005, 12:43.
<http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=4330>
- Alikaşifoğlu, M., Erginöz, E., Ercan, O., Uysal, Ö., Kaymak, D. A., İter, Ö. (2004). Violent behavior among Turkish high school students and correlates of physical fighting. **European Journal of Public Health**, 14(2), 173-177.
- AMATEM (2009). **AMATEM Bağımlılık İstatistikleri**, alıntı: 31.01.2012
<http://www.amatem.org/amatem-bagimlilik-istatistikleri>

- Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi (2011). Alıntılama: 05.04.2012, Ankara Ticaret Odası (2006). Çocuk Suçlular Raporu.
- Aries, P. (1996). **Centuries of Childhood**. Londra: Pimlico.
- Armstrong, D., Hine, J., Hacking, S., Armaos, R., Jones, R., Klessinger, N., France, A. (2005). **Children, Risk and Crime: The On Track Youth Lifestyle Surveys**. Home Office Research Study, Development and Statistics Directorate.
- Arthur, M. W., Hawkins, J. D., Pollard, J., Catalano, R. F., Baglioni, A. J. (2002). Measuring risk and protective factors for substance use, delinquency, and other adolescent problem behaviors: The communities that care youth survey. **Evaluation Review**, 26(6), 575-601.
- Avcı, R., Güçray, S. S. (2010). An investigation of violent and nonviolent adolescents' family functioning, problem concerning family members, anger and anger expression. **Educational Sciences: Theory and Practice**, 10(1), 65-76.
- Aytaç-Doğan, P. (2003). Çocuk Mahkemeleri. Sosyal Hizmet Uzmanı.org. Alıntılama: 15.08.2010.
www.sosyalhizmetuzmani.org/pinar.htm
- Bağımsız İletişim Ağı, "Çocuğu Korumak Yararını Gözetmekle Mümkün", 28.04.2006, Alıntılama 21.01.2010.
<http://bianet.org/cocuk/cocuk/78490-cocugu-korumak-yararini-gozetmekle-mumkun>
- Bandura, A. (1977). **Social learning theory**. New York: General Learning Press.
- Baron, S.W. (2004). General strain, street youth and crime: A test of Agnew's revised theory. **Criminology**, 42(2), 457-483.
- Bernburg, J. G., Krohn, M. D., Rivera, C. J. (2006). Official labeling, criminal embeddedness, and subsequent delinquency: A longitudinal test of labeling theory. **Journal of Research in Crime and Delinquency**, 43(1), 67-88.
- Brendgen, M., Vitaro, F., Tremblay, R. E., Wanner, B. (2002). Parent and peer effects on delinquency-related violence and dating violence: A test of two mediational models. **Social Development**, 11(2), 225-244.
- Borum, R., Verhaagen, D. (2006). **Assessing and Managing Violence Risk in Juveniles**. New York: The Guilford Press.

- Brody, G.H., Xiaoja, G., Conger, R., Gibbons, F.X., McBride, M., Gerrard, M., Simons, R.L. (2001). The influence of neighborhood disadvantage, collective socialization, and parenting on African American children's affiliation with deviant peers. **Child Development**, 72(4), 1231-12446.
- Broidy, L. M. (2001). A test of general strain theory. **Criminology**, 39, 9-33.
- Bui, H.N. Parent-child conflict, school troubles, and delinquency among immigrants. **Crime and Delinquency**, 55, 1412-1441.
- Burgess, R. L., Akers, R. L. (1966). A differential association-reinforcement theory of criminal behaviour. **Social Problems**, 14(2), 128-147.
- Carroll, A., Houghton, S., Durkin, K., Hattie, J. A. (2009). **Adolescent Reputations and Risk: Developmental Trajectories to Delinquency**, New York: Springer Pub.
- Chamberlain, P., Reid, J. B. (1994). Differences in risk factors and adjustment for male and female delinquents in treatment foster care. **Journal of Child and Family Studies**, 3(1), 23-39.
- Chang, J. J., Chen, J. J., Brownson, R. C. (2003). The role of repeat victimization in adolescent delinquent behaviors and recidivism. **Journal of Adolescent Health**, 32, 272-280.
- Chung, H. & Steinberg, L. (2006). Relations between neighborhood factors, parenting behaviors, peer deviance, and delinquency among serious juvenile offenders. **Developmental Psychology**, 42(2), 319-327.
- Cohen, L. E., Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. **American Sociological Review**, 44(4), 588-608.
- Cote, S. (2002). **Criminological Theories**, California: Sage Pub.
- Cuevas, C. A., Finkelhor, D., Turner, H. A., Ormrod, R. K. (2007). Juvenile delinquency and victimization. **Journal of Interpersonal Violence**, 22(12), 1581-1602.
- Cullen, F. T., Agnew, R. (2003). **Criminological theory: past to present**. CA: Roxberry Publishing Comp.
- Cullen, F.T., Williams, N., Wright, J.P. (1997). Work conditions and juvenile delinquency: Is youth employment criminogenic? **Criminal Justice Policy Review**, 8(2-3), 119-143.

- Demuth, S., Brown, S.L. (2004). Adolescent delinquency: The significance of parental absence versus parental gender. **Journal of Research in Crime and Delinquency**, 41(1), 58-81.
- Derrick, A., Hine, J., Hacking, S., Armaos, R., Jones, R., Klessinger, N., France, A. (2005). **Children, Risk and Crime: The On Track Youth Lifestyle Surveys**, Home Office Research, Development and Statistics Directorate.
- Durgun, Ö. (2011). Türkiye’de yoksulluk ve çocuk yoksulluğu üzerine bir inceleme. **The Journal of Knowledge Economy and Knowledge Management**, 4, 143-154.
- Elliot, D. S., Ageton, S. S. (1980). Reconciling race and class differences in self-reported and official estimates of delinquency. **American Sociological Review**, 45(1), 95-110.
- Elliott, D. S., Ageton, S. S., Canter, R. J. (2002). An Integrated Theoretical Perspective on Delinquent Behavior. Cote, S. (Ed.) **Criminological Theories**, (s. 324–335). California: Sage Pub.
- Elliott, D. S., Huizinga, D., Sampson, R. J., Elliott, A., Ranking, D. (1996). The effects of neighborhood disadvantage on adolescent development. **Journal of Research in Crime and Delinquency**, 33, 389-426.
- Elliott, D.S., Wilson, W.J., Huizinga, D., Sampson, R.J., Elliott, A., Rankin, B. (1996). The effects of neighborhood disadvantage on adolescent development. **Journal of Research in Crime and Delinquency**, 33(4), 389-426.
- Erbay, E. (2008). **Çocuk İşçi Olmak: Çocuk İşçiliğine Retrospektif Bir Bakış**. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.
- Erman, T. (2007). Çandarlı-Hıdırlıktepe (Altındağ-Ankara) örneği üzerinden suç ve mekân ilişkisi ve mahalleli deneyimleri. **TMMOB Bülteni**, Dosya 6: Kent ve Suç, 30–33.
- Erman, T. (2004). Gecekondu çalışmalarında ‘öteki’ olarak gecekondu kurguları. **European Journal of Turkish Studies**, 1(1), 1–33.
- Esbensen, F. A., Huizinga, D. (1991). Juvenile victimization and delinquency. **Youth and Delinquency**, 23(2), 202-228.

- Eskicumalı, Ahmet (2003). Eğitim ve toplumsal değişme: Türkiye'nin değişim sürecinde eğitimin rolü, 1923–1946. **Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi**, 19(2), 15–29.
- EUROSTAT, “Income and living conditions in Europe”, alıntılama 30.01.2012, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-31-10-555/EN/KS-31-10-555-EN.PDF
- Farrington, D. P. (1989). Early predictors of adolescent aggression and adult violence. *Violence and Victims*, 4(2), 79-100.
- Felson, R.B., Liska, A.E., South, S.J., McNulty, T.L. (1994). The subculture of violence and delinquency: Individual vs. school context effects. **Social Forces**, 73(1), 155-173.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K., Turner, H. A., (2009). The developmental epidemiology of childhood victimization. **Journal of Interpersonal Violence**, 24(5), 711-731.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K., Turner, H. A., (2005). The victimization of children and youth: A comprehensive, national survey. **Child Maltreatment**, 10(1), 5–25.
- Fişek, G., Çiner, C. U., Akpınar, T. (2008). Çocuk suçluluğunda öncü çalışmalar ve iki doktora tezi. **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 57(2), 17–29.
- Gedikoglu, Tokay (2005). Avrupa Birliği sürecinde Türk eğitim sistemi: Sorunlar ve çözüm önerileri. **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1(1), 66–80.
- Glueck, S., Glueck, E. (1950). **Unraveling Juvenile Delinquency**. New York: Commonwealth Fund.
- Gorman-Smith, D., Tolan, P. H., Henry, D. B. (2000). A developmental-ecological model of the relation of family functioning to patterns of delinquency. **Journal of Quantitative Criminology**, 16(2), 169–198.
- Gorman-Smith, D., Tolan, P. H., Loeber, R., Henry, D. B. (1998). Relation of family problems to patterns of delinquent involvement among urban youth. **Journal of Abnormal Child Psychology**, 24(5), 319-333.
- Gülay, A. **Yıpranan Çocuklar: Çocuk İşçiler**, Uludağ Üniversitesi Halk Sağlığı Bölümü Sempozyumu. 03.05.2006; alıntı 02.04.2010, 15.00.
http://halk-sagligi.uludag.edu.tr/Seminerler/cocuk_isciler.pdf
- Güller, M. (2010). **Çocuk Polisi**. Sosyal Hizmet Uzmanı.org. Alıntı: 30.07.2010.
<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukpolisi.htm>
- Gündoğdu, A. (13.08.2010). Kocaeli’de 1800 sokak çocuğu. **Özgür Kocaeli Gazetesi**.

- Güngör, M. (2008). Evrensel bir sorun olarak çocuk suçluluğu ve sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar. **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1(1), 25-43.
- Günşen-İçli, T. (2009). **Çocuk, Suç ve Sokak**. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını.
- Günşen-İçli, T. (2007-a). **Kriminoloji**. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Günşen-İçli, T. (2007-b). Suçlu çocukların Türkiye profile. **Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu** (Ed. A. Solak) içinde, Ankara: Hegem Yayınları, 329-351.
- Hay, C., Evans, M.M. (2006). Violent victimization and involvement in delinquency: Examining predictions from general strain theory. **Journal of Criminal Justice**, 34(3), 261- 274.
- Haynie, D. L. (2002). Friendship networks and delinquency: The relative nature of peer delinquency. **Journal of Quantitative Criminology**, 18(2), 99–134.
- Heywood, C. (2003). **Baba Bana Top At: Batı'da Çocukluğun Tarihi**. İstanbul: Kitap Yayınları.
- Holt, S., Buckley, H., Whelan, S. (2006). The impact of exposure to domestic violence on children and young people: An overview of the literature. **Child Abuse and Neglect**, 32, 797-810.
- Holt, M. K., Finkelhor, D., Kantor, G. K. (2006). Multiple victimization experiences of urban elementary school students: Associations with psychosocial functioning and academic performance. **Child Abuse and Neglect**, 31(5), 503-515.
- Hoffman, J. P., Miller, A. S. (1998). A latent variable analysis of general strain theory. **Journal of Quantitative Criminology**, 14(1), 83-110.
- ILO (2006). Çocuk İşçiliği. Alıntılama: 25.06.2010
http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/about/ilo_cisc.htm
- Ingram, J. R., Patchin, J. W., Huebner, B. M., McCluskey, J. D., Bynum, T. S. (2007). Parents, friends, and serious delinquency: An examination of direct and indirect effects among at-risk early adolescents. **Criminal Justice Review**, 32(4), 380–400.
- Kaufman, J. G., Widom, C. S. (1999). Childhood victimization, running away and delinquency. **Journal of Research in Crime and Delinquency**, 36(4), 347-370.

- Kepenççi, Y., Çinkır, Ş. (2005). Bullying among Turkish high school students. **Child Abuse and Neglect**, 30(2), 193-204.
- Kim, T. E., Goto, S. G. (2000). Peer delinquency and parental social support as predictors of Asian American adolescent delinquency. **Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal**, 21, 331-347.
- Kim, M. J., Tajima, E. A., Herrenkohl, T. I., Huang, B. (2009). Early child maltreatment, runaway youths, and risk of delinquency in adolescence: A meditational model. **Social Work Research**, 33(1), 19-28.
- Kurtay, D. (2003). **Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi**. Alıntılama: 15.02.2012.
<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukistismariveonlenmesi.doc>
- International Labour Organization (2009). Uluslararası Çalışma Örgütü Çocuk İşçiliğini Sona Erdirme Programı (IPEC), Oluşturulma: 16.09.2009, Alıntılama: 10.02.2010, 14.30
<http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/areas/child.htm>
- İstanbul Barosu (2007). **Çocuk Koruma Kanunu Uygulamasına İlişkin Arama Konferansı Raporu**. Alıntılama: 10.09.2010.
<http://www.istanbulbarosu.org.tr/Yayinlar/BaroKitaplari/ckkuiakr.pdf>
- Lauritsen, J., Sampson, R. J., Laub, J. H. (1991). Link between offending and victimization among adolescents. **Criminology**, 29(2), 265-291.
- Lewis, O. (1963). The culture of poverty. **Society**, 1(1), 17-19.
- Liljeberg, J.F., Eklund, J.M., Fritz, M.V., Klinteberg, B. (2011). Poor school bonding and delinquency over time: Bidirectional effects and sex differences. **Journal of Adolescence**, 34(1), 1-9.
- Loeber, R., Farrington, D. P., Stouthamer-Loeber, M., White, H. R. (2008). **Violence and Serious Theft: Development and Prediction from Childhood to Adulthood**. New York: Routledge.
- Loeber, R., Farrington, D. P. (2000). Young children who commit crime: Epidemiology, developmental origins, risk factors, early interventions, and policy implications. **Development and Psychopathology**, 12(4), 737-762.
- Loeber, R. (1990). Development and risk factors of juvenile antisocial behavior and delinquency. **Clinical Psychology Review**, 10, 1-41.

- Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M. (1986). Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency. Tony, M., Morris, N. (Ed.), **Crime and Justice**, (s. 29-149). Chicago: University of Chicago Press.
- Lordoğlu, K. (2002). Oyuna zaman yok ama sokaklar bizim. **Çalışma Ortamı Dergisi**, 60, 1-5.
- MacMillan, R. (2002). Violence and the life course: The consequences of victimization for personal and social development. **Annual Review of Sociology**, 27, 1-22.
- Marsh, I. (2006). **Theories of Crime**. New York: Routledge.
- Marshall, G. (1998). **Sosyoloji Sözlüğü**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.
- Matsueda, R. L. (1992). Reflected appraisals, parental labeling, and delinquency: Specifying a symbolic interactionist theory. **The American Journal of Sociology**, 97(6), 1577–1611.
- Matsueda, R. L., Heimer, K. (1987). Race, family structure, and delinquency: A test of differential association and social control theories. **American Sociological Review**, 52(6), 826–840.
- Maxfield, M. G., Babbie, E. (2009). **Basics of Research Methods for Criminal Justice and Criminology**. Belmont: Wadsworth.
- Maxfield, M.G., Spatz-Widom, C. (1996). The cycle of violence: Revisited 6 years later. **Pediatrics and Adolescent Medicine**, 150(4), 390-395.
- Mazerolle, P., Maahs, J. (2000). General strain and delinquency: An alternative examination of conditioning influences. **Justice Quarterly**, 17(4), 753-778.
- McCord, J. (1991). Family relationships, juvenile delinquency, and adult criminality. **Criminology**, 29, 297-417.
- McFarlane, A.H., Bellissimo, A., Norman, G.R. (1995). Family structure, family functioning and adolescent well-being: The transcendent influence of parental style. **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 36(5), 847-864.
- Merton, R. (1938). Social structure and anomie. **American Sociological Review**, 3(5), 672-682.
- Morakinyo, J., Odejide, A.O. (2003). A community based study of patterns of psychoactive substance use among street children in a local government area of Nigeria. **Drug and Alcohol Dependence**, 71(2), 109-116.
- Onur, Bekir (2007). **Çocuk, Toplum ve Tarih**. Ankara: İmge Kitabevi.

- Ormrod, J. E. (1999). **Human Learning**. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Osan, F. (2009). **Çalışan Çocukların İstismarı: Mobilya İşkolu Örneği**. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı.
- Ostrowsky, M., K., Messner, S. F. (2005). Explaining crime for a young adult population: An application of general strain theory. **Journal of Criminal Justice**, 33, 463–476.
- Özbay, Ö. (2008). Strain, social, bonding theories and delinquency. **C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 32(1), 1-16.
- Özbay, Ö. (2003). Merton's strain theory: Evidence from the high schools in Ankara. **C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 27(1), 59–76.
- Özbay, Ö., Özcan, Y.Z. (2006). A test of Hirshi's social bonding theory: Juvenile delinquency in the high schools of Ankara, Turkey. **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, 50(6), 711-726.
- Özen, Ş., Ece, A., Oto, Y., Tıraşçı, Y., Gören, S. (2005). Juvenile delinquency in a developing country: A province example in Turkey. **Law and Psychiatry**, 28, 430-441.
- Özkaya, M.C. (2010). **Ceza İnfazında İnsancıl Bir Yaklaşım: "Denetimli Serbestlik"**. Sosyal Hizmet Uzmanı.org. Alıntı: 30.07.2010
<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/denetimliserbestlik.htm>
- Öztan, Güven-Gürkan (2012). **Türkiye'de Çocukluğun Politik İnşası**. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Pagare, D., Meena, G.S., Singh, M.M., Saha, R. (2003). Risk factors of substance use among street children from Delhi. **Indian Pediatrics**, 41, 221-225.
- Paternoster, R., Mazerolle, P (1994). General strain theory and delinquency: A replication and extension. **Journal of Research in Crime and Delinquency**, 31(3), 235-263.
- Payne, A. A., Salotti, S. (2007). A comparative analysis of social learning and social control theories in the prediction of college crime. **Deviant Behavior**, 28, 553–573.
- Piquero, N., Sealock, M. (2000). Generalizing general strain theory: An examination of offending population. **Justice Quarterly**, 17(3), 449-484.

- Platt, A. (2009). **The Child Savers: The invention of delinquency**. Newark: Rutgers University Press.
- Ponting, Clive (2008). **Dünyanın Yeşil Tarihi**. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Rebellon, C. J. (2006). Do adolescents engage in delinquency to attract the social attention of peers? An extension and longitudinal test of the social reinforcement hypothesis. **Journal of Research in Crime and Delinquency**, 43(4), 387–411.
- Rebellon, C. J. (2002). Reconsidering broken homes/delinquency relationship and exploring its mediating mechanism(s). **Criminology**, 40(1), 103–136.
- Robbins, L.N, Hill, S.Y. (1966). Assessing the contribution of family structure, class and peer groups to juvenile delinquency. **Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science**, 57, 325-334.
- Robertson, A. A., Baird-Thomas, C., Stein, J. A. (2008). Child victimization and parental monitoring as mediators of youth problem behaviors. **Criminal Justice and Behavior**, 35(6), 755-771.
- Sampson, R. J., Laub, J. H. (1994). Urban poverty and the family context of delinquency: A new look at the structure and process in a classic study. **Child development**, 65(2), 523-540.
- Sapancalı, F. (2005). **Sosyal Dışlanma**, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Sarp, N. (2005). Korunmaya muhtaç çocuklar. Alıntılama (16.01.2012):
http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:t8571NIHYIJ:scholar.google.com/+KORUNMAYA+MUHTA%C3%87+%C3%87OCUKLAR+Nilg%C3%BCn+Sarp+&hl=tr&as_sdt=0,5
- Seyhan, K., Bahar, H.İ. (2006). Çocuk suçluluğu. **Çocuk ve Suç** (Ed. Şule Erçetin) içinde, Ankara: Hegem Yay., s. 1-60.
- Shader, M. (2001). Risk factors for delinquency: An overview. **Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention**, 1-11.
- Shavit, Y., Rattner, A. (1998). Age, crime and early life course. **American Journal of Sociology**, 53(1)81-93.
- SHÇEK. **Tarihçe**. Alıntılama: 20.07.2010.
[http://www.shcek.gov.tr/himaye-i-etfal-cemiyetinin-kurulusu-\(istanbul.aspx](http://www.shcek.gov.tr/himaye-i-etfal-cemiyetinin-kurulusu-(istanbul.aspx)
- SHÇEK (2009). Faaliyet Raporu. Alıntılama: 20.07.2010.
<http://www.shcek.gov.tr/userfiles/pdf/SHCEK%202009%20YILI%20FAALİYET%20RAP.WEB.pdf>

- Siegel, L. (1998). **Criminology**. Belmont, CA: Wadsworth Pub.
- Simons, R. L., Chao, W., Conger, R. D., Elder, G. (2001). Quality of parenting as the mediator of the effect of childhood defiance on adolescent friendship choices and delinquency: A growth curve analysis. **Journal of Marriage and Family**, 63(1), 63–79.
- Singer, S. I. (1986). Victims of Serious violence and their criminal behavior: Subcultural theory and beyond. **Violence and Victims**, 1(1), 61-70.
- Sourcebook of Criminal Justice Statistics (2008). Alıntılama: 28.07.2010.
<http://www.albany.edu/sourcebook/pdf/t5522006.pdf>
- Spatz-Widom, C. (1992). The Cycle of Violence. U.S. Dept. of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice, 1992
- Spatz-Widom, C. (1989-b). Does violence beget violence? A critical examination of the literature. **Psychological Bulletin**, 106(1). 3-28.
- Spatz-Widom, C. (1989). Childhood victimization: Early adversity and subsequent psychopathology. **Adversity, Stress, and Psychopathology** içinde (Ed. B. P. Dohrenwend), New York: Oxford University Press.
- Strang, H. (1995). Child abuse homicides in Australia: Incidence, circumstance, prevention and control. İçinde, **Australian Violence: Contemporary Perspectives II (2. National Conference on Violence)**, Canberra: Australian Institute of Criminology, (71-86).
- Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R., Farrington, D., Zhang, Q., Kammen, W., Maguin, E. (2009). The double edge of protective and risk factors for delinquency: Interrelations and developmental patterns. **Development and Psychopathology**, 5, 683-701.
- Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R., Homish, L., Wei, E. (2001). Maltreatment of boys and the development of disruptive and delinquent behavior. **Development and Psychopathology**, 13, 941-955.
- Sullivan, C. J. (2006). Early adolescent delinquency: Assessing the role of childhood problems, environment, and peer pressure. **Youth Violence and Juvenile Justice**, 4(4), 291–313.
- Sutherland, E., Cressey, D. (1966). **The principles of criminology**. Philadelphia: Lippincott Comp.

- TBMM, Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılması Komisyonu Raporu, 2006. Alıntılama: 25.04.2010
<http://www.shcek.gov.tr/tbmm-cocuklari-sokaga-dusuren-nedenlerle-sokak-cocuklarinin-sorunlarinin-arastirmasi-komisyonu-raporu.aspx>
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (2010). **Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Eğitimevleri İnceleme Raporu**. Alıntılama: 10.09.2010.
<http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=48102>
- T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, AB Komisyonu İlerleme Raporu 2009. Alıntılama: 2.07.2010.
<http://www.ihb.gov.tr/dosyagoster.ashx?id=8>.
- Thomas, C. W., Bishop, D. M. (1984). The effect of formal and informal sanctions on delinquency: A longitudinal comparison of labeling and deterrence theories. **Criminology**, 75(12), 12-45.
- Thornberry, T. P., Krohn, M. D. (2000). The self-report model for measuring delinquency and crime. **Measurement and Analysis of Crime and Justice**, 4, 33-83.
- Thornberry, T.P., Lizotte, A.J., Krohn, M.D., Farnworth, M., Jang, S.J. (1991). Testing interactional theory: An examination of reciprocal causal relationships among family, school, and delinquency. **The Journal of Criminal Law and Criminology**, 82(1), 3-35.
- Thornberry, T., Huizinga, D., Loeber, R. (1995). The prevention of serious delinquency and violence: Implications from the Program of the Research on the Causes and Corraletes of Delinquency. Howell, J., Krisberg, J. H., Wilson, J. (ed.) içinde, **Sourcebook on Serious, Violent, and Chronic Juvenile Offenders**, California: Sage Pub., 213-237.
- Tomanbay, İ. (2011). Avrupa Birliği ülkelerinde çocuk koruma anlayışı ve Türkiye'deki çocuk koruma kanunu. **Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar** içinde (Ed. Süleyman Hançerli ve diğerleri), 17-31.
- Trane, L. E., Hoyt, R. D., Whitebeck, L. B., Yoder, K. A. (2006). Impact of family abuse on running away, deviance, and street victimization among homeless rural and urban youth. **Child Abuse and Neglect**, 30, 1117-1128.

- Turner, H. A., Finkelhor, D. Ormrod, R. (2010). The effects of adolescent victimization on self-concept and depressive symptoms. **Child Maltreatment**, 15(2), 76-90.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2011). Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2009–2010. Alıntılama: 30.04.2012
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=14&ust_id=5
- Türkiye İstatistik Kurumu (2010). **Öğretim Yılı ve Eğitim Seviyesine Göre Okullaşma Oranı 1997–2010**, Eğitim İstatistikleri, Alıntılama: 15.05.2010, 13:30.
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=14&ust_id=5
- Türkiye İstatistik Kurumu (2010). **Ceza İnfaz İstatistikleri**. Alıntılama: 15.05.2010, 15.20
www.turkstat.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=136
- Türkiye İstatistik Kurumu (2010). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar. **Adalet İstatistikleri**. Alıntılama: 15.05.2010, 15.30
www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=46
- Türkiye İstatistik Kurumu (2009). Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranları. **TÜİK Yoksulluk Analizleri**. Alıntılama: 17.02.2010.
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=41&ust_id=11
- Türkiye İstatistik Kurumu (2008). Adalet İstatistikleri. Alıntılama: 14.05.2010
- Türkiye İstatistik Kurumu (2007). Suç Türüne Göre Çocuk Ceza İnfaz Kurumuna ve Eğitimevine Giren Hükümlü Çocuklar. **Adalet İstatistikleri**.
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (2012). Mart 2012 Açlık ve Yoksulluk Sınırı, Türk-İş Haber Bülteni, 27 Mart 2012. Alıntılama: 10.04.2012
<http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/aclikmart12.doc>
- Türkiye Yeşilay Derneği (2009). Sokak Çocukları Hakkında Rapor. Oluşturulma: 13.01.2009, Alıntılama: 28.12.2009, 16:07.
<http://yesilaygebze.org.tr/sokak-cocuklari-hk.-rapor-un.html>
- Uluğtekin, S. (1991). **Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma**. Ankara: Bizim Büro.
- Umut Çocukları Derneği (2010). Derneğin Kuruluş Amaçları. Alıntılama: 17.02.2011, 12:00.

- http://www.umutcocuklari.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=4
- United Nations (2003). Juvenile delinquency. **World Youth Report**. Alıntılama: 18.06.2010
- <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/ch07.pdf>
- United Nations (1990). **United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency**. Alıntılama: 28.05.2010
- <http://www2.ohchr.org/english/law/juvenile.htm>
- UNICEF, Unite for Children (2010). Country Profile: Turkey, 19.06.2010, alıntılama: 23.06.2010, 16:07.
- <http://www.unicef.org.tr/en/content/detail/8/country-profile-2.html>
- UNICEF (2010). **Justice for Children**. Alıntılama: 23.06.2010, 16.00.
- <http://www.unicef.org.tr/en/content/detail/71/justice-for-children.html>
- UNICEF (2009). Sokakta Yaşayan ve/veya Çalışan Çocuklar. Oluşturulma: 06.05.2007, Alıntılama: 28.12.2009, 16:10.
- http://www.unicef.org/turkey/pdf/_cp43.pdf
- UNICEF (2006). Çocuk Yoksulluğunun Önlenmesi. UNICEF Yayını. Alıntılama: 16.02.2012.
- http://www.unicef.org/turkey/pdf/_cp28c.pdf
- UNICEF, (2005), The State of The World of The Children 2005, Childhood under Threat, New York.
- United Nations (2003). Juvenile delinquency. World Youth Report
- Usta, İ., Öztürk, H. (2010). Denetimli serbestlik. **Ceza Hukuku Dergisi**, 13, 2-44.
- Vander Ven, T.M., Cullen, F.T., Carrozza, M.A Wright, J.P. (2001). Home alone: The impact of maternal employment on delinquency. **Social Problems**, 48(2), 236-257.
- Vitaro, F., Brendgen, M., Tremblay, R. (2000). Influence of deviant friends on delinquency: Searching for moderator variables. **Journal of Abnormal Child Psychology**, 28(4), 313-325.
- Voorhis, P., Cullen, F.T., Mathers, R.A., Chenoweth-Garner, C. (2006). The impact of family structure and quality on delinquency: A comparative assessment of structural and functional factors. **Criminology**, 26(2), 235-261.

- Wadsworth, T. (2000). Labour markets, delinquency, and social control theory: An assessment of the mediating process. **Social Forces**, 78(3), 1041-1066.
- Warr, M. (2005). Making delinquent friends: Adult supervision and children's affiliations. **Criminology**, 43(1), 77-106.
- Warr, M. (1993). Parents, friends, and delinquency. **Social Forces**, 72(1), 247-264.
- Webster-Stratton, C., Taylor, T. (2001). Nipping early risk factors in the bud: Preventing substance use, delinquency, and violence in adolescence through interventions targeted at young children. **Prevention Science**, 2(3), 165-192.
- Weerman, F. M., Smeenk, W. H. (2005). Peer similarity in delinquency for different types of friends: A comparison using two measurement methods. **Criminology**, 43(2), 499-524.
- Wilkstöm, P., Loeber, R. (2000). Do disadvantaged neighborhoods cause well-adjusted children to adolescent delinquents? A study of male juvenile serious offending, individual risk and protective factors, and neighborhood context. **Criminology**, 38(4), 1109-1142.
- Wright, J. P., Cullen, F. T. (2001). Parental efficacy and delinquent behavior: Do control and support matter? **Criminology**, 29(3), 677-706.
- Wright, J. P., Cullen, F. T., Miller, J. T. (2001). Family social capital and delinquent involvement. **Journal of Criminal Justice**, 29(1), 1-9.
- Yavuzer, H. (1990). **Çocuk ve Suç**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yelken, R. (2007). Çocuk suçluluğunun önlenmesinde merkezi kurum aile: Çocuklara dair uluslararası sözleşmelerin analizi. **Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar** (Ed.Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C., Öner, M.C.) içinde, s. 32-41. İstanbul: SABEV.
- Yeniden Çocuklara Özgürlük Vakfı (2011). **Kuruluş ve Amaçlar**. Alıntılama: 24.01.2011.
<http://www.tcyov.org/index.asp>
- Yıldız, Ö. (2007). Çalışan çocuklar: 'Sorun' mu? 'Çözüm' mü? **G. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 6(2), 57-66.
- Zhang, S., Benson, T., Deng, X. (2000). A test-retest reliability assesment of the international self-report delinquency instrument. **Journal of Criminal Justice**, 28, 283-295.

EK 1: ANKET FORMU

Anketin Yapıldığı Yer:

Anketin Yapıldığı Tarih:

1. Kaç yaşındasın?
2. Cinsiyet
 - a. Kız
 - b. Erkek
3. Ailenin bir aylık geliri ne kadar?
.....
4. Para kazandığın bir iş yaptın mı?
 - a. Evet
 - b. Hayır (8. soruya geçilecek)
5. (2. Sorunun cevabı evet ise) En uzun süre yaptığın iş nedir?
 - a. Sokakta mendil, simit satma ya da boyacılık gibi işler
 - b. İnşaat, atölye, fabrika gibi yerlerde işçilik/çıraklık
 - c. Lokanta, kuaför, dükkan gibi yerlerde yardımcılık
 - d. Tarım ve hayvancılıkta yardımcı işler
 - e. Diğer (Belirtiniz).....
6. Bütün yaptığın işler toplamda ne kadar sürdü?
7. Kazandığın parayı nasıl harcardın?
 - a. Aileme verirdim
 - b. Kendim harcardım
 - c. Diğer
8. Hap, toz, esrar, eroin, tiner, bally gibi kendini garip hissetmene yol açan maddeler kullandın mı?
 - a. Evet
 - b. Hayır
9. Okula devam ediyor musun?
 - a. Evet
 - b. Hayır
10. Yaşadığın yer aşağıdakilerden hangisine uyuyor?
 - a. Kent
 - b. Kasaba
 - c. Köy
11. Yaşadığın şehir hangi bölgede?
 - a. Marmara Bölgesi
 - b. Ege Bölgesi

- c. Karadeniz Bölgesi
 - d. İç Anadolu Bölgesi
 - e. Akdeniz Bölgesi
 - f. Doğu Anadolu Bölgesi
 - g. Güneydoğu Anadolu Bölgesi
12. Oturduğun ev kime ait?
- a. Kendi evimiz
 - b. Kira
 - c. Akrabalarımıza ait
 - d. Diğer
13. Kimlerin yanında yaşıyorsun?
- a. Annem ve babamın yanında
 - b. Annemin yanında
 - c. Babamın yanında
 - d. Diğer aile üyelerinin ya da akrabaların yanında
 - e. Diğer
14. Annen çalışıyor mu?
- a. EvetNe iş yapıyor?.....
 - b. Hayır
15. Baban düzenli olarak çalışıyor mu?
- a. Evet Ne iş yapıyor?
 - b. Hayır
16. Kendinden büyük ya da küçük kaç kardeşin var?
17. 7 ile 18 yaşları arasında olup okula gitmeyen kardeşin var mı?
- a. Evet
 - b. Hayır
18. 7 ile 18 yaşları arasında olup para kazanmak için bir işte çalışan kardeşin var mı?
- a. Evet
 - b. Hayır
19. Hiç sokakta kaldığın (geceyi sokakta geçirdiğin) oldu mu?
- a. Evet
 - b. Hayır (ise 22. Soruya geçilecek)
20. Toplamda ne kadar süre sokakta kaldın?
21. Sokakta kalmanın nedeni nedir?
22. Ailede ya da sıkça görüştüğünüz akrabalar arasında suç işlediği gerekçesiyle ceza alan kimse var mı?
- a. Evet
 - b. Hayır (ise 25. Soruya geçilecek)
23. Ceza alan kaç kişi var?
24. Hangi suçtan ceza aldılar?,

37. Ailende yaşça senden büyük olanlar kızdıklarında sana kötü, kırıcı, üzücü, küfürlü, aşağılayıcı sözler söyler mi?
c. Evet (*ise*) En çok kim? b. Hayır
38. Hiç evinize hırsız girdi mi?
a. Evet b. Hayır
39. Mahallenizde yaşayan bir tanıdığın öldürüldü mü?
a. Evet (*ise*) Kim? b. Hayır
40. Ailenin ya da sana bakan kişilerin yanındayken grip gibi hafif hastalıklar dışında daha ağır bir hastalık geçirdiğinde annen, baban ya da sana bakan kişiler nasıl davranır?
a. Sağlık merkezine götürürler
b. İlaç gibi iyileşmeme yardımcı maddeler verir, onun dışında bir şey yapmazlar
c. Her zamankinden farklı bir şey yapmazlar
d. Diğer
41. Ailenin yanındayken düzenli olarak yemek yer misin?
a. Ailem düzenli olarak yemek hazırlar
b. Ailem zaman zaman düzenli olarak yemek hazırlayamaz
c. Ailem düzenli olarak yemek hazırlamaz
d. Diğer
42. Hiç yetişkin olmayan, seninle yaşıt ya da senden biraz daha büyük çocukların küfürlü, korkutucu sözlerle sana sataştığı oldu mu?
a. Evet (*ise*) Kimler?, B. Hayır
43. Hiç yetişkin olmayan, seninle yaşıt ya da senden biraz daha büyük çocuklar tokat atmak, cetvelle vurmak, itmek, saçını çekmek, yumruk atmak gibi şekilde sana zarar verdi mi?
a. Evet (*ise*) Kimler?, b. Hayır
44. Hiç yetişkin olmayan, seninle yaşıt ya da senden biraz daha büyük iki ya da daha fazla çocuk tokat atmak, cetvelle vurmak, itmek, saçını çekmek, yumruk atmak gibi şekilde sana zarar verdi mi?
b. Evet (*ise*) Kimler?, b. Hayır
45. Tanıdığın ya da tanımadığın aile, akrabalar, mahalledeki tanıdıkların, diğer yetişkinler ya da bunların dışında birisi sana **kız/erkek** olmanla ilgili, utandırıcı ya da utandığın yerlerinle ilgili sözler söyleyerek, dokunarak ya da kendisine dokunmaya zorlayarak seni rahatsız eden davranışlarda bulundu mu?
c. Evet (*ise*) Kim? B. Hayır
Nasıl?.....
46. Ailendeki yetişkinler senin dışında kardeşlerini ya da birbirlerini de döver mi?
a. Evet b. Hayır

47. (Şu anda okula devam etmiyor olsa bile eğer okula gitmişse) Okulda öğretmenlerin sana tokat atmak, cetvelle vurmak, itmek, saçını çekmek, yumruk atmak gibi şekilde sana zarar verir miydi?
a. Evet b. Hayır c. Okula hiç gitmedim
48. Okulda diğer öğrenciler tokat atmak, cetvelle vurmak, itmek, saçını çekmek, yumruk atmak gibi şekilde sana zarar verir miydi?
a. Evet b. Hayır c. Okula hiç gitmedim
49. Okuldayken senden zorla para isteyen öğrenciler var mıydı?
a. Evet b. Hayır c. Okula hiç gitmedim

50. Satılan bir şeyi gizlice aldın mı? (Evet ise) Aldığın şeyler nelerdi?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	69. Satılan bir şeyi gizlice aldı mı? (Evet ise) Aldığı şeyler nelerdi?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
51. Araba taşlamak, sokak hayvanlarını rahatsız etmek, çevredeki binaları, yapılar taşıyarak, kırarak zarar vermek gibi davranışlarda bulundun mu?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	70. Arkadaşların araba taşlamak, sokak hayvanlarını rahatsız etmek, çevredeki binaları, yapılar taşıyarak, kırarak zarar vermek gibi davranışlarda bulundu mu?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
52. Anne-babana (ya da ona bakmakla yükümlü kişiye) haber vermeden evden kaçtın mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	71. Anne-babana (ya da ona bakmakla yükümlü kişiye) haber vermeden evden kaçtı mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
53. Sigara kullanıyor musun?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	72. Sigara kullanıyorlar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
54. İçki kullanıyor musun?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	73. İçki kullanıyorlar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
55. Yanında sopa, bıçak, çakı gibi bir silah taşıyor musun?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	74. Yanında sopa, bıçak, çakı gibi silahlar taşıyorlar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
56. Birine çok sinirlenip onu yaralamak ya da ciddi zarar vermek için saldırdın mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 d. fazla	75. Birine çok sinirlenip onu yaralamak ya da ciddi zarar vermek için saldırdı mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
57. Topluca yapılan bir kavgaya karıştın mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	76. Topluca yapılan bir kavgaya karıştılar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla

58. Anne-babandan (ya da ona bakmakla yükümlü olan kişilerden) ya da ailedeki diğer kişilerden izinsiz para ya da başka bir şey aldın mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	77. Anne-babasından (ya da onlara bakmakla yükümlü olan kişilerden) ya da ailesindeki diğer kişilerden izinsiz para ya da başka bir şey aldılar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
59. Öğretmenlerine karşı küfür etmek, tehdit etmek ya da itmek, tekmelemek, tokat atmak davranışlarda bulundun mu?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla d. Okula hiç gitmemiş	78. Öğretmenlerine karşı küfür etmek, tehdit etmek ya da itmek, tekmelemek, tokat atmak davranışlarda bulundular mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla d. Okula hiç gitmemiş
60. Okuldayken diğer öğrencilerle küfür ederek, tehdit ederek ya da itmek, tekmelemek, tokat atmak gibi şekilde tartıştın mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla d. Okula hiç gitmemiş	79. Okuldayken diğer öğrencilerle küfür ederek, tehdit ederek ya da itmek, tekmelemek, tokat atmak gibi şekilde tartıştılar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla d. Okula hiç gitmemiş
61. İstemediği halde biriyle cinsiyetiyle ilgili laf atarak, takip ederek, dokunarak onu rahatsız edecek şekilde davrandın mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	80. İstemediği halde biriyle cinsiyetiyle ilgili laf atarak, takip ederek, dokunarak onu rahatsız edecek şekilde davrandılar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
62. Diğer öğrencilerden onlar istemediği halde, zorla para ya da başka bir şey aldın mı ya da almaya çalıştın mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla d. Okula hiç gitmemiş	81. Diğer öğrencilerden onlar istemediği halde, zorla para ya da başka bir şey aldı mı ya da almaya çalıştılar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla d. Okula hiç gitmemiş
63. Dışarıdayken tanımadığın yetişkinlerden para istedin mi?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	82. Dışarıdayken tanımadığı yetişkinlerden para istediler mi?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
64. İzin almadan okuldan kaçarmıydın?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla d. Okula hiç gitmemiş	83. İzin almadan okuldan kaçarmıydı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla d. Okula hiç gitmemiş

65. Okuldan disiplin cezası aldın mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla d. Okula hiç gitmemiş	84. Okuldan disiplin cezası aldılar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla d. Okula hiç gitmemiş
66. Sigara içiyor musun?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	85. Sigara içiyorlar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
67. Hap, toz, yapıştırıcı, esrar ya da kendini garip hissetmene neden olan başka bir madde kullandın mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	86. Hap, toz, yapıştırıcı, esrar ya da satılması yasak olan bir madde kullanır mıydı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla
68. Hap, toz, yapıştırıcı ya da kendini garip hissetmene neden olan başka bir maddeyi başkalarına götürmek, dağıtımını yapmak, aracılık etmek gibi işler yaptın mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla	87. Hap, toz, yapıştırıcı ya da esrar gibi maddeleri başkalarına götürmek, bu maddelerin dağıtımını yapmak, aracılık etmek gibi işler yaptılar mı?	a. Hiç b. 1-2 defa c. 2 defadan fazla